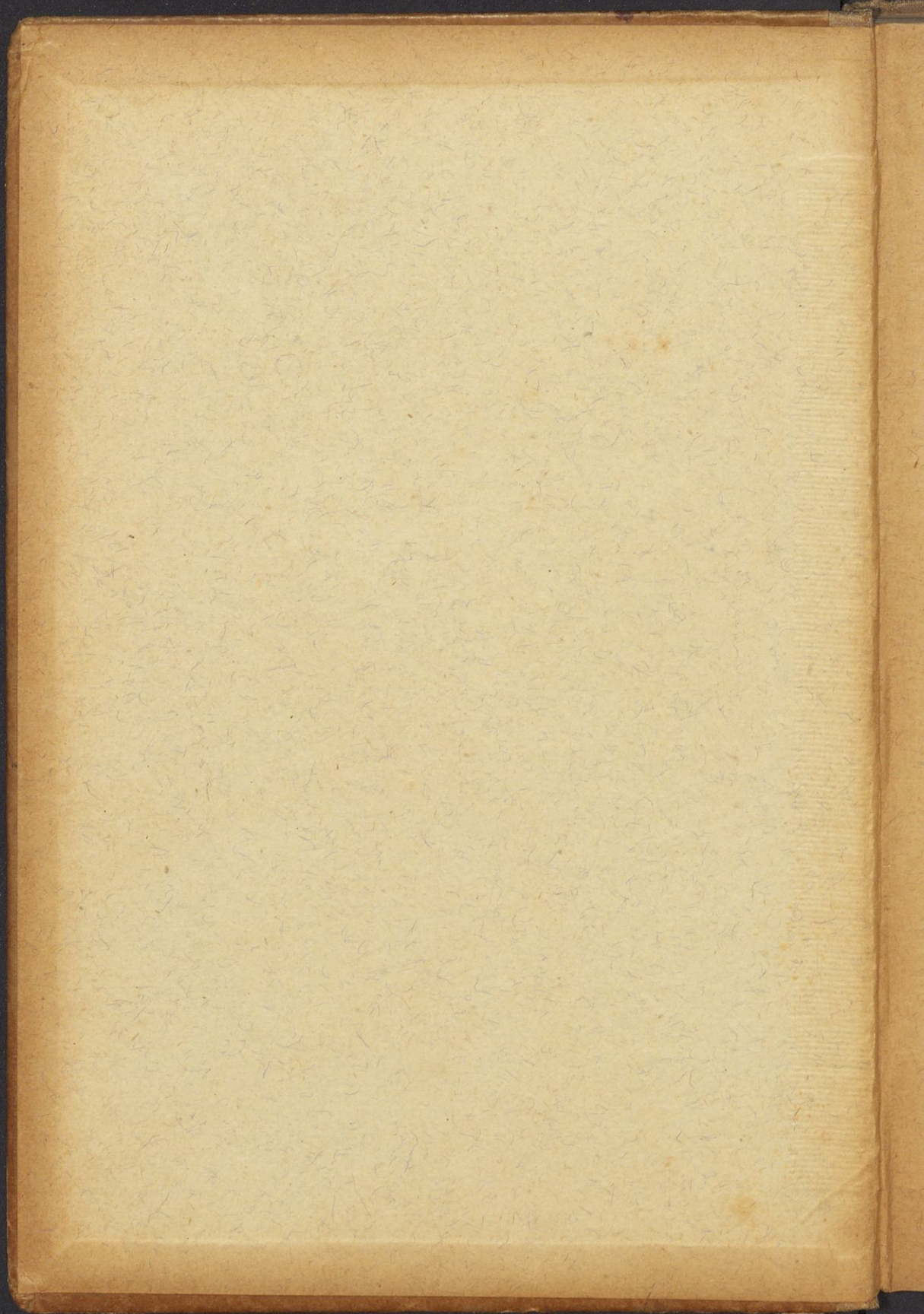

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

161570

JOSEF SKRBINŠEK
Praktická učebnice
jazyka slovinského
se slovníčkem

PRAKTICKÁ UČEBNICE
JAZYKA SLOVINSKÉHO
SE SLOVNÍČKEM.

SEPSAL

JOSEF SKRBINŠEK,
PROFESSOR C. K. VYŠŠÍHO GYMNASIA V PŘÍBRAMI.

*

CENA VÁZ. K 3.—.

*

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI »UNIE«
1912.

161570

VEŠKERÁ PRÁVA JSOU VYHRÁZENA.

161570

F20 272/1959

Hláskosloví.

Písmena, výslovnost a přízvuk.

§ 1. Slovinská abeceda sestává z následujících hlásek: *a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž*. Dvojhlásek není.

§ 2. Výslovnost jejich rovná se celkem výslovnosti české. Samohlásky *a, e, i, o, u* mohou býti dlouhé a krátké, dlouhé však na rozdíl od češtiny pouze v slabikách přízvučných, ale i tu ne vždy. Z toho vyplývá pravidlo: Slabiky přízvučné jsou buď dlouhé nebo krátké, slabiky nepřízvučné vždy krátké.

§ 3. 1. S výslovností samohlásek tedy úzce souvisí **přízvuk**, jenž může býti ve slovinštině

a) na slabice poslední: *deset* (deset), *kako* (jak), *govoreč* (hovoře, mluvě), *molčim* (mlčím) atd.;

b) na slabice předposlední: *pišem* (píši), *služba*, *domovina*, *pomagaš* (pomáháš) atd.;

c) na třetí od konce: *prebrisanost* (zchytralost), *molčali* (mlčeli), *pameten* (rozumný) atd.;

d) na čtvrté od konce: *materino* (matčino) atd.; zřídka dále na levo.

Nejčastěji bývá přízvuk na slabice předposlední.

2. V češtině zvrací se přízvuk v pádech předložkových na předložku jednoslabičnou. Ve slovinštině toho není; předložky takové jsou nepřízvučné a přízvuk zůstává na podstatném nebo přídavném jméně: *na cestí* (na silnici), *pod mostom* (pod mostem), *po dežju* (po dešti), *brez razuma* (bez rozumu) atd.

3. Přízvuk na slabice poslední může býti dlouhý nebo krátký, na ostatních slabikách skoro vždy dlouhý. Přízvuk dlouhý bude označován znaménkem *'*, krátký znaménkem *`*. Na př. *gospód* (pán), *gospóda* (pána), *otróka* (dítěte), *otròk* (dítě) *vèčkrat* (vícekrát).

4. Poněvadž ve slovinském písmě přízvuk vůbec zřídka se udává, bude v této knize upuštěno od označování jeho na sla

bikách předposledních, kdež vyskytuje se nejčastěji. Na př. *človek* = *človek* (člověk), *človeka* = *člověka*, *zelena trava* = *zeléna tráva* atd. V případech odchýlných bude znamének používáno.

5. Přízvuk ve slovinštině není veskrz ustálen; spisovatelé a básníci spravují se značnou měrou přízvukem svého nářečí. V případech pochybných rozhoduje veliký *Wolfův* slovinsko-německý slovník od *Pleteršnika*.

§ 4. Ve slovinštině *y* není, nýbrž vždy píše se *i*. Na př. *slišim* (slyším), *skriva* (skrývá), *sir* (sýr), *nemški* (německý), *časi* (časy).

§ 5. 1. Souhlásky vyslovují se vesměs tvrdě, tedy i skupiny *di*, *ni*, *ti* = *dy*, *ny*, *ty*. Na př. *tudi* = tudy (také), *usodi* = usody (osudu; přízvuk?), *nikdo* = nykdo, *ženi* = ženy (ženě), *stáviti* = stavity, *ptič* = ptyč (pták).

2. Souhlásky tvrdé měkčí se hláskou *j*; jest tedy *dj* = *ď*, *nj* = *ň*, *rj* = *ř*¹⁾, *lj* = *l'*¹⁾, *tj* = *ť*, jen že hlásku *j* je ve výslovnosti zřetelně slyšeti. Na př. *udje* (údý), *konji*, *morje*, *zarja* (záře), *polje* (pole), *kralji* (králové), *petje* (zpěv), *kjer* (kdež), *drevje* (stromoví), *kozja koža* (kozí kůže), *podnebje* (podnebí; přízvuk?), *škofje* (biskupové), *drugje* (jinde), *možje* (mužové), *zatišje* (zátiší; přízvuk?).

3. Často bývá ve slovinštině tvrdé *r* a *e*, kdežto v češtině *ř* a *ě*. Na př. *krivda* (křivda), *goreti* (hořeti; přízvuk?), *prinesti* (přinést; přízvuk?), *svet* (svět), *meh* (měch).

4. *g* zastupuje české *h*, jež z onoho vzniklo; *h* rovná se českému *ch*, někdy též *h*. Na př. *gora* (hora), *govedo* (hovado; přízvuk?), *gluh* (hluchý), *grah* (hrách), *groza* (hrůza).

5. V češtině mívají *r* a *l* hodnotu samohláskovou. Na př. *krk*, *vlna*. Ve slovinštině bývá jenom *r* slabikotvorné; místo *l* bývá *ol*. Na př. *srna*, *vrba*, *vrt* (zahrada), *grlo* (hrdlo), *srcé* (srdce); *volna* (vlna), *poln* (pln), *volk* (vlk), *solza* (slza).

Cvičení I. ²⁾

Moj brat se hoče ženiti; mlade in bogate gospodinje mu je treba. — Z glavno osebo nam je seznánni čitatelja. — Vidim vlak. — Čutim velike bolesti v glavi. — Radi smo vas videli. — Kúharica kuha v kúhinji kavo in čaj. — Starejša sestra pomaga máteri gospodínjiti. — Teta je ³⁾ vzela sestro za roko in šla z njo na polje. — Krasno petje rad slišim. — Bila je hladna noč; zeblo vas je, ker ste spali pod

¹⁾ Srv. Geb., Ml. č. § 35., 36.

²⁾ Pozor na přízvuk na slabikách předposledních! Slůvka vzadu v seznamu.

³⁾ Viz § 19., 4 a!

milim nebom. — Gospodarji potrebújejo tesarjev, zidarjev, mizarjev, kolarjev in drugih rokodelcev. — Zdravi zobjé so najkrasnejši. — Dobri ljudjé so zavetje révežev. — Otròk trdno spi. — Dekle na vrtu zelenem sedi. — Grešnik kolne Bogá. — Iz volne se dela obleka. — Molčé podám rokó ti jaz. — K oknu pridi, drug ne vidi ko nebeške zvézdice.

O samohláskách.

§ 6. Ve staré slovanštině bylo na př. *bóg*, nyní v češtině *bůh*; *ů* vzniklo tedy z *ó*.

Ve slovinštině dochovány jsou tvary původní. Na př. *Bog* (Bůh), *moj*, *tvoj*, *svoj* (můj, tvůj, svůj), *groza* (hrůza), *koža* (kůže), *volja* (vůle), *vol* (vůl), *voz* (vůz), *nož* (nůž), *konj* (kůň).

§ 7. Dříve bylo *kúpiti*, nyní v češtině *koupiti*; skoro ¹⁾ každé české *ou* vzniklo ze staršího *ú*.

Ve slovinštině dochovány jsou tvary původní. Na př. *kúpiti*, *slúžiti* (sloužiti), *obúvati* (obouvatí), *zúvati* (zouvatí), *brúsiti* (brousiti), *klobúk* (klobouk).

§ 8. Rozdíly jako 1. *mah* = mech, *vas* = ves, *dan* = den, *lahék* = lehký, *dolžán* = dlužen, *čast* = čest (*a—e*), 2. *vézati* = vázati, *zvezek* = svazek, *mesó* = maso, *početek* = počátek, *jezik* = jazyk, *jedro* = jádro, *sveti* = svatý, *petek* = pátek (*e—a*), 3. *roka* = ruka, *zob* = zub, *krog* = kruh (*o—u*), 4. *goba* = houba, *modróst* = moudrost, *moka* = mouka, *sódiťi* = souditi (*o—ou*) mají svou příčinu v nestejném vývoji staroslovanských polohlásek (jerů) a nosovek (*ę* i *ą*).

§ 9. 1. Ve slovích *topel* = teplý, *toplota* = teplota (*o—e*) vzniklo slovinské *o* stupňováním z *e*.

2. Zjev opačný, *pepél* = popel, kdež popel je původní, vznikl zeslabením hlásky *o* v *e*. ²⁾

3. Konečně rozdíl: *rasteš* = rosteš, *korák* = krok, *laket* = loket (*a—o*)³⁾.

§ 10. Čeština má při měkkých souhláskách trojí přehlásku:

1. *duša* — *duše*, *dělj* — *dělej*, *najlepší* — *nejlepší*; přehláska *a—e*;

2. *dušu* — *duši*; přehláska *u—i*;

3. *dušo!* — *duše!* přehláska *o—e*.

¹⁾ Viz § 8., 4!

²⁾ Viz Geb. Hist. ml. I., § 33, 4!

³⁾ Viz Geb., Hist. ml. I., § 36., 37.

1. a) Slovinština přehlásky *a — e* nezná. Říká a píše se tedy *duša*, *zarja* (záře), *roža* (růže), *kaša* (kaše), *naša* (naše), *vaša* (vaše), *iz raja* (z ráje), *s polja* (s pole), *najvišji* (nejvyšší) atd.

2. a) Přehláska *u — i* je přípustná, ale ne nutná, v lokále sing. mužské a střední deklinace měkkých vzorů. Na př. *na konju* n. *na konji*, *na meču* n. *na meči*, *na koncu* n. *na konci*, *na polju* n. *na polji*, *v srcu* n. *v srci*.

V nitru slov slovinština přehlásky *u — i* nemá. Na př. *jug* (jih), *južna želéznica* (jižní dráha), *jutro* (jitro), *ključ* (klíč), *ljudje* (lidé), *pljuča* (plíce), *čut* (cit).

3. a) Přehláska *o — e* je nutná po *c, č, j, š, ž* u mužské a střední deklinace jmen podstatných a přídavných, dále při tvoření adjektiv přivlastňovacích (§ 21., 3. a; 25., 1. d), konečně v kmenotvorné příponě šesté třídy slovesné *-eva-* místo *-ova-*. Na př. *z mečem* místo *z mečom* (mečem), *kónjema* m. *kónjoma* (koním; duál), *nožev* m. *nožov* (nožů), *Slovincem* m. *Slovencom* (Slovincům), *večje polje* m. *večjo p.* (větší pole), *kraljev* (králův), *tuje blagó* (cizí zboží), *bojevatí* m. *bojovati*, *oboževati* m. *obožovati* (zbožňovati)¹⁾.

§ II. V češtině říká se hřích, víra místo staršího hřeč, véra. Změna *é* v *i* nazývá se úzením.

Slovinština změny té nezná a má tedy tvary původní. Na př. *greh*, *vera*, *steblo*, *jesti* (jísti), *bel* (bílý), *kamenček* (kamének), *ókence* (okénko, okýnko), *mleko*, *reči* (řící), *známenje* (znamení), *veter* (vitr), *dete* (dítě). Jakožto příklad pro přehlásku, klesání a úzení srovnej postup: *čáša*, *čieše*, *čése*, *číše*²⁾! Ve slovinštině tvar původní: *čáša*.

§ 12. Pohybné *e*, mající svůj původ většinou v bývalých jerech, shoduje se celkem s českým. Na př. *orel — orla*, *pes — psa*, *okno — oken*, *srečen — srečna*, *srečno* (šťasten — šťastna, šťastno).

1. Někdy je ve slovinštině pohybné *e*, v češtině ho není. Na př. *veter* (vitr), *boter* (kmotr), *smisel* (smysl), *sedem* (sedm), *osem* (osm). Obzvláště náleží sem některá přičestí minulá činná. Na př. *rekel*, *-kla*, *-klo* (řekl, -a, -o), *padel*, *-dla*, *-dlo* (padl, -a, -o), *nesel*, *-sla*, *-slo* (nesl, -a, -o).

2. Naopak bývá někdy pohybné *e* v češtině, na př. na konci předložek, kdežto slovinské předložky ho nepřibírají. Po česku říká a píše se na př. *beze starosti*, *ve vodě*, *se strýcem*, oproti tomu ve slovinštině vždy *brez skrbí*, *v vodi*, *s stricem*. Jenom před náslovným *s-* někdy se místo *s*. Na př. *se sestro* = *s sestro*. Viz ještě § 33., 4. a)!

¹⁾ Srv. Geb., Ml. č. § 23., 2. pozn.!

²⁾ Viz Geb., Ml. č. § 20., 4.!

Cvičení 2.

1. Konj vleče voz. — Groza me je izpreletela. — Dvema gospódoma na more nikdo naenkrat slúžiti. — Otròk se noče obúvati. — Moram si kúpiti zimski klobúk. — Pšenična moka je draga. — Gobe imajo različno barvo. — Znana je Sókratova modróst iz Platónovih in drugih spisov. — V kotu stojí peč. — Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih takó na zemlji. — Ena knjiga Zupánčičevih pesmi se imenuje »Čaša opójnosti«. — Glavna proga Južne želéznice z Dúnaja v Trst je dvotirna kakor na primèr (n. pr.) iz Prage do Zdic. — Na jugu je toplejše podnebje. — Ljudjé čútijo potrebo med sebój občevati. — Polja skrbnih gospodarjev so dobro obdélana. — Konjem dájemo oves. — Dobra mera in vaga v nebesa pomaga. — Kdor molčí, ko je treba govoriti, udeleži se sam tújega greha. — Glavno mesto kraljevine Češke imá priimek »zlata« Praga, glavno mesto vojvodine Kranjske »bela« Ljubljana. — Na mizi je gorela sveča. — Ko gremo, spat, vóščímo si »lahko noč«, ko vstánemo, vóščímo si »dobro jutro« drugáč »dober dan«. — Laž je, kar praviš. — Mah pokriva skalo. — Matija Čop je poznával temeljito devetnajstero jezikov. — Vsak oreh nima dóbrega jedra. — »V petek in svetek« pomeni v národni govorici »vsakdan«. — Sodník je bil moder mož. — Moj nož je bil top, pa sem si ga nabrusil.

2. Slovenec sem!

Takó je mati djala,
Ko me je dete pétovala ...
S ponosom reči smem,
Slovenec sem!

3. In srce, ti se ne vzbudiš!
In jezik, ti ne govoriš!
Zdaj klije tebi dvojni cvet:
Pomladi cvet, čas mladih let.

4. Morjá široka cesta
Peljala me je v mesta,
Kjer lepe déklice.

5. Še enkrát ljubezen piti
Iz očí, iz ust mi daj!

6. Rože je na vrtu plela,
Pela je pesem glasno,
Živo v lice zarudela,
Ko je stopil on pred njo.

7. Pa psi zalájajo
Po vasi prav na glas
In men' naznánjajo,
Da gre moj ljubi v vas.

Klobúk imá na glavi,
Za njim pa listek bel;
Ta listek tako pravi,
Da cesar ga je vzel ...

Prežalostno srcé,
Ne bom ga vid'la več,
O sam Bog večni vé,
Kdaj sedem let bo preč.

8. Přišel sem pod ókence,
Potrkal sem na pólkence.

9. Adijo pa zdrava ostani,
Podáj mi še enkrat rokó.

10. V tujem kraju zdaj prebivaš,
Oh kak' srce me bolí.

O souhláskách.

§ 13. 1. V češtině mění se $d + j$ v z . Na př. rod + jen = rozen, soud + jen = souzen.

Ve slovinštině dává $d + j = j$. Na př. *rojèn*, *sojen*, *sad-jèn* = *sajèn* (sázen), *ohlad-jèn* = *ohlajèn* (ochlazen), *glajen* (hlazen), *ograjèn* (ohrazen), *graja* (hráze), *hoja* (chůze), *prehájati* (přecházeti), *preja* (příze), *meja* (meze).

2. V češtině mění se $t + j$ v c . Na př. pit-ja = píce, nut-jen = nucen.

Ve slovinštině $t + j = č$. Na př. *piča*, *mlat-jen* = *mlačèn*, *krot-jèn* = *kročèn* (krocen), *nasičèn* (nasyčen), *posvečèn* (posvěcen), *usmrčèn* (usmrcen), *pozlačèn* (pozlacen), *noč* (noc), *sveča* (svíce), *máčeha* (macecha).

3. V češtině i ve slovinštině $d + t$, $t + t$ dávají *st*. Na př. *bod-ti* = *bosti* (bůsti), *brest-i* (břisti), *gost-i* (housti), *krast-i*, *prest-i* (přísti); *cvet-ti* = *cvesti* (kvísti), *plest-i*, *gnest-i* (hnísti).

4. V češtině $st + j = šl$. Na př. pust + jen = puštěn.

Ve slovinštině $st + j = šč$. N. pr. *puščèn*, *čist-jen* = *čiščèn* (čištěn), *pogoščèn* (pohoštěn), *oproščèn* (zproštěn), *utočišče*, *gnojišče*, *smetišče*, *mravljišče* (mraveniště), *strnišče*, *pogorišče* (pohořiště, spáleniště), *ščuka* (štika), *klešče*, *ščit* (štít), *meščàn* (měšťan), *ščetina* (šlětina), *plašč* (plášť).

5. a) $b + j = blj$, $m + j = mlj$, $p + j = plj$, $v + j = vlj$.¹⁾ Na př. *grab-je* = *grablje* (hrábě), *ljub-jen* = *ljubljen* (milován), *zem-ja* = *zemlja* (země), *omamljen* (omámen), *dremljem* (dřimu), *kap-ja* = *kaplja* (kapka), *konoplja* (konopí), *lov-jèn* = *lovljèn* (loven), *mravlja* (mravenec);

b) jindy zase bez *-l-*. Na př. *drevje*, *zdravje* (zdraví), když *-je* vzniklo ze staršího *-ije*.

6. V češtině h (g) + t , $k + t = c$. Na př. moh-ti = moci, pek-ti = péci.

Ve slovinštině $g + t$, $k + t = č$. Na př. *mog-ti* = *moči*, *moč* (moc), *pomóč* (pomoc), *doseči* (dosíci), *vreči* (vrcei); *pek-ti* = *peči*, *peč* (pec), *teči* (téci), *tolči* (tlouci).

¹⁾ Viz Geb., Hist. ml. I., § 246!

7. Souhlásky hrdelné se na rozdíl od češtiny před příponami velmi zřídka měkčí. V češtině na př. ruka — v ruce, roucho — v rouše, noha — na noze.

Ve slovinštině pouze *otròk* — *otroci* (děti), někdy u adjektiv. Na př. *nekaj družega* = *nekaj drúgega* (něco jiného), *nekaj tácega* = *nekaj tákega* (něco takového), *ubózege* = *ubógega*. Starší spisovatelé užívají některých tvarů změkčených. Na př. *na nozi* = *na nogi* (na noze), *na roci* = *na roki*, *na rjusi* = *na rjuhi* (na prostěradle).

Při tvoření slov se slovinština a čeština v měkčení hrdelnic shodují. Na př. *uhó* — *ušesce* (ucho — úško), *okó* — *očesce* (oko — očko), *drug* — *družica* (druh — družka).

8. K vůli libozvuku mění se někdy *g* a *k* v *h*. Na př. *lahek* m. *lagek* (lehký), *mehek* m. *mekek* (měkký), *nohet* m. *noget* (nehet), *hruška* m. *gruška*, *h kralju* m. *k kralju*, *h gospodu* m. *k gospodu* (k pánu).

9. Dle vzoru *zebsti* (zábsti) vsouvá ještě několik sloves mezi *b-ti* v *ti* sykavku s.¹⁾ Na př. *dolbsti* (dlabati), *grebsti* (hrabati), *skubsti* (škubati), *hropsti* (chroptěti), *sopsti* (supěti), *tepsti* (biti).

§ 14. Některé skupiny souhlásek neshodují se úplně s českými. Na př.

a) *črep* — střep, *črevó* — střevo, *črevelj* — střevíc, *črešnja* — třešně (*čr* — stř, tř);

b) *srebró* — stříbro, *sreda* — středa, *središče* — středisko, *srednji* — střední, *sredstvo* — prostředek, *sraha* — straka (*sr* — stř, str);

c) *grlo* — hrdlo, *zrcalo* — zrcadlo, *vile* — vidle, *móliti* — modlití se, *molitva* — modlitba, *pravilo* — pravidlo (*l* — dl);

d) někdy vynechává se *t* před *l*. Na př. *pomela* = *pometla* (za-, vymetla), *raslo* = *rastlo* (růstlo), *plela* = *pletla* (*l* = tl);

e) *žrebè* — hříbě, *žrebelj* — hřebík (*žr* — hř) a ještě několik nepatrných odchylek, jež zde uvedeny nebudou.

Cvičení 3.

1. Iz preje znajo ženske nogavice plesti. — Hoja mládega človeka je lahka, stárega težka. — Na vrtu je po gredah nasajeno polno cvetlic. — Sadovnják je ograjèn z visokim zidom. — Zločinec je bil na smrt obsojen in na víslicah usmrčen. — Imetje prehaja od očeta na sina, od sina na vnuka i. t. d. (in také dalje). — Vse imá svoje meje. — Mati ljubi, máčeha sovraži. — Naša pšenica je že izmláčena.

¹⁾ Viz Geb., MI. č. § 214, 2!

— Pozimi so noči dolge, poletu kratke. — Ko je dosti vlage, je dosti piče. — Tvoj prstan je le pozlačen in ne iz samega zlatá. — Konji so nasičeni; móremo iti orát. — Láčnemu gre vsaka jed v slast. — Funtkov¹⁾ godec je znal čarokrasno gosti. — Zdaj ženske ne znajo več povsód presti. — Kó začnè drevje cvesti, bo veselo v prirodi. — Krasti je po božjem in človeškem zákonu prepovedano. — Stanovanja so često čiščena. — Odýsseja²⁾ je spoznal po dvájsetih letih na gnojišču ležeči pes. — Obtóženec je bil oproščen. — Strnišče órjemo in zopet séjemo. — Ščuka je róparska riba. — Klešče potrebújejo roko-delci. — V gozdih si délajo mravlje velika mravljišča. — Vojaki v naših časih ne nósijo ščitov. — Na smetišče nósimo smetje. — Meščanje so bili v selski gostilni dobro pogoščeni. — S pogorišča se je dvigal črn dim k nebu. — Znana je povést, kakó je prišel dijak na počitnice in ni hotel poznati grabelj (gen. plur.). — Stari ljudje radi drémljejo. — Dóbremu vinu právimo: to je dobra kaplja! — Kúpljeno blagó ni takó trpežno kakor domače. — Zdravje je največji dar božji. — Golóbje si íščejo zrnja po strniščih. — Umetni zobje ne nadoméščajo docela pravih. — Učitelj ne more doseči pri vseh učencih dobrih uspehov. — Vsaka izborna gospodinja zna v domači peči kruh peči. — Pot mu je začél s čela teči. — V štájerskem narečju právijo namesto hruška tudi gruška. — Človeka méhkega srca povsód izkoríščajo. — Ker je nastál velik mraz, začelo nas je v noge zebsti, dasi smo imeli tople črevlje. — Pregovor »sveti Vid je črešenj sit« pomeni, da so ob svetem Vidu črešnje zrele. — Zlató in srebró so drage kovine. — Teden imá sedem dni in ti se imenújejo: nedelja, ponedeljek, torek, sreda, četrtek, petek, sobota. — Bela Ljubljana je središče slovénskega dušévnega življenja. — Sraka imá dolg rep. — Prazna vera pravi, da nima sedem let sreče, kdor razbije zrcalo. — Pobožna molitva je Bogu všeč. — Pevcu je visoki glas zaostál v grlu. — Žrebè nosi okoli vratú zvonček. — Ne smeš žrebľa prevèč zatolči.

2. Zlata mama moja,
Glej, sirota tvoja
Tu stojí;
Nima kaj obleči,
Nima kam se vleči,
Glad pretí.

Vzemi mene k sebi,
Dobro je pri tebi,
Mámica!
Nimam druge mame,
Da bi ona name
Glédala.

¹⁾ Funtek, autor epicko-lyrické básně „Godec“ (Hudec).

²⁾ Viz § 15.!

3. Kedar pa vinca' ni,
Takrat me vse bolí;
Vince mi zdravje dá,
Ker moč u sebi 'ma.

4. Déklica: Tudi jaz sem róžica,
V božji vrtec vsájena;
Skrivam se zdaj tu zdaj tam,
Trgati se pa ne dam.

5. Ena se tebi je želja spolnila,
V zemlji domači da truplo leží.
6. Tam za goro zvezda sveti,
Oj kak' jasno se bliščí.

7. Skrbí in huda leta
Moré ubožga kmeta.

Poznámky o pravopise.

§ 15. Slovinský pravopis je velikou měrou fonetický, řídě se dle skutečné výslovnosti. Na př. *zbirka* (sbírka), *zbíratí* (sbíratí), *zbor* (sbor), *zblížanje* (sblížení), *lesti* místo *lezti* od *lezem*; *mož* — *moški* (muž, mužský), *kmet* — *kmetski* n. *kmečki* (selský), *Rogatec* — *rogaški* (R., městys ve Štýrsku), *Gradec* (Št. Hradec), *Graška cesta* (Št. Hradecká silnice, třída) a j.

Důležité jest toto: 1. české předložce *z* odpovídá ve slovinštině *iz*. Na př. *iz mesta* (z města), *iz preje* (z příze), *iz vina*;

2. české předložce *s* (jak s gen. tak s instr.) odpovídá ve slovinštině předložka *s* anebo *z* (též obdobně s gen. a instr.), a sice:

a) *s* před náslovnými *c, č, f, h, k, p, s, š, t*;

b) *z* před náslovnými samohláskami a souhláskami *b, d, g, j, l, m, n, r, v, z, ž*; místo *z* dokonce někdy *ž*. Na př. *s cesarjem* (s císařem), *s čašo* (s číší), *s filologom*, *s hrbta* (se hřbetu), *s konjem*, *s prsta* (s prstu), *s sestro* (se sestrou), *s široke ceste* (s široké silnice), *s teto* (s tetou); *z enim nožem*, *z imenom* (se jménem), *z ogljem* (s uhlím), *z ust* (s úst), *z bratom* (s bratrem), *z dopusta* (s dovolené), *z glave* (s hlavy), *z jajcem* (s vejcem), *z levom* (se lvem), *z mosta* (s mostu); *z nami* (s námi), *z rame* (s ramene), *z vinom* (s vínem), *z zeljem* (se zelím), *z žalostjo* (s žalostí). Někdy *ž njim* = *z njim* (s ním), *ž njo* = *z njo* (s ní) a pod.

P o z n á m k a. Předložky *s, z* s gen. užívá se na otázku odkud? i při jménech místních, jež na otázku kde? odpovídají předložkou

na s lok. Na př. *na Dúnaju* (ve Vídni) — *z Dúnaja* (z Vídně), *na Koroškem* (v Korutanech) — *s Koróškega* (z Korutan). Srv. Geb., Ml. č. § 481., poslední odstavec!

Vlastní jména cizí píší se ve slovinštině pravopisem původním jako v češtině. Na př. Vrchlický, Goethe, Carducci, Rousseau, Shakespeare. Výjimku činila ještě do nedávna jména řecká a latinská, která z důvodů nevysvětlitelných byla znetvořována tím, že byla co do pravopisu, výslovnosti a deklinace někdy až k nepoznání slovinštině přizpůsobována. Na př. *Cír* = *Kyros*, *Krez* = *Kroisos*, *Eol* = *Aiolos*, *Del* = *Delos*, *Taz* = *Thasos*, *Ahíl* = *Achilleus*, *Ajant* = *Aias*, *Eněj* = *Aineias*, *Aeneas*, *Pir* = *Pyrrhos*, *Sokrat* = *Sokrates*, *Cezar* = *Caesar*, *Ciceron* = *Cicero*, *Tiberij* = *Tiberius*, *Avgušt* = *Augustus* a j.

V době nejnovější¹⁾ zavádějí Aškerc a dr. Tominšek, onen ve svých básních, tento ve středoškolských učebnicích obdobná pravidla, jež platí v češtině. Srv. Geb., Ml. č. § 178.!

Ve slovích přejatých a zdomácnělých píšeme *kv* místo *qu*, *ks* místo *x*, *h* místo *ch*, *f* místo *ph*, *r* místo *rh*, *t* místo *th*, *z* místo *s* (foneticky), *e* místo *ae. oe.* *kvar­tét*, *eksistenca*, *filozofija*, *teologija* atd.

¹⁾ Viz na př. Lj. Zv. 1910, str. 468—475, 539—5.3.

Tvarosloví.

Poněvadž mluvnické tato není systematická, bude skloňování a časování dle potřeby střídavě probíráno a důležitá pravidla syntaktická budou v poznámkách vplétána.

§ 16. 1. Pádů má slovinština šest, poněvadž vokativ až na velmi nepatrné výjimky rovná se vždy nominativu. Ostatní pády kryjí se co do významu celkem s českými.

2. Stran čísla dlužno pamatovati, že má slovinština (jakož i staročeština) kromě singuláru a plurálu ještě duál, jehož přísně šetřiti jest, kdykoliv mluví se o dvou osobách anebo věcech. Zbytky duálu mají v češtině na př. substantiva ruce, nohy, kolena, oči, gen. rukou, nohou, kolenou atd. Nápadno jest, že se užívá těch substantiv ve slovinštině skoro výhradně v plurálu: *roke, noge, kolena, oči* atd.

3. Deklinace má slovinština čtyři, mužskou jednu, střední jednu a ženské dvě s mnohem menším počtem vzorů než v češtině.

Indikativ, infinitiv praesentní, supinum.

§ 17. Vzory: *pišem* (piši), *gorím* (hořím), *delam* (dělám).

Singulár	1.	<i>piše-m</i>	<i>gorí-m</i>	<i>dela-m</i>
	2.	<i>piše-š</i>	<i>gorí-š</i>	<i>dela-š</i>
	3.	<i>piše</i>	<i>gorí</i>	<i>dela</i>
Duál	1.	<i>piše-va¹⁾</i>	<i>gori-va</i>	<i>déla-va</i>
	2.	<i>piše-ta</i>	<i>gori-ta</i>	<i>déla-ta</i>
	3.	<i>piše-ta</i>	<i>gori-ta</i>	<i>déla-ta</i>
Plurál	1.	<i>piše-mo</i>	<i>gori-mo</i>	<i>déla-mo</i>
	2.	<i>piše-te</i>	<i>gori-te</i>	<i>déla-te</i>
	3.	<i>piše-jo</i> }	<i>gori-jo</i> }	<i>déla-jo</i>
		<i>pišo</i> }	<i>goré</i> }	
Infinitiv		<i>písati</i>	<i>goreti</i>	<i>délati</i>
Supinum		<i>písat</i>	<i>gorét</i>	<i>delat</i>

¹⁾ Viz Geb., Hist. ml. III., 2 §§ 10., 11., 53!

1. Pozoruj, že přízvuk zůstává veskrze na slabice, na níž je v prvé osobě sing., tedy na *pi-*, *ri-*, *de-*, až na kratší tvar 3. os. plur.

2. Prvá os. sing. má vždy příponu *-m*, nikdy samohlásky.

3. Slovesa dle vzoru *pišem* a *gorím* mají ve 3. os. plur. většinou dva tvary, delší a kratší, a sice místo *-ejo* původní *-ó*, místo *-ijo* pak *-é*. Kmeny hrdelné objevují se při tom v nezměněné podobě. Na př. *pečem*, *peč-ejo* n. *pek-ó*; *rečem* (řku), *reč-ejo* n. *rek-ó*; *tečem*, *téč-ejo* n. *tek-ó*. Tvar delší je vždy správný. Kmeny v *-g* původního kratšího tvaru časem pozbyly.

4. a) Zkráceného infinitivu spisovná slovinština nezná; starší básníci odsouvají *-i* jako národní písně. Infinitiv končí se tedy vždy v *-ti* (viz § 13., 6!).

b) Naproti tomu má slovinština při slovesích pohybu supinum, jehož zbytky jsou v češtině skrovné (jdu spat). Tvoří se od infinitivu odsouváním samohlásky *-i*. Na př. *kupovat*, *spat*, *písat*, *peč*. *Kupovati* je tedy vždy infinitiv, *kupovat* vždy supinum.

5. a) Záporka *ne* nespojuje se se slovesem v jeden celek. Na př. *ne pišem*, *ne goríta*, *ne dělajo*.

b) Jenom ve třech případech spojuje se v indikativě se slovesem: *sem* = jsem, *nisem* = nejsem; *ímám* = mám, *nímam* = nemám; *hočem* = chci, *nočem* (*nečem*) = nechci.

<i>sem</i>	<i>nisem</i>	<i>ímám</i>	<i>nímam</i>	<i>hočem</i>	<i>nočem</i>
<i>si</i>	<i>nisi</i>	<i>ímáš</i>	<i>nímaš</i>	<i>hočeš</i>	<i>nočeš</i>
<i>je</i>	<i>ni</i>	<i>ímá</i>	<i>níma</i>	<i>hoče</i>	<i>noče</i>
<i>sva</i>	<i>nisva</i>	<i>ímava</i>	<i>nímava</i>	<i>hóčeva</i>	<i>nóčeva</i>
<i>sta</i>	<i>nista</i>	<i>ímata</i>	<i>nímata</i>	<i>hóčeta</i>	<i>nóčeta</i>
<i>sta</i>	<i>nista</i>	<i>ímata</i>	<i>nímata</i>	<i>hóčeta</i>	<i>nóčeta</i>
<i>smo</i>	<i>nismo</i>	<i>ímamo</i>	<i>nímamo</i>	<i>hóčemo</i>	<i>nóčemo</i>
<i>ste</i>	<i>niste</i>	<i>imate</i>	<i>nímate</i>	<i>hóčete</i>	<i>nóčete</i>
<i>so</i>	<i>niso</i>	<i>ímajo</i>	<i>nímajo</i>	<i>hóčejo</i> }	<i>nóčejo</i> }
				<i>hoté</i> }	<i>ne hoté</i> }
<i>biti</i>	<i>ne biti</i>	<i>imeti</i>	<i>ne imeti</i>	<i>hoteti</i>	<i>ne hoteti</i>

6. Sloveso slovinské dělí se jako české dle kmene infinitivního v šestero tříd: 1. *nes-ti*; 2. *dvíg-ni-ti* (zdvih-nou-ti); 3. *gor-e-ti* (hoř-e-ti); 4. *hvál-i-ti* (chvál-i-ti); 5. *děl-a-ti*, *púšč-a-ti* (děl-a-ti, poušt-ě-ti; viz Geb., Ml. č. § 185.); 6. *kup-ova-ti*, *obč-eva-ti* dle § 10., 3 a (*kup-ova-ti*, *obc-ova-ti*). Kmenotvorná přípona 2. třídy *-ni-* se nikdy nevysouvá. Na př. *dvíg-ni-l* = zdvih-l a zdvih-nu-l.

P o z n á m k a 1. Slovinské *sem* může býti sloveso (= jsem) i příslovce (= sem). Na př. *zdrav sem: pojdi sem!* (pojď sem!). Slovo *si* může býti sloveso (= jsi) i dativ zájmena zvrátneho (= si).

P o z n á m k a 2. Třetí os. sing. *ni* vznikla z *nije*.

Cvičení 4.

1. Razgovor kmetov v gostilni.

»Naš grajščák je muha proti cesarju in beráč. To bi mu jaz v zobé povedal, ko bi tukaj bil. Cesar imá samo denár in vojsko, da jo komandira. Njemu je dobro, da mu ni treba za nobeno delo prijeti. Zakaj je pa naš gospodár in zakaj vsako nedeljo mólimo zanj po litanijah?«

»Res je, kakor ti praviš, Matevžek!« potrdi krčmár.

»Če ste vi modri, takó sem jaz tudi. Jaz vem, da imá cesar okolo svoje hiše vsaj tóliko prostora, da kako zelje nasadí ali kako salato. Kaj mislite, da, kedar hoče cesarica za svojo družino skúhati, da vselej košaro v naročje vzame in letí k sosédovim kupovát? Kaj še! To bi bilo nesloveče, ko bi kaj tácega domá ne imela, kar imajo druge žene.«

»Glej ga no! Kaj si takó neumen, da misliš, da cesarica sama kuha? Kaj ne more imeti ene kúharice ali pa še dveh? Cesar imá rad večjo družino ko ti ali jaz. Bog ve, kóliko hlapcev in dekel imá in še pastirjev, da mu konje pasó. Zakaj on se vozi s štirimi konji. In svojo ženo imá, vem, takó rad, da noče, da bi se s kuho ubíjala.«

2. Avstrijska in ógrska delegácia imata zakonodajno oblást o skupnih državnih poslih. V vsaki delegácii je po šéstdeset (60) članov; v avstrijski delegácii so izvóljeni na eno leto, v ógrski pa na tri leta. Avstrijski državni zbor voli 60 članov in sicer gosposka zbórnica dvajset (20) delegatov, poslanska zbórnica štirideset (40) članov. Cesar sklicuje delegácii vsako leto a shájata se eno leto na Dúnaju, drugo leto v Búdímpešti.

3. Državni osnovni zákoni priznávajo enakopravnost vseh deželnih jezikov v šoli, uradu in javnem življenju. — V Ávstriji živeči inozemci nímajo volilne pravice in ne mórejo biti urádníci. — Ni se nama treba predstavljati, ker sva stara znanca. Dolgo se nisva vídela. — Vsi ljudje niso ene misli.

4. Mi smo štirje,
Vsi pastirje,
Vince radi pijemo.
Kar imamo,
Vse prodamo,
Da za vince dajemo.

5. Na gori cvetlice
Najzalše cvetó
In ptice premile
Najslajše pojó.

Úloha. Kje sedijo kmetje? — Kakó se imenuje krčmár? — Kaj je grajščák proti cesarju? — Čemu imá cesar vojsko? — Zakáj je cesarju dobro? — Kóliko prostora imá okolo svoje hiše? — Hodi li cesarica k sosédovim kupovát? — Je li res, da cesarica sama kuha? — Kdo noče, da bi ona kúhala? — Čemu imá cesar pastirje? — Kakó se vozi?

Kakšno oblást imata delegácii? — Kóliko članov imá vsaka delegácii? — Kóliko delegatov voli gosposka, kóliko poslanska zbórnica? — Kdaj in kde se shájata delegácii? — Kaj priznávalo državni osnovni zákoni? — Kdo ne more biti v Ávstriji uradnik?

Deklinace mužská a střední¹⁾.

§ 18. Vzory: *mlin*, *konj*; *mesto*, *polje*.

Číslo	Pád	Vzory mužské		Vzory střední	
Singulár	1. 5.	<i>mlin</i>	<i>konj</i>	<i>mest-o</i>	<i>polj-e</i>
	2.	<i>mlin-a</i>	<i>konj-a</i>	<i>mest-a</i>	<i>polj-a</i>
	3.	<i>mlin-u</i>	<i>konj-u</i>	<i>mest-u</i>	<i>polj-u</i>
	4.	<i>mlin</i>	<i>konj a</i>	<i>mest-o</i>	<i>polj-e</i>
	6.	<i>o mlin-u</i>	<i>o konj-u (-i)</i>	<i>o mest-u</i>	<i>o polj-u (-i)</i>
	7.	<i>mlin om</i>	<i>s konj-em</i>	<i>s mest-om</i>	<i>s polj-em</i>
Duál	1. 5.	<i>mlina</i>	<i>konj-a</i>	<i>mest-i</i>	<i>polj-i</i>
	2.	<i>mlin-ov</i>	<i>konj-ev</i>	<i>mest</i>	<i>polj</i>
	3.	<i>mlin-oma</i>	<i>kónj-ema</i>	<i>mést-oma</i>	<i>pólj-ema</i>
	4.	<i>mlin-a</i>	<i>konj-a</i>	<i>mest-i</i>	<i>polj-i</i>
	6.	<i>o mlin-ih</i>	<i>o konj-ih</i>	<i>o mest-ih</i>	<i>o polj-ih</i>
	7.	<i>z mlin-oma</i>	<i>s kónj-ema</i>	<i>s mést-oma</i>	<i>s pólj-ema</i>
Plurál	1. 5.	<i>mlin-i</i>	<i>konj-i</i>	<i>mest-a</i>	<i>polj-a</i>
	2.	<i>mlin-ov</i>	<i>konj-ev</i>	<i>mest</i>	<i>polj</i>
	3.	<i>mlin-om</i>	<i>konj-em</i>	<i>mest-om</i>	<i>polj-em</i>
	4.	<i>mlin-e</i>	<i>konj-e</i>	<i>mest-a</i>	<i>polj-a</i>
	6.	<i>o mlin-ih</i>	<i>o konj-ih</i>	<i>o mest-ih</i>	<i>o polj-ih</i>
	7.	<i>z mlin-i</i>	<i>s konj-i</i>	<i>z mest-i</i>	<i>s polj-i</i>

¹⁾ Srv Geb, Hist. ml. II., 1 §§ 23., 51., 79., 97., 114 !

1. Přízvuk bývá zpravidla ve všech pádech na téže samohláске jako v nom. sing. Odchyly na př. *človek*, gen. *človéka*, *oreh*, *éha* a j.

2. Přípony tvrdých a měkkých kmenů se shodují, jenom že dle § 10., 3. a) po *c*, *č*, *j*, *š*, *ž* přehlasuje se *o* v *e*. Dle vzoru *konj* skloňují se tedy jména mužská, končící se v nom. sing. v právě uvedené souhláске. Na př. *Slovenec*, *meč*, *prijatelj* (přítel), *plemenitáš* (šlechtic), *nož*. Dle vzoru *polje* všechna neutra, končící se v nom. sing. v *e*, přehláskou z *o* vzniklé. Na př. *srcé*, *morje*, *známenje* (znamení).

3. Akk. mužských jmen životných rovná se genitivu jako v češtině. Na př. *človeka*, *bojovníka* (bojovníka), *potepuha* (tuláka), *konja*, *sužnja* (otroka; srv. k příponě § 10., 1. a).

4. V češtině mají mužská jména životná v dat. a lok. sing. též příponu -ovi, v nom. plur. -ové. Ve slovinštině toho není.

5. Dle § 10., 2 a) mohou míti měkké kmeny v lok. sing. příponu -u nebo -i.

6. Neutra nemají v gen. duálu a plurálu nikdy žádné přípony.

7. Souhlásky tvrdé se před příponami neměkčí. Na př. *o korakih* (o krocích), *bojovníki* (bojovníci), *v katalogih* (v katalogích), *o orekih*, *potepuhi*. Jen *otrok* má v nom. plur. *otroci* (děti), v lok. duálu a plur. *o otrocih* nebo *o otrokih*. Srv. § 13., 7.!

P o z n á m k a 1. Ve větách záporných bývá při slovesích přechodných místo akk. v ž d y genitiv, kdežto v češtině je též akk. obvyklý. Na př. *imám nož* — *nimám noža*; *kupujem konje* — *ne kupujem konjev*; *vidim mesto* — *ne vidim mesta*. Genitiv záporový je ve slovinštině nutný.¹⁾ (Srv. § 56., 1.!)

P o z n á m k a 2. Pouhý instrumentál ze slovinštiny bezmála vymizel a užívá se ho tedy s předložkami. Českému instrumentálu odpovídají ve slovinštině rozmanité pády předložkové. Na př. *z nožem* (nožem), *s kopitom* (kopytem), *po naključju* (náhodou; nom. *naključje*), *na ta načín* (tím způsobem, na ten způsob). Srv. § 59., 1 b c, 2 b γ, c, 3 c!

P o z n á m k a 3. Instrumentál doplňkový slovinština připouští jen u určitých sloves, uvedených v § 53., 5 b, jindy shoduje se doplněk v pádě s příslušným jménem dle § 53., 1—4.

Cvičení 5.

1. Josip Jurčič²⁾ je prvi slovenski romanopisec. Diják še se je vadil v pisateljvanju in spisal kot sedmošolec pověst »Jurij Kozják«.

¹⁾ Viz Geb., Ml. č. § 453.!

²⁾ Pisovatel slovinský (1844—1881).

Prvi obširni slovenski román je Júrčičev »Deseti brat«, ki je izšel tudi v češkem prevodu. Z njim se začinja nova doba v pripovednem slovetvu slovenskem. »Deseti brat« se zlasti odlikuje po krepkem domačem jeziku in po risanju kmetjskih značajev. Júrčičeve povesti so se jako priljubile slovénskemu občinstvu, ker je njih snov vzeta skoro izključno iz domačega življenja ali iz domače zgodovine. (Die Sketa.)

2. Škoda, da ni že naš prvi oče poznal vina. Ker ni imél družega opravka nego izprehájati se po raji ali pa ležati v senci, kakor se mu je ljúbilo, ko bi imél vino, gotovo bi ga bil pil ves božji dan; in kdo bi pri sladkem vincu mislil na kisle jábolke! Grki celó trdíjo, da jim je sam bog prinesel vino. Od Grkov so vino dobili Rimljani in ti so ga s svojim orožjem nesli po vsem svetu. Z vinom so krotili in izobraževali surova ljudstva, vino je ogládilo jezik divjim národom in oméčilo jim srca. V vinu se je razlival nov duh med surove barbarske národe. Kristus sam je imenoval svojo cerkev vinograd Gospodov. V Kangalileji ga je pil se svojo máterjo; in ko so ga popili, naredil ga je sam iz vode. Žal, da je naš odrešeník s tem čúdežem slab izgled dal našim krčmarjem, ki le v tem posnémajo svójega učenika, da vino délaajo iz vode. (Die Strítara.)

3. Ogleduhu so odvzeli listine in ga ostro sódili. — Gospoda sta bila v dveh kopališčih. — O svojih dobrótnikih móramo spoštljivo govoriti. — Z veščaki se da razumno razprávljati. — Tat je moral iti uklenjen med dvema oróžnikoma. — Biriča se kmet bojí. — Otrókoma prinese stric igrače. — Hribolazca so našli mrtvéga v snegu. — Izgnanca odpotújeta takój v inozemstvo. — Pévcema je plóskala cela družba. — Sodba obéh preiskovalcev je, da listine niso prave. — Izgubil sem dva ključa. — V dveh čolnih so lovili ribe. — Komarji so jako nadležni. — Vozniki nósijo v rokah biče. — O vodíteljih politíčnih strank píšejo časopisi različno. — Dobro priporočilo včasí več pomaga nego bistra glava. — Dve pismi ležita na mizi. — Naš grajščák je lastnik dveh velikih posestev. — Odbòr nam je posláł dve vabíli na zabavo. — Z dvema dóbrima izpričeváloma morem dokázati svojo sposobnost. — Poročila listov o želézniški nesreči se ne ujémajo. — K razumévanju mnogih pisáteljev je treba strokovnih pojasnil. — Pravilom sledijo izgledi. — O pooblastilih je včasí pri volítvah mnogo prepírov. — Z ustménimi zagotovili nismo vselej zadovoljni. — V Pragi je duhovno semeníšče blizu »kaménega« mosta. — Za pogozdovanje praške okólice skrbí posebno društvo. — Gorí; obé poslopji sta v ognju. — Barva obéh perése je temnozelená. — K toporíščema kupim sekiri.

— Obrtnijska podjetja dájajo délavcem zaslupek. — Nekatera mesta imajo po več višjih učilišč. — Na pokopališčih je polno križev. — Zaslužnim državljanom delí cesar odlikovanja.

Úloha. Kakó se imenuje prvi slovenski romanopisec? — Katera je njegova prva povést? — Kateri Júřičev román je izšel v českém prevodu? — Po čem se odlikuje ta román? — Komu so se priljubíle Júřičeve povesti in zakáj?

Ali je poznál náš prvi oče vino? — Kdo je bajè Grkom prinesel vino? — Kdo ga je dobíl od Grkov? — S čím so krotíli Rimljani divje národy? — Kakó je imenoval Kristus svojo cerkev? — Iz česa je naredíl v Kangelileji vino? — Komu je dal s tem čúdežem slab izgled? — V čem posnémajo naši krčmarji odrešenika?

O kom móramo spoštljivo govoriti? — S kom rad razpravljáš? — Kdo vede tata? — Komu kupuje stric igrače? — Kje ležita mrtva hribolazca? — Kam hočeš odpotovati? — Kóliko pevcev poje? — Kakó sódíjo preiskovalci o listinah? — Kóliko ključev si izgubil? — Kóliko čolnov vidíš na reki? — Kaj imá vozník v roki? — Koga hválíjo časopisi? — Kaj včasi več pomaga, bistra glava ali dobra priporočila? — Kóliko pisem leží na mizi? — Kaj ste dobili danes od odbora nášega društva? — Kaj dokazuje tvojo sposobnost? — Ali píšejo časopisi vselej, kar je res? — S čím hódíjo nekateri ľudjé volit? — Ali se smemo na ustmena zagotovila vselej zanašati? — Kaj delí cesar zaslužnim državljanom?

Futurum, perfektum, kondicionál.

§ 19. a) Futurum slovesa pomocného *biti* má dva tvary, delší *bodem* a kratší *bom* (budu).

b) Futurum ostatních sloves skládá se z futura slovesa *biti* a part. perf. akt. na *-l*. Na př. *bodem delal* n. *bom delal* (budu dělati), *bodem* n. *bom pekel* (budu péci), *bodem* n. *bom pel* (budu zpívatí). Srv. § 12, 1!

c) Perfektum tvoří se jako v češtině. Na př. *delal sem*.

d) Kondicionál skládá se z neohebného *bi* a part. perf. Na př. *bíl bi, delal bi*.

1. Tvary *bodem* a *bom* jsou rovnocenné, avšak kratšího *bom* užívá se v obecné mluvě častěji. Rovněž tak časuje se složenina *dobodem* n. *dobóm* (dobudu, obdržím, dostanu), jež se někdy vyskytuje vedle obvyklejšího *dobím*.

Futurum		Perfektum	Kondicionál
<i>bodem, bom</i>	<i>bom pekel, -kla, -o</i>	<i>sem pekel, -kla, -o</i>	<i>bi pekel, -kla, -o</i>
<i>bodeš, boš</i>	<i>boš » » »</i>	<i>si » » »</i>	<i>bi » » »</i>
<i>bode, bo</i>	<i>bo » » »</i>	<i>je » » »</i>	<i>bi » » »</i>
<i>bódeva, bova</i>	<i>bova pekla, -i, -i</i>	<i>sva pekla, -i, -i</i>	<i>bi pekla, -i, -i</i>
<i>bódeta, bosta</i>	<i>bosta » » »</i>	<i>sta » » »</i>	<i>bi » » »</i>
<i>bódeta, bosta</i>	<i>bosta » » »</i>	<i>sta » » »</i>	<i>bi » » »</i>
<i>bódemo, bomo</i>	<i>bomo pekli, -e, -a</i>	<i>smo pekli, -e, -a</i>	<i>bi pekli, -e, -a</i>
<i>bódete, boste</i>	<i>boste » » »</i>	<i>ste » » »</i>	<i>bi » » »</i>
<i>bódejo, bodo</i>	<i>bode » » »</i>	<i>so » » »</i>	<i>bi » » »</i>

2. Kratší futurum *bom* vzniklo z *bod-m*; v 2. a 3. os. duálu a v 2. os. plur. bylo by tedy *bod-ta*, *bod-te*, což se dle § 13, 3 mění v *bosta*, *boste*.

3. Podle *bom* časují se v praesentu ještě *vem*, *védeti*, *vedel*, *-ela*, *-o* (vím); *jem*, *jesti*, *jedel*, *-dla*, *-o* (jím); *dam*, *dati*, *dal*, *-a*, *-o* (dám); *grem* (n. *idem*), *iti*, *šel*, *šla*, *šlo* (jdu); mají tedy v 2. a 3. os. duálu a v 2. os. plur. *vesta* a *veste*, *jesta* a *jeste*, *dasta* a *daste*, *gresta* a *greste*, kteréžto tvary vznikly z kmenů *ved-*, *jed-*, *dad-*, *gred-* a náležitých přípon.¹⁾ Ve 3. os. plur. *vedó*, *jedó*, *dadó* n. *dajo*, *gredó*. — Pamatuj složeninu: *povém*, *povédati*, *povedal*, *-a*, *-o* (povím).

4. a) Dlužno pamatovati, že se v perfektě pomocné sloveso v próse nikdy nevynechává, tedy i ve 3. os. ne (jako v stč. a nár. písních).

b) Čas předminulý jest o part. *bil* delší, jako v češtině. Na př. *bil sem prišel*.

c) Záporka *ne* slučuje se v perf. se slovesem pomocným. Na př. *nisem vedel* (nevěděl jsem), *nista prišla* (nepřišli onidva), *niso dali* (nedali), *ni hotel* (nechtěl).

5. a) Slovice *bi* je ztrnulý zbytek starého aoristu²⁾ a nečasuje se. Osobu poznáváme ze souvislosti věty.

b) Kondicionál druhý nebo minulý je o part. *bil* delší, jako v češtině. Na př. *bi povedal* — *bi bil povedal*.

c) Záporka *ne* může býti před *bi* nebo za ním. Na př. *ne bi povedal* — *bi ne povedal*, *ne bi bil povedal* — *bi ne bil povedal*.

6. Přípony participií srovnej s příponami dotyčné deklinace v nom. náležitého čísla!

Poznámka. Praesentní tvar sloves jednoduchých, dokonavých má význam budoucí jako v češtině. Přes to tvoří nyní (vlivem něm-

¹⁾ Srv. Geb., Ml. č. §§ 279—284!

²⁾ Viz Geb., Ml. č. §§ 195; 291, 3!

činy) častěji futurum pomocí slovesa *biti* jako slovesa nedokonavá. Na př. *kupim* n. *bom kupil* (koupím), *začnèm* n. *bom začel* (začnu), *najdem* n. *bom našel* (najdu).¹⁾

Cvičení 6.

1. K první seji poslanské zbornice se přišli vši poslanci, samo českých ni bilo, ker so se sklicevali na svoje staro kraljevsko pravo in zahtévali, da cesar to pravo pripozná in se dá krónati za českého kralja s krono světega Václava. Proti temu so pa ugovárjali Nemci in ministri in takó ni přišlo do sprave in sédeži českých poslancev so ostali prazni. Vsi drugi poslanci so storili oblubo, da bodo zvesto izpolnjevali svoje dolžnosti, vsak je odgovoril v svojem jeziku in tudi Slovenci v svojem slovenskem.

Na drugi dan so bili vši poslanci povábljeni v cesarsko palačo, kjer bodo slíšali iz ust cesarja sámega prestolni govor. Že davno pred dolóčeno uro je pridrdrala kočija za kočijo na dvor cesarske palače, iz katerih so prihájali poslanci obéh zbornic, gosposke in poslanske, in šli po stopnicah, pokritih s preprógami, v veliko dvorano. Nasproti vratom je na zgornjem koncu med dvema óknoma stal cesarski prestol, nad njim baldahín. Poslanci so se postavljali ob obéh stranských stenah, na levi oni iz gosposke zbornice, većínoma v uniformah z redi in križci na prsích, na desni pa so ostali od ljudstva izvóljeni poslanci, največ v črných oblekah, le poljski v svoji blesteči poljski noši in nekaj kmetov v preprosti kmečki obleki.

Točno ob dolóčení enajsti uri se odpró vrata, dvorni maršál stopi na prag in udari s svojo pálico trikrát na tla, potèm vstopi v dvorano, za njim přidejo nadvójvode in poslednji je cesar v uniformi feldmaršala. Poslanci, ko zablédajo cesarja, ga pozdravljajo z živáhnými klici, vsak v svojem jeziku.

Cesar gre do prestola, zraven katérega se postavijo nadvójvode stopi po stopnicah na oder in se usede na prestol. Zdaj se blíža ministrski predsedeník prestolu, se globoko prikloni in izročí cesarju písanje. Cesar vzame list, se vzdigne s prestola in bere glasno in razločno prestolni govor. Pri stavkách, kateri so obétali občekoristne naprave, so poslanci pritrdjevali in ko je cesar končál, so ga zopet pozdravljali z navdúšenými klici, dokler ni po istem redu zapustil dvorano.

(Dle dr. J. Vošnjaka.)

¹⁾ O významu sloves dokonavých viz na př. Lj. Zv. 1910, str. 499—502, 561—568, 638—640.

2. (Pismo prijátelju): Včera^j sem se bil naveličal písati. Solnce je gorko sijalo, sneg se je po strehah topíl: bil je najlepši zimski dan, kakor si ga le na deželi mísliti moreš. Vzamem knjigo in grem ven.

Konci vrta stoji ulnják. Zahajam skoro vsak dan tja na klópico sest. Ne bom dejál, da me mika na to mesto le solnce, ne, resnico ti povém, tudi zató hodim rad tja brat, ker dóstikrat nahajam tam Má-nico,¹⁾ s katero se kaj poméniva. Pa da si ne boš mislil, Bog vedi, kaki so ti pomenki, moram ti povédati, da se nisva še nikdar drúzega razgovárjala ko najpametnejše rečí.

Vselej sva imela pogóvore, iz katerih sem jaz veliko koristnega pridobil. Ne vem, če sem ti že povedal ali ne, da je ta déklica izobrážena in razumna. Posebno rada imá Válvazorja.²⁾ Pesmi nášega me-níšiča Vódnika³⁾ zna iz glave in kedar začne kako deklamovati, zdi se mi za trikrat lepša kakor če jo berem.

Usedel sem se bil na klop pred ulnják. Bil sem nekaj nemiren, sam ne vem prav zakàj. Nisem imél nič veselja do branja; vendar da bi se razmislil, odprém knjigo. Zopet jo zaprém.

Dolgo sem menda takó sedél. Mil in prijeten glas me prebudí in ko kvišku pogledam, vidim njo pred seboj. (Die Júrciče.)

3, St u d e n ě k u.

Studenček pod skalo,	A zdaj več izviral
Kakó si vabljev	Ne bodeš za me,
In v svoji prostosti	Več tvoje jaz vžíval
Kakó ljubeznív!	Ne bodem vodé.

Midvá sva si stara	Po tujem hoditi
Prijátelja že,	Obsojen sem jaz,
Ker dan sem za dnevom	Kakó je to bridko,
Obískoval te.	Težko ti povém:

Kozarček si mali	A jaz med spomine
S pijačo hladno	Bom svoje sladké,
Šumljaje napolnil	Studenček pod skalo,
Mi vselej voljnó.	Zapisal si te.

¹⁾ Dívčí jméno.

²⁾ Válvazor (1641—1696), autor veledíla »Die Ehre des Herzogtums Krain«.

³⁾ Vodnik (1758—1819), slovinský básník a spisovatel.

4. Pred durmi.

Glasno si pévala,
Strune ubírala,
Nisi pač míslila,
Da sem te čul.

Kljuko prijémala,
Skoro pritísnila,
Pa se ni úpala
Roka mojã.

Blizu pri durih bil,
Tvoje sem glase pil,
Ž njimi srcé pojíl,
Vbogo srcé.

Solza je pádala,
Lice namákala,
Nisi je vídela
Lite zastónj. (S. Jenko.)

5. Obráz.

»Kadar mlado leto
Pride z novim cvetjem,
Zopet prideš, slavec,
Praznovãt ga s petjem;

Kake nove pesmi
Nam prineseš v gaje?«
Drobni ptič odgovor
Dal mi je skakljaje:

»Z mladim letom pride
Cvetje kakor lani,
Jaz pa vam prinesem
Petje kakor lani.«

(S. Jenko.)

6. Hitra izprememba.

Čez kratkih mes'cev pet
Sva vídela se spet;
Pobesil jaz očí,
V stran glédala si ti.

In skoro bi se smeh
Polotil bil obéh,
Ker razumela sva,
Kaj mísliva obã. (S. Jenko.)

7. Zveliçar in Peter po svetu hodila,
Po svetu hodila, nevedne učila.
Pa gresta mi nékega dne obã
Po véliki cesti takó samã itd.

(Aškerc.)

8. Fantje na vas gredó,
Žvižgajo, pójejo,
Jaz pa piščalko imó,
Žvižgať ne znam.

(Nár.)

9. Nikdo ne more reči, kdaj bo konec svetã. — Sami se bódeva učili. — Kakor si bosta postlala, takó bosta tudi ležala. — Vedno bomo pozorni. — Ne boste nas prekãnili. — Niste nam hoteli verjeti,

zďaj pa imate škodo. — Stari Slovani so bili jako gostoljubni. — Bili bi se včeraď pripeljali v Prago, pa sva zamudili vlak. — Ne bilo bi vam treba dolgóv ďelati, ko bi varčno gospodínjile. — Dobro veva, kaj nama dajo (n. dadó) stářiši za božíčni dar. — Kaj pa jeste ďobrega?

Úloha. Kateri poslanci niso prišli k seji poslanske zbórnice in zakàď? — Kaj so zahtévali češki poslanci od cesarďa? — Zakàď se cesar ni dal krónati v Pragi? — V katerem jeziku so poslanci storili obľjubo? — Katerih zbornic člani so prišli posľušat prestolni govor? — Kje je stal cesarski prestol? — Kaj so imeli člani gosposke zbórnice na uniformah? — Kdo vstopi pred cesarjem v dvorano? — Kakó pozdrávljajo poslanci cesarďa? — Kje se postavijo nadvóďvode? — Kdo izročí cesarďu list s prestolnim góvorom? — Kďaj pritrjújejo poslanci?

Kakšen dan je bil včeraď? — Kam je šel Lovre¹⁾ s knjigo? — Kaj ga je míkalo na to mesto? — Kakšna ďekľica je bila Mánica? — Iz česa vídimo, da je bila izobrážena? — Ali je Lovre pred ulňjakom na vrtu bral knjigo? — Zakàď ne? — Kdo ga je prebudil iz premišľjevanďa?

Deklinace ženská.²⁾

§ 20. Vzory: *řiba*; *ňit*, *kost*.

1. 5.	<i>řib-a</i>	<i>ňit</i>	<i>kost</i>
2.	<i>řib-e</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-i</i>
3.	<i>řib-i</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-i</i>
4.	<i>řib-o</i>	<i>ňit</i>	<i>kost</i>
6.	<i>o řib-i</i>	<i>o ňit-i</i>	<i>o kost-i</i>
7.	<i>z řib-o</i>	<i>z ňit-jo (-ijo)</i>	<i>s kost-jó</i>
1. 5.	<i>řib-i</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-i</i>
2.	<i>řib</i>	<i>ňit-i (-ij)</i>	<i>kost-í (íj)</i>
3.	<i>řib-ama</i>	<i>ňit-ma (-ima)</i>	<i>kost-ema</i>
4.	<i>řib-i</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-í</i>
6.	<i>o řib-ah</i>	<i>o ňit-ih</i>	<i>o kost-ěh</i>
7.	<i>z řib-ama</i>	<i>z ňit-ma (-ima)</i>	<i>s kost-ěma</i>
1. 5.	<i>řib-e</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-í</i>
2.	<i>řib</i>	<i>ňit-i (-ij)</i>	<i>kost-í (íj)</i>
3.	<i>řib-am</i>	<i>ňit-im</i>	<i>kost-ěm</i>
4.	<i>řib-e</i>	<i>ňit-i</i>	<i>kost-í</i>
6.	<i>o řib-ah</i>	<i>o ňit-ih</i>	<i>o kost-ěh</i>
7.	<i>z řib-ami</i>	<i>z ňit-mi (-imi)</i>	<i>s kost-mí</i>

¹⁾ Lovre = Vavřinec, jenž líčí příteli svůj život učitelský v zámku.

²⁾ Viz Geb., Hist. ml. III, 1 §§ 132, 169, 314!

1. a) Jelikož dle § 10, 1 a) ve slovinštině přehlásky *a-e* není, skloňují se dle vzoru *řiba* též kmeny měkké, jako *ovca*, *žlica* (lžice), *srajca* (košile), *igrača*, *gošča* (houšť), *toča* (kroupy, krupobití), *graja*, *kúhinja*, *meja*, *zemplja*, *duša*, *paša* (pastva), *kaša*, *koža*, *straža*, *mreža* (mříže) atd.

b) Dle § 10, 3 a) přehlasuje se *o v e* po měkkých souhláskách; avšak u *a*-deklinace se v akk. a instr. sing. tato změna neděje, ježto zde přípona *-o* vznikla z bývalé nosovky *q* a ne z čistého *o* jako u deklinace mužské a střední. Akk. zní tedy na př. *žlico*, *igračo* *grajo*, *dušo*, *kožo*; instr. na př. *z žlico*, *z igračo*, *z grajo*, *z dušo* *s kožo*.

2. Několik jmen v *-va* má ještě vedlejší tvar v *-ev*. Na př. *cerkva* n. *cerkev*, *tíkva* n. *tíkev*, *britva* n. *brítev*, *molitva* n. *molítev*, *žrtva* n. *žrtev* (žertva), *setva* n. *setev* (setba, setí), *želva* n. *žetev* (žeň). Tvar v *-va* skloňuje se podle *řiba*, tvar v *-ev* liší se od vzoru *řiba* tím, že akk. sing. rovná se nominativu, instr. sing. pak končí se v *-ijo*. Na př. 1. 4. *cerkev*, *molítev*, 7. *cérkvijo*, *molítvijo*; ostatní pády v sing., dále celý duál a plurál podle *řiba*.

3. Tvrdé souhlásky kmenové se před příponami neměkčí. Viz § 13, 7!

4. a) Ženská *i*-deklinace má dva vzory, *nít* a *kost*. Jednoslabičná jména, jež mají v gen. sing. přízvučnou příponu *-í*, skloňují se vesměs podle *kost*, kterýžto vzor má přízvuk vždy na příponě kromě dat. a lok. sing. Ostatní jména jednoslabičná, všechna dvoj- a víceslabičná skloňují se podle *nít*, podržující přízvuk veskrz na téže slabice, na níž jest v nom. sing. Podle *nít* na př. *dolžnosť*, *modróst*, *sposobnost*, *oblást*, *živál* (živočich, zvíře), *čeljúst* (čelist), *gorečnost* (vroucnost), *kokóš* (slepice), *zmes* (směs), *pot* (cesta), dále jména pomnožná jako *prsi*, *gosli* (housle), *jasli* (jesle, žlab), *duri* (dvěře); podle *kost-í* na př. *peč-í*, *skrb-í*, *gos-í* (husa), *os-í* (osa, náprava), *klet-í* (sklep), *klop-í*, *pest-í* (pěst), *cer-í* (roura, trubka), *prst-í* (prst).

b) Jména s pohybným *-e* jako *pesem*—*pesmi*, *bolezen*—*bolezni* (nemoc) mají v instr. sing. příponu *-ijo*, v dat. a instr. duálu příponu *-ima*, v instr. plur. příponu *-imi*. Na př. *s pésmijo*, (*s*) *pésmima*, *s pésmimi*, *z boléznijo*, (*z*) *boléznima*, *z boléznimi*.

c) V gen. duálu a plur. jsou přípony *-i* (*-í*) a *-ij* (*-íj*) rovnocenné; tedy *kletí* n. *kletíj* (sklepů), *bolezni* n. *boleznij* (nemoci). V době nejnovější dává se přednost tvaru kratšímu.

Cvičení 7.

1. Slovani so posneli po Nemcih národno misel. Viděč svojo nesamostojnost nasproti drugim národnostim, zlasti Nemcem, so kličali po združenju slovanskih národov. Kollár je izuměl naslöv: slovanska vzajemnost. Nastal je kulturni in politični panslavizem. Češki budítelji Dobrovský, Jungmann, Šafařík, Kollár so sánjali o skupni slovanski državi pod ruskim vodstvom, z enotnim slovanskim jezikom, ki bi bil seveda ruski. Rúsiya je bila up in cilj kot edina samostojna slovanska država. Pozneje se je politični panslavizem Šafaříka in Kollárja zamenjal samo s kulturnim, literarnim panslavizmom. Kollár je določil pojem literarne slovanske vzajémnosti takó, da naj bi bila vsa slovanska plemena en narod, njih narečja naj bi se smátrala za en jezik in polágoma bi se približevali idealu vseslovánskega jezika. Glavni razširjevalec Kollárjevih idéj na jugu je pa postal dr. Ljúdevit Gaj, začetnik ilirizma.

Gajev ilirizem je bilo stremljenje, združiti vse južne Slované v en narod z enim književnim jezikom. Proti madjarizácii Hrvaške je iskal Gaj zavéznikov tam, kjer jih je bilo nájpréj najti: pri Srbih, Slovencih in Bolgarih. Takó je nastala jugoslovanska ideja, ki je blagodejno vplivala na slovenski národni preporod.

(Bleivceisov Zbornik 1909, str. 143).

2. Matajev Matija iz male zakotne vasí Zaplane je prišel prvič v Ljubljano za svojo sestro Špelo, ženo nékega trgovca. Ni je mogel takój najti in zató je blodil po úlicah.

Ves motogláv, málone omamljen po tóliko novih vtisih, jo je pri-mahal mimo gostilniškega vrta in takój občutil hudo žejo. Pod košá-timi kostanji je sedelo nekaj gostov. Matajev Matija je veselo pospešil korake po belem pesku in stopil k pogrñjeni mizi. Svoj ljubi dežník in pálico je naslonil ob drevó, položil písano culo na mizo in sedel moško in široko na stol.

Priletél je bled, skrbno počesan fantič, ves črno oblečen in vihtél belo brisalko.

»Polič najbóljšega!« je naročil Matija in imenitno pogledal po drugih gostih. »Skoraj bi bil pozabil jesti in piti, he, he!«

Dečko je prinesel pijače in okroglih žemelj. Mataj pa je iztrebil kos sira iz cule in pipec iz žepa.

»Kakó naj pa jem ta drobíz, da se mi ne bodo sméjali oni tam, ki me glédajo takó debelo, kakor bi me hoteli zajeti vase?« se je vprašal in prebiral žémjljice. »V Zaplani imajo najmanj trikrat večje

žemlje in štirikrat večje reglje. Ali naj devljem po dvoje teh drobnih kruhkov naenkrat v usta ali samo po énega?»

V tem je prišla zalo obléčena natákarica z usnjeno tórbico in rdečo vrtnico za pasom k Matájevi mizi, za njo pa krepák gospód.

»Dober večér, ljubi mož!« je nagovoril gostílničar Mataja. »V hiši imamo sobo, ki je za take goste, kákršen ste vi. Presélite se tja! Tukaj je za gospodo.«

»Saj ne bom dolgo tukaj, nikár se ne bojte, nič ne bom gospodi na poti!« ga je tolašil Matija. »Pozno je že, kmalu moram k sestri. Počákajte no, da se malo okrepčám; Bog vé, kakó dolgo bom moral še ískati Špelo po mestu!«

Takó je Matija obsedél in mirno užival vino, sir in žémjljice. Ko je izpraznil svoj polič, je zahteval drúgega.

Polágoma je prihájalo vedno več gostov. Na odru so se pokazali godci z velikimi in májhnimi piščálkami, trobéntami in drúgimi čúd-nimi svirali, kákršnih Matajev Matija ni bil še videl nikdar. Sedli so na stole; pred sebój je imél vsak svoj kos počéčkánega papirja na stojalcu.

»Slabo znajo!« jih je obsodil Mataj, ko so uglášali in poizkúšal svoja glasbila. »Vsak piska in trobuzljá tja v en dan, kakor se mu pač ljubi. Znajo pa zaplanski godci vse bolje! Če bi prišli ti mojstri — skaze k nam, bi bili tepeni, da bi bilo grdo! Zakáj nisem poslušal krčmarja, ki mi je povedal, da je tukaj le za gospodo!

Tedáj je stopil gospód s črno páličko med nje in potrkal z njo na svoje stajalo.

»Dobro jih je ugnál mož!« se je oveselíl Mataj. Takó so se zbali njegove šibe, da so umólkniili vsi!«

Záčeli so svíratí, izprva rahlo in počasi, potém pa zmeróm glasneje.

»Zdaj pa že, zdaj!« je kimal Matajev Matija odobrávaje. »Dobro jo žíngajo! He, he! Kaj vse naredí šiba, dobrodelna mati! Lej, lej, kakó jim mojster miga in žuga ž njo in jih rotí, sicer bi mu razbili nemarni divjaki boben in vse! He, he!«

Prijazno je kimal ter bobnal s kítnato roko po taktu na mizo.

»Presneta reč vendar, zakáj pa nič ne pléšete, ko imate že godbo?« je vprašal natákarico. »Saj prostora je tukaj dovólj, he, he!«

Ona pa se mu je le nasméhnila in hitela na drugo stran, kamor so jo klícali žejni poslušalci.

Ko je utíhnila godba, je jelo občínstvo burno plóskati, Matajev Matija pa je nalil svoj kozarec do vrha, nataknil kos sira na pipec in šel oboje ponujat kapélniku.

»Dobro ste jih krotili!« ga je hvalil. »Nate, okrepčajte se malo, prijatelj!«

Občinstvo je vstajalo s sédežev, se smėjalo vsevprek in jelo plóskati iznova.

»Ako ste pijani, pojte spat!« je velél gostilničar, ki je prihitél k Mataju.

»Od dveh poličev ne bom pijàn, he, he!« se je smejal Matija. Presneto slabo me poznate! Ali je kaj takó húdega, če ponudim svójemu blížnjemu kozarček vina?«

»Pláčajte in izgúbite se!«

»Dobrota je sirota!« je vzdihnil Matajev Matija, plačal, pobrál svoje rečí, prijazno pokimal kapélniku in odkorakal z vrta. Občinstvu pa je bilo žal, da je bilo takó kmalu konec nenavadne zabave.

(*Dle Murnika.*)

3. Iz obéh trditev govórnikovih je bilo vídeti, da razmér dobro ne pozná. — Obema bitvama se pripisuje po pravici velika važnost. — H klopema smo postávilí dve mizi. — Želézница je neprecenljiva téhnična pridobitev. — Poravnál sem tvojo terjatev. — Z nepričakovano pošiljátvijo me je presenetil poštni posel. — Izpóvedí zanesljive priče verjámemo. — Miš je v pasti. — S kázniyo še mnógokrat krivica ni poravnana. — Dve poti védeta v mesto. — Iz obéh nevárnosti sem se srečno rešil. — Na obéh dlanih sem se z nožem ranil. — Z obema slávnostima smemo biti zadovoljni. — Duri so visoke. — Marsikaterih naravnih prikazni (-ij) si ne móremo pojasniti. — Dobili sva za bo-žični dar nove gosli. — Bolí me na prsih. — Z višjimi obrestmi se poplačuje ob enem tudi glávnica. — Še pred nočjó prídeta domú. — Dvignil je obé pestí in grozíl. — V obéh kletéh smo imeli ob povodnji vodo. — Pečí so iz gliné ali iz železa. — Zaupam le svojim močém. — O cevéh práškega vodovoda se je svoje dni mnogo govorilo in písalo. — Geslo nášega cesarja je: Z združeními močmí.

Úloha. Odkód je prišla národna misel k Slovanom? — Kakó ime-nújemo to národno misel po Kollárju? — Kakšen bi bil Kollárjev literarni panslavizem? — Kdo je začél razšírjati slovansko idejo med júnjimi Slovani? — Kaj je bil ilirizem? — Proti čemu je meril?

Kaj je bila Matíjeva sestra Špela v Ljubljani? — Kam je prišel Matija, ko je blodil po mestu? — Kaj je nosil v rokah? — Kaj je pil in jedel na gostilniškem vrtu? — Kam je pošiljal gostilničar ne-navádnega gosta? — Kóliko vina je popíl Matija? — Kateri godci so mu bili bolj všeč, ljubljanski ali zaplanski? — Kdo je prisilil godce,

da so začeli lepo igrati in s čim? — Kaj se je Matiji čudno zdelo, ko imajo vendar godbo? — Kaj je prinesel kapelniku za plačilo? — Ali je gostilničar občinstvu ustregel, da je izgnal Matijo?

Deklinace adjektiv¹⁾; adverbium.

§ 21. Vzor: *bel, bela, belo* = *bel, -a, -o* (bílý).

1. 5.	<i>bel, bel-i</i>	<i>bel-a</i>	<i>bel-o, tuj-e</i>
2.	<i>bél-ega</i>	<i>bel-e</i>	<i>bél-ega</i>
3.	<i>bél-emu</i>	<i>bel-i (-ej)</i>	<i>bél-emu</i>
4.	<i>bél-ega, bel, bel-i</i>	<i>bel-o</i>	<i>bel-o, tuj-e</i>
6.	<i>o bel-em</i>	<i>o bel-i (-ej)</i>	<i>o bel-em</i>
7.	<i>z bel-im</i>	<i>z bel-o</i>	<i>z bel-im</i>
1. 5.	<i>bel-a</i>	<i>bel-i</i>	<i>bel-i</i>
2.	<i>bel-ih</i>	<i>bel-ih</i>	<i>bel-ih</i>
3.	<i>bél-ima</i>	<i>bél-ima</i>	<i>bél-ima</i>
4.	<i>bel-a</i>	<i>bel-i</i>	<i>bel-i</i>
6.	<i>o bel-ih</i>	<i>o bel-ih</i>	<i>o bel-ih</i>
7.	<i>z bél-ima</i>	<i>z bél-ima</i>	<i>z bél-ima</i>
1. 5.	<i>bel-i</i>	<i>bel-e</i>	<i>bel-a</i>
2.	<i>bel-ih</i>	<i>bel-ih</i>	<i>bel-ih</i>
3.	<i>bel-im</i>	<i>bel-im</i>	<i>bel-im</i>
4.	<i>bel-e</i>	<i>bel-e</i>	<i>bel-a</i>
6.	<i>o bel-ih</i>	<i>o bel-ih</i>	<i>o bel-ih</i>
7.	<i>z bél-imi</i>	<i>z bél-imi</i>	<i>z bél-imi</i>

1. Dle toho vzoru skloňují se všechna adjektiva, jak původní tak odvozená, jak určitá tak neurčitá, jak kmene tvrdého tak měkkého. Neboť jsou veskrz trojvýchoďná a sklonění jmenného pozbyla. Skloňuje se tedy na př. *sosedov travník* (sousedova louka), *sosédovega travníka*, *sosédovemu travníku* atd.; *sestrin robec* (sestrin šátek), *séstrinega robca*, *séstrinemu robcu* atd. Zbytky jmenné deklinace adjektiv jsou ve výrazech příslovečných jako *iznova* (z *iz nova*) n. *znova*, *izlepa* (z *iz lepa*) n. *zlepa* (po dobrém) a j.

2. Po měkkých souhláskách kmenových přehlasuje se dle § 10, 3 a) v nom. a akk. rodu středního *o* v *e*. Na př. *tuj, tuja, tuje* (z *tujo*),

¹⁾ Srv. Geb., Hist. ml. III, 1 § 438!

divji, -a, -e (divoký), *rděč*, -ěča, -e n. *ruděč*, -ěča, -e (rudý, červený), *naš*, -a, -e.

3. a) Adjektiva přivlastňovací tvoří se jako v češtině od mužských substantiv kmene tvrdého příponou -ov, -ova, -ovo (-ův, -ova, -ovo), od kmenů měkkých příponou -ev, -eva, -evo přehláskou o v e. Na př. *bratov*, -a, -o, *sosedov*, -a, -o; ale *kraljev*, -a, -o (králův, -ova, -o), *učiteljev*, -a, -o (učitelův, -ova, -o), *oračev*, -a, -o (oráčův, -ova, -o). Kmenová souhláska c mění se při tom v č, kmenové z v ž. Na př. *stric—stričev*, -a, -o, *Aškerc—Áškerčev*, -a, -o, *knez* (kníže) — *knežev*, -a, -o.

b) Od ženských jmen tvoří se jako v češtině příponou -in, -ina, -ino. Na př. *máterin*, -a, -o (matčin), *sestrin*, -a, -o (sestrin), *tetin*, -a, -o.

4. Tvar neurčitý má slovinština pouze v nom. a akk. sing. rodu mužského: 1. *bel*, 4. *bel*. Za to užívá se ho častěji než v češtině, a to a) **vždy**, je-li doplňkem v nom., b) je-li přivlastkem, jenom tehdy, když o příslušném substantivě nestala se před tím zmínka a jest právě poprvé řeč o dotyčném jméně. Na př. a) *kruh je dober*, *kamen je težek*, *nož je oster*, *most je nov*; někdy i v češtině: jsem šťasten; žák je hoden pochvaly atd. b) *črez reko stávižo nov most* (něm. eine neue Brücke) — ale *novi most je krasen* (něm. die neue Brücke). Rovněž tak: *oster nož dobro reže* (něm. [ein] scharfes Messer) — *ostri nož sem izgubil* (něm. das scharfe Messer) a j. Když tedy užívá Němec členu neurčitého nebo žádného, klade se ve slovinštině v nom. a akk. sing. rodu mužského adjektivum neurčité, jindy vždy určité.

5. a) Adjektiva přivlastňovací v -ov, -ev, -in mají v nom. a akk. sing. rodu mužského pouze tvar neurčitý. Na př. *bratov*, *kraljev*, *sestrin* (nikdy -ovi, -evi, -ini); rovněž tak *vsak*, -a, -o (každý; nikdy *vsaki*; proti tomu noviny často hřeší).

b) Adjektiva v -ski, -ški, -ji, komparativy a superlativy mají pouze tvar určitý. Na př. *slovenski*, -a, -o, *řeški*, -a, -o, *divji*, -a, -e, *večji*, -a, -e (větší), *najvišji*, -a, -e, dále *neki*, -a, -o (jakýsi, kterýsi; i zde noviny často nedbají správných tvarů).

6. a) Rozdíl mezi jmény životnými a neživotnými činí se u adjektiv jenom v akk. sing. rodu mužského. Na př. *imám dobrega učitelja*, ale *imám nov klobúk* (jako v češtině); v nom. plur. rodu mužského je přípona -i jak pro životná tak pro neživotná. Na př. *beli konji*, *beli klobuki*.

b) Pamatuj slovinskou zvláštnost: *jaz imám top nož*, *ti imáš óstrega* (česky: ostrý, ne ostrého); *oster je bil nož*, *katérega sem iz-*

gubíl (česky: který). Ačkoliv je nůž neživotný, přes to má adjektivum *óstrega* a zájmeno *katérega* v akk. příponu *-ega*, což vždy bývá, když jest adjektivum anebo zájmeno mužské v akk. bez příslušného substantiva, vztahující se jenom k němu.

7. Neurčitý nom. sing. má v mužském rodě někdy dva tvary, buďto s pohybným *-e-* nebo s přízvučným *-á-*. Na př. *krepek* n. *krepák*, *težek* n. *težák*, *močen* n. *močán* (silný). Změnu *e* v *á* způsobil dlouhý přízvuk; z *lehek* vzniklo z téže příčiny *lahkek*, *-hka*, *-o*.

8. a) Jako adjektiva skloňují se též některá zájmena. Na př. *moj*, *tvoj*, *njegov* (jeho), *njen* (její), *naš*, *vaš*, *njihov* (jejich), *najin* (náš, nás dvou), *vajin* (váš, vás dvou), *njun* (jejich, jich dvou), *svoj*, *oni* (onen), *isti*, *kateri* n. *kteri* a j.

b) Adjektiva rodu středního jsou jména zemí na *-sko* a *-ško*. Na př. *Česko* (Čechy), *Moravsko* (Morava), *Štátersko* (Štýrsko), *Kranjsko* (Kraňsko, Krajina), *Koroško* (Korutany), *Primorsko* (Přímoří), *Hrvaško* (Chorvátsko), *Rusko*, *Bavarsko* (Bavory) atd. Skloňují se tedy: *Česko*, *Českega*, *-emu*, *-o*, *-em*, *-im* atd. Na otázky kde? a kam? užívá se zde předložky *na* s náležitým pádem. Na př. kde? Odpověď: *na Českem* (v Čechách), *na Štáterskem* (ve Štýrsku), *na Koroškem* (v Korutanech); — kam? Odpověď: *na Česko* (do Čech), *na Štátersko* (do Štýrska), *na Koroško* (do Korutan). Na otázku odkud? klade se následkem toho předložka *s* nebo *z* s genitivem. Na př. *s Českega* (z Čech), *s Štáterskega* (ze Štýrska), *z Ruskega* (z Ruska).

Tatáž jména zemí mají někdy i tvar ženský: *Česka*, *-e*, *Štáterska*, *-e*, *Koroška*, *-e*, ale neutrum vyskytuje se častěji.

9. O měkčení souhlásek před příponami viz § 13., 7!

10. V próse kladou se adjektiva před substantiva. Slovosled český je v té příčině volnější.

11. Přípony adjektiv jsou v próse vždy nepřízvučné: *belega*, *dragemu*, *dobrima*, *z visokimi* atd. mají tedy přízvuk na třetí od konce *bél-*, *drág-*, *dóbr-*, *visók-*, protože jsou *-ega*, *-emu*, *-ima*, *-imi* nepřízvučné přípony. Na příště takový přízvuk na třetí od konce před dvojslabičnými příponami adjektivními označován nebude.

§ 22. 1. Adverbia, tvořená od adjektiv, rovnají se ve slovinštině rodu střednímu v akk. sing. Na př. *dobro* (dobře), *visoko* (vysoko, vysoce), *glasno* (hlasitě), *rdeče* (rudě, červeně), *divje* (divoce), *višje* (výše), *najvišje* (nejvýše).

2. Jen adjektiva na *-ski* a *-ški* mají v této podobě mužské zároveň význam příslovečný. Na př. *slovenski govoriti* (slovensky mluvit),

češki (česky), *nemški* (německy) nebo *po slovensko* (po slovinsku), *po češko* (po česku), *po nemško* (po německu). Avšak *moško* (zmužile).

Cvičení 8.

1. Le enkrat so se vsi Slovani, severni in južni, strnili v večjo politično skupino in ustanovili državo Sámovo. Sámova slovanska država je bila neka národná zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi ¹⁾ Srbi.

Slovani so ubili mnogo fránkovskih trgovcev, ki so kupčevali v Sámovem kraljestvu, in se polastili njihovega blagá. To je bil povód razpóra med kraljem Dágobertom in Samom, kraljem Slovanov. Dágobert pošlje k Samu poslanca Sihárija, ki začne rábiti zasramovalne besede, groziti in zahtévati, naj bódeta Samo in njegovo ljudstvo pokorna kralju Dágobertu: »Ni mogoče, da bi živelí kristjani in služábníki boží v prijáteljski zvezi s poganskími psi.« »Dobro,« mu reče nató Samo, »ako ste vi boží služábníki, mi pa poganski psi, vas smemo raztrgati, ker se takó obnášate proti svojemu Bogu.« Potém so vrgli Sihárija iz Sámovega dvora.

Po Sámovi smrti je njegova velika država razpadla. Slovenci so se odlóčili od svojih severnih bratov Čehov in zopet živelí pod svojími domačími vójdí. (Gruden.)

2. Slovenski vójvoda Borut je poslál na Bavarsko svojega sina Gorazda in nečaka Hótimira z nekaterími drugími odličnými Slovenci. Izrekel je željo, naj bi se obá mladéníča na Bavarskem poučevala v krščanski veri.

V Sólnogradu je tedáj vladal škof Virgilij. Ta je poslál slovenska knézevíča v benediktínski samostán na otoku Awa v Kiémskem jézeru, kjer je bila sloveča šola. Tu sta Gorázd in Hótimir prejela sveti krst. Njun učíteľ in krstní boter je bil Lupo, predstojník Kiémskega samostana.

Ko je umrl vójvoda Borut, so Slovenci prósili Bavarce, naj jim pošljejo njegovega sina Gorazda za naslédníka in so ga takój dvígnili na vójdovski prestol. Gorázd je bil prvi krščanski slovenski knez. Vladal je tri leta.

Sledíl mu je Hótimir. S tema dvema slovenskíma knézoma se je priselil z Bavarskega ob enem tudi nemški vpliv. Poganska stranka je zavidno glédala tujce, ki so prihájali v deželo in bili na vójdovém dvoru vedno dobro sprejeti. Menda jih je tudi strah, da izgubé

¹⁾ Pozor na přízvuk! § 21., 11.

Slovenci svojo samostojnost, ako zmaga krščanstvo, nagibal k odporu. Prvi dve domači vojski med Slovenci sta se ponesrečili, šele v tretje so pogani zmágali, vse tuje in domače duhovnike pregnali in cerkve razrušili.

(Gruden.)

3. Siromák.

Kar Bog mi je življenje dal,
Odkàr sem se zavedel,
Pod svojo streho nisem spal,
Pri svojih nisem jedel.

Svatuje dan za dnevom grad,
Po njem veselje vriska;
A siromaka mraz in glad
Pod milim nebom stiska.

Kedò z menój spregovori
Besédico prijazno?
Kedò, kedò razveseli
Srcé veselja prazno?

Po svetu hodim čisto sam
Od praga pa do praga,
Nikdò ne praša: kod in kam?
Z nevoljo vsak pomaga!

To pa nadloga vseh nadlóg,
To hudo je najhuje,
Da, ker sem reven, ker ubóg,
Me ljudstvo zaničuje.

Kdor kruha vbranega ne jé,
Ni zkusil sirotenja,
Kaj je trpljenje, on ne vé,
On ne pozná življenja.

Za vse je svet dovòlj bogàt
In srečni vsi bi bili,
Ko kruh delil bi z bratom brat
S prav srčnimi čutili.

(Gregorčič.)

4. Na sveti večér.

Pod goro gre dekletce mlado,
Ko svet obhaja sveto noč,
Spoznalo bi v potoku rado,
Kaj višja jej namenja moč.

Na valih lunin svit trepeče,
Trepeče v dékllici srcé,
Želeče pa in koprneče
Očesci vpre na dno vodé.

In, glej, iz dna valòv pozdravi
Jo znan, krasán in ljub obráz,
Ki jej z nasmehom sladkim pravi,
Da tu je njiju združbe čas!

K potoku vleče tudi mene,
Ko sveto noč proslavlja svet,
Tam morda tema se razžene,
Ki v njo nebá je sklep odét.

Prinagnil bodem se nad vodo,
Prisluškal, kaj bo val šumljal;
Ne svoje, národa usodo
V proročnih valih bom iskál.

Kdaj srečno moje bo domovje?
Rešitve njemu le še ni?
Kaj mi razkrilo boš, valovje?
Nadjá srcé se in — bojí.

(Gregorčič.)

5. Mávrice.

Bíserna lestva se vspenja v oblák,
 Spušča se onkraj na zémeljski tlak,
 Mávrice písana, božji prestól.
 Ángelji hódijo gor in pa dol,
 Zlate kropílnice v rokah držé,
 Zemljo prežejno hladé in pojé.
 Gori na stolu pa Večni sedí,
 Kápljici vsaki on srečo delí:
 Pade na polje — rodí zelenjád,
 Kane na drevje — obilen da sad,
 Kaplja na njivi — da žito zlató,
 Kaplja na trti pa — vince sladkó.
 Sreča se spušča na sléherno stvar,
 Kadar zaliva nebeški vrtnár.

(Gregorčič.)

Úloha. Kdo je strnil severne in južne Slované v eno državo? — Odkód so prihájali trgovci v Sámovo kraljestvo? — S čím so Slovani razžálili Dágoberta? — Kaj je zahteval njegov poslanec od Sama? — S katerima besédama je Siharij razžalil slovansko ljudstvo? — Kaj se je zgodilo poslancu za zasramovalni besedi? — Kdaj so se Slovenci odlóčili od severnih Slovanov?

Kakó se je imenoval Bórutov sin in kakó njegov nečák? — Kam je Borut obá poslál? — Kdo je skrbél za njun poúk v krščanski veri? — Kdo je sledíl Bórutu na vójvodskem prestolu? — Katere vere je bil Borut, katere Gorázd? — Kakó dolgo je čakal Hótimir na vójvodski slovenski prestol? — Kdo ni rad videl razširjevalcev krščanske vere med Slovenci? — Kje so imeli nemški tujci svoje zavetje? — Zakàj so se bali slovenski pogani Nemcev? — Kaj je nastalo vsled tega med obema slovenskima stránkama? — Kakšne so bile posledice tretje domače vojske?

Imperativ, optativ.

§ 23. Imperativ slovinský zachoval tvary starší než český; končí se 2. os. sing. vždy v *-i*,¹⁾ jež po samohláskách přechází v *-j* (jako v češtině). Na př. *bodi* (buď), *nesi* (nes), *lezi* (lez), *vzami* (vězmi), *pij*, *delaj* (dělej), *kupuj*. Druhá os. sing. tvoří základ, k němuž se v dalších tvarech přičinují náležité přípony.

¹⁾ Viz Geb., Ml. č. § 198., 4.

Singulár		Duál		Plurál	
2. os.	<i>bod-i</i> <i>dela-j</i> <i>kupú-j</i>	1. os.	<i>bódi-va</i> <i>délaj-va</i> <i>kupuj-va</i>	1. os.	<i>bódi-mo</i> <i>délaj-mo</i> <i>kupuj-mo</i>
3. os.	<i>bod-i</i> <i>dela-j</i> <i>kupú-j</i>	2. os.	<i>bódi-ta</i> <i>délaj-ta</i> <i>kupuj-ta</i>	2. os.	<i>bódi-te</i> <i>délaj-te</i> <i>kupuj-te</i>

1. První os. sing. přirozeně imperativu nemá; v duálu a plurálu scházejí tvary pro 3. os., jež se nahrazují slovcem *naj* (necht, ať) a indikativem dotyčného čísla (optativem). Na př. *naj délata* (ať [dva] dělají, dělejtež), *naj kupújeta*, *naj dělajo*, *naj kupújejo*. V sing. mají 2. a 3. os. tvar společný.

2. Kmenové *k* mění se před příponou *-i* v *c*, kmenové *g* v *z* jako v češtině. Na př. *peci* (pec), *teci* (tec), *reci* (rci), *vrzi* (vrz, hoď), *pomози* (pomoz).

3. Slovesa, mající v indik. praes. přízvučnou příponu *-ím*, zvracejí v imperativě přízvuk na slabiku předcházející. Na př. indik. *učím*, imper. *úči*, *účiva*, *účita*, *účimo*, *účite*; *pustím*: *pústi*, *pústiva* atd. (pustím, nechám). Rozeznávej tedy indik. od imper.: *uči* — *úči* (učí — uč) *učiva* — *účiva* (učíme — učme [dva]), *učimo* — *účimo* (učíme — učme), *účite* — *účite* (učíte — učte). Časuj souběžně v ind. a imper. tato slovesa: *lovím*, *sedím*, *hitím*, *molčím*, *govorím*! V sing. zvrací se přízvuk u takových sloves vždy, v duálu a plurálu někdy ne, takže indik. a imper. znějí stejně. Dokonce se stává, že v básních slovesa jako *povzdígniti* posunují přízvuk v duálu a plurálu o jednu slabiku na pravo; místo správného a původního imperativu *povzdígnimo* bývá pak *povzdígnimo!*

Zpravidla zůstává přízvuk v imperativě na téže slabice, na níž jest v 1. os. indik.

4. Pamatuji imperativy: *pojdi* n. *poj* (pojď), *gledaj*, *gledi*, *glej* (hleď, dívej se, viz), *pogléj* (podívej se), *vedi* (veď; věz), *jej* (jez), *povéj* (pověz), *idi* (jdi) od méně obvyklého *idem* (jdu), místo něhož bývá častěji *grem*, *pridi* (přiď), *hoti* (chtěj), *iměj* (měj).

§ 24. 1. a) Optativ skládá se ze slovece *naj*, povstaleho z *nehaj*, a indikativu. Na př. *naj berem* (ať, necht čtu), *naj govorita*, *naj kupújejo*; *naj sem rekel* (ať, necht jsem řekl), *naj sva prišla*, *naj smo govorili*. Místo 2. os. opt. užívá se imperativu. Na př. *pridi* (ať přijdeš) *prídita*, *prídite* (ať přijdete).

b) Optativ pomocného slovesa *sem*, *biti* zní: *naj bodem* n. *naj bom* (ať jsem) atd., zřídka *naj sem*.

c) Optativ vyjadřuje se též částicí *naj* a oběma kondicionály; v češtině užívá se pomocného slovesa »mám« s infinitivem. Na př. *jaz naj bi se učil* (mám, měl bych se učit); *vidva naj bi se bila učila* (měli jste, byli byste se měli učit) atd. Tento optativ má i 2. osoba.

Poznámka 1. a) Otázky rozvažovací, přímé a nepřímé, vyjadřují se a) optativem, β) imperativem. Na př. a) *Kaj mu naj odgovorím?* (Co mu mám odpovědět?) — *Kdaj bi naj prišel?* (Kdy mám, bych měl přijít?) — *Koga naj bi bili k vam poslali?* (Koho jsme měli, byli bychom měli k vám poslati?) — *Ne vesta, ali naj bosta z odškodnino zadovoljna.* (Nevědí, zdali mají být odškodným spokojeni.) — β) *Kaj mi dajte za moje dobroto?* (Co mi máte dát atd.?)

Někdy před kondicionálem *naj* i schází. Na př. *Bil sem v zadregi, kaj bi odgovoril.* (Byl jsem na rozpacích, co mám odpovědět).

b) Českému pomocnému slovesu »mám« odpovídá i ve slovinštině někdy *imám*. Na př. *Kaj imamo zdaj storiti?* (Co máme nyní učiniti?).

Poznámka 2. V češtině uvozují se věty účelné a nepřímé rozkazy spojkou »aby«.

1. Věty účelné. Na př. Přijdu tě navštívit, **abych viděl**, jak se ti vede.

Ve slovinštině vyjadřují se trojím způsobem:

a) spojkou *da* a indikativem praesentním: *Pridem te obiskat, da vidim, kakó se ti godí;*

b) spojkou *da* a kondicionálem prvním (= aby): *Pridem te obiskat, da bi videl, kakó se ti godí;*

c) spojkou *da* a indikativem futura: *Pridem te obiskat, da bom videl, kakó se ti godí.*

2. Nepřímé rozkazy. Na př. Prosil mě, **abych mu pomáhal** (rozkaz přímý: pomáhej mně!).

Ve slovinštině vyjadřují se nepřímé rozkazy paterým způsobem:

a) slovcem *naj* a indikativem praes. (optativem): *Prosil me je, naj mu pomagam;*

b) slovcem *naj* a kondicionálem prvním (optativem): *Prosil me je, naj bi mu pomagal;*

c) spojkou *da* a indikativem praes.: *Prosil me je, da mu pomagam;*

d) spojkou *da* a kondicionálem prvním: *Prosil me je, da bi mu pomagal;*

e) spojkou *da* a imperativem: *Rekel sem ti, da ostani domá, dokler se ne vrnem* (Řekl jsem ti, **abys zůstal** doma atd.).

V případech a) i b) vyskytuje se před *naj* často spojka *da*, tedy *da naj* s ind. praes. a *da naj bi* atd. Nejobvyklejší je případ a).

Cvičení 9.

1. Slovo.

Stala sta v sivi megli gori ob robu gozda in ji je govoril tiho:

»Posprávljeni so kovčegi, vozník se napravlja.«

»Ne hodi, ljúbljeni!«

Zatrepetalo mu je v očéh, vprl jih je mimo njenih v daljavo, kakor daleč se je pač videlo v žalostni jesenski megli.

»Ostál bi, a ne morem... Ne, ne morem! Ljubim te neskončno, a umrl bi tukaj, ali pa bi umrla nájina ljubezen.«

»A kaj bo z menój?«

Zadrhtél je ob boli, ki je zavpila iz tihega vprašanja. Zadrhtél je in jo je pogledal s kratkim pogledom. Obledelo mu je lice, roka je izpustila njeno.

»Ne boj se, Bogomila! Glej, sen je življenje, sen je bila nájina ljubezen. Vzdramiš se, s treznim pogledom se ozrèš okoli sebe in se začudiš: ‚Kake sanje!‘ – In se nasmehneš pomilovalno in z obžalovanjem.«

»Nikoli, nikoli!«

Vpila ji je vsa duša, ki se je vila pod trdimi besédami, kákoršnih ji ni govoril še nikoli.

»Ali veruje v te strašne besede, ali me hoče le rániti, da mu izpustím dušo in ga pustím od sebe v miru?«

Vpila je duša in je povpraševala v grozi, a usta so ostala stísnjena in nema.

Pogledal ji je v očí, še bolj mu je pobledelo lice: videl je neskončno njeno bol.

»Odpusti, ljúbljena, rániti te nisem nameraval... A mudí se... Dovolí, še en poljub, zadnji!«

Vse je dovólila brez besede in brez odpora.

»Hvala! Zdrava in z Bogom, ljúbljena!«

Izpustíl jo je, okrenil se je naglo in je bitél dol proti vasi. Obrnil se je še enkrat, zamahnil je z roko zadnji pozdráv in je izginil v megli.

Odšél je in ni ga vídela nikoli več.

(Meško.)

2. Metka: »O mati, mati! o ne ravnajte tak grozovito s svojim ubogim otrokom! Ne sílite me, da vam razkrijem, kar bi mi za vselej

odvrnilo vaše srcé! Ne zavrzite svojega nesrečnega otroka! Bog mi je priča, kakó rada bi vam spólnila željo, ali — ne morem — ne smem! — Moje srcé imá že drugi — Teodor.«

»O ti brezbožno dete,« vpije mati, »pojdi, pojdi, obesi se mu na vrat ... Bog te bo kaznovàl.« — — —

V senci pod starim košatim orehom pred hišo sedí v nedeljo popoldne Metka z debelo knjigo v rokah. Potém zaprè knjigo, nasloni se nazáj, položí križem roke in mirno sedí. Takó zamišljena déklica ne čuti, da se ji bliža mladenič v navadni lovski obleki. Ko je že blizu nje, pozdravi jo:

»Dober dan, Metka!«

Metka se prestraši in s slabim glasom odgovorí:

»Bog daj, Válestin!«

»Ali se ne spominjaš več, Metka, tistega časa, ko sva vkupe hódila v šolo, vkupe se učila in igrala? In pozneje, ko sem odhajal na Štájersko k stricu, veš, kakó sva jemala slovó? — Prišel sem čez tri leta. Glej, tu stojim pred teboj, Metka; Metka, pojdi, če ti je mogoče in bodi moja! — Ne! Glej! pokleknil bom pred-te!«

Metka ne ve, kam bi se dela, kaj bi rekla.

»Válestin! kaj bi rekel kdo, ko bi vas videl takó! Vstánite!«

»O ti me ne ljubiš!« zavpije Válestin in skoči kvišku.

Predno je mogla še kaj pregovoriti Metka, izginil je že med drevjem.

(Dle Stritara).

3. Círil in Metód sta prejela prvi pouk v domači hiši. Ko sta nekóliko odrastla, so ju poslali stářiši v Cárigrad na cesarski dvor, da se ondi še bolj izobrázita. Prvi delokròg se je odprl brátoma, ko sta bila poslana v misijonsko delo h Kazarom.

Kazari, divje ljudstvo v južni Rúsiji, so prósili carigrajskega cesarja, naj jim pošlje učenega možá, ki bi jih poučil v pravi krščanski veri. Poslanstvo apostolskih bratov med Kazari je trájalo približno dve leti. Potém ju je poslal cesar Mihael na Moravsko. (Gruden.)

4. Akvilejski patriárh Sieghard ¹⁾ je cerkvenemu dostojanstvu pridružil še svetno oblást črez velik del slovenske zemlje in ustvaril cerkveno državo akvilejsko. Imela je namèn, da varuje nemškim cesarjem prost odhòd v Itálijo. Prejél je knežje žezlo od cesarja Hénrika IV. (četrttega) v plačilo, ker mu je izdatno pomagal v boju proti pápežu Grégorju VII. in prótikrálju Rúdolfu. Ko se je Henrik ²⁾ vračal iz

¹⁾ 1068—1077. ²⁾ r. 1077.

Itálie domov na Nemško, da prične vojsko zoper Rúdolfa, ga je Sieghard spremljal na poti. Na državnem zboru v Ulmu je patriárh predložil celó ponarejena pápeževa pisma, ki naj bi dokázala, da je le Henrik IV. (četrti) pravi kralj. S tem je nemške kneze zbeegal, da niso védeli, pri čem da so. (Gruden.)

5. Kakor imá vsaka oseba pri svojem národu in svojem jeziku neovržno pravico do svojega imena, takó móramo tudi osebam drugih národnosti in jezikov pustiti njih pisavo, brez vsakega ozira na slóvnico ali na obični pravopis svojega, bódisi tujega jezika. Pri lastnih osebnih imenih mora torej vládati svetovna vzajemnost.

Isto veljáj za druga lastna imena, zlasti za zemljepisno-krajevna. Slovenci v tem oziru v mársičem grešimo naprám Slovanom in drugim národom, vselej pa v lastno škodo. Bódimo zató dosledni in pravični in pústimo tujcem, kar je tujega. Naši geografi bi naj sestá-vili seznamek lastnih imén v slovanski in drugojezični obliki za vse slovanske jezike, tudi za slovenskega.

Često se tudi greší proti jasni zahtevi, da jémljimo vsako tuje lastno imé neposredno od njegovega lastnika, ne s posredovanjem kakega drugega jezika.

Nekaj sítnosti prizadévajo i nam i tujcem različni črkopisi. Glede njih se dosledno in povsód uveljavlja pravilo: tuje imé pišem tudi s tujim črkopisom, naj bo še takó čuden za naše okó in v izreki zamotan. A poznanje tujih črk spada med dolžnosti olíkanca.

V začudenje vsakega motrilca stojí naša pisava na povsem nasprotnem stališču pri latínščini in grščini, ko vendar ni nikakega povoda, da bi jim odmérili čisto posebne zákone. (Dr. J. Tomínšek.)

6. Belokranjska.

Eno si zapojmo,	Pijte, kol'kor mor'te,
Bratci, dobro vemo,	Vince je vse sorte,
Da smo Slovenci vsi!	Sam Bog ga nam je dal.
 Glažke si nalijmo,	 Tam na onem sveti
Vince vsi izpijmo,	Ne bo vinca v kleti,
To vince rúmeno!	Tam vedno suša bo. (Nár.)

7. Pri zíbeli.

Dete, zatisni premile očí,
Máterin ljubček, le kmalu zaspí!

Sanje naj sladke zazíbjajo te,
 Zlatih perót naj približajo se.
 Slušaj, kar ángeljčki tebi pojó:
 Spavaj, oj dete, le spavaj sladkó. (Ljudmila.)

8. Nikár, nikár se me ne boj,
 Nedolžni, nežni angelj moj,
 Le semkaj k meni sedi,
 Okó v okó mi gledí! (Gregorčič.)

Úloha. Zakáj so poslali stářiši Cirila in Metoda v Cárigrad? — Kateremu národu sta brata nájpřej oznanjevala krščansko vero? — Kje je bival ta narod? — S katerimi besedami so prósili kazarski poslanci cesarja za apóstola? — Kakó dolgo sta se mudila brata med Kazari? — Kje je bil drugi njun delokròg?

Kdo je pridružil akvilejski cerkveni oblasti še svetno? — Kdo je podelil patriarhu knežje žezlo? — Kakšen naj bi bil namèn akvilejske države? — Zakáj je bil cesar Sieghardu naklonjen? — Zoper koga je nameraval cesar vojsko? — Na kateri poti je spremljal Sieghard Hénrika IV.? — Kje so se sešli nemški knezi s cesarjem? — S čím je zbegal Sieghard udeléžence državnega zbora? — Čemu je predložil knezom ta pisma?

Kakó písimo tuja lastna imena? — Ali je slovenski pravopis gledé njih vselej dosleden in pravičen? — Kaj bi se smelo zahtévati od slovenskih zemljepiscev? — Odkód naj bi se jemala tuja lastna imena? — Od koga naj zahtévamo, da pozná tuje, posebno slovanske črke? — Proti katerim lastnim imenom najbolj greší slovenski pravopis?

Doplnění deklinace mužské a střední.

§ 25. Zvláštnosti deklinace mužské.

1. a) Četná dvoj- a víceslabičná substantiva na *-r* změkčují před příponami kmenovou souhlásku v *-rj-* a skloňují se tedy podle vzoru *konj*. V češtině mají stejnozvukná jména často již v nom. *-ř*, kdežto ve slovinštině se tu jotace ztratila. Na př. *gospodár*, gen. *gospodarja* (hospodář), *cesar*, *cesárja* (císař), *pisár*, *-rja* (pisař), *pastír*, *-rja* (pastýř), *mornár*, *-rja* (námořník, plavec), *dihúr*, *-rja* (tchoř).

b) Měkčení vyskytuje se též u cizích slov na *-r*, jež mají v češtině deklinaci tvrdou. Na př. *doktor*, gen. *dóktorja*, *profesor*, *-rja*, *agitator*, *-rja*, *papír*, *-rja*.

c) Některá jména v *-r* však kmene neměkčí a sklonění jejich jest tedy tvrdé podle vzoru *mlyn*; jsou to obzvlášť neživotná na *-or*. Na

př. *govor*, gen. *góvora*, *tabor*, -a, *večer*, -a, *prepír*, -a. Pamatuj: *dež*, gen. *dežja* atd. (déšť).

d) Jména, změkčující před příponami kmenové -r v -rj, vytvoří adjektiva přivlastňovací v -rjev, -a, -o, přehláskou z -rjov vzniklé. Na př. *gospodarjev*, -a, -o (hospodářův, -ova, -o), *cesarjev*, *pastirjev*, *profesorjev*.

2. Několik jednoslabičných jmen mužských má vedle pravidelné deklinace v gen. sing. též přízvučné -ú nebo -á. V duálu a plurálu pak vsouvají před příponami přízvučnou slabiku -óv-. Na př. *most*, gen. *mostú*; *dolg*, gen. *dolga* (dluh). Sklonění jejich pak zní tedy takto:

	Singulár	Duál	Plurál
1.5.	<i>most, dolg</i>	<i>most-ov-a, dolg-ov-a</i>	<i>most-ov-i, dolg-ov-i</i>
2.	<i>most-ú, dolg-á</i>	<i>most-óv, dolg-óv</i>	<i>most-óv, dolg-óv</i>
3.	<i>most-u, dolg-u</i>	<i>most-óv-oma, dolg-óv-oma</i>	<i>most-ov-om, dolg-ov-om</i>
4.	<i>most, dolg</i>	<i>most-ov-a, dolg-ov-a</i>	<i>most-ov-e, dolg-ov-e</i>
6.	<i>o most-u, dolg-u</i>	<i>o most-ov-ih, dolg-ov-ih</i>	<i>o most-ov-ih, dolg-ov-ih</i>
7.	<i>z most-om, dolg-om</i>	<i>z most-óv-oma, dolg-óv-oma</i>	<i>z most-ov-i, dolg-ov-i</i>

Která jména mají v gen. příponu -ú a která -á, dlužno si u každého zvláště zapamatovati. Na př. *dar*, -ú, *glas*, -ú, *sad*, -ú; ale *Bog*, -á, *les*, -á (les; dřevo), *svet*, -á. Pozor na přízvuk!

3. a) Jména na **b, d, f, t** mají pravidelnou deklinaci tvrdou, je-nom nom. plur. končí se v -bje, -dje, -fje, tje. Na př. *golób* (holub), *gospód*, *škof* (biskup), *brat*; nom. plur. *golobje*, *gospodje*, *škofje*, *bratje*. Gen. plur. zase *golobov*, *gospodov*, *škofov*, *bratov* atd.

b) Jména v -àn mají v nom. plur. buď pravidelnou příponu -i nebo -je. Na př. *meščàn*, nom. plur. *meščani* n. *meščanje*; *Pražàn*, nom. plur. *Pražani* n. *Pražanje*. Srv. měšťané, Pražané. Gen. plur. *meščanov* atd.

4. a) Jména *tat*, -a n. -ú, *las*, -a n. ú (vlas), *zob* (zub), *mož*, -á (muž) skloňují se v plurálu takto: 1. 5. *tatjé*, *lasjé*, *zobjé*, *možjé*; 2. *las*, *zob*, *mož* (starý gen. bez přípony); 3. *lasém*, *zobém*, *možém*; 4. *lasé*, *zobé*, *možé*; 6. *o laséh*, *zobéh*, *možéh*; 7. *z lasmí*, *zobmí*, *možmí*. Jméno *tat* obvykle dle *most*, -ú. Gen. plur. bez přípony mají ještě *konj* vedle *konjev*, *otròk* (dětí).

b) *ljudjé* (lidé) se skloňuje: 1. 5. *ljudjé*, 2. *ljudí* (-íj), 3. *ljudém*, 4. *ljudí*, 6. *o ljudéh*, 7. *z ljudmí*. Podle *ljudjé* skloňují se v plur. někdy maskulina jednoslabičná, jež mají v gen. sing. -ú nebo -á. Na př. *grad*, -ú; plur. *gradjé* atd. Nejobvyklejší je lokál. Na př. *na gradéh*,

na *grobéh*, na *valéh* (na vlnách), na *vrhéh*. Jména uvedená zde pod 4 a) b) přecházejí tedy částečně do ženské *i*- deklinace.

5. Jméno *oče* (otec), v obecné mluvě i *oča*, vsouvá před příponami přízvučné *-ét-*: *oče*, *očéta*, *očétu* atd.; plur. nom. *očétje*, gen. *očétov* atd.

6. Jméno *dan* se skloňuje:

	Singulár	Duál	Plurál
1. 5.	<i>dan</i>	<i>dni, dneva</i>	<i>dnevi</i>
2.	<i>dne, dneva</i>	<i>dni</i>	<i>dni</i>
3.	<i>dnu, dnevu</i>	<i>dnema, dnévoma</i>	<i>dnem, dnevom</i>
4.	<i>dan</i>	<i>dni</i>	<i>dni, dneve</i>
6.	<i>o dne, dnevu</i>	<i>o dneh, dnevih</i>	<i>o dneh, dnevih</i>
7.	<i>z dnem, dnevom</i>	<i>z dnema, dnévoma</i>	<i>z dnemi, dnevi</i>

7. Jméno *pot* (cesta) je v sing. maskulinum anebo femininum, tedy *pot*, *-a* nebo *pot*, *-i*; v plur. je maskulinum, *potje*, *-tov*, v nom. i akk. někdy i neutrum, *potá*. Zbytek pouhého instrumentálu je *svojim potem* (svou cestou), *sodnijskim potom* (soudní cestou).

§ 26. Zvláštnosti deklinace střední.

1. Některá jména rodu středního vsouvají před příponami přízvučné slabiky *-én-*, *-ét-*, *-és-*. Na př. a) *breme*, gen. *breména*; *vreme*, *vreména* (počasí); *imé*, *iména*; b) *deklě*, gen. *dekléta* (dívka); *dete*, *deléta*; *žrebě*, *žrebéta* (hříbě); *tele*, *teléta*; c) *drevó*, gen. *drevesa* (strom); *koló*, *kolesa*; *peró*, *peresa*; *teló*, *telesa* (tělo, těleso); *slovó*, *slovesa* (loučení); *okó*, *očesa*; *uhó*, *ušesa*.

Jména pod a) uvedená odpovídají českým: břímě, břemene; jmě, jméne atd.; pod b) dítě, dítěte; hříbě, hříběte atd. Ve slovinštině zachovává se *-ét-* i v duálu a plurálu, kdežto v češtině jest *-at-*. Na př. *žrebeti*, *žrebeta* (hříbata) atd.

V češtině utvořily se novotvary: břemeno, jméno atd.; ve slovinštině novotvarů není.

Vsouvání *-en-* a *-et-* bývá někdy i nepřízvučné. Na př. *jagnje*, gen. *jágnjeta* (jehně); *vime*, *vímena* (výmě); *seme*, *sémena* (símě).

2. a) Některá jména v *-ó*, *-esa* mají v plurálu dva tvary, ale rozličného významu. Na př. *koló*, *-esa*: *kolesa* (kola) — *kola* (vůz); *drevó*, *-esa*: *drevesa* (stromy) — *drva* (dříví = palivo); *okó*, *očesa*: *očesa* (oka; *kurja očesa* = kuří oka) — *očí* (oči; podle *kostí*).

b) Jméno *nebó* (nebe, obloha) v sing. nepřibírá *-es-*; tedy 1. 4. 5. *nebó*, 2. *něba*, 3. 6. (o) *něbu*, 7. *z nebom*; plur. *nebésa*, *nebés* atd. (bydliště světců a světic). Pozor v sing. na přízvuk!

3. Duál k *dete* je *otroka*, plur. *otroci*, gen. *otròk*, dat. *otrokom*, akk. *otroke*, lok. *o otrocih* n. *otrokìh*, instr. *z otroki*.

4. Jméno pomnožné *tla* (země, půda, podlaha) přechází částečně do ženské *i*- deklinace: 1. 4. 5. *tla*, 2. *tal*, 3. *tlom* n. *tlem*, 6. *o tleh*, 7. *s tlemi*.

5. a) V gen. duálu a plur. vsouvá se při skupinách souhlásek mezi ně pohybné *-e-*. Na př. *okno* — *oken*, *deblo* (kmen) — *debel*, *jedro* — *jeder*.

b) Před *-j* vsouvá se *-i-*. Na př. *bitje* — *bitij* (bytost), *poslopje* — *poslopij*, *stoletje* — *stoletij*; starší nom. totiž zněl *bitije* atd.

Poznámka. O osobách, jimž jsme úctou povinni, mluví Slovinec velmi často i v jejich nepřítomnosti ve 3. os. plurálu. Na př. *Oče so na vrtu* (otec je na zahradě). — *Mati šivajo* (matka šije). — Doplnky adjektivní a participia mají pak jak u mužských tak u ženských jmen shodu mužskou. Na př. *Oče so prišli iz mesta*. — *Mati so rekli, da pridejo gospód župnik k nam*. — *Stric so bolni, teta so zdravi*.

Vykáme-li někomu, mají doplnky adjektivní a participia při přímém oslovení tutéž shodu mužskou v plurálu bez ohledu na pohlaví osoby oslovené. Na př. *Gospód doktor, mnogo ste mi račúnili za svoj majhen trud; vi ste jako dragi*.

Cvičení IO.

1. Rokovnjaška spretnost.

V Kámniku¹⁾ je bil semènj. Po cesti jezdil je dolg mož v pol kmetski obleki iskrega konja, a štiri druge je gnal za seboj privézane in poleg sebe.

»Hej, to je Obloški Tonček, kobilar in konjski mešetar,« reče eden izmed kmetov, ktere je konjář prijezdil na poti. »Od tega se včasi po ceni kupi, čudno po ceni. Dolgo ga že nisem videl.«

V tem in podobnem razgovoru pridejo kmetje v Kamnik na semènj. Ljudí je bilo malo. Vendar na velikem trgu je bilo še prilično polno kmetov in meščanov, starih in mladih.

Před mestno hišo je namreč na vzvišenem kámenu stal na také imenovanem sramotnem odru obsójenec, beráč, ki so ga poznali nekateri ljudjé le z imenom Tomáš. Před přsimi je imél táblico, na kateri je bilo zapísano: »Tat.« Po tedanjem kázenskem zákonu je imél biti nepoboljšljív zločinec tři dni za vrstjó po eno uro také na sramotni oder na javnem trgu izpostavljen.

¹⁾ město v Krajině severně od Lublaně.

Tudi kobilar je izpostávljenca že od daleč ugledal. Ko pa bliže prijaha, hitro skoči s konja in pelje svojo živino za uzdo dalje. Na oglu pa prosi dečka, naj poprime za nekaj časa konje, da dobí groš. Sam pa pristopi bliže v tolpo med ljudi, ki so neusmíljeno sódili izpostávljenega tatú, berača Tomaža.

Kakor zanj nalášč oglasi se na trgu boben. Mestni birič je stopil na usnjarjev voz, ki je stal na semnju. Ljudje so se zbírali okoli mestnega biriča. Glasno in daleč razumljivo je naznanjal ta:

»Gospód Štefan Polják, kateri gospodari na gradu Kólovcu v imenu visokorodnega gospoda grofa Hohenwarta in kateri je v našem okraju poglavár národni gardi, ukazal je vsem ljudém v Kámniku in daleč okoli Kámnika povédati, da dobí tisti, kdor pové ali pokaže, kakó bi se na sled prišlo tatinski in razbójniški družbi rokovnjaški, od njega petnájst kron ali trideset goldínarjev, ali v cesarskem avstrijskem srebru ali v francoskih frankih, kakor kdo hoče. Kámníski mestni sodník, gospód Janez Gavrič, prideva iz svojega še tóliko, tudi petnájst kron ali trideset goldínarjev v francoskih frankih.«

»Lep denár obétata, zet in tast! Dobro bi ga bilo zaslužiti,« to je bilo obče mnenje. »Ali nevarno je.«

In ko so kmetje in meščanje takó govorili, raznese se med njimi kakor blisk novica, ki jih je mogla v njih veri o strahoviti rokovnjaški moči le potrditi.

Mestni ječarski čuváj, ki je imél strážiti berača Tomaža, pristopil je bil tudi dva koraka bliže k mestu, odkoder je birič razkričaval svoj razglás. Ali ko se je črez nekaj hipov zopet ozrl po svojem varovancu, bilo ga ni več. Na tleh leži prerézana vrv, s katero je imél noge zvézane. Tudi táblica je ležala odtргana na tleh. Velik strah je obšel vse ljudi.

Kobílar Obloški Tonček pa je sedél že davno zopet na svojem konju in odjahal na zgornji konec mesta, kjer je bil konjski semènj.

Umevno je tedáj, da je bil v takó nevarnih časih pomladanski semènj v mestu Kámniku prav majhen. Kmetje so se bali prodájati, nekóliko zató, ker so bili zméšani zaradi ne polne veljávnosti prejšnjega avstrijskega denarja zaradi uvedbe novih »frankov«. Kupovat hóditi so se tudi bali, ker je bil vsak pot opasen pred razbójniki.

(Dle Jurčiče.)

2. Pšenično zrno.

Ko zadnji je večér prišel,
K večerji se je Jezus vsel,
Po nji je hrepenél.

Pšenični kruh je vzel v roké,
V častítljive in vse sveté
In djal besede te:

„Sprejmite vi, zakaj le-tó
Resnično moje je teló,
Ki za vas dano bo.«

Na koncu zrna, glej, je znak,
Kot Jézusov obráz prav tak.
Bogá naj hvali vsak!

Vživali so od te jedí
In v nji dobili so močí:
Med svet so šli čvrstí.

Pšenično zrno pa zmeljó,
Iz moke beli kruh spekó,
Oj, hóstijo lepó.

Pšenično zrno pa imá
Še danes vtisek božji ta,
Oj kdo ga ne pozná?

Besedo mašnik izrekó
Nad njo in spremené takó
V presveto jo Teló. (*Prelesnik*)

3. Topol.

Mati božja rajskomila
Iz nebés je šla na zemljo,
Ino koder je hodila,
Vse ljudi je in živali
Ljubeznivo pozdravljala.
Glej, in vsaka stvar pod nebom
Njej nasproti je hitela,
Priklanjala se je k zemlji,
V slavo pesem ji zapela.
Ptice glasne v senčnih vejah,
Slavca milega iz gaja
In skrličo izpod neba
Jedna misel koj navdaja,
Da z nižave in višave
Pred popótnico hitijo
In ji tamkaj z gladkim grlom
Sladke pesmi žvrgolijo.
Ni je šibe, ni cvetlice,

Da se ne bi priklonila.
Samo topol kraj potoka
Glave noče upogniti,
Iz napuha v trdem srcu
Noče blážene častiti,
Ampak drzno odgovarja:
»Jaz, ki dvigam se v nebesa,
Nikdar se ne bom klanjala;
Naj se druga ji drevesa,
Ki so brez perés srebrnih!«
Bliža se ji božja mati,
Tako milo jo pogleda,
Da začnè vsa trepetati.
Topol se je tresti jela,
Vstáвити se pa ne more;
Zato nje peresa bela
Gibljejo od dne do zore.
(*Vilhar.*)

4. Ukázky ze Strítara.

Jáblana moja! sadú obétala si mi obilo,
Kadar mi pride jesén, zlate darove deléč.
Oj, kakó si lepó mi cvelà v veseli pomladi!
Cvet tvoj bélo-rudéč bil je veselje očém.
Jáblana moja! sadú sedàj ne vidim obilo
In še tá, se mi zdi, mnogo prerano zorí.

Žalost zaliva srcé, solzà okó mi zaliva,
 Ko se oziram skrbnò pò domovini okrog,
 Ko preštevam možé, Slovénije zveste sinove,
 Ki sem nanje svoj up stavil in vero vesél.

Oj siromák, v srcé se smiliš slovenski mi jezik,
 Kaj počnejo s tebój naši pisátelji vprek!
 Na Prokrústovo té razpénjajo pósteljo kruto,
 Da ti udje, kostí pókajo, stókajo: joj!
 Vsak rokodél se učí, učí se in vadi umetnik,
 Sam pisatelj, poét, bratje! bi se ne učil?

Dan za dnevom z nebá nevsmíljeno solnce pripeka,
 Žejna, razpókana tla zévajo v jasno nebó!
 Tožno glavice visé cveticam, peresa drevesom;
 Tožno razlega se glas pivke, ki prosi dežjã.
 S skrbnim očesom ratár na polji v nebó se ozira,
 V južno ozira se stran, dà bi zagledal oblák.

Na tujem, zgodaj ločen že od doma,
 Živím med glasnim hrupom tihe dni;
 A duh mi brez mirú po svetu roma,
 Pretekle in sedanje zre stvarí;
 Človeštva gleda trudapolna pota,
 Povsód trpljenje, siromaštvo, zmota.

Z hymny »Cesarju svojemu Slovénija«.

Pozdravljen, svetli car, v Ljubljani beli!
 Slovénija se klanja pred Tebój;
 Sinovi moji, glej, so prihiteli
 Od vseh strani, obhajati prihod Tvoj:
 Obličje gledat svojega cesarja,
 Ki z njega sveti mílosti jim zarja.

Iz zibelke je dete vzela mati,
 V naročji z njim gre, kamor vsi gredó;
 Domá ne more starček sam ostati,
 Popotni les je v suho vzel rokó:
 Iz mest, vasí, iz zadnje gorske kočé
 Prišlò je vse, pozdravit tebe, oče!

Stoletij šest je slavni hiši Tvoji
 O jasni, hudi uri bil udán;
 Tih v miru oratár, v krvavem boji
 Vihtíl je bridki meč nestrahován.
 Stoletij šest, naš cesar, dolga doba!
 Slovencu ni omáhnila zvestoba.

Úloha. Kje leží mesto Kamnik? — Kóliko rokovnjačev je imenovanih v našem članku? — Kakó se imenújeta? — Je li prodajal Obloški Tonček konje drago ali po ceni? — Zakàj je bil semènj v Kámniku majhen? — V katerem delu mesta je še bilo največ ljudi? — Kaj je bilo posebnega vídeti pred mestno hišo? — Zakàj so Tomaža privézali na sramotni oder? — Kakó so tedàj kaznovali nepoboljšljive zločince? — Kdo je odvrnil pozornost občinstva od berača? — Kdo je porabil to priložnost, da reši Tomaža? — Komu so po razglasu biričevem hoteli priti na sled? — Kóliko denarja se je obétalo izdajalcu rokovnjačev? — Kakó je mogel Tonček neopažen Tomažu pre-rézati vrvi?

Zájmena.¹⁾

§ 27. Zájmena osobní a zvratné.

1. 5.	<i>jaz</i>	<i>ti</i>	<i>on; ono</i>	<i>ona</i>
2.	<i>mene, me</i>	<i>tebe, te</i>	<i>njega, ga</i>	<i>nje, je</i>
3.	<i>meni, mi</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>njemu, mu</i>	<i>njej (nji), ji</i>
4.	<i>mene, me</i>	<i>tebe, te</i>	<i>njega, ga; je, ga</i>	<i>njo, jo</i>
6.	<i>o meni</i>	<i>o tebi</i>	<i>o njem</i>	<i>o njej (nji)</i>
7.	<i>z menój</i>	<i>s tebój</i>	<i>z njim</i>	<i>z njo</i>
1. 5.	<i>midva, midve</i>	<i>vidva, vidve</i>	<i>óna(dva) m.; óni(dve) f. n.</i>	
2.	<i>naju</i>	<i>vaju</i>	<i>njiju (nju), ju</i>	
3.	<i>nama</i>	<i>vama</i>	<i>njima, jima</i>	
4.	<i>naju</i>	<i>vaju</i>	<i>njiju (nju), ju; nji, ji</i>	
6.	<i>o naju</i>	<i>o vaju</i>	<i>o njiju</i>	
7.	<i>z nama</i>	<i>z vama</i>	<i>z njima</i>	
1. 5.	<i>mi</i>	<i>vi</i>	<i>oni, one, ona</i>	
2.	<i>nas</i>	<i>vas</i>	<i>njih, jih</i>	
3.	<i>nam</i>	<i>vam</i>	<i>njim, jim</i>	
4.	<i>nas</i>	<i>vas</i>	<i>nje, jih, (je)</i>	
6.	<i>o nas</i>	<i>o vas</i>	<i>o njih</i>	
7.	<i>z nami</i>	<i>z vami</i>	<i>z njimi</i>	

¹⁾ Viz Geb., Hist. ml. III., I. §§ 429 násl.

Zájmeno os. zvrátané: 2. 4. *sebe, se*, 3. *sebi, si*, 6. *o sebi*, 7. *s seboj*.

1. Tvarů silnějších užívá se jako v češtině pod důrazem a při předložkách, jindy slabších.

2. Vedle instr. *z menoj, s teboj, s seboj* vyskytují se často tvary *z máno, s tábo, s sábo*.

3. Ve tvarech *naju, vaju* přehlasují starší spisovatelé *u* v *i*: *naji, vaji*.

4. Někteří spisovatelé užívají v 1. a 2. os. plur. pro ženský rod místo *mi, vi* tvarů *me, ve*.

5. Silnější tvary 3. os. přisouvají v násloví ve spisovné slovinštině *n-* vždy bez ohledu na to, předchází-li předložka čili nic. Stará slovanština a čeština přisouvají *n-* jenom při předložkách.

6. Akk. sing. rodu mužského a středního jsou si rovny: *njega, ga*; neutrum *je* vyskytuje se častěji při předložkách nežli samostatně: *ponje* (= *po nje*; pro ně), *zanje* (= *za nje*; za, pro ně) a p.

7. Akk. plur. bez předložky je vždy *jih*; tvar *nje* ponejvíce při předložkách: *nanje* (= *na nje*; na ně) a p.

8. *zame* = *za mene*, *zate* = *za tebe*, *zase* = *za sebe*; *vame* = *v mene*, *vate* = *v tebe*, *vase* = *v sebe* (do sebe); *zanj* = *za njega* (zaň, proň), *nanj* = *na njega* (naň); *vanj* = *v njega* (veň); *ponj* = *po njega* (proň), *predte* = *pred tebe*, *predse* = *pred sebe*, *predenj* = *pred njega*, *črezenj* = *črez njega* a p. Přízvuk je ve tvarech stažených na předložce, v nestažených na zájmeně.

§ 28. O zájmenech přivlastňovacích viz § 21., 8 a)!

§ 29. Zájmena ukazovací jsou: *ta, ta, to* (ten, ta, to), *ta-le ta-le, to-le* = *le-tá, le-tá, le-tó* (tenhle, tahle, tohle), *oni, ona, ono* (onen, ona, ono), *tisti, -a, -o* (onen, ten), *isti, -a, -o* (týž, tentýž), *sam, -a, -o, tak, -a, -o* = *takšen, -šna, -o* (takový), *tolik, -a, -o* = *tólikšen, -šna, -o* (tak veliký). Všechna tato zájmena skloňují se jako adjektiva kromě *ta, ta, to*, jehož deklinace liší se od adjektivní tím, že má v příponách místo *i* všude *e*.

Singulár	Duál	Plurál
<i>ta, ta, to</i>	<i>ta, te, te</i>	<i>ti, te, ta</i>
<i>tega, te, tega</i>	<i>teh</i>	<i>teh</i>
<i>temu, tej (ti), temu</i>	<i>tema</i>	<i>tem</i>
<i>tega, ta to, to</i>	<i>ta, te, te</i>	<i>te, te, ta</i>
<i>o tem, tej (ti), tem</i>	<i>o teh</i>	<i>o teh</i>
<i>s tem, to, tem</i>	<i>s tema</i>	<i>s temi</i>

Podle *ta, ta, to* skloňuje se v sing. a plur. *veš, vsa, vse* (všecek, celý: *ves svet* = celý svět; plur. *vsí, vse, vsa* = všichni, všechny, všechna), tedy gen. *vsega, vse, vsega* atd. Duál má jenom nom. i akk.

§ 30. Zájmena tázací jsou: *kdo?* *kaj?* (co?), *kateri, -a, -o?* = *koji, -a, -e?* *čigáv, -a, -o?* (čí?), *kolik, -a, -o?* = *kólikšen, -šna, -o?* (jak veliký? kolikátý?). *Kdo?* a *kaj?* skloňují se takto:

kdo? *koga?* *komu?* *koga?* *o kom?* *s kom?*
kaj? *česa?* *čemu?* *kaj?* *o čem?* *s čím?*

Gen. *česa?* vznikl ze starého *čbo*, z čehož vyvinulo se v češtině *co*.¹⁾

Poznámka. V nepřímých otázkách sesilují se někdy tázací zájmena a příslovce nepřeložitelnou spojkou *da*. Na př. *Rad bi vedel, kdo da me je pri tebi očrnil* (rád bych věděl, kdo mne u tebe očernil). — *Piši mi, kam da se obrneš po maturi* (piš mi, kam se obrátíš po maturitě)!

§ 31. Zájmena vztažná: 1. *kdor* (kdo = kdož), *kar* (co = což), *kateri, -a, -o* = *koji, -a, -e, ki* (jenž, jež, již), *kákoršen, -šna, -o* (jaký) *kólikoršen, -šna, -o* (jak veliký, kolikátý).

Kdor a *kar* se skloňují: *kdor, kogar* (čigar), *komur, kogar, o komer, s komer*; *kar, česar, čemur, kar, o čemer, s čimer*,

Tvarům těmto odpovídají v češtině tvary na -ž, jichž se však důsledně neužívá: *kdož, což, čehož, o čemž* atd.

Pamatuji: *kdo* a *kaj* nemohou nikdy býti vztažná.

2. V české mluvě obecně říká se na př.: *Dům, co jsme je j viděli, je pana stavitele Horáčka* = *dům, jejž jsme viděli* atd. — *Housle, co na nich schází struna, dám spraviti* = *housle, na nichž* atd. Toto co kryje se úplně se slovinským *ki*: *Hiša, ki smo jo videli, je gospoda stavitelja Horáčka*. — *Gosli, ki na njih manjka struna, dam popraviiti*. Deklinace skládá se tedy, genitivem počínajíc, z neohybného *ki* a slabšího zájmena osobního; nom. všech čísel a rodů je pouhé *ki*:

<i>ki</i> (jenž),	<i>ki</i> (jež),	<i>ki</i> (jež)
<i>ki ga</i> (jehož),	<i>ki je</i> (jíž),	<i>ki ga</i> (jehož)
<i>ki mu</i> (jemuž),	<i>ki ji</i> (jíž),	<i>ki mu</i> (jemuž)
<i>ki ga</i> (jehož, jejž),	<i>ki jo</i> (jíž),	<i>ki ga, je</i> (jež)
<i>ki o njem</i> (o němž),	<i>ki o njej</i> (o níž),	<i>ki o njem</i> (o němž)
<i>ki z njim</i> (jímž),	<i>ki z njo</i> (jíž),	<i>ki z njim</i> (jímž)
	a t. d.	

¹⁾ Viz Geb., Ml. č. § 163.!

Poznámka. Tentýž rozdíl jako mezi *kdo?* *kaj?* a *kdor*, *kar* je mezi příslovci tázacími a vztaznými, jež v češtině dle zevnějšíku často jsou si rovna:

<i>kje?</i> (kde?),	<i>kjer</i> (kde = kdež)
<i>kam?</i>	<i>kamor</i> (kam = kamž)
<i>kod?</i> (kudy?),	<i>koder</i> (kudy = kudyž)
<i>odkód?</i> (odkud?),	<i>odkoder</i> (odkud = odkudž)
<i>dokód?</i> (až kam?),	<i>dokoder</i> (až kam = až kamž)
<i>kdaj?</i> (kdy?),	<i>kedar</i> , <i>kadar</i> (kdy = když)
<i>kakó?</i> (jak?),	<i>kákor</i> (jako = jakož)
<i>kóliko?</i> (kolik?),	<i>kólikor</i> (kolik) a j.

§ 32. Zájmena neurčitá: *kdo* = *nekdo* (někdo, kdo), *nihče* = *nikdo*, *málokðð*, *mársikðð* (ledakdo, leckdo), *mársikàj* (ledacos), *vsakdo* (každý), *kaj* = *nekaj* (něco, co), *kdorkoli* (kdokoliv), *karkoli* (cokoliv), *nič* (nic); dále adjektivní *kateri*, *-a*, *-o* = *nekateri* (některý), *katerikoli* (kterýkoliv), *kak*, *-a*, *-o* = *nekak*, *-a*, *-o* (nějaký, jakýsi), *kakšen*, *-šna*, *-o* (nějaký), *neki*, *-a*, *-o* (kterýsi), *mársikatéri*, *-a*, *-o* (ledakterý, nejeden), *mársikak*, *-a*, *-o* (ledajaký), *vsak*, *-a*, *-o* (každý), *sléherni*, *-a*, *-o* (veškerý, každý) a j.

Neurčité zájmeno *kdo* (= *nekdo*) a jeho složeniny skloňují se buď podle tázacího *kdo?* nebo podle vztazného *kdor*; *nihče* má pouze nominativ, ostatní pády jsou od *nikdo*. Gen. tedy *níkogar* n. *níkoga* atd. Zájmeno *kaj* (= *nekaj*) a jeho složeniny podle tázacího *kaj?* Na př. *nekaj*, *něčesa* atd. Pamatuj: *nič*, *ničesar*, *ničémur*, *nič*, *o ničémer*, *z ničémer*.

Cvičení II.

1. Parábola.

Bogsigavedi kaj je bilo vzrok napétosti, ki je vládala v mojem času med nami nižjegimnazijci in med učenci nižje¹⁾ realke. Menda nič drugega kakor različnost zavodov, ki smo ju pohájali. Pa bódisi že karkoli, resnica je, da smo si bili sovražni. In svojemu sovraštvu smo dajali duška s hudimi pogledi, s příličnimi sunki in z različnimi psóvkami. Izmed teh najnavádnejša je bila za realce priimek kozel medtém ko so oni nas imenovali koštrune. In te psovki sta se také udomáčili, da sta bili naša stalna pridevka.

Oménjeno sovraštvó je vzkipévalo, čím bliže je prihájala pomlád. Namreč tedáj smo se zbírali na planoti ljubljanskega gradú. Ondi

¹⁾ K výrazům proloženým tiskem označeným viz vzadu poznámky!

smo se igrali Indijance in bili žogo. Ker so si pa ta prostor za svoje torišče prisvojevali tudi kozli, je prišlo med nami in njimi često do burnih prizorov.

Ko smo bili v najhujšem ognju, se je prikazal v podobi strážnika Juppiter tonans. Ta pa je bil naš skupni strah in sovražnik. Strah pred polipom nam je takó prešinil ude, da smo se ozrli nazaj šele, ko smo zalopútnili za seboj vrata svojih dijaških lukenj.

Drugi dan pa so se pričela mirovna pogájanja. In ker smo stali pod vtiskom strahú, ki smo ga prejšnji dan prestali, so tekla mirno in uspešno. Vsaki stranki se je pripoznala ena polovica planote. In da bi že znanapréd odstranili vsakateri povód za boje, smo ukrénili, naj bi en teden kozli imeli pravico se igrati na onem delu, ki je lepši, kostruni pa na onem, ki je grši, drugi teden pa narobe in takó dalje.

Vendar pa sprava ni dolgo držala, ker sta bila prostora vsak zase premajhna za igrišče.

Vprašanje pa, čigava da je planota, je ostalo neréšeno.

(Dle Korúna.)

2. Štúdijska o gledališču.

Nedeljski popoldan. Vse dvorišče, s peskom posuto in visoko ograjeno, je bilo še v solncu. Tudi otrók je bilo veliko. Natákarji v obnóšenih suknjah so bégali od mize do mize.

V ozadju dvorišča je stal dolg in ozek oder, skoraj meter visók, s sivo platneno streho pokrit in brez zástora. Na odru ob kulisi je slonel mlad fant; v roki je držal zvonec, pred njim na tleh je ležala harmónika.

Fant je pozvónil. Takój se je odprla garderoba nastežáj in prikázali so se ljudjé, čudno obléčeni — v písane cunje, kakor jih prodájajo starinarji za predpúst.

Najpréd tragédija. Kólikor se spominjam, je bila tista trágična pantomima zelo vihar^{na}. Zdelo se mi je, da je stvar prevéč krvoločna in da bi Hamlet ne bil zadovoljen z njo. Toda spoznal sem kmalu svojo zmoto in ves osramočén sem se zavedal svojega pokvárjenega okusa.

Nastópili so v tragédiji različni ljudjé. Najbolj pošteni in ljubezni občinstva vredni so bili seveda tihotapci in divji lovci. Lep in pretresljiv je bil konec. Vse mrtvo, vse tiho. Sredi odra leži poglavár, smrtno ranjen. Desnica se krčevito oklepa puške, levica pa

počiva na rami — nje. Ona kleči pred njim, bujni, svetli lasjé ji lijó na rame, na prsi. Tudi ona je bleđa. Še en poljub, moj dragi — a ne v slovó!

No kaj bi pravil; genljivo je bilo. Navdúšeni vzkliki, burno plóskanje, solze v mársikatérih očéh.

(Dle Cánkara.)

3. P o ž á r.

Okròg hiše je nastalo silno vpitje, iz katerega se je slišal nad vse obupni klic: Pomágajte — gorí. Gospodarsko poslopje tik gradu je bilo v plamenu. Posli so bégali kakor brezumni in si niso védeli pomagati. Kríčali so in jókali, a nihče ni vedel, kaj naj storí.

Tedáj je prihitela na dvorišče markiza. Na izprehodu je bila zaglédala plamen na gradu. Kar je mogla, je tekla. Končno je dospela do grada in kakor blazna kríčala: »Kje je moj otrók?«

Groza je pretresla vse, ki so to čuli. V tem, ko so ljudjé pristópili k markizi, se je med nje prerinila Klárica, potém pa se zapodila v goreči grad. Naenkrat je zaoríl po širnem dvorišču klic. Kar vsi so naenkrat zavzdíhnili, kakor bi se jim bil kamen odvalíl od srca. Vsa srca je olajšal ta klic. Tam iz plamena in iz dima, z gorečo obleko in tlečimi lasmi, se je zapodilo človeško bitje iz grada, držeč na rokah otroka. Ljudjé so pogasili ogenj, ki se je bil prijel Kláricine obleke in njenih las.

(Dle Remce.)

4. R o k o v n j a č i.

Polják, Poljákovka in Rézika.

Rézika (Stojí poleg gospé pri okrogli mizi): Oh, Štefan, zakáj počenjaš to ravno zdaj s temi groznimi rokovnjači?

Polják (Sedí poleg pisalne mize): Nikár se ne boj, srcé moje! To bo vse v kratkem končano! Nekdo pa mora vendar začeti, sicer nam zrastejo preko glave. (Sede na levo k pisalni mizi.)

Poljákovka (Sede na desno k mizici): Dà, dà, toda ne sili se toli v prvo vrsto! Znano je, da ti najbolj deluješ zoper te tolpe in po lepakih se čita tvoje imé, javno se razglašá tvoja nagrada za rokovnjaške glave. To je lahkómiselno!

Rézika: Ah, mamá, kakó se bojím! (Gre k Štéfanu). Vedno hodiš sam okoli! Moj Bog, moj Bog, če se ti kaj pripetí! (Objame v strahu Štéfana.) Lepó te prosim, Štefan, ako me ljubiš, ne vtikaj se več v te reči!

Polják: Draga, rad ti to obljubim. Odsléj ne rečem in ne storím ničesar več.

Poljákovka: Takó je prav, Štefan! Ženiš se sedàj, skrbeti moraš odsléj bolj zase!

Polják (Seže v besedo): In za svojo ženko. (Pritisne nežno Réziko nase.) Dà, dà, mamá, ubógati vaju hočem, saj sem se že naveličal brezuspešnega posla. Bodi mirna, Rézika, odsléj se hočem brígati le za ná-jino poroko.

Rézika: Danes teden bova že svoja, Štefan. (Naivno.) Ali se kaj veselíš, dragec?

Polják (Vstane, jo objame in poljubi): Srcé moje!

Rézika (Gre s Štéfanom k Poljákovki): Kakó sem srečna, mamá!

Poljákovka: Bog vaju blagoslovi, otroka! Želím vama vso srečo, kakor sem jo užila jaz nekdej. Kakor sodim po svojem čutu, zaslužiš jo, Rézika, v obili meri in prepričana sem, da je bode moj Štefan ravno takó deležen. Mislila sem včasih in molila za to, da bódeta vžívala obá moja sina na tem svetu vse, kar jima more sreče podeliti Bog. A eden — Férdinand — se mi je izgubíl — — ah, čisto izgubíl. (Si briše solze.) Ljubezni mu nisem vzela in mu je vzeti ne morem; če je pa mrtev, naj bode vse — kar je želelo máterino srcé obema — Štéfanovo.

(Dle Govékara.)

5. Nezákonska mati.

Kaj pa je tebe treba biló,
Dete ljubó, dete lepó!
Meni mladi déklici,
Neporočeni máteri?

Oče so kleli, topli me,
Mati nad mano jókali se:
Moji se mene sram'vali so,
Tuji za mano kázali so.

On, ki je sam bil ljubi moj,
On, ki je pravi oče tvoj,
Šel je po svetu, Bog ve kam;
Tebe in mene ga je sram!

Kaj pa je tebe treba biló,
Dete ljubó, dete lepó!
Al' te je bilo treba al' ne,
Vendar presrčno ljubim te.

Meni nebó odprto se zdi,
Kadar se v tvoje ožrèm očí,
Kadar prijazno nasmeješ se,
Kar sem prebila, pozábljeno je.

On, ki ptice pod nebom živí,
Naj ti da srečne, vesele dni!
Al' te je bilo treba al' ne,
Vedno bom srčno ljúbila te.

(Prešeren.)

Úloha. Zakàj so se sovražili gimnazijci in realci? — Kakó so imenovali gimnazijci realce, kakó realci gimnazijce? — Kdaj je bilo sovraštvo med njimi največje? — Kje so se igrali dijaki Indijance in bili žogo? — Kdo si je prisvojeval celo planoto za igrišče? — Koga sta se sovražni stranki najbolj bali? — Kakšen je bil uspeh mirovnih pogajanj? — Zakàj je igrala vsaka stranka vsak teden na drugi polovici planote? — Ali so bili prepiri s to spravo odstranjeni?

Kakšno je bilo dvorišče, kjer se je v nedeljo popoldne igralo gledališče? — Ali so sedeli gostje na stolih v vrstah ali okoli miz? — Kdo je stregel gostom? — Kakšen je bil oder? — S čim je dal fant na odru znamenje, da je začetek predstave? — Kakšna je bila obleka igralcev? — Kakšna igra je bila prva na vrsti? — Kaj ni ugájalo Cánkarnju na tej igri? — S čim se izgovarja? — Koga so predstavljali igralci, ki so občinstvu najbolj ugájali? — Kateri dve osebi je vídelo občinstvo še živi na odru? — V čem se je izražala gínjenost gledalcev?

Kateri poslopji vídimo pri požaru pred sebjó? — V čem se izraža zbéganost poslov? — Kje je bila markiza, ko je začelo goreti? — Katera misel ji je najbolj pretresla srcé? — Kdo je rešil iz gorečega gradú njenega otroka? — Kaj so zapázili ljudjé na Kláričini obleki in njenih laséh?

Doplňení deklinace ženské; deklinace vlastních jmen.

§ 33. Zvláštnosti ženské *a*-deklinace.

1. *a*) Jméno *gospá* (paní) má přízvuk veskrz na příponách a skloňuje se takto:

	Singulár	Duál	Plurál
1. 5.	<i>gosp-á</i>	<i>gosp-é</i>	<i>gosp-é</i>
2.	<i>gosp-é</i>	<i>gosp-á</i>	<i>gosp-á</i>
3.	<i>gosp-é</i>	<i>gosp-ema</i>	<i>gosp-ém</i>
4.	<i>gosp-ó</i>	<i>gosp-é</i>	<i>gosp-é</i>
6.	<i>o gosp-é</i>	<i>o gosp-éh</i>	<i>o gosp-éh</i>
7.	<i>z gosp-ó</i>	<i>z gosp-ema</i>	<i>z gosp-emi</i>

b) Přízvučnou příponu *-á* v genitivě duálu a plurálu mají vedle pravidelného tvaru beze přípony i jiná jména. Na př. *gora* : *gorá* = *gor*, *želja* : *željá* = *želj*, *solza* : *solzá* = *solz*, *zvezda* : *zvezdá* = *zvezd*.

2. Jména *mati* (máti, matka) a *hči* (dei = dcera) skloňují se v sing. jako české jméno »máti«, v duálu a plurálu podle vzoru *řiba* s kmenem *mater-* a *hčer-*:

Singulár	<i>mat-i, hči</i> <i>mát-er-e, hč-er-e</i> <i>mát-er-i, hč-er-i</i> <i>mat-er, hč-er</i> <i>o mát-er-i, hč-er-i</i> <i>z mát-er-jo, hč-er-jo</i>	Duál	<i>mater-i, hčer-i</i> <i>mater, hčer</i> <i>máter-ama, hčér-ama</i> atd.
		Plurál	<i>máter-e, hčer-e</i> <i>mater, hčer</i> <i>máter-am, hčer-am</i> atd.

Gen. duálu a plurálu může míti též přízvučné *-á*: *materá, hčerá*. V češtině užívá se od »dci« pouze dat. a lok. sing.; (o) dceři, ostatní pády jsou od »dcera«, jakož i »matka« jest obvyklejší než »máti«.

3. Jméno *ženska* skloňuje se buď podle vzoru *řiba* nebo jako adjektivum. Gen. plur. na př. *žensk* anebo *ženskih*, lok. *o ženskah* aneb *o ženskih* atd.

4. Stran pohybného *-e-* v gen. duálu a plurálu třeba podotknouti, a) že se v češtině vyskytuje častěji nežli ve slovinštině. Obě řeči shodují se na př. *sestra* : *sester* — sester; neshodují se na př. *stavba* : *stavb* — *staveb*, *znamka* : *znamk* — *známek*.

b) Před *-j* nabývá původní *-i-* zase své platnosti. Na př. *škarje* (nůžky) : *škarij*.

c) Dlouhý přízvuk proměňuje pohybné *-e-* v *-á-*. Na př. *deska* (deska, prkno) : *deseč* n. *desák*. Srv. § 21., 7.!

§ 34. Zvláštnosti ženské *i*-deklinace.

1. Jméno *kri* (krev) se skloňuje 1. 4. 5. *kri (křv)*, 2. *křví*, 3. 6. (o) *křví*, 7. *s křvojó*. Pozor na přízvuk!

2. Jméno *beseda* (slovo) má vedle pravidelného gen. duálu a plur. *beséd* též *besedí*.

§ 35. Deklinace vlastních jmen.

1. Příjmení mužská v *-a* skloňují se podle vzoru *řiba*. Na př. *Trdina*, *-e*, *-i* atd.

2. Příjmení mužská v *-o* podle vzoru *mlin*. Na př. *Jenko*, *-a* atd.

3. Příjmení mužská v *-i* vsouvají před příponami *-j-* a skloňují se tedy podle vzoru *konj*. Na př. *Kosi*, *-ija*, *-iju* atd.

4. Příjmení mužská v *-ski* skloňují se jako adjektiva. Na př. *Koseski*, *-ega*, *-emu* atd.

5. Slovinská jména místní bývají v českých novinách znásilňována tím, že se jejich rod mění a že se tedy skloňují dle nepravého vzoru; obzvláště místní jména kmenů měkkých pokládají Češi rádi za feminina, ačkoliv jsou ve slovinštině maskulina nebo neutra. Maskulina jsou a podle vzoru *konj* se skloňují na př. *Ptuj*, *Ormož*, *Žalec*, *Kranj*,

Trbiž, Pulj, Rabelj; neutra podle vzoru *polje* jsou na př. *Celje, Velenje, Kočevje*.

Poznámka 1. a) Je-li ve větě kladné přísudkem pouze některý tvar slovesa *biti* bez jakéhokoliv doplňku, vyjadřuje se tato věta, stane-li se zápornou, vždy neosobnou vazbou *ni, ni bilo, ne bode, ne bo, ne bi bilo* s genitivem. Na př.

Věty kladné:

Kosci so na trávniku.

V omari je bil denár.

Mati bódejo domá.

Ko bi bil sneg, bilo bi boljše.

Věty záporné:

Koscev ni na trávniku.

V omari ni bilo denarja.

Mátere ne bode domá.

Ko ne bi bilo snegá, bilo bi boljše.

Rozumí se samo sebou, že toto pravidlo platí i pro zájmena. Na př. *Kje je tvoja sestra?* Odpověď: *Domá je ni* (je = sestre). — *Kje so bili oče?* Odp.: *Tukaj jih ni bilo* (jih = očeta). — *Kje bódeta vidva jutre?* Odp.: *Domá naju ne bode* atd. V češtině užívá se často vazby osobné. Na př. Rodiče nejsou doma.

Ve větách záporných užívá se též na otázky kam? a odkud? vazby neosobné. Na př. *Davno te že ni bilo k nam* (dávno již jsi k nám nepřišel). — *Dolgo ni očeta iz mesta* (dlouho nejde otec z města).

b) Někdy sesiluje se taková věta bezpodmětá nepřeložitelným osobním zájmenem 3. osoby náležitého rodu a čísla. Na př. *Ni ga človeka, ki bi bil vsem všeč.* — *Ni je bilo zabave, ki se je nisem udeležil.* — *Ni ji h stáříšev, ki bi jim otroci ne prízadávali skrbí.*

Je-li v takové větě komparativ, sesiluje se tím spíše. Na př. *Ni ga večjega sovráznika človeka ko bolezni.*

Poznámka 2. Českému pomocnému slovesu »mohu« odpovídá slovinské *morem, moči, mogel sem*. Avšak často bývá ve větách kladných nahrazováno příslovcem *lahko* (lehce, snadno) a indikativem po případě kondicionálem. Na př. *Zdaj pa že lahko greš* (nyní již můžeš jíti). — *Vi bi nam lahko posódlili stoták* (vy byste nám mohli půjčiti stovku). — *On je lahko dobro živél, ker mu je oče pošiljal denár* (on mohl dobře žít atd.).

Ve větách záporných je tato vazba nemožná. Na př. *Zdaj še ne moreš iti.* — *Mi vam ne móremo posódliti stotaka.* — *On ni mogel dobro živeti, ker mu oče ni pošiljal denarja.*

Poznámka 3. Pamatuj: *dokler* = pokud, dokud; *dokler ne* = dokud ne, až (= tak dlouho, až). Na př. *Zmiraj bom vince pil, dokler bom živ* (Nár.). — *Čákali bomo, dokler ne pride brzójav* (čekati bu-

deme [tak dluho], až přijde telegram). — *Čákali smo, dokler ni prišel brzojav* (čekali jsme, až přišel telegram).

Místo *dokler ne* (dokud ne, až) může býti též *da* s indik. Na př. *Čákali bomo, da pride brzojav*. — *Čákali smo, da je prišel brzojav*.

Českému »až«, jež se nerovná pojmu »tak dlouho, až«, odpovídá slovinské *ko*. Na př. *Ko prideš k nam, pokažem ti svojo zbirko metuljev* (až přijdeš k nám atd.).

P o z n á m k a 4. Vazba dle smyslu jest na př. *Gospoda prihaja* (panstvo přichází); neboť hromadné jméno *gospoda* f. znamená více osob a proto bývá sloveso někdy v plurálu.

P o z n á m k a 5. České »než, nežli« při komparativě je po slovinsku *nego, kakor, ko, kot*. Na př. *Zvonik je višji nego cerkev* (zvonice je vyšší než kostel). Může se také říci *višji kakor, višji ko, višji kot*. — Viz § 51., předl. *od*!

Cvičení 12.

1. Prizòr iz gostilne.

»Kaj meniš, ali bi človek ne mislil, da bi mórali gospoda, ki se tóliko uče in tóliko beró in slšíjo ter vídijo po svetu, pametnejši biti kot smo mi? Misliš li, da so? Niso ne! Takó blódijsko moški za žen-skami kakor pri nas, samo malo drugače. Vse ženske za možmi glédajo, naše kmetske in gosposke . . . «

»Beži, beži, ti grdín ti, grešnik sivi ti, da te sram ni kosmatiti zoper šesto božjo zapoved! Precej pojdi večerjat!« To je bil nov glas, glas mátere Z a b r d n i c e, ki je bila upráv o b i s t e m h i p c u stó-pila na prag.

Krčmár Zabrdnik svoji ženi ni nikdar ugovarjal. Zatorej je zdaj izginil v hišo večerjat, kmetje so pláčali »máteri« svoj račún in odšli vsak po svoji stezi.

(Dle Kersníka.)

2. Zasliši se zamolkel glas zvonóv od straní, kjer so bile Radovlje.

»Kaj je to?« vpraša grof Walden.

»Ogenj — v Radovljah gorí — vzdikne grofica Amélija.«

»Ídiva tja, morda pomágava kaj«, reče Rogulín Vinko továřišu Gérnauvu ter se posloví pri družbi.

Vinko je bil povsód prvi in njegovemu trudu se je posréčilo, da so plamenu ustávilí pot na bližnje strehe. Otroci dveh pogorelcev so stali pri sosednji hiši in jókali na glas z máterama vred.

(Dle Kersníka.)

3. **Bárbara.** Moj lastni, edini sin Erazem te hoče osrečiti.

Katarina. O gospá — izpústite me domóv! Zakàj bi kalila vam srečo in morda zaprávila tudi svojo! Moj oče, moj oče!

Bárbara. Očeta boš lahko vídela kmalu. Ti naše sreče ne boš kalila. Le bodi prijazna in ljubezniva z Erazmom! Glej, ti boš občevala z visokimi gospemi. No — in jaz ti tukaj povém, da te sprejemem v svoj dom kot svojo hčer, da bom takó ravnala s tebój, kakor bo hotel in želél moj sin.

(*Medved.*)

4. **Erazem (Katarini):**

Ko prvikrat sem videl tvoje lice,
Tedáj me je pogrelo v dno srcá.
Ne vem, zakàj, a meni se je zdelo,
Da se pretaka v tebi modra kri,
Da lahko bila bi najlepša knežnja,
Kar jih sedí po zémeljskih prestolih.

(*Medved.*)

5. Govoril v sanjah je z menój,
Da prvič vidi me nocój,
Da stáriši mu mrtvi spé,
Da nima bratov, ni sestrá,
A da imá
Za mene le srcé.

(*Medved.*)

6. Solzá pred svetom me je sram,
Izjokam naj si toraj sam
Bolést, ki dušo mi prešinja.

(*Medved.*)

7. V Egiptu sem, v Egiptu, draga mati!
Oh, mati moja! Kje sedáj ste vi
In kje sem jaz! Kak daleč sva narazen!
Imám prijetno službo v dobri hiši
Trgovski in otroke péstujem
Ter vodim jih na sprehod d a n n a d a n.
Saj ni ga dneva, ni je ure v tednu,
Da ne bi míslila na vas.
Vas, draga mati, nosi zmerom v srcu
In ljubi vas hči vaša — Málika.

(*Aškerc.*)

8. Gorska vila lovca:

In trikrat ti gorjé, če puško svojo
 Izprožil bi celó na Zlatoroga!
 Nesmrten je. Naj strelja nanj kdorkoli,
 Naj srce prestrelí mu kdo makâr,
 A kamor kane kaplja mu krvi,
 Tam vzklije roža máhoma iz tal,
 Triglavska roža, Zlatorogov lek ...
 To cvetko ránjeni zavžije kozel —
 In zdrav, močán in čil je ko poprěj.

(Aškerc.)

-
9. Šel lovit je ribe stari Katalán,
 Ko se svita jutro belo, pod Grlján.

Vzdigne na površje mrežo pa pogleda:
 »Hoho! To ni riba — žena to je bleđa!«

In široko možu se odpró očí:
 »O, za pet ran božjih! To je moja hči!«

Glédajo s pobrežja ribíča ljudjé,
 Govorijo: »Sam si kriv, če ti deklé

V morje je skočilo, v morju utonilo!
 Saj si vedel, koga davno je ljubilo!

Pa je nisi htel mu dati, da Kolár
 Stopil bil bi srečen s hčerjo pred oltár.«

(Aškerc.)

-
10. Hej, to večerja je vesela!

Tu kmetje úkajo, pojó,
 Tam pléšejo brez žensk med sabo,
 A tu molčijo pa pijó.

(Aškerc.)

11. Škofa Hrena smrt:

»Čedalje več se k póstelji jih gnete ...
 Vse črno moških, ženskih in otrók ...
 Zaprite vrata! Polna jih je soba ...
 Kakó grozijo mi! Moj Bog, moj Bog!«

(Aškerc.)

Úloha. Kdo je bil v Zabrdnikovi gostilni? — O kom jim je pripovedoval krčmár? — Zakaj naj bi bila gospoda pametnejša kot kmetje? — Zoper katero božjo zapoved so grešile krčmarjeve besede? — S katerimi priimki je oštela krčmarica svojega moža? — Zakaj je prišla ponj? — Kaj je odgovoril Zabrdnik? — Komu so pláčali kmetje račun?

Katere osebe nahájamo v družbi grofa Wáldena? — Blizu katere vasí má grof svoj grad? — Kakšna nesreča doletí Radovlje? — Katerá možá gresta pogorelcem na pomóč? — Kóliko hiš je zgorelo? — Komu se je posrécilo ustávití plamen?

Kakó je imé Erázmovi máteri? — V katero priprosto deklè se je zaljubil mladi grajščák? — Česa se bojí Katarína, ko bi jo vzel Erazem za ženo? — Zaradi koga se še brani deklè tega zákona? — Kakšna naj bo z Erazmom? — Kaj obeta Bárbara dekletu?

Stupňování adjektiv a adverbii.

§ 36. 1. Adjektiva jednoslabičná na *b, p*, na př. *slab, ljub, lep* (hezký), vytvořují komparativ příponou *-ši, -ša, -še*: *slab-ši, -a, -e, ljubši, -a, -e, lepši, -a, -e* (hezčí).

2. a) Též adjektiva jednoslabičná na *d*, na př. *mlad, hud* (zlý), *rad*, vytvořují komparativ příponou *-ši, -ša, -še*, ale *d* proměňuje se v *j*: *mlajši, -a, -e* (z *mlad-ši*), *hujši* (z *hud-ši*; horší), *rajši* (z *rad-ši*). U adjektiv *grd* (ošklivý) a *trd* (tvrdý) mizí kmenové *d* před příponou: *grši* (z *grd-ši*), *trši* (z *trd-ši*).

b) Adjektiva tato vytvořují komparativ též příponou *-ji, -ja, -je*, při čemž kmenové *d* splývá s *j* dle § 13., 1. v *j*: *mlaji, -a, -e* (z *mlad-ji*), *hujji* (z *hud-ji*), *grji* (z *grd-ji*), *trji* (z *trd-ji*).

3. Adjektiva jednoslabičná na *g, h, k*, na př. *drag, blag* (blahý, šlechetný), *gluh, plah, jak* (silný), vytvořují komparativ příponou *-ji, -ja, -je*, před níž proměňuje se kmenová hrdelnice v *ž, š, č*: *dražji, -a, -e* (z *drag-ji*; srv. *draž-ší*), *blažji* (z *blag-ji*), *glušji* (z *gluh-ji*), *plašji* (z *plah-ji*), *jačji* (z *jak-ji*).

4. a) Některá adjektiva dvojslabičná na *-ek, -òk*, na př. *ozek, nizek* (nízký), *lahek* (z *lagek*), *težek, tanek* (tenký), *sladek, visòk, širòk, globòk*, odsouvají v komparativě tyto slabiky před příponou *-ji, -ja, -je*; základ komparativní je tedy *oz-, niz-, lag-, tež-, tan-, slad-, vis-, šir-, glob-*. K tomu přičiňuje se přípona, před níž podléhají některé souhlásky kmenové náležitým změnám: *ožji, -a, -e* (z *oz-ji*; srv. *užší*), *nižji* (z *niz-ji*; *nižší*), *lažji* (z *lag-ji* dle 3.), *težji, tanji* (tenší), *slaji* (z *slad-ji* dle 2 b), *višji* (z *vis-ji*; *vyšší*), *širji, globji* (z *glob-ji* dle § 13, 5 a).

b) Několik adjektiv na *-ek*, *-òk* v komparativě těchto slabik nedosouvá. Na př. *redék* (řídký) : *redkejší*, *-a*, *-e*, *bridek* : *bridkejší*, *grenék* (hořký) : *grenkejší*, *šibek* (ohobný, útlý) : *šibkejší* dle 5 a).

c) Některá adjektiva na *-ek*, *-òk* mají po dvou, dokonce i po třech komparativech. Na př. *kratek* : *krajši* n. *kračji*; — *sladek* : *slajši* dle 2 a) n. *slaji* dle 2 b); — *tanek* : *tanši* n. *tanji*; — *gladek* : *glajši* dle 2 a) n. *gladkejší* dle 5 a); — *mehek* (z *mekek*) : *mečji* dle 3. n. *mehkejší* dle 5 a); — *gorek* : *gorkejší* n. *gorši*; — *širòk* : *širji* n. *širši*; — *globòk* : *globlji* dle 4 a) n. *globokejší* dle 5 a) n. *globočji* dle 3.

5. a) Všechna ostatní adjektiva mají v komparativě příponu *-ejši*, *-ejša*, *-ejše*. Na př. *star* : *starejší*, *-a*, *-e*; — *moder* (moudrý) : *modřejši*; — *pámeten* : *pametnejši* atd.

6. Stupňování nepravidelné. *Velik* : *večji*, *-a*, *-e*; — *majhen* : *manjši* n. *manji*; — *dober* : *boljši* n. *bolji*; — *dolg* : *daljši* n. *dalji*.

§ 37. Superlativ tvoří se od komparativu předponou *naj-* : *najlepší*, *-a*, *-e* (nejhezčí), *najmlajši*, *najgrši*, *najtrji*, *najdražji*, *najkrajši*, *najstarejší* atd.

§ 38. 1. Komparativ opisuje se často slovcem *bolj* (více, větší měrou) a pozitivem, superlativ slovcem *najbolj* a pozitivem. Na př. *bolj top* (tupější), *bolj tih* (tišší), *bolj trpežen*; *najbolj top* (nejtupější) *najbolj tih*, *najbolj trpežen*.

2. Nutné jest opisování u oněch adjektiv, jež obyčejného stupňování nemají, a to jsou:

a) adjektiva, jež značí barvu. Na př. *rděč* n. *ruděč* : *bolj rděč* n. *bolj ruděč* (červenější), *najbolj rděč* n. *najbolj ruděč* (nejčervenější); — *črn* : *bolj črn*, *najbolj črn*; — *bel* : *bolj bel*, *najbolj bel*; — *zelèn*, *moder*, *rumèn* (žlutý), *siv*;

b) adjektiva, jež jsou původem svým participia. Na př. *znan* : *bolj znan*, *najbolj znan*; *učèn*, *olikan* (vzdělaný), *priljubljen* (oblíbený);

c) skutečná participia. Na př. *potrt* (zdrčen) : *bolj potrt*, *najbolj potrt*; *razburjen* (rozčilen).

3. Vysoký stupeň některé vlastnosti vyjadřuje se:

a) slovy *zeló*, *prav*, *jako*, *močno*, *silno* = *síla*, *kaj*, *kar*, *neznano* a pozitivem (velmi, velice, silně, tuze, hezky, nadmíru a pod. s pozitivem). Na př. *zeló trpežen*, *prav dober*, *síla bogat* (nesmírně, tuze bohat), *kar hitro* (velmi rychle, ihned), *kaj znana oseba* (všeobecně, velmi známá osoba), *kaj rad* velmi rád;

b) předponami *vele-*, *pra-*. Na př. *velespoštovani gospód!* (vele-vážený pane!), *prastara knjiga*;

c) předponou *pre-*, jež však má dvojí význam: *α) pre-* rovná se českému »pře-«. Na př. *predraga mati* (předrahá máti); *β) pre-* rovná se českému »příliš« při adjektivech i adverbích. Na př. *preoster* (příliš ostrý), *premajhen* (příliš malý); *prehitro* (příliš rychle);

d) superlativ sesiluje se slovcem *kar*. Na př. *kar najhitreje* (co nejrychleji).

§ 39. 1. Komparativ a superlativ adverbii rovná se akk. rodu středního v sing. Na př. *dražje, najdražje; lepše, najlepše; boljše* (lépe), *najboljše* (nejlépe).

2. Má-li adjektivum dva komparativy a superlativy, pak má i adverbium dva tvary. Přes to jsou obvyklejší adverbia na *-je* než na *-jše*. Na př. *močneje* n. *močnejšje, redkeje, huje* (hůře), *slaje, grje*; místo *višje, lažje* a pod. velmi často *više, laže* n. *ložje* (snáze), *nižje, bližje, draže*, tedy bez *-j-*.

Poznámka 1. Komparativ adjektiva *rad, -a -o* jest a) *rajši, -a, -e* n. *rajši, -a, -e*, jenž se tedy s podmětem v rodě a čísle shoduje, nebo b) příslovečné *rajši* n. *raje* (= raději). Na př. a) *Deček imá rajši lesene konjičke, déklica imá rajša punčke*. — b) *Deček imá rajši (raje) lesene konjičke, déklica imá rajši (raje) punčke*. — Obdobně v superlativě.

Poznámka 2. O genitivě srovnávacím viz § 51, předl. *od!*

Poznámka 3. Pamatuji: *še takó majhen* = sebe menší; *še takó dober* = sebe lepší; *še takó hiter* = sebe rychlejší atd.

Poznámka 4. České předložce »pro« odpovídá a) ve rčeních »pro někoho, pro něco jíti, jeti, poslati« a p. slovinské *po* s akkusativem (srv. § 51, předl. *po*); b) jindy *za* s akkusativem. Na př. a) *Grem si po ključ*. — *Poslali smo po zdravnika*. — b) *Za réveža so časi zmirom slabi* (pro chudáka atd.). — Proto *zame* = *za mene* je po česku »za mne« nebo »pro mne«, *zate* = *za tebe* »za tebe, pro tebe«, *zase* = *za sebe* »za sebe, pro sebe«, *zató* »proto«.

Cvičení 13.

1. Lokvanec, ki je bil izbrán za vodnika upornih kmetov, se zahvaljuje za zaúpanje:

Izročili ste mi čast in odgovornost. Hvala vam! Jaz sprejem vodništvo, če mi zaúpate, a je tudi odstopim vsakemu, kdor meni, da je tudi sposoben. Mi smo vsi bratje po krvi, po stanu in kar je sedaj največ, mi smo vsi tovariši v trpljenju. Zató si ostánemo tudi bratje v boju za svojo pravdo. Verujte mi, z nami je Bog. Zastónj so bile naše prošnje pri cesarju, zastónj pritožbe pri sodiščih, pri gosposki višji in nižji.

A preje previdnost! Hódimo po svojem delu, kot bi ničesar ne slútili! Dà, bódimo še mírnejši, pokórnejši proti gradu, da ne vzbudimo najmanjšega suma! V Zalesju seveda se zbéremo. A zbrati se bo treba kar najhitreje in najskrivneje.

(Medved.)

2. **Katarina.** O gospód, molčíte!

Morí me vaša prevelika hvala.

Erazem. Dovòlj je besedí! Povéj mi zdaj,
Deklè najdražje, samo in odkrito,
Povéj, če hočesh biti mi družica,
Soproga, sklénjena z menój do smrti?

Katarina. Če resno govorili ste zarés,
Resnejše míslite še zdaj na to,
Kakó prežénete iz srca čustvo,
Ki lahko vas onečastí pred svetom!

Erazem. Onečastí? Povéj, zakàj, kakó?
Mar sem zató ljubezni vreden manj,
Ker sem po rodu višji?

(Medved.)

3. **Graján,** Katarinin oče, bivši logar:

»Težák je čas za kmeta, kot nikdàr
Dosléj, kar meni sveti luč življenja.
Živali nemi ne godí se slabše
In súžnjikom poganov nekedanjih
Ni trje šlo kot gre ubogim kmetom.
Gospodi več veljá živál najmanjša
Kot mi ljudjé z neumrjočo dušo.
Oh, ali nekdam vender je biló
Drugače, vse drugače, boljše, lepše.«

(Medved.)

4. Le pride naj Turek! Ne ganem
Nikamor se! Tukaj ostanem!

Če vse nas podjarmi makàr,
Kaj nam protestantom to mar!

Saj huje ne more več biti!
Al' more se huje goditi

Pod divjim Turčinom nam kdaj
Ko, bratje, godí se nam zdaj

Pod Hrenom Tomažem ljubljanskim
In vójudom našim krščanskim? (Aškerc.)

5. Ti slovenska knjiga, naša tolažnica,
Naša učenica, naša mučenica!

Čúvali smo te ko svoj zaklād najdražji,
Ti spomín si bila zmerom nam najblažji.

In sedaj, predraga knjiga ti slovenska,
Trga nam iz roke zloba te peklenska! (Aškerc.)

6. Moj dragi ženin fant prepròst je mlad.
Njegova last pač ni ponosen grad,
Le duša blaga pa iskrena, zvesta.
Najboljši lovec naših je planín.

(Aškerc.)

7. Dà, lepi naši so domači kraji,
Zató jih tujci glédajo najraji,
Pa tihotápijo črez meje k nam ...
Ni hiša naša jim že ni več sveta.
Najlepša nam že jémljejo dekleta.
Nam ljubši vselej tuj je pritepenec
Ko domačín, naš brat, Slovenec.

(Aškerc.)

8. Kdo sem, me vprašaš! In če ti povém,
Ne boš še dalje vprašal me potèm?
Kdo sem? Hahà! Besedo dá beseda,
In dalje silil vame boš seveda,
In dalje, višje in pa globokeje,
A radovednosti nikjér ni meje — — —
Spoznaš me skoro! Za sedaj je dosti!
Važnejše zate druge so skrbi.
Ne bližaj preveč se osebi moji!
Povrniva se rajša k Vidi tvoji!

(Aškerc.)

9. Tam v globini krasno mesto,
 Sredi mesta katedrala.
 Vanjo lepo je nevesto
 Živa družba pripeljala.
 Toda — ženin, on ne gleda
 Svetlih lučij v kandelabrih,
 Šumna godba mu preseda.
 Ej, v njegovih prsih hrabrih
 Jedna luč žari krasnejše
 Nego vsi nebá svetovi,
 Jeden glas zvení krepkejše
 Nego vse zemljě zvonovi,
 Glas izvóljene device.

(Kette.)

10. Kam greš, jesén? Nekóliko postój!
 »Na jasni jug jaz grem v toplejše kraje,
 Na dvor zeleni, beli gradič svoj.

Krog oken sadje tam visí najslaje,
 Tam krasne so nočí.« Jaz grem s tebój,
 O starka ljuba, tam bi bil najraje!

(Kette.)

11. Kaj more biti bolj resničnega,
 Ko naše duše glasni zdihi so!

(Kette.)

Úloha. Katerega možá so si izbrali uporni kmetje za vodnika?
 — Kaj so mu izročili s to izvolitvijo? — V čem se kaže Lokvánčeva
 nesebičnost? — Kaj spaja kmete v eno celoto? — Za kaj se hóčejo
 bojevatí proti gradovom? — Kam so se obráčali popréj s próšnjami
 in pritóžbami? — Kakó naj se obnášajo kmetje, da ne vzbudé suma?
 — Kje se namerávajo upórníci zbratí in kakó?

Kakó je imé Kataríninemu očetu? — Kaj je bil, predno je
 oslepél? — Čigavo usodo pomiluje? — Čemu primerja usodo ubogih
 kmetov?

Participia.

§ 40. 1. Participium praesentní tvoří se od 3. os. plurálu
 tím způsobem, že se k ní přivěšuje přípona -č, a to ke tvaru kratšímu,
 pokud jej slovesa dle § 17, 3 vytvářejí. Na př. *pišó-č* (píše, -íc, -íce),

pekó-č (peka, -ouc, -ouce), *rekó-č* (řka, -ouc, -ouce), *takorekó-č* (takřka), *tekó-č* (teka, -ouc, -ouce), *goré-č* (hoře, -íc, -íce), *leté-č* (letě, -íc, -íce), *delajó-č* (dělaje, -íc, -íce), *gledajó-č* (hledě, -íc, -íce), *karajó-č* (káraje, -íc, -íce), *hoté-č* (chtěje, -íc, -íce), *vedó-č* (věda, -ouc, -ouce). Přízvuk je vždy na slabice poslední.

2. Ve slovinštině je tvar na -č pro všechny rody a čísla v nominativě, kdežto čeština má troje přípon, jak v závorkách označeno.

3. a) Některá slovesa 5. třídy dle vzoru *delam* vytvářejí vedle participia na -ajóč též přechodník na -aje, podobně jako v češtině. Na př. *lájati* (štěkati): *lajaje* (štěkaje, -íc, -íce); *plóskati*: *plóskaje* (tleskaje, -íc, -íce).

b) Častěji vyskytuje se part. praes. na -aje u oněch sloves 5. třídy, jež mají v praesentu po dvou indikativech. Na př. *šepetati*: *šepečem* (šepci¹⁾) n. *šepetám* (šeptám); *plákati*: *plačem* (pláči) n. *plakam* (plakám); *drémati* (dřímati): *dremljem* (dřímu) n. *dremam* (dřímám); *gíbatí* (hýbatí): *gíbljem* (hýbu) n. *gibam* (hýbám). Indikat. *šepečem*, *plačem*, *dremljem*, *gíbljem* časují se podle vzoru *pišem*, indik. *šepetám*, *plakam*, *dremam*, *gibam* podle vzoru *delam*. Part. praes. tvoří se jen od 3. os. plur. na -ajo, buď na -ajóč anebo na -aje: *šepetajóč* n. *šepetaje*, *plakajóč* n. *plakaje*, *dremajóč* n. *dremaje*, *gibajóč* n. *gibaje*.

4. Slovesa 6. třídy vytvářejí part. praes. nejčastěji pravidelně podle *pišóč*: *kupujóč* (kupuje, -íc, -íce), někdy na -ujé: *kupujé*, někdy na -ovaje: *kupovaje*.

5. Některá participia na -é mají význam příslovecný, tvary na -éč, -óč jsou přechodníky. Na př.:

<i>ležé</i> [v] leže	<i>ležéč</i> leže, -íc, -íce
<i>sedé</i> [v] sedě	<i>sedéč</i> sedě, -íc, -íce
<i>stojé</i> [ve] stoje	<i>stojéč</i> stoje, -íc, -íce
<i>smejé</i> se s úsměvem	<i>smejéč</i> se, <i>smejóč</i> se směje, -íc, -íce se
<i>molcé</i> mlčky	<i>molcéč</i> mlče, -íc, -íce
<i>(ne)vedé</i> (ne)vědomky	<i>(ne)vedóč</i> (ne)věda, -ouc, -ouce
<i>hoté</i> schválně	<i>hotéč</i> chtěje, -íc, -íce
<i>nehoté</i> bezděky	<i>ne hotéč</i> nechtěje, -íc, -íce
<i>grede</i> cestou, na, po cestě	<i>gredóč</i> jda, jdouc, jdouce
<i>igraje</i> hravě	<i>igrajóč</i> hraje, -íc, -íce
<i>gledé</i> (s gen.) vzhledem, k, stran	<i>gledéč</i> , <i>gledajóč</i> hledě, -íc, -íce

¹⁾ Srv. Geb., Ml. č. § 267!

Někdy *(ne)vedé* = *(ne)vedoč*, *gredoč* = *gredé*. Při tom však ne-
padá na váhu, zdali se koná cesta pěšky či povozem, drahou, lodí a p.,
jako výraz »cestou« může znamenati »jda« a »jeda«. *Mimogredé* =
mimochodem. Sloveso *sem*, *biti* ve slovinštině nemá part. praes.
(česky: jsa, -ouc, -ouce).

6. Užívá-li se participií jakožto přívlastků, rovná se jejich deklinace úplně deklinaci adjektiv. Na př. *pišoč*, -a, -e, gen. *pišočega* atd. (píšící, píšícího atd.). Pamatuj; *boděč*, -ěča, -e = bodavý, pichlavý; *boděč*, -óča, -e = budoucí, nastávající; *mogoč*, -óča, -e = možný, kterážto slovo je vlastně part. praes. od *morem*, *moči*, ale významu participiálního zcela pozbylo jako *boděč* a *boděč*.

Poznámka. Part. praes. vytvářejí ve slovinštině jenom slovesa nedokonavá, kdežto v češtině i dokonavá na označování předčasného děje v budoucnosti. Na př. Tento dopis dostane a odpověz mi hned! Ve slovinštině nejlépe vedlejší větou: *Ko dobiš to pismo, odgovori mi takój!*

§ 41. 1. Participium perfekta aktivního (přechodník) vytvářejí slovesa dokonavá od kmene infinitivního, jenž jest o slabiku -ti kratší než infinitiv, a to příponou -vši, končí-li se kmen samohláskou, příponou -ši, končí-li se kmen souhláskou. Na př.: *dospe-vši* (dospěv, -vši, -vše), *ubi-vši* (zabiv, -vši, -vše), *prešte-vši* (přepočítav, -vši, -vše), *razžali-vši* (uraziv, -vši, -vše), *razjoka-vši se* (rozplakav, -vši, -vše se); *prines-ši*.

Infinitivy *speči* (upéci), *uteči*, *reči*, *prebosti*, *razplesti* a p. vznikly dle § 13, 3, 6 ze *spek-ti*, *utek-ti*, *rek-ti*, *prebod-ti*, *razplet-ti* atd.; proto zní part. perf. akt. *spek-ši* (upek, -kši, -kše), *utek-ši*, *rek-ši*, *prebod-ši*, *razplet-ši* atd.

2. Slovesa 2. třídy, na př. *dvígniti* (zdvihnouti), *umólkni* (umlknouti), ve slovinštině nikdy neodsouvají kmenotvorné přípony -ni-. Proto part. perf. akt. *dvígni-vši* = zdvihnuv n. zdvih, -hši, -hše; *umolkni-vši* = umlknuv, -vši, -vše n. umlk, -kši, -kše atd.

3. Pamatuj následující participia: *přišedši*, *odšedši* (při-, odešed), *vrğši* (od *vržem*, *vreči*), *umrši* (ze-, umřev), *odprši* (otevřev), *ozrši se* (od *ozrèm se*; ohlédnuv se), *vzemši* (vzav).

4. Přípona -vši n. -ši platí pro všechny rody a čísla, kdežto čeština má troje přípon.

5. Užívá-li se toho participia jakožto přívlastku, pak se skloňuje jako adjektivum, jen že v sing. rodu mužského nemá tvaru neurčitého. Na př. *vstopivši*, -a, -e; *vstopivši sluga*, *vstopivšega sluge* atd. Part. *bivši*, -a, -e od *biti* má význam adjektivní »bývalý« a nikdy participiální jako české »byv, byvši, byvše«.

Poznámka. Part. začənši (od začněm) rovná se českému »počínaje, -ic,« *izvzemši* (od *izvzamem*) českému »vyjma, -ouc«. Na př. *Od božíča začənši se noči krčijo* (od vánoc počínajíc se noci krátí). — *Vsi so prišli izvzemši enega* (všichni přišli vyjma jednoho). — *Skrivši* = skrytě, potají, kradmo.

Tohoto participia neužívá se ve slovinštině tak často jako v češtině.

§ 42. Participium perfekta passivního tvoří se celkem jako v češtině; končí se na *-n* aneb *-t*. Na př. *nesen, -a, -o, preden, pletěn, kraden, zavržen, pečen, vprežen* (zapřažen), *zamotan, raztrgan, pomazan, kupován, darován; razpét* (rozepiat), *spet* (sepiat), *začet* (za-, počat), *vzet* (vzat), *lit, bit, krit, zašit, obut, izut, posut* (posypán), *štet* (počítán), *pet* (zpíván).

1. a) Slovesa 2. a 4. třídy vytvořují part. perf. pass. od kmene infinitivního příponou *-en*, před níž mění se *i* v *j*. Na př. *dvignjen* (z *dvigni-en*), *vrnjen* (z *vrni-en*), *prešinjen, pogreznjen, hvaljen, voljen, deljen, kurjen, merjen, svarjen, cenjen, gonjen*.

b) *rojèn* (z *rodi-èn* = *rodjen* = *rojèn*) dle § 13, 1; rovněž tak *sojen* (ze *sodi-en*), *grajèn* (z *gradi-èn*), *rejèn* (z *redi-èn*), *sajèn* (ze *sadi-èn*);

c) *kročèn* (z *kroti-èn* = *krotjen* = *kročèn*) dle § 13, 2; rovněž tak *nasičèn* (z *nasiti-en*), *pozlačèn* (z *pozlati-èn*), *zapečaćèn* (ze *zapečati-en*);

d) *puščèn* (z *pusti-èn* = *pustjen* = *puščèn*) dle § 13, 4; rovněž tak *oproščèn* (z *oprosti-èn*);

e) *ljubljen* (z *ljubi-en* = *ljubjen* = *ljubljen*) dle § 13, 5 a); rovněž tak *vabljen* (z *vabi-en*), *omamljen* (z *omami-en*), *lomljen* (z *lo-mi-en*), *topljen* (z *topi-èn*), *kupljen* (z *kupi-en*), *stavljen* (ze *stavi-en*), *lovljen* (z *lovi-èn*);

f) *nošen* (z *nosi-en* = *nosjen* = *nošen*), *prošen* (z *prosi-en*), *brušen* (z *brusi-en*);

g) *vožen* (z *vozi-en* = *vozjen* = *vožen*), *opažen* (z *opazi-en*).

Přízvuk bývá na příponě *-èn*, má-li jej 1. os. sing. v indik. praes. na slabice poslední.

2. Pamatuj tato participia: *obljuden* (zalidněn), *nagrmaden* (nahromaděn), *iznenaden* (překvapen), *napoten* (jsa na cestě), *podrít* (zbořen, vyvrácen), *odpít* (otevřen), *zapít* (zavřen), *mlet* n. *mlen* (umlet), *razodét* (zjeven, odhalen), *zaseden* (obsazen), *zaželjèn* (kýžený), *odobrèn* (schválen), *posrebrèn* (postříbřen), *poostrèn* (zostřen), *češčèn* n. *častèn* (ctěn), *počen* (puklý, prasklý).

§ 43. Podstatné jméno slovesné tvoří se od part. perf. pass. příponou *-je*. Na př. *pleten-je* (pletení), *kupovanje* (kupování), *mérjenje* (měření), *štetje* (počítání), *petje* (zpívání, zpěv).

Poznámka 1. V češtině mívají podstatná jména slovesná, utvořená od sloves zvrtných, při sobě zájmeno zvrtné. Na př. Pánovo chování se bylo vlídné (sloveso: chovám se). Ve slovinštině se tu zájmeno zvrtné nikdy neklade: *Gospódovo obnášanje je bilo vljudno* (sloveso: *obnašam se*).

Poznámka 2. Part. praes. sloves zvrtných bývá ve slovinštině obyčejně se zájmenem zvrtným, někdy však se zájmeno též vynechává. Na př. *Roka se trese: s tresočo se roko n. s tresočo roko.* — *Valovi se penijo: na peněčih se valovih n. na peněčih valovih.*

Cvičení 14.

1. Svídenje.

Grofica je prišla na izprehodu na malo planoto. Tu se stoprv ustavi, se ogleda okolo, na licu ji je brati zadovoljnost.

Potém sede kraj pota na kamen, ki je samec ležal tukaj, lepo od dežja oprán. Tu zagleda korák od sebe proč mravljišče.

Naša mlada dama se upogne naprėj, vzdigne svoj speti svílnati solnčnik in s pozlačenim kónčnikom njegovega držaja radovedno pobrška po mravljinčjem naselišču. Huj! Kakó so bile mravlje razbúrjene.

Začuje se stópanje konjskega kopita. V prvi hip preplášena góspica skoči po koncu in hoče zběžati. A takój se ohrabří in obstane.

Koga bi se bala? Nikogar, tu na zemlji svojih ljudi. Mnógokrat je že bila tu, a nikdar ni vídela nobenega človeka izvzemši kakega drvarja ali smolarja.

Jezdec bliže prišedši pozdravi nalahko, a vljudno in konja pred grofico vstavivši jo ogovori smejóč se:

»Opróstitute, gospodična, moje usiljevanje, pa usmílite se zgubljene sirote in pokážite mi pravi pot vun iz te začárane hoste.«

Grofica mu z nekako radostno resnobo odgovarja: »Jako se čúdim, da pogumni ulanski častnik barón Gernau ne more najti pota iz čarovne zanjke.«

Jezdec skoči raz konja, seže ji v roko in pravi: »Ah — kontesa Walden...«

»Bog vas živi — gospód sosed!« Takó rekši podá prijazno svojo roko baronu.

»Sosed?« vzklikne on. »Vi bívate stalno blizu?«

»Ne, ne, barón, jaz bivam tu med štírimi zidovi in tu blizu. Povprašajte po gradu, ki se zove Žerinje in vsak otròk vam ga pokaže. Pa seveda vi ste stoprv dva dni tukaj. Mamá in jaz sva dospeli sin ó č. Papá pride šele drug mesec in nam pripelje še kaj drúščine... Sedaj pa dovólite, barón, da vam pokažem pravi pot iz tega gozdnega labirinta in mi boste dovólili, da grem svojim potem.«

Takó govoréč je stópila nekóliko napréj in barón je prijel svojega konja. Na ovinku mu je podala mimogredé roko in na levo z glavo pokazavši mu velí: »Tu doli in potèm na desno.«

»Hvala vam, kontesa.«

»Zbogom, barón, da se kmalu vídim o na Žerinjah!«

(Dle Kersnika.)

2. Junák Ljúdevit.

»Hej, Ljúdevit!« odmeva po deželi,
Od ust do ust njegovo gre imé...

»Odreši Frankov nas, o knez mogočni!«

»Preženi súženjsko od nás gorjé!«

In poklekávajo ljudjé pred kneza
In úkajo solzéč se mu napróť;
Daróv prinášajo mu dragocenih,
S cvetlícami postílajo mu pot...

Pozdrávljajo ga reke in potoki,
Zvonovi mu samí pozvánjajo.
In koder jaha knez, vršiči drevja
Ob poti se šuméč mu klánjajo.
In ptiči obletávajo junaka,
V pozdráv vesele pesmi mu pojóč...
In solnce sije jasno mu po dnevi,
A mesec razsvetluje knezu noč.

In Ljúdevit letí ko veter dalje
Z armádami, oboževán herój.
Kakó bi rad zapletel se čimpreje
S sovražnikom v krvavi, ljuti boj!« — —

A tretji den končana je moritev.
Premagan je, poražen Kádolah.
Njegova vojska silna in ponosna
Razpřšena in poteptana v prah.

Zaboden Kádolah se zgrudi s konja
 In mrtvega odnese Bálderik,
 Edini sin njegòv, bežé z bojišča . . .
 Čuj, med Slovenci kak vesel je krik. (Aškerc.)

3. »Greš, ljúbica, z mano na božjo pot,
 K Mariji v Barbano na božjo pot?
 Po morju bo barka letela
 Ko da bi peruti imela!«
 »»Oh, morja bojím se, bojím se vetròv,
 Bojím se razbúrkanih strašnih valòv!
 Lahkó bi gredóč potopila
 Se ladja — in jaz utonila.«« (Aškerc.)
-

4. Največjo bláženost občutil sem,
 Kadàr izróčiti so mórali
 Mi protestanti knjige krivoverske.
 Ko gledal sem, kakó narašča kup,
 Na javnem trgu biblij in postíl
 In pesmaríc in drugih knjig slovenskih.
 Ko smo zažígali grmade take
 Pevaje psalme, úkala je duša
 Od sreče v prsih mi. (Aškerc.)
-

5. Sedél sem vtopljen ves v čarobne sanje
 In pri odprtem oknu gledal v noč.
 Ah, moje duše tiho vzdihovanje
 Po tebi, ki te žaliti ni móč,
 Je demon čul. Skoz vétrca pihljanje
 Začela mi je zla peklenska móč
 Obújati obúp, zanikovanje,
 In pokoj moje duše bil je proč. (Kette.)
-

6. O nastanku in namenu
 Zémeljskih stvarí živečih
 Govorilo in pisalo
 Mnogo duhov je mislečih. (Medved.)
-

Úloha. Kje se je ustávila grofica na izprehodu? — Kakšno čustvo je vládalo v njeni duši? — Na čem sedéč je drážila mravlje? — S čim je razbúrila živálice? — Kaj začuvši je hotela zbéžati? — Kakšni ljudje se tod hódili? — Kdo je bil jezdec? — Česa je prosil barón gospodično? — Iz katerih beséd izvemo, da je že častnik dolgo blodil po hosti? — S čim ga je iznenádila še nespoznana gospodična? — Kdaj šele je spoznal Gernau grofico? — Kakó dolgo je že bil barón tam blizu pri svojem prijátelju na dopustu? — Kóliko dni je že bila grofica z máterjo na Žerinjah? — Kdaj se pripelje grof za njima? — Zakáj bo po očetovem prihodu na Žerinjah bolj veselo? — Kakó sta se poslovila častnik in grofica? — Kam je hodil odsláj barón na obísk?

Číslovky.

44. Číslovky základní jsou:

1 <i>en, -a, -o, (j)eden, -dna, -o</i>	26 <i>šest in dvajset</i> atd.
2 <i>dva m. dve f. n.</i>	30 <i>trideset</i>
3 <i>trijé m. tri f. n.</i>	31 <i>eden in trideset</i>
4 <i>štirje m. štiri f. n.</i>	32 <i>dva in trideset</i> atd.
5 <i>pet</i>	40 <i>štirideset</i>
6 <i>šest</i>	50 <i>pétdeset</i>
7 <i>sedem</i>	60 <i>šéstdeset</i>
8 <i>osem</i>	70 <i>sédemdeset</i>
9 <i>devét</i>	80 <i>ósemdeset</i>
10 <i>desét</i>	90 <i>devétdeset</i>
11 <i>enájst, ednájst</i>	100 <i>sto</i>
12 <i>dvanájst</i>	101 <i>sto (in) eden, -dna, -o</i>
13 <i>trinájst</i>	102 <i>sto (in) dva, dve</i>
14 <i>štirinájst</i>	103 <i>sto (in) trijé, tri</i>
15 <i>petnájst</i>	104 <i>sto (in) štirje, štiri</i>
16 <i>šestnájst</i>	105 <i>sto (in) pet</i> atd.
17 <i>sedemnájst</i>	110 <i>sto (in) desét</i>
18 <i>osemnájst</i>	120 <i>sto (in) dvajset</i>
19 <i>devetnájst</i>	121 <i>sto (j)eden in dvajset</i>
20 <i>dvajset</i>	122 <i>sto dva in dvajset</i>
21 <i>eden in dvajset</i>	123 <i>sto tri in dvajset</i>
22 <i>dva in dvajset</i>	124 <i>sto štiri in dvajset</i> atd.
23 <i>tri in dvajset</i>	130 <i>sto (in) trideset</i> atd.
24 <i>štiri in dvajset</i>	200 <i>dve sto</i>
25 <i>pet in dvajset</i>	300 <i>tri sto</i>

400 <i>štiri sto</i>	4000 <i>štiri tisoč</i>
500 <i>pet sto</i>	5000 <i>pet tisoč</i>
600 <i>šest sto</i>	10.000 <i>deset tisoč</i>
700 <i>sedem sto</i>	100.000 <i>sto tisoč</i>
800 <i>osem sto</i>	1,000.000 <i>milijón</i>
900 <i>devet sto</i>	2,000.000 <i>dva milijona</i>
1000 <i>tisoč</i>	3,000.000 <i>trije milijoni</i>
2000 <i>dva tisoč</i>	4,000.000 <i>štirje milijoni</i>
3000 <i>tri tisoč</i>	5,000.000 <i>pet milijonov</i> atd.

1. Číslovka *en, ena, eno* = *eden, edna, edno* skloňuje se jako adjektiva.

2. Číslovky *dva, dve* a *obá, obě* skloňují se jako zájmeno *ta, ta, to* v duálu (§ 29.):

1. 5. <i>dva, dve</i>	<i>obá, obě</i>	4. <i>dva, dve</i>	<i>obá, obě</i>
2. <i>dveh</i>	<i>obéh</i>	6. <i>o dveh</i>	<i>o obéh</i>
3. <i>dvema</i>	<i>obema</i>	7. <i>z dvema</i>	<i>z obema</i>

3. Číslovky *trije, tri* a *štirje, štiri* skloňují se takto:

1. <i>trije, tri</i>	<i>štirje, štiri</i>	4. <i>tri</i>	<i>štiri</i>
2. <i>treh</i>	<i>štirih</i>	6. <i>o treh</i>	<i>o štirih</i>
3. <i>trem</i>	<i>štirim</i>	7. <i>s tremi</i>	<i>s štirimi</i>

4. Číslovky od 5—99 skloňují se až na nom. i akk. jako adjektiva: Na př.:

1. <i>pet hiš</i>	4. <i>pet hiš</i>
2. <i>petih hiš</i>	6. <i>o petih hišah</i>
3. <i>petim hišam</i>	7. <i>s petimi hišami</i>

5. Číslovky (určité i neurčité) *sto, tisoč, malo, mnogo, (ne)koliko, toliko* jsou nesklonné. Na př.:

1. <i>sto gasilcev</i>	4. <i>sto gasilcev</i>
2. <i>sto gasilcev</i>	6. <i>o sto gasilcih</i>
3. <i>sto gasilcem</i>	7. <i>s sto gasilci</i>

Proto také *dve sto* atd. Jenom *tisoč* někdy přibírá přípony, ale zřídka. Na př.: *Vojska zahteva tisoče in tisoče človeških žrtev.*

6. Ve slovinštině kladou se jednotky před desítky. Na př.: 35 = *pet in trideset*, 9684 = *devet tisoč šest sto štiri in osemdeset.*

§ 45. Číslovky řadové jsou:

1. <i>prvi</i> , -a, -o	23. <i>tri in dvájseti</i>
2. <i>drugi</i> , -a, -o	24. <i>štiri in dvájseti</i> atd.
3. <i>tretji</i> , -a, -e	30. <i>trideseti</i>
4. <i>četrti</i> , -a, -o	31. <i>eden in trideseti</i>
5. <i>peti</i>	32. <i>dva in trideseti</i>
6. <i>šesti</i>	40. <i>štirideseti</i>
7. <i>sedmi</i>	50. <i>pétdeseti</i>
8. <i>osmi</i>	60. <i>šéstdeseti</i>
9. <i>deveti</i>	70. <i>sédemdeseti</i>
10. <i>deseti</i>	80. <i>ósemdeseti</i>
11. <i>ednajsti</i>	90. <i>devétdeseti</i>
12. <i>dvanajsti</i>	100. <i>stoti</i>
13. <i>trinajsti</i> atd.	101. <i>sto (in) prvi</i>
20. <i>dvájseti</i>	102. <i>sto (in) drugi</i> atd.
21. <i>eden in dvájseti</i>	1000. <i>tisoči</i> , -a, -e
22. <i>dva in dvájseti</i>	100.000. <i>stotisoči</i>

1. Číslovky řadové se skloňují jako adjektiva.

2. Jednotky (základní) kladou se před desítky. Na př. 46. = *šest in štirideseti*.

3. Obsahují-li číslovky řadové stovky, tisícovky atd., bývají tyto vyjadřovány číslovkami základními. Na př.: *Leta 1897. = l. tisíc osem sto sedem in devétdesetega* (v češtině veskrz číslovky řadové: roku tisícého osmistého devadesátého sedmého). Ve slovinštině je tedy číslovka na posledním místě stojící řadovou, všechny předcházející jsou základními.

§ 46. Číslovky druhové jsou:

1. <i>edin</i> , -a, -o	<i>petér</i> , -a, -o
<i>dvoji</i> , -a, -e, <i>oboji</i> , -a, e	<i>šestér</i> , -a, -o
<i>troji</i> , -a, -e	<i>stotér</i> , -a, -o
<i>četvér</i> , -a, -o	<i>tisočér</i> , -a, -o

2. *oboje*, *dvoje*, *troje*, *četvero* pojímají se ve smyslu substantiv jako v češtině: obé, dvě, tři, čtvero atd.

§ 47. Číslovky násobné jsou:

<i>enoteren</i> , -rna, -o jednoduchý	<i>čtetveren</i> čtver násobný
<i>dvojen</i> dvojitý, dvojnásobný	<i>stoteren</i> steronásobný
<i>trojen</i> trojnásobný	<i>tisočeren</i> tisíceronásobný atd.

§ 48. Číslovky podílné jsou:

po en, ena, eno n. *po enega* po jednom
po dva, dve n. *po dvoje* po dvou
po trije, tri n. *po troje* po třech
po štirje, štiri n. *po četvero* po čtyřech
po pet n. *po petero* po pěti atd.

Pozoruj, že slovice *po* ve slovinštině zde není předložkou, ježto na př. na otázku *kdo? co?* následuje číslovka v nominativě. Akkusativ tedy zní: *po en(ega), eno, eno; po dva, dve; po tri; po štiri*; lokál: *po enem, po dveh, po treh, po štirih, po petih* atd. Na př.: *Sókolì so korákali po štirje v vrstah* (na otázku *kdo? co?*) — *Sócole sem videl po štiri v vrstah* (na otázku *koho? co?*). Proto také *po pet goldínarjev, po deset kron*. V češtině je tu »po« předložkou s lokálem: po pěti zlatých, po desíti korunách.

§ 49. Příslovce číselná:

1. *enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat, petkrat* atd.

2. a) *prvič* n. *prvikrat* po prvé
drugič n. *drugikrat* po druhé
tretjič n. *trétjikrat* po třetí
četrtič n. *četrťikrat* po čtvrté atd.
vsákikrat po každé

b) Někdy vyskytuje se místo *-krat* slovo *pot*. Na př. *prvikrat* n. *prvo pot, drugikrat* n. *drugo pot*.

c) *Prvič* znamená též: za první, předně, *drugič* za druhé, *tretjič* za třetí, *četrtič* za čtvrté atd.

§ 50. $\frac{1}{2}$ = *polovica, dvojina*, $\frac{1}{3}$ = *tretjina*, $\frac{1}{4}$ = *četrtna, četrť*, $\frac{1}{5}$ = *petina*, $\frac{1}{100}$ = *stotina*, $\frac{1}{1000}$ = *tisočina*, $\frac{2}{3}$ = *dve tretjini*, $\frac{3}{5}$ = *tri petine*, $\frac{5}{8}$ = *pet osmín*, $\frac{47}{100}$ = *sedem in štirideset stotín*, $4\frac{1}{2}$ = *štiri in pol*, $5\frac{1}{4}$ = *pet in četrť*, $16\frac{3}{4}$ = *šestnájst in tri četrtnine* atd.

$\frac{0}{100}$ = *odstotek, -tka, procént* m. Na př.: $1\frac{0}{100}$ = *en odstotek, en procént*, $2\frac{0}{100}$ = *dva odstotka, dva procenta*, $3\frac{0}{100}$ = *trije odstotki, trije procenti*, $4\frac{0}{100}$ = *štirje odstotki, štirje procenti*, $5\frac{0}{100}$ = *pet odstotkov, pet procentov* atd.

Hranilnice in posojilnice obrestújejo denarne vloge po $4\frac{1}{2}\frac{0}{100}$ (po štirih in pol odstotkih, procentih).

Poznámka. a) *Kóliko je na uri?* n. *kóliko je ura?* (Kolik je hodin?) Odpověď: *je ena, je dve, je tri, je štiri, je pet; je pol enih*,

pol dveh, pol treh, pol štirih, pol petih; je četrť na eno, četrť na dve, četrť na tri, četrť na štiri; je tri četrť na eno, tri četrť na šest, tri četrť na devět.

b) *Ob kólikih?* (O kolika hodinách?) Odpověď: *ob enih* (o jedné hodině), *ob dveh, ob treh, ob štirih, ob petih, ob šestih, ob sedmih, ob osmih, ob devetih, ob desetih, ob ednajstih, ob dvanajstih; o pol enih* n. *ob pol enih* (o půl jedné hod.), *o pol dveh, o pol treh, o pol štirih, o pol petih; ob četrť na eno, ob četrť na dve, tri, štiri, pet; ob tri četrť na eno, dve, tri, štiri, pet.*

c) *Od kólikih do kólikih?* (Od kolika do kolika hodin?) Odpověď: *od enih do dveh, od dveh do treh, od treh do štirih, od štirih do petih, od ednajstih do dvanajstih, od četrť na sedem do tri četrť na deset, od pol desetih do pol treh, od tri četrť na pet do četrť na devět* atd.

Cvičení 15.

1. Napóleon v Ljubljani.

Kristjan¹⁾ je sklenil ostati v Ljubljani ter čakati. Ker je slišal, da se francoska vojska vrne preko Ljubljane v Itálijo, je ostal tem rajši tu, da bi videl francosko armado. Par dni pozneje so vrele množice ljubljanskih meščanov na Glavni trg pred škofijo; kajti ob osmih zjutraj se je raznesla novica, da je dospel Napóleon Bonaparte s svojimi generali ter si izvolil stanovati v škofiji. Množice so stale na ulici, glédale v okna ter pričakovale, kdaj se jim prikaže obráz groznega zmagovalca. Med njimi je stal tudi Kristjan in zrl nepremično v zaprta okna.

Naenkrat je nastala velika tišina. Okno se je odprlo in prikazal se je zagorel obráz, udrtih lic, podólgastèga, napetega nosú, pod mračnim čelom se je svétilo dvoje ostrih, jasnih očí, ki so pol prijazno, pol prezirljivo zrle na množico na trgu. To je bil Napóleon Bonaparte, poveljnik francoske vojske.

(Lah.)

2. Rodbínsko življenje Múhičev.

Jézdeca sta stópila na širok grajski most. Kristjan se je pri tem ozírl na obé strani in zdelo se mu je, kakor da jaha v zaklét grad.

»Upam, da naju pričakújejo,« je rekel gospód Muhič.

Stópila sta v sobo in tam so stali polni, obloženi mizi štirje bratje, strici Múhiči.

¹⁾ Jméno mužské.

Začela se je večerja — — —

Na koncu mize se je dvignila črna glava in brat Marko je rekel z divjim, temnim glasom:

»Ako správiyo črno vojsko skupaj, pa pride lahko sto Napoleonov s Francoskega in vsi bodo béžali.«

»To pa to,« je potrdil gospodár Míhael.

Nató je nastál zopet molk, ki je bil v navadi pri Múhičih. Kajti pogosto so sedeli vsi štirje bratje pri jedi, ne da bi govorili eno samo besedo. Bilo je to četvero ljudi, ki so pod eno streho živeli vsak svoje življenje. To življenje je bilo res samostansko, takó da so se nehoté navádili svete čédnosti molčljivosti. Najstarejši brat Míhael se je čutil gospodarja v gradu in na posestvih, in to je tudi bil po poslednji volji svojega očeta. Enako si je drugi brat Krištof lastíl pravico, gospodovati konjem in drugi živini. Najbolj nežne nature med vsemi brati je bil Andréj, ki se je zanimal samo za ptiče in golobe. Četrty Muhič, Marko, pa si je bil osvojil gozdove in njegove prebivalce. Njegovi predrzni lovski čini, dvakratni lov na medveda in razni drugi dogodki niso bili neznani v kranjski zemlji. Takó je Kristjan gledal svoje strice pred sebjó. Imél je pri tem priliko opáziti, da je jedel vsak svojo jed: eden govédino, drugi divjáčino, tretji perutnino in videl je tudi, da jedó nenavadno mnogo. Kristjanu danes jed ni téknila, pač pa je pil mnogo vina.

Takó je prešla večerja brez posebnih pogóvorov.

(Lah.)

3. Krístjanova ljubezen.

Ko je Kristjan pred par dnevi takó nenádoma srečal Heleno, si je mislil, da je njegova vera v usodo in v slučaj popólnoma prava in da se bo vse zgodilo, kakor je pričakovál. Toda dasi je ostala Helena še vedno takó nežno krasna, kakor je bila v dobi šestnajstih let, ko jo je videl prvič, se mu je vendar zdelo, da se ji poznajo ona leta, kar jih je bilo čez dvajset. Kázalo se mu je sicer, da ji dela krivico, kajti tudi on ni bil več dvajsetleten mladenič, vendar, kar je takó lahko odpustíl samemu sebi, tega ni mogel odpustiti njej. In še ena težka misel se mu je vrívala: zakáj se Helena pri vsej svoji krasoti vendar le ni móžila? Kajti o njenih ženinih je čul vedno in pòvsód, koder ga je pot vódila po svetu. To so bila vprašanja, ki so se mu vsiljevala neenkrat in so zanesla v njegovo ljubezen one dvome, ki jih je moglo uničiti le odkrito in ljubeznipolno pripoznanje.

(Lah.)

4. Oznaniło.

»Kmetška posojilnica« ljubljanske okólice, registrovana zádruga z neomejeno zavezo v lastnem domu v Ljubljani, Dúnajska cesta številka 18, ustanovljena leta 1882., obrestuje hranilne vloge po čistih $4\frac{1}{2}\%$ brez odbitka rentnega davka. Račún pri avstr(ijski) poštni hranilnici št(evilo) 824.406, pri ógr(ski) poštni hran. št. 19.864. Sprejema tudi vloge na tekoči račún v zvezi s čekovnim prometom ter jih obrestuje od dne vloge do dneva dviga. Posojuje na zemljišča po $5\frac{1}{4}\%$ brez amortizácie po dogóvoru. Eskomptuje trgovske menice. Upravno premoženje v letu 1910. K 20,000.000. Denarni promèt v letu 1910. K 100,000.000. Rezervni zaklád nad pol milijona kron. Stanje hranilnih vlog dvajset milijonov kron. (»Slovenski Narod«.)

Úloha. Vzemi v roke koledár, v katerem so imena mesecev v vseh slovanskih jezikih, torej tudi v slovenskem, ter povéj, katerega dne, méseca in leta si se narodil, katerega dne in méseca bo tvoj god! — Kakó star si? — Kóliko imáš bratov in sester? — Kóliko plačuješ letne stanarine? — Kóliko kron in vínarjev stane eden sedež v pritličju vinograjškega gledališča? — Kólikokrat so že igrali »Prodano nevesto« v »Národnem gledališču« v Pragi? — Kakó dolgo vozi med Prago in Táborom brzovlák, kakó dolgo (kóliko ur in minút) osebni vlak? — Od kólikih do kólikih sedé urádniki v pisarnah? — Poštévanka se začénja: enkrat ena je ena, dvakrát dve je štiri, dvakrát tri je šest, dvakrát štiri je osem. Kakó se glasí cela?

Nejdůležitější části ze skladby.

Předložky.

§ 51. Blizu s genitivem: blízko. Na př. *Hribci, ako stojé blizu nas, nam zastávljajo pogléd celó na visoke gore.*

brez s genitivem: bez. Na př. *Brez muke ni moke.*

črez, čez s akkusativem: přes, za. Na př. *Solnce črez hribček gre, luna pa za goré. — Čez tri dni se vrnem.*

dno s genitivem: na dně. Na př. *Mnogo zakladov leží dno morja.*

do s genitivem značí hranici místní, prostorovou a časovou, až k čemu se něco pohybuje, sahá, do které doby trvá. Na př. *Plaváč je s trudom priplaval do brega* (ku břehu). — *Do pasa* (až po pás). — *Naše gore se mi zdijo od leta do leta krasnejše.* — Často *do = k*. Na př. *Vitovec je poklical zvestega vojaka, da nese pismo do kralja Ládislava.* — Srv. předl. **v!**

gledé s genitivem: vzhledem k, stran, co do. Na př. *Gledé tržaškega prebivalstva je zanimivo, da živi v Trstu čez 70.000 Slovencev.*

h = k s dativem: k, ke, ku. *Radi se zatékamo h knjigam, da se razvedrimo.* — Srv. § 13., 8.!

iz s genitivem: z, ze. Viz § 15., 1., 2.!

izmed, iznad, izpod, izpred, izza s genitivem odpovídají na otázku odkud?, když užívá se na otázku kde? předložek *med, nad, pod, pred, za* s instrumentálem. Na př. *Med hrumom je Janez kričal na vse grlo* (kde?). — *Glas Jánezov se je razložil izmed hruma* (z hluku; odkud?).

Vihár je divjál nad našimi glávami. — Vihár je izginil iznad naših glav.

Pes je ležal pod pósteljo. — Pes je prílezel izpod póstelje.

Gosta meгла se nam je naredila pred očmi. — Megla se je izgubila izpred oči. — Izpred sodišča ze soudní síně.

Solnce je še za górami. — Kmalu se prikaže izza gor.

Předložka *izmed* bývá nejčastěji místo pouhého genitivu celkového. Na př. *Najslavnejši izmed slovenskih pésnikov je Prešeren* (ze slovinských básníků).

k s dativem: k, ke, ku. Na př. *Ljudje so dohajali k božji službi.*

kljub, vkljub s dativem: přes (vzdor). Na př. *Kar smo oblúbili, to bódemo storili kljub vašemu očítanju.*

konec s genitivem: na konci. Na př. *Konec vasí stojí košata lipa.*

kraj s genitivem: na kraji, vedle, u. Na př. *Hišica se je bélila kraj potočka.*

krog, okrog, okoli s genitivem: okolo, kolem. Na př. *Pogléj krog sebe!*

med pojí se *a)* s akkusativem na otázku kam?: mezi s akk. Na př. *Med vrískanje pogumnih mladénicev se je mešal jok mater in sestrá in nevést; — b)* s instrumentálem na otázku kde?: mezi s instr. Na př. *Med vístami visokih hiš so široke úlice.*

mimo s genitivem při slovesech pohybu: kolem, okolo. *Šel sem mimo tebe, pa te nisem spoznál.* — Někdy má i význam české předložky »mimo« s akk. Na př. *mimo tega*: mimo to, kromě toho. — Viz předl. **od**!

na pojí se *a)* s akkusativem na otázku kam? jako v češtině. Na př. *Položil je gobo na kamen in počél krésati.* — V češtině užívá se někdy předložky »na« s akk. v témže smyslu jako »k« s dat. Na př. na rozkaz otcův = k rozkazu otcovu; na žádost obce = k žádosti obce. V takových případech je ve slovinštině výlučně předložka *na* správná. Na př. *na očetov ukáz; na prošnjo občine; na část našega cesarja; na smrt obsódiť; na pomóc priti.* — *b)* s lokálem na otázku kde? jako v češtině. Na př. *Rože je na vrtu plela.*

nad pojí se *a)* s akkusativem na otázku kam? jako v češtině. Na př. *Nágnila se je nad vodo.* — *b)* s instrumentálem na otázku kde? jako v češtině. Na př. *Nad vhodom je pribita táblica s hišno številko.*

namesto, mesto s genitivem: na místě, místo. Na př. *Namesto denarja sem dobíl menico.*

naprám s dativem: vůči. Na př. *Védite se vljudno naprám gostom!*

navzlic s dativem = **kljub**. Na př. *Grki so navzlic manjšemu številu porázili Perzijane.*

o ve slovinštině jenom s lokálem. Na př. *Na današnjem zborovanju se je mnogo govorilo o politiki.* — Srv. předl. **ob, za**, dále § 59, 2.!

ob pojí se *a*) s akkusativem na otázku kam? oč? při slovesích nárazu a ztráty: »o« s akk. Na př. *Udaril se je ob čelo* (do čela). — *Voz je zadél ob kamen* (o kámen). — *S pestjó je tolkel ob mizo* (o stůl, na stůl). — *Vlak je trčil ob prazen voz*. — *Vrgel je knjigo ob tla*. — *Koló se drgne ob os*. — *Zapravljivec je prišel ob svoje premoženje*. — *Nepoštenost pripravi človeka ob dobro imé*. — *Obsójenca so ob glavo dejali* (odsouzení hlavu stali); — *b*) s lokálem na otázku kde?: vedle, podél. Na př. *Ob potoku pelje lepa pot*. — *Ob vznožju Triglava* (na úpatí).

Česká předložka »ob« s akk. vyjadřuje se ve slovinštině výrazem *vsak drugi*. Na př. *vsak drugi dan* ob den; — *vsako drugo noč* ob noc; — *vsako drugo leto* ob rok. — Srv. české: každého druhého dne!

od s genitivem jako v češtině. Na př. *Jábolko ne pade daleč od drevesa*. — *Cesar Franc Jožef vlada od leta 1848*. — Srv. § 59, 4!

Místo neobvyklého genitivu srovnávacího klade se *od* s gen.

Na př. *Tih sovražnik je nevarnejši od odkritega*. — V témže smyslu bývají i předložky *mimo* s gen., *črez*, *čez* a *nad* s akk. V češtině buď pouhý genitiv srovnávací nebo *nad* s akk.

okoli, **okrog** = **krog** s gen. Na př. *Kralj je zbral okrog sebe svoje svetovalce*.

onkraj, **onstran** s genitivem: s oné strany. Na př. *Onkraj Šúmave je Bavarsko*.

po pojí se *a*) s akkusativem: pro, podle § 39., pozn. 4. ve rčenicích »pro někoho, něco jiti« atd. V témže smyslu pojí se *po* ve slovinštině i s genitivem celkovým. Rozeznávej: *Idi po vino!* t. j. přines všechno víno! — *Idi po vina!* t. j. přines několik vína! — *b*) s lokálem na rozmanité otázky jako v češtině: po, podle, dle. Na př. *Krepko se je razlégala pesem po dolini*. — *Leta 79. po Krístusovem rojstvu je Vezúv s pepelom zasúl nekoliko mest*. — *Po dlaki spoznáš volka*. — *Po božji volji*. — *Tujci prihájajo k nam po kupčiji* (za obchodem).

pod pojí se *a*) s akkusativem na otázku kam? jako v češtině. Na př. *Vítovec je klícal stare svoje vojake pod orožje*. — *b*) s instrumentálem na otázku kde? jako v češtině. Na př. *Visoko pod nebom žvrgolí škrijanec*. — Viz § 59!

poleg s genitivem: vedle. Na př. *Poveljnika so pregovarjali vítezi, ki so stali poleg njega, naj dovoli še en napád*.

pred pojí se *a*) s akkusativem na otázku kam? jako v češtině: před. Na př. *Dobíl sem poživ pred sodnijo*. — *b*) s instrumentálem na otázku kde? jako v češtině. Na př. *Po maši so postájali moški pred cirkvijo in izpraševali drug drugega, kaj da je novega*.

pri s lokálem zahrnuje v sobě české předložky »při« s lok. a »u« s gen. Na př. *Človek se lahko prenaagli pri najboljši volji.* — *Sedelo je pri mizi kakih 40 gostov.* — *Pri gozdu je lep travnik.*

prek, preko s genitivem: přes, ve významu místním. Na př. *Celi teden so se izséljenci vozili prek morja.*

proti s dativem: proti, oproti, vůči. Na př. *Protí vodi parobrodi počasi vozijo.* — *Vítovca je začel opravičevati razúm, da se je vedel on pač čudno proti cesarju, da se vede nekako čudno proti kneginji Katarini.*

radi, zaradi, zastrán, zavoljo, zbog s genitivem: pro příčinné, k vůli, vzhledem k. Na př. *Radi slabega vremena ostánemo domá.* — *Glavo bo dal zaradi izdajstva.* — *Zaradi tega proto.* — *Zavoljo dobička se podájajo ljudjé često v nevarnost.*

raz s akkusativem: s... dolů. Na př. *Národna zastava je visela raz streho.* — Vazba s genitivem je nesprávná.

s, z pojí se a) s genitivem na otázku odkud? = **raz**: s, se s gen. Srv. § 15.! — b) s instrumentálem: s, se s instr.; v češtině často pouhý instrumentál. Na př. *Z rádosťo ti izpolnim željo.* — *Mesto je bilo obdano z rovi in zidovjem, utrjeno z visokimi stolpi.* — Srv. § 18., pozn. 2. a) § 59., 4.!

skozi s akkusativem: skrz; v češtině často pouhý instrumentál dle § 59., 1. Na př. *Hohenwart ie iskal radovólníka, ki bi si upal nesti zarana drugega dne skoz sovražni tabor poročilo v Ljubljano.*

spričo = **radi**, někdy i: při.

sredi s genitivem: uprostřed. Na př. *Na trávníku sredi gozda se pase divjácina.*

takraj s genitivem: s této strany. Na př. *Ravnina je takraj reke, onkraj je hribovje.*

tik s genitivem: těsně vedle, u, takže se jiné věci dotýká. Na př. *Na obzidju tik stolpa je dremal stražník.*

v pojí se a) s akkusativem na otázku kam? a zahrnuje v sobě českou předložku »v« s akk., částečně i »do« s gen., a to ve významu místním. Kdykoliv na otázku kde? odpovídá *v* s lokálem, tehdy klade se ve slovinštině na otázku kam? *v* s akkusativem. Na př. *Prehúd gnev izpremení pravičníka v slepega krivíčníka.* — *Vtákníla si je rožo v lasé.* — *Ne vtikajmo se v politične boje, kjer ne móremo odlóčiti ničesar!* — *V vodo* do vody, *v gozd* do lesa, *v mesto* do města, *v žep* do kapsy, *v sobo* do pokoje, světnice atd. — b) s lokálem na otázku kde? jako v češtině. Na př. *V vsakem nadstropju stanújeta po dve rodbini.*

vkjub = **kljub**.

vpríčo s genitivem: za svědectví, v přítomnosti. Na př. *Cesar je poklícal predse Grégorja, ga pohvalil vpríčo Lámbergarja in drugih imenitnih vojakov.*

vrh s genitivem: na vrcholi, na temeni, na nejvyšším bodě. Na př. *Lepšega nikjér ni kraja, kakor kraj je vrh planín.* — *Vrh tega, vrhu tega* mimo to, kromě toho.

vsled s genitivem: následkem. Na př. *Kadar vam konj opeša se obrnite do prvega graščaka; vsled cesarske poverilnice vam mora dati svojega najboljšega konja.*

vspričo, vzpričo = **spričo.**

vštric s genitivem: vedle (souběžně). Na př. *Ves čas sva šla vštric sebe in se prijetno zabávala.*

vzlic = **navzlic.**

z viz **s!**

za pojí se a) s genitivem na otázku kdy? jako v češtině. Na př. *Starček je imél samo eno okó, drugo je bil izgubil v bojih za mladih let.* — b) s akkusativem. a) Skoro každé české *za* s akk. je po slovinsku též *za*. Na př. *Skril se je za drevó.* — *Za dve uri še ne bom z delom gotóv.* — *Péstunja vodi otroka za roko.* — β) *za* = pro. Viz § 39., pozn. 4. *Za zdaj, za danes, za vselej.* — γ) *za* udává rozdíl, o němž jest některá osoba nebo věc větší nebo menší, mladší n. starší, dražší n. levnější nežli jiná.¹⁾ Na př. *Jaz sem za šest let mlajši od sestre.* — *To-le blagó je za tri krone dražje nego ono.* — *Občinske doklade bodo zvišane za 15%.* — Někdy předložka *za* i schází. Na př. *Naj bi ti bil prišel tri dni prej* (měl jsi přijíti o tři dni dříve); — *mnogo večji* mnohem větší; — *malo krajši.* — δ) *za* s akk. vyslovuje účel osoby nebo věci. Na př. *Stroj za sejanje* (na setí); — *posoda za vodo*; — *dvorana za ples*; — *za boj nas je premalo*; — *prispevki za spomenik*; — *ta človek ni za rabo* (není k upotřebení); — *stori to, če si za kaj* (jsi-li k něčemu). — ε) viz § 53., 5 a)! — ξ) viz § 54. c); 56., 4., 5.; 58. — c) s instrumentálem na otázku kde? a j. jako v češtině. Na př. *Nekateri národi nésijo vedno orožje za pasom s seboj.* — *Drug za drugim smo šli po ozkem potu.* — Viz § 59.!

zaradi, zastrán, zavoljo, zbog = **radi.**

znotraj s genitivem: uvnitř. Na př. *Znotraj hiše so stene okínčane z rogoví jelenov, srncev in divjih koz.*

zoper s akkusativem: proti, ve smyslu nepřátelském. Na př. *Kdor ni z menój, ta je zoper mene.*

¹⁾ Viz Geb., Ml. č. str. 282!

zraven s genitivem: vedle. Na př. *Zraven kolodvora zídajo nov hotel.*

zunaj s genitivem: mimo, vně; něm. außerhalb. Na př. *Zunaj mestnega obzidja stojé gospodarska poslopja.*

Poznámka 1. V češtině se předložky někdy opakují. Na př. Při tom při všem; — z toho ze všeho; — k tomu ke všemu. Ve slovinštině klade se předložka jenom jednou. Na př. *Pri tem vsem n. pri vsem tem;* — *iz tega vsega n. iz vsega tega;* — *k temu vsemu n. k vsemu temu.*

Poznámka 2. Ve slovinštině vyskytuje se někdy před přívlastkem předložkovým ještě předložka *za*. Na př. *Te vence položimo na grob; zato so ti venci za na grob.* — *Ta šopek si pripnèm na klobúk; zato je ta šopek za na klobúk.* — *To obleko sem si pripravil na pot; zato je ta obleka za na pot.*

Přísudek, doplněk.

§ 52. Vazba dle smyslu bývá někdy při jménech hromadných: *gospoda* f. panstvo, *družina* f. služebnictvo, *žlahta* f. příbuzenstvo, *deca* f. děti, kdež místo singuláru klade se přísudek do plurálu Viz § 35., pozn. 4.!

§ 53. Doplněk se shoduje vždy se jménem, k němuž se táhne, kdežto v češtině často bývá v instrumentále bez ohledu na pád onoho jména. Na př.

1. doplněk táhne se k nominativu: *Cozj je bil posestnik bogatih rúdnikov na Kranjskem;*

2. doplněk táhne se ke genitivu: *Na lovu je bilo ustreljenih 300 zajcev;*

3. doplněk táhne se k dativu: *Človeku ni dobro samemu biti;*

4. doplněk táhne se k akkusativu: *Leva imenújemo kralja živali.* — *Napoleona so napravíle razmere velikega.*

Při slovesích zvratných bývá jméno doplnkové v akkusativě, kdežto v češtině v nominativě. Na př. *V novem bivališču se čutim zadovoljnega* (cítím se spokojen).

5. a) V češtině bývá při některých slovesech doplněk v instrumentále nebo v pádě předložkovém, za s akkusativem. Na př. Soud ustanovil pana doktora poručníkem n. za poručníka osiřelých dětí. Ve slovinštině bývá v takových případech doplněk vyjadřován pádem předložkovým, též *za* s akk. Na př. *Sodnija je postavíla gospoda dóktorja za váruha osirotelih otròk.*

b) Jenom slovesa *imenujem*, *izvolim* mívají někdy i ve slovinštině při sobě doplněk v instrumentále. Na př. *Poslanec dr. Kramář je bil imenován častnim meščanom n. za častnega meščana mnogih čeških mest.* — *Ivan Hribar je bil izvoljen poslancem n. za poslanca mesta Ljubljane.*

6. Doplněk mívá při sobě někdy částici *kot* (jako, jakožto, co). Na př. *Škof Anton Martin Slomšek je bil kot duhovnik ter kot slovenski narodnják in pisatelj vzoren človek.*

Přívlastek.

§ 54. Přívlastek souřadný nevykazuje nijakých zvláštností.

Přívlastek podřadný dílem se s češtinou shoduje, dílem se od ní různí. Vyjadřuje se:

a) genitivem. Na př. *Potreba dežjà; — známenje zaúpanja; — osrčje zemlje; — konec sveta;*

b) dativem často, kdež bychom očekávali genitiv. Na př. *Kaj je temu vzrok? — Bog je oče vsem ljudém. — Katarina je bila naslédnica rajnemu grofu;*

c) pádem předložkovým. Na př. *Ljubezen k stářišem n. ljubezen do stářišev; — zvestoba k domovini n. zvestoba do domovine; — vdanost do cesarja; — sočutje do siromaka; — dolžnosti do bližnjega; — priprava na vojno n. priprava za vojno; — čas za odhòd; — zadrega za dober svet (rozpaky o dobrou radu); — verížica iz srebrá; — strah pred smrtjo.*

Předmět.

§ 55. Předmět v akkusativě bývá při kladných slovesích přechodných jako v češtině.

1. Ve slovinštině jsou některá slovesa přechodná, v češtině nepřechodná. Na př.

blagoslavljam koga žehnám někomu. Na př. *Papež blagoslavlja vérníke.*

čakam koga n. *na koga* čekám na někoho. Na př. *Moraš nas čakati, da pojdemo skupaj.*

dohajam koga stačím v chůzi, v práci někomu. Na př. *Ne hodi takó hitro, da te bom mogel dohájati!*

dosežem, doseči kaj dosáhnou něčeho. Na př. *Pevci so dosegli velik uspéh.*

gledam koga hledím, patřím, dívám se na někoho. Na př. *Kaj me gledaš? — Grdo gledam koga* mračím se na někoho.

jaham, jezdím jedu (na koni). Na př. *Polkovník jaha (jezdí) lepega vranca.*

kolnem, kleti koga klnu někomu. Na př. *Grešník kolne Bogá.*

mečem, méitati kaj metám, házím něčím. Na př. *Dečki méčejo kámenje prek potoka.*

molím Bogá modlím se k Bohu. Na př. *Pogani mólijo malike. — V nedeljo smo Bogá molili.*

nadzorujem, -ováti kaj dozírám, dohlížím na něco. Na př. *Pouk na srednjih šolah nadzorújejo deželni šolski nadzórnikí.*

občudujem, -ováti koga ob-, podivuji se někomu. Na př. *Občudújemo smotrenost v naravi.*

obžalujem, -ováti kaj lituji, pykám něčeho. Na př. *Dolgo bosta obžalovala svojo neprevidnost.*

poslušám koga, kaj poslouchám někoho, něčeho. Na př. *Otroci poslušajo mater.*

premáknem, -niti kaj hnu něčím s místa. Na př. *Kamen je bil takó težek, da smo ga komaj premáknúli.*

prezirám koga nevšímám si někoho, pohrdám někým. Na př. *Mársikdò prezira bližnjega, ki je boljši od njega.*

razumém koga, kaj rozumím někomu, něčemu. Na př. *Govórniká je bilo dobro razumeti; vsako besedo sem razumél.*

slušám = poslušám.

spominja me nekaj česa připomíná mi něco nějakou věc. Na př. *Ta podoba nas spominja krasne mladosti.*

sučem, súkati kaj máchám, mávám, točím něčím. Na př. *Slovenci so súkali meč v krvavih bojih za staro vero proti nemškim vsíljencem.*

tičem n. tikám koga tykám někomu. Na př. *Mož, ki o njem govoríš, je moj dober prijatelj; z njim se tíčeva n. tikava.*

tresem, tresti kaj třesu něčím. Na př. *Ti tresi drevó, mi bomo pobírali jábolka!*

treščím kaj mrštím něčím. Na př. *Knjigo je treščil ob tla.*

ubogám koga = poslušám.

učím koga kaj n. česa učím někoho něčemu. Na př. *Slomšek je učil v Celovcu bogoslovce slovénsščino n. slovénsščine.*

učím se kaj n. česa učím se něčemu. Na př. *Učenci se učijo pesem na pamet. — Franc Ksavér Meško, slovenski pisatelj in pesnik, se je učil bogoslovja v Máríboru in v Celovcu.*

užívám kaj užívám, požívám něčeho; těším se něčemu. Na př. *Kdor hoče biti vodník svojemu národu, mora užívati njegovo záúpanje.*

verjamem, verjeti = **verujem**, -ováti věřím, má předmět osobný v dativě jako v češtině, předmět věcný v akkusativě (ve větách záporných v genitivě). Na př. *Verjámite mi! — To rad verjamem. — Tega ne morem verjeti.* — Věcný předmět v dativě vyskytuje se velmi zřídka.

vičem n. vikam koga vykám někomu. Na př. *Na kmetih otroci stářiše víčejo n. vikajo.*

vprašam koga kaj n. česa n. za kaj n. po čem ptám se, táži se někoho něco, na něco, po něčem. Na př. *Vprašaj teto! — Kaj n. česa me vprašate? — Ne vprašajte za vse reči! — Nekdo je vprašal po tebi, ko te ni bilo domá.*

zahtevam kaj žádám, vyžaduji něčeho. Na př. *Za storjeno nam škodo zahtévamo odškodnino.*

zahvaljujem, -eváti koga za kaj n. zahvaljujem se komu za kaj děkuji někomu za něco. Na př. *Zahvaljújemo vas za prijaznost n. zahvaljújemo se vam za prijaznost.*

zaničujem, -eváti koga opovrhují, pohrdám někým. Na př. *Kdor zaničuje se sam, podlaga je tújčevi peti.*

zasmehujem, -ováti koga vy-, posmívám se někomu. Na př. *Iz škodožélnosti ljudje kaj radi zasmehújejo drug drugega.*

zmerjam koga laji, spílám někomu. Na př. *Nasprótnika zmérjati še ne pomeni, da imá kdo prav.*

Některá z těchto sloves pojí se za určitých okolností též s genitivem, ale zřídka.

2. S akkusativem pojí se několik výrazů neosobných. Na př.

greva me lituji, pykám. Na př. *Grévalo te bo, da si bil takó lahkomiseln.*

jezi me mrzí mě. Na př. *Jezí nas, da se niste odzvali našemu povabilu.*

mika me vábí, láká mě. Na př. *Naj vas ne mika, kakó gospodárijo drugi!*

skrbí me kaj starost mi způsobuje něco. Na př. *Skrbelo me je tvoje zdravje.*

zebe me v kaj zebe mě něco, je mi zima na něco. Na př. *Zeblo vas bo v noge.*

žeja me žízním, mám žízeň. Na př. *Ob veliki vročini nas je hudo žéjalo.*

groza me je česa hrůza mě jímá z něčeho.¹⁾ Na př. *Poštenega človeka je groza hudobíj, ki se godíjo po svetu.*

¹⁾ Srv. Geb., Ml. č. § 447., 3., 5.!

misel me je zamýšlím, hodlám. Na př. *Kaj vas je misel zdaj storiti?*

skrb me je česa = **skrbí me kaj**. Na př. *Skrb me je bilo tvojega zdravja.*

sram me je česa stydím se něčeho, za něco. Na př. *Sram te bodi lenobe! — Ali vas je sram?*

strah me je česa strach mě jímá z něčeho, bojím se něčeho. Na př. *Tóliko ga je sram kakor volka strah.*

volja me je mám vůli, je mi libo. Na př. *Prídite, kadarkoli vas bo volja.*

Slova *groza, misel, skrb, sram, strah, volja* mají zde význam příslovný; neboť perfektum na př. zní *groza me je bilo* (ne *bila*). Srv. v češtině: *bylo* nám zima (ne: *byla*).

Ve větách záporných mění se *akk.* v *gen.* Na př. *Nekaterih ljudi nič ni sram.*

3. Několik sloves, jež znamenají *rychlou chůzi* nebo *útek*, bývá v určitých rčenicích sesilováno nepřeložitelným zájmenem *jo* (*akk.* osobního zájmena *ona*). Na př.

maham jo ženu se, ubírám se. Na př. *Jaz sem jo raje mahal po pešpoti nego po prašni cesti.*

odkurim jo ztratím se, zmizím. Na př. *Odkúrili so jo o pravem času.*

poberem jo odklidím se. Na př. *Uběžniki so jo pobrali odtód.*

pobrišem, pobrisati jo upláchnu. Na př. *Pobriši jo, da te ne zalótijo.*

popiham jo jsem, budu ten tam. Na př. *Ponoči jo je popihal.*

potegnem jo vypravím se, pustím se. Na př. *Potégnili smo jo za njimi.*

ударim jo vydám se (na cestu), zaměřím kroky. Na př. *Udárili smo jo naravnost čez polje.*

§ 56. Předmět v genitivě bývá:

1. ve větách záporných při slovesích přechodných; jest to genitiv záporový. Viz § 18., pozn. 1.! Výjimku činí akkusativy *nič, kaj, kar, nekaj, mársikaj*, jsou-li mimo důraz. Na př. *Nič vam ne povém no-vega. — Nimam kaj délati; zaló se kratkočasim s čítanjem.*

2. Supinum sloves přechodných má i ve větách kladných někdy předmět v genitivě, ale mnohem častěji v akkusativě.

3. Předmět v genitivě mají některá slovesa zvrtná jako v češtině. Na př. *bojím se česa; iznebím se česa* zbavím se něčeho; *kesám se*

česa lituji, pykám něčeho; *odrečem se česa* odřeknu, zřeknu se něčeho; *polastím se česa* zmocním se něčeho. Na rozdíl od češtiny na př.:

izogibljem, izogíbatí se česa n. čemu vyhýbám se něčemu. Na př. *Izogíbal sem se vedno tega kraja in danes me je slučajno vedla pot tod mimo.*

lotím se česa dám, pustím se do něčeho. Na př. *Z uspehom smo se lótili trudnega dela.*

navadím se česa zvyknu, přivyknu něčemu. Na př. *Kdor se je navadil rednega življenja, temu preseda ponočevanje in potrata.*

naveličám se česa omrzí mě něco, nabažím se něčeho. Na př. *Kar nas ne veselí, tega se kmalu naveličamo.*

odvadím se česa odvyknu něčemu. Na př. *V sili se moraš mársi-česa odváditi.*

ogíbljem, ogíbatí se = izogíbljem se.

podstopím se česa podstoupím, podniknu něco, opovážím se. Na př. *Če se podstopiš nevarne kupčije, lahko prideš ob premoženje.*

radujem, -ováti se česa raduji se něčeho, z něčeho, nad něčím. Na př. *Radujte se zdravja!*

spominjam se česa pamatuji se, vzpomínám na něco. Na př. *Ali se spominjaš onih dogodkov, ki so nama prizadeli toliko neprijetnosti in stroškov?*

sramujem se česa ostýchám se, stydím se něčeho, za něco = *sram me je česa.* Srv. § 55., 2!

učím se česa; viz § 55., 1!

usmilím se koga smiluji se nad někým. Na př. *Usmili se nas!*

veselím se česa těším se z něčeho, na něco. Na př. *Nič se ne veselimo zime.*

4. Některá slovesa mají nepřímý, věcný předmět v genitivě. Na př.

dolžím koga česa obviňuji někoho z něčeho. Na př. *Fo krivici me dolžiš sebičnih namenov.*

oprostím, otmèm, oteti, reším koga česa zbavím někoho nějakého zla, osvobodím od něčeho, vysvobodím z něčeho, zachráním. Na př. *Marljivi, nepremožni dijaki so šolnine oprošeni. — Otmi nas nadlòg! — Zdravnik je rešil bolnika smrti.*

prosim koga česa n. za kaj prosím někoho o, za něco. Na př. *Berači prošijo míloščine n. za míloščino.*

sumím n. sumničím koga česa podezírám někoho z něčeho. Na př. *Često po pravici sumničimo koga goljufije, pa moramo mólčati, ker nimamo dokazov in prič.*

5. Předmět v genitivě bývá u některých výrazů neosobných. Na př. *hoče se mi česa* chce se mi něčeho, bažím po něčem. Na př. *Zakaj se vam hoče vedno prepira?*

konec je česa. Na př. *Ob pol ednajstih je bilo konec gledališke predstave.*

manjka, nedostaje česa schází něco, nedostává se něčeho. Na př. *Še tega je manjkalo.* — *Ob suhjih poletjih nedostaje vode.*

mar mi je česa n. *za kaj* je mi do něčeho, dbám něčeho, na něco. Na př. *Kaj vam je mar tujih zadev?* — *Trdoglavemu človeku ni mar za dober svet.*

škoda je česa n. *za kaj.* Na př. *Časopisi prinášajo včasí také brezpomembna poročila, da je škoda papirja in črnila* n. *za papír in za črnílo.*

treba, potreba mi je česa třeba, potřebí je mi něčeho, potřebuji něco. Na př. *Kaj pa je tebe treba biló?* — *Pozimi nam je treba kurjave in tople obleke.*

žal mi je koga, česa n. *za koga, za kaj* líto je mi někoho, něčeho. Na př. *Žal nam je vsakega človeka, ki je obubožal po tuji krivdi.* — *Tóliko mi je žal za njega kakor za lanski sneg, to je, nič mi ni žal zanj.*

6. Předmět v genitivě bývá u některých adjektiv jako v češtině. Na př. *Sod poln vina;* — *željen počítka;* — *deležen daróv.* Na rozdíl od češtiny na př.:

bogát česa n. *na čem* bohat něčím, na něco. Na př. *Příbramski rudniki so bogati srebrá, ídrijski na Kranjskem pa živega srebrá.* — *Pésniška dela so bogata na lepíh mislih.*

kriv česa vinen něčím, něčeho. Na př. *Sam si si tega kriv.* — *Kdo je bil kriv želézníške nesreče?*

vajen česa zvyklý něčemu, na něco. Na př. *Voják mora biti vajen truda, gladí, žeje, vročine in mraza.*

vesél sem česa jsem něčemu rád, raduji, těším se z něčeho. Na př. *Kdo bi ne bil dobre knjige vesél?*

§ 57. Předmět v dativě bývá jako v češtině při slovesích, na př. *pomagam, odgovarjam, čudim se komu.* Na rozdíl od češtiny na př. u sloves:

1. *gabi se mi kaj* štítím se něčeho. Na př. *Laž se nam gabi.*

odpovém, odpovédati se čemu odřeknu se, vzdám se něčeho. Na př. *Vsled sleparij se je moral odpovédati službi.*

sledim komu n. *koga* sleduji, následuji někoho, za někým. Na př. *Godbi je sledila velika množica občinstva.*

smilím se komu vzbuzuji něčí soucit, lituje mne někdo. Na př. *Zločinec se nam ne smili, če ga zadene huda kazen.*

strežem, streči komu obsluhuji, ošetřuji někoho. Na př. *Po bolnišnicah stréžejo bolnikom usmíljene sestre.*

zamerím se komu urazím někoho. Na př. *Najbolj sem se vam zameril, ker sem vam resnico povedal.*

2. Nepřímý předmět v dativě bývá při slovesích přechodných jako v češtině. Na př. *zamerím komu kaj* mám, přičítám někomu něco za zlé. Na rozdíl od češtiny na př.

pridružujem, -eváti kaj čemu přidružuji, připojuji něco k něčemu. Na př. *Večina predmestij bode pridružena Pragi. — Volilci so se pridružili mnenju svojega poslanca.*

prištevam koga komu počítám někoho mezi někoho. Na př. *Slavca prištevamo pticam pevkam.*

3. Výrazy neosobné s dativem. Na př.

dremlje se mi chce se mi spáti. Na př. *Dolgo smo bedeli, da se nam je že vsem drémalo.*

je mi za kaj stojím o něco. Na př. *Za sebične prijátelje nam nič ni.*

kaže mi kaj storiti zdá se mi záhodno, zbývá mi něco učiniti. Na př. *Ni nam kázalo nič drugega kakor čakati, da se razmere zbóljšajo.*

mraz mi je je mi zima.

mudí se mi spěchám, pospíchám. Na př. *Počákajte; saj se vam nikamor ne mudí. — Mudí se již je čas.*

ni mi moči = *ne morem* nelze mi, nemohu. Na př. *Ljudém ni moči živeti brez zraka. — Někdy infinitiv moči i schází. Na př. Ni mu bilo živeti.*

sanja se mi zdá se mi, mám sen. Na př. *Kaj se vam je nocój sánjalo?* — Od toho dlužno rozeznávati: *zdi se mi* zdá se mi, připadá mi, mám zdání.

toži se mi po kom n. *za kom* stýská se mi po někom. Na př. *Dolgo se mi je tóžilo po domu.*

treba mi je kaj storiti třeba mi je, musím něco učiniti. Na př. *Treba je vsakemu štéditi, če noče zabresti v dolgove. — Každé české záporné musím, tedy nemusím atd. je po slovinsku ni mi treba atd. Na př. Ni se vam bilo treba bati.*

zdeha se mi zívám. Na př. *Komur se dremlje, temu se navadno tudi zdeha.*

imé je komu *Franc* jmenuje se někdo František. Pozoruj, kterak se Slovinec ptá a) na jméno křestní, b) na příjmení, c) na oboje!

a) *Kakó je imé tvojemu stricu?* — Odpověď: *Mojemu stricu je imé Anton.*

b) *Kakó se píšejo tvoj stric?* — Odpověď: *Moj stric se píšejo Skaza.*

c) *Kakó se imenújejo n. píšejo tvoj stric?* — Odp.: *Moj stric se imenújejo n. píšejo Anton Skaza.*

4. Předmět v dativě bývá při několika adjektivech jako v češtině. Na př. *koristen, škodljív, vdan komu* atd. Pamatuji:

kos sem komu silou roven jsem někomu. Na př. *Napoleonu dolgo nikdo ni bil kos.* — Adjektivum *kos* je nesklonné; proto *nismo kos* atd. bez přípony. — Rčení *sem kos* atd. bývá někdy místo slovesa *morem*. Na př. *Vi bi radi poravnali dolg, pa niste kos, ker vam manjka denarja.*

vešč čemu znalý něčeho, zběhlý v něčem. Na př. *Težko izhaja v tujih deželah, kdor ni vešč tàmkajšnjemu jeziku.*

§ 58. Předmět vyjadřuje se též pádem předložkovým jako v češtině. Na př. *hrepením po čem* toužím, bažím po něčem. Často se vazby ve slovinštině a češtině shodují, jindy zase se různí. V následujícím bude uvedeno jen několik málo odchylek. Na př.

bojím se za koga, kaj bojím se o někoho, něco. Na př. *Vsak se boji za svojo kožo.*

brigam se za koga, kaj starám se o někoho, něco, všímám si, hledím si něčeho. Na př. *Trgovec, ki se premalo briga za svojo trgovino, pride na kant.*

gre za kaj jde, běží, jedná se o něco. Na př. *Šlo je za zgradbo nove želéznice.*

godrnjam črez koga, kaj reptám na někoho, něco, proti někomu, něčemu. Na př. *Nezadovoljnež godrnjá čez vse.*

hudujem, -ováti se nad kom zlobím se, horším se na někoho. Na př. *Ne hudúj se brez vzroka nad menój!*

jezim se nad kom n. na koga zlobím se na někoho. Na př. *Jezimo se nad zahrábními ljudmi n. na zahrbtne ljudi.*

menim se za koga, kaj všímám si někoho, něčeho, dbám na někoho, něco. Na př. *Ko sta se sprla, nista se več ménila drug za drugega.*

oglašam se za kaj hlásím se o něco. Na př. *Za dédino se oglašá mnogo soródníkov.*

poslavljam se od koga n. pri kom n. s kom loučím se s někým. Na př. *Poslavljalí smo se s težkim srcem od prijáteljev in znancev n. pri prijáteljih in znancih n. s prijátelji in znanci.*

potegujem, -ováti se za koga, *kaj* zastávám se někoho, ucházím se, usiluji o něco, domáhám se něčeho. Na př. *Za ravnáteľjsko mesto se je potegovalo mnogo prosilcev.*

prepíram se za kaj hádám, pru se o něco. Na př. *Za denár se prepírata.*

rozumím o čem rozumím něčemu, vyznám se v něčem. Na př. *O čemer nič ne rozumíš, v to se ne vtikaj!*

skrbím, -éti za koga, kaj starám se, pečuji o někoho, něco. Na př. *Redarji skrbijo za red po mestih.*

učím se za kaj učím se něčím. Na př. *Eden se učí za mesarja, drugi za črevľjarja, tretji za krojača, četrti za brívca i. t. d.*

vem za kaj vím o něčem. Na př. *Če kdo ve za mesta, kjer rade rástejo gobe, mu jih ni treba dolgo ískati.*

zanimam se za koga, kaj zajímám se o někoho, něco. Na př. *Za praško razstavo se povsód Slovani jako zánímajo.*

znesem, znesti se nad kom schladím si žáhu na někom. *Iz zasede ga je napadel in se nad njim znesel.*

žalujem, -ováti po kom truchlím pro někoho, nad někým. Na př. *Po rajnem očetu žaluje mati in pet nepreskrbljenih otrók.*

Příslovečná určení.

§ 59. Příslovečná určení vyjadřují se a) příslovci původními a odvozenými, b) některými pády bez předložek a c) pády předložkovými jako v češtině. Jelikož pouhý instrumentál ze slovinštiny až na nepatrné výjimky vymizel, odpovídají českému instrumentálu příslovečnému ve slovinštině pády předložkové, jež i v češtině vedle onoho se vyskytují. Na př. *po polju* polem, po poli.

1. Příslovečná určení m í s t a. Na př.

a) *tu, tukaj* tu, zde
tam tam (na otázku kde?)
tja tam (na otázku kam?)
drugjé jinde
nikjér nikde
notri, notre uvnitř
noter dovnitř
zunaj venku, vně
ven, vun ven
dotód až sem
drugód jinudy

od drugód odjinud
gori, zgoraj nahoře, svrchu
pokoncu, po koncu vzhůru
dole, doli dole
dol, doli dolů
krog in krog kolem do kola
méstoma místy a j.

b) *svojo pot* } svou cestou
svojim potem }

c) *međ potjo, po potu* cestou,
 po cestě

<i>po cesti</i> silnicí,	<i>po gozdu</i> lesem,	po lese
<i>med vrati stati</i> ve vratech, ve	<i>po morju</i> mořem,	po moři
dveřích státi	<i>po svetu zapoditi</i> do světa vy-	hnati
<i>na stran skóčiti</i> stranou skočiti,	<i>pri kraju</i> krajem,	na kraji
odskočiti	<i>skozi okno glédati</i> oknem,	z okna
<i>na kmetih</i> na venkově	se dívati,	hleděti
<i>s kmetov</i> s venkova	<i>v oknu</i> v okně,	za oknem
<i>na vlak sesti</i> do vlaku si sed-	<i>skozi vrata</i> dveřmi,	skrz dvěře,
nouti	vrata atd.	
<i>ob strani</i> po boku		

2. Příslovečná určení času. Na př.

a) <i>češče</i> častěji	<i>vsako leto</i> každoročně
<i>davi</i> dnes ráno	<i>drugo jutro</i> druhého rána
<i>drevi</i> dnes večer	<i>mesec dni</i> celý měsíc
<i>sinoči, snoči</i> ¹⁾ včera večer	<i>leto dni</i> celý rok
<i>jutri, jutre</i> zítra	<i>nekaj časa</i> po nějakou dobu
<i>od jutri</i> od zítřka	<i>noč in dan</i> dnem i nocí, ve dne
<i>rano, zgodaj</i> časně, záhy	v noci
<i>letos</i> ¹⁾ letos	<i>svoje dni</i> svého času, kdysi
<i>dosihdób</i> ¹⁾ dosud	<i>ta čas</i> za tu dobu, zatím
<i>odsihdób</i> ¹⁾ od nynějška, budoucně	<i>to pot</i> tenkrát, nyní
<i>doklój</i> ? do kdy? do které doby?	<i>vse življenje</i> } po celý život
<i>izprva</i> zprvu	<i>vse žive dni</i> }
<i>kmalu</i> potom brzy na to	<i>mlade dni</i> v mládí
<i>nedavno tega</i> před nedávnem	<i>vso pot</i> celou cestou, po celou
<i>neprenéhoma</i> } neustále, bez pře-	cestu
<i>neprestano</i> } stávky	<i>začetkom leta</i> počátkem, na po-
<i>vsekdar</i> vždy	čátku roku
<i>ravnokàr</i> právě, před chvílí	<i>koncem méseca</i> koncem, na, ke
<i>vnovič</i> znova	konci měsíce
<i>venomér</i> v jednom kuse	<i>tekem dveh let</i> během dvou let
b) <i>dne 15. marca leta 1878.</i> dne	c) <i>čez leto in dan</i> po letech
15. března roku 1878.	<i>črez leto dni</i> přes rok, po roce
<i>méseca marca</i> v měsíci březnu	<i>črez malo časa</i> za krátkou dobu,
<i>jeseň</i> na podzim	po krátké době
<i>spomladi</i> z jara, na jaře	<i>izza mladosti</i> z mládí
<i>drugega dne</i> druhého dne	<i>med večerjo</i> při večeři, za večeře

¹⁾ *si-, s-, -s, -sih* — jsou zbytky zaniklého zájmena — ten, ta, to. Geb., Ml. č. § 294a.

po domače po domácku
po krivem priseči křivě přísá-
 hnouti
po krivem dolžiti neprávem vinit
po malem pomalu
po nepotrebnem zbytečně
po naključju náhodou
po vsaki ceni za každou cenu

4. Příslovečná určení příčiny. Na př.

a) *zatégavoljo* k vůli tomu,
zatégadel } proto
 b) *lákote, gladú umreti* hladem
 zemřít
prezgodnje smrti umreti před-
 časně zemřít
strahú se tresti strachem se třásti
samega zlatá se blíščati samým
 zlatem se blyštět
veselja jókati radostí plakati
čemu? k čemu? nač? ¹⁾
 Též *od* s genitivem:
od lákote, od gladú umreti, od
strahú, od veselja a j.
 c) *iz ponosa* pýchou, pro pýchu
iz ljubezni z lásky
po moji krivdi mou vinou
za pljučnico (instr.) zboleť zápa-
 lem, na zápal plic ochuravět
za ostarélostjo umreti stářím
 zemřít
na čast ke cti, na počest
na, v svojo škodo na svou škodu

po strani glédati úkosem se dívat
pod ugodnimi pogoji za přízni-
 vých podmínek
v kratkih besedah rozložit krát-
 kými, málo slovy vyložit
v zadovoljnost ke spokojenosti
za stavo delati o závod pracovat
 atd.

po kupčiji hóditi za obchodem
 chodit
v dar dobiti darem, v dar ob-
 držeti
v svojo obrambo na svou obranu
v dokáz resnice na důkaz pravdy
v svrhu za účelem, za příčinou
v znamenje sožalja vstati na zna-
 mení soustrasti povstati
za, v slovo na rozloučenou
za, v spomín na památku
kaj imamo za večerjo? co máme
 k večeři?
s tujim denarjem hišo zidati za
 cizí peníze dům stavět
s plugom orati pluhem orat
po hrábrosti znan chrabrosti,
 udatností známý
presenečen po obisku překvapen
 návštěvou
prestrašen po nesreči postrašen,
 polekán neštěstím
posadka utrújena po boju po-
 sádka znavená bojem a t. d.

Větoslovi.

§ 60. Věta kusá. Na př.

Dobro jutro! (nevyjádřeno *Bog daj*). — *Dober dan!* (= dobré
 dopoledne! dobré poledne! dobré odpoledne!) — *Dober večer!* — *Lahko*
noč! (dobrou noc!) — *Srečno!* (poroučím se). — *Ta je lepa!* (= ta

¹⁾ Viz Geb., Ml. č. § 461.!

reč, ta stvar je lepa! to je dobré, to se povedlo). — Rovněž tak: *Ta je bosa!* (to není pravda, to je vymyšleno). — *Res je taka!* (opravdu, skutečně je tomu tak). — *Od vas sem že pogoltnil mársikatéro grenko* (totiž *besedo*). — *Ko bi bili premožni, ne bilo bi se nam treba takó trúdit* *kakor se* (totiž *trúdim*) a j.

§ 61. Přímé otázky.

1. Částice tázací jsou: *li* -li, *ali* zda, zdali, -li, *ali* — *ali* zda, -li — či, zdali — čili, *ali* — *ali* ne zda — čili nic. Na př.

li: Pojdeš li z nami? — *Ni li to res?*

ali: Ali me nočes počákati?

ali — ali: Ali prideš ali ostaneš domá?

ali — ali ne: Ali prideš ali ne?

Pamatuji: *jèli?* vid? *jèlita?* vidíte? (dva, dvě); *jèlite?* vidíte? *jèli da?* vid? že ano? atd. *Kaj ne?* není-liž pravda? že ano?

Poznámka. *Ali* — *ali* má, není-li tázací, význam: buď — anebo, buď — buď. Na př. *Eden izmed naju bo zmagal, ali ti ali jaz.*

2. Věty tázací se někdy sesilují nepřeložitelným zájmenem *kaj*. Na př. *Kakó se ti kaj godi?* (jak se ti vede?) — V otázkách závislých nebo nepřímých užívá se vždy zájmen a příslovci přímo tázacích.

§ 62. O větách prácích viz § 24., 1.!

§ 63. Věty příslovečné přirovnávací mají mimo jiné i tyto spojky:

<i>kakor bi</i>	} jako by		čím + kompar. — tem	} čím + kompar. — tím
<i>kakor da bi</i>				
<i>kakor da</i> s indik.				
			kompar. + ko — tem	

Na př. *Bilo je videti, kakor bi gore zadrževale oblake.* — *Le dělala se je takó, kakor da bi ga ne videla.* — *Zažarele so mu utrújene oči, kakor da je v njih vse hrepenenje in radost in želja in žalost.* — *Čim višje kdo stojí, tem nižje more pasti.* — *Več ko ima, tem bolj je skop.*

§ 64. Příslovečné věty z působu záporné uvozují se mimo jiné slovy *ne da bi*: aniž by. Na př. *Vitovec je dal zasesti celjski grad, ne da bi bil koga vprašal.*

§ 65. Věty kondicionální, podmiňovací.

1. Věty kondicionální uvozují se spojkami *če*, *ako*, *ko*, zřídka *li* -li, *jestli*, *jestliže*, *když*; *samo da*, *da le* jen *když*. Na př. *Če mačke ni domá, miši pléšejo.* — *Da le (samo da) izpolnjuješ svoje dolžnosti, vse drugo je tvoja zasebna skrb.*

Poznámka. Spojky *če, ako* mají v nepřímých otázkách význam: zda, zdali. Na př. *Pověj, če (ako) si to storil!*

2. Podmiňovací souvětí irreálné vyjadřuje se ve slovinštině dvěma způsoby:

a) spojkami *ko, ako, če* a některým kondicionálem: *k d y b y*. Na př. *Bilo bi najboljšje, ko bi vzela cesarska vojska samostán. — Oče bi bil poslal sina v Trst, ako ne bi bili nastali takrat na jugu viharni časi;*

b) místo *ko, ako, če* s kondicionálem bývá též *da* s indikativem. Na př. *Bilo bi najboljšje, da vzame cesarska vojska samostán. — Oče bi bil poslal sina v Trst, da niso nastali takrat na jugu viharni časi.*

3. Kondicionál první nebo přítomný pomocného slovesa *sem, biti* má obvykle platnost i druhého nebo minulého: *bil bi* = byl by, byl by býval. Na př. *Takó se je prašilo, da bi bilo najboljšje zavézati si oči in usta* (že by bylo bývalo atd.).

§ 66. Řeč nepřímá.

1. O řeči nepřímé platí tatáž pravidla jako v češtině.¹⁾ Spojky řeči nepřímé jsou: *da že, naj, naj bi, da naj, da naj bi* aby; viz o tom § 24., pozn. 2., 2.!

Jakožto zvláštnost dlužno vytknouti, že ve slovinštině bývá velmi často v čele nepřímé řeči nepřeložitelné příslovce *češ*. Na př. *Lámbergar je skočil pokoncu, češ, da tudi njemu ne ugaja pesem, a da hoče vendar obdariti pevca, ki naj zapoje potem kako veselejše. — Vítovec je možko zabavljajl čez cesarske svetovalce, češ, zdavnaj bi že imél cesar v rokah vso celjsko grofijo, da nima také nespособnih zastópnikov.*

2. Příslovce *bajè, bojda, pre, neki* rovnají se českému »prý«. Na př. *Vi se bajè (bojda, pre, neki) hóčete preséliti v Prago.*

Cvičení 16.

Martin Krpan.

I.

V Notranjem stojí vas, Vrh po imenu. V tej vasici je živél v starih časih Krpan, močán in silen človek. Bil je neki tolik, da ga ni kmalu takega. Dela mu ni bilo mar, ampak nosil je od morja na svoji kobilici angleško sol, kar je bilo pa že tistikrat ostro prepovídano. Pázili so ga mejači, da bi ga kje nehótoma zalezli; poštenega

¹⁾ Srv. Geb. Ml. č. §§ 372., 373.

boja z njim so se bali ravno takó, kakor pozneje Štěpánharja. Krpan se je pa vedno umikal in gledal, da mu niso mogli do živega.

Bilo je po zimi in sneg je ležal krog in krog. Držala je samo ozka gaz, ljudém dovoljna, od vasi do vasi, ker takrat še ni bilo takó cest kakor dandanes. V naših časih je to vse drugače, seveda; saj imamo, hvala Bogu, cesto do vsakega zélnika. Nesel je Krpan po ozki gazi na svoji kobilici nekóliko stotov solí; kar mu naproti prižvenketá lep voz; na vozu je sedél cesar Janez, ki se je ravno peljál v Trst. Krpan je bil kmetski človek, zató ga tudi poznál ni; pa saj ni bilo časa dolgo ozíratí se; še odkriti se ni mogel, temveč prime brž kobilico in tovor z njo, pa jo prenese v stran, da bi je voz ne podfl. Ménite, da je to Krpana kaj mudilo ka-li? Bilo mu je, kakor komu drugemu stol prestáviti.

Cesar, to vidéč, velí kočijažu, naj konje ustavi. Ko se to zgodí, vpraša silnega možá: »Kdo pa si ti?«

Ta mu dá odgovor: »Krpan mi právijo; domá sem pa z Vrha od svete Trojice, dve uri hodá od tukaj.«

»I kaj pa nosiš v tovoru?« cesar dalje vpraša.

Krpan se naglo izmisli in reče: »I kaj? Kresilno gobo pa nekaj brusov sem naložil, gospód!«

Nató se cesar začudi in pravi: »Ako so brusi, pokáj so pa v vrečah?«

Krpan se ne umišlja dolgo, ampak urno odgovorí, kakor vsak človek, ki ve, kaj pravi: »Bojím se, da bi od mraza ne razpókali, zató sem jih v slamo zavíl in v vrečo potisnil.«

Cesar, ki mu je bil silni možák všeč, dalje pravi: »Anti veš, kakó se taki reči streže? Kaj pa da si konjiča takó lahko prestavil? Res nima dosti mesá; pa imá vsaj kostí.«

Krpan se malo zareži in pravi: »Vem, da imajo vaši konji več mesá; pa vendar ne dam svoje kobilice za vse štiri, ki so tukaj napréženi. Kar se pa tiče prestávljanja, gospód, upam si nesti dve taki kobili dve uri hodá in tudi še dalje, če je treba.«

Cesar si misli: »To veljá, da bi se zapómnilo« — in velí pognati.

Minilo je potém leto in nekteri dan. Krpan je pa zmirom tovoríl po hribih in dolinah. Kar se pripetí, da pride na Dunaj strašen velikán, Brdávs po imenu. Ta je vabil, kakor nekdanji Pegam, vse junake našega cesarstva v boj. Ali cesar pa tudi ni imél takó boječih ljudí, da bi dejál: nihče si ni upal nadenj; toda kdor se je skusil z njim, gotovo je bil zmagan. Velikán pa ni bil mož usmíljenega srca, ampak vsakega je umoríl, kogar je obvladal. — To je cesarju začelo

iti po glavi: »Lejte si no! kaj bo, kaj bo, če se Brdávš ne ukrotí? Usmrtíl mi je že vso najvišjo gospodo! Takó je cesar toževál, kočijáz ga je pa slišal. Pristopi tedáj z veliko ponižnostjo, kakor gre pred tólikim gospodom, in pravi: »Cesaróst! ali več ne mórete pametovati, kaj se je godilo predlansko zimo blizu Trsta?«

Cesar vpraša nekóliko nevoljen. — »Tisti Krpan, ki je tovoríl s kresilno gobo in brusi, ne veste, kakó je kobilico v sneg prestavil, kakor bi nesel skledo na mizo? Če ne bo Krpan Brdavs premogel, drug tudi ne, takó vam povém.«

»Saj res,« pravi cesar, »precej se mora poslati ponj.«

Poslali so veliko, lepo kočijo po Křpana. Ta je bil ravno tačas natovoríl nekóliko solí pred svojo kočó: mejači so bili pa vse čisto ovédeli, da se zopet napravlja po kupčiji. Prídejo tedáj nadenj ter se ga lótiyo; bilo jih je petnájst. Ali on se jih ni ustrašil; písano je pogledal in prijel prvega in druge z njim omlatil, da so vsi podplate pokazali. Ravno se je to vršilo, kar se v četvér pripelje nova, lepa kočija. Iz nje stopi cesarski sel, ki je vse videl, kar se je godilo, in naglo reče: »Zdaj pa že vem, da sem prav pogodíl. Ti si Krpan z Vrha od svete Trojice, kaj ne?«

»Krpan sem,« pravi ta; »z Vrha tudi, od svete Trojice tudi. Ali kaj pa bi radi? Če mislite zavoljo solí kaj, svetujem, da mirujte; petnájst jih je bilo, pa se jih nisem bal, hvala Bogu; samo jednega se tudi ne bom.«

Sel pa, ki gotovo ni vedel, zakáj se meni o soli, reče nató: »Le urno zapri kobiló v konják, pa se hitro pražnje obleci, pójdeva na Dunaj do cesarja.«

Krpan ga neverno pogleda in odgovorí: »Kdor če iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zvunaj, to sem slišal od starih ljudíj; jaz ga pa menim s seboj nósti, koder bom tovoríl in dokler bom tovoríl.«

Služabnik mu pravi: »Nikár ti ne misli, da šale uganjam!«

»Saj bi tudi ne bilo zdravo,« reče Krpan.

Nató zopet govori sel: »Kar sem ti povedal, vse je res. Ali več ne veš, kakó si bil umaknil predlansko zimo kobilico kočiji s pota? Oni gospód na vozu je bil cesar, pa nihče drug, veš!«

Krpan se začudi in pravi: »Cesar? — Menda vendar ne?«

»Cesar, cesar! Le poslušaj! Prišel je zdaj na Dunaj hud velikán, ki mu právimo Brdávš. Tak je, da ga nihče ne ustrahuje. Dosti vojščakov in gospode je pobíl; pa smo rekli: Če ga živ krst ne zmore, Krpan ga bo. Lej, ti si zadnje úpanje cesárjevo in dúnajskega mesta.«

Křpana je to s pridom utéšilo. Jako dobro se mu je zdelo do vsega, kar je slišal, in reče tedáj: »Če ni drugega kakor tisti Brdávš

poslušajte, kaj vam pravim! Petnajst Brdavsov za malo júžino, to je meni tóliko, kólikor vam kamen poríniti črez lužo, ki jo preskoči dete, sedem let staro; samo varujte se, da me ne boste vódlili za nos!« To reče in brž dene sol s kobile, kobile v konják, gre v kočó ter se praznje obleče, da bi ga pred cesarjem ne bilo sram. Ko se preobuje, priteče ven in sede v kočijo ter naglo zdričita proti Dúnaju.

II.

Ko prideta na Dunaj, bilo je vse mesto črno pogrnjeno; ljudjé so pa kláverno lázili kakor mravlje, kedar se jim zapali mravljišče.

Krpan vpraša: »Kaj pa vam je, da vse žaluje?«

»O Brdávsi! Brdávsi!« vpije malo in veliko, možjé in žene; ravno danes je umoril cesárjevega sina, ki ga je globoko v srcé pekla sramota, da bi ne imela krona junaka pod sebjó, kateri bi se ne bal velikana. Šel se je z njim skušat; ali kaj pomaga? Kakor drugim, takó njemu. Do zdaj se še nihče ni vrnil iz boja.«

Krpan velí úrno pognati in takó prideta na cesarski dvor, ki právijo, da je neki silo velik in jako lep. Tam stoji straža vedno pri vratih noč in dan, v letu in zimi, naj bo še takó mráz; in brž je zavpila o Kírpánovem prihodu, kakor imajo navado, kedar se pripelje kdo cesarske rodovine. Bilo je namreč naročeno že štirinájst dnij dan za dnevom, da se nikomur in nikoli ne oglasi, samo tačas, kedar se bo pripeljal tak in tak človek. Takó so se veselili Kírpána na Dunaj. Kaj bi se ga pa ne? Presneto jim je bila huda za nohti! Ko cesar sliši vpitje, precej ve, kdo je, in teče mu naproti, pa ga pelje v gornje hrame. Čudno lepo je tam, še lepše kakor v cerkvi. Krpan je kar zijál, ker se mu je vse takó grobo zdelo. Cesar ga vpraša: »Krpan z Vrha! ali me še poznáš?«

»Kaj bi vas ne,« odgovorí on; »saj ni več ko dve leti, kar sva se videla. No vi ste še zmirom lepó zdravi, kakor se na vašem licu vidi.«

Cesar pravi: »Kaj pomaga ljubo zdravje, ko pa drugó vse narobe gre! Saj si že slišal o velikanu? Kaj deš ti, kaj bo iz tega, če se kakó kaj ne preongavi? Sina mi je ubíł, lej!«

Krpan odgovorí: »Kaj bo drugega? Glavo mu bódemo vzeli, pa je!«

Cesar ga žalosten zavrne: »Menim da, ko bi jo le mogli! Oh, ali ni ga, mislim, pod solncem junaka, da bi vzel Brdavsu glavo!«

»Zakáj ne? Slišal sem,« pravi Krpan, »da vsi ljudjé vse vedó; na vsem svetu se pa vse dóbi; pa bi se ne dobíł tudi junák nad Brdavsa? Kakor sem uboren človek, ali takó peklensko ga bom pre-

mikastil; da se mu nikdar več ne bodo vrnile hudobne želje po Dúnaju razsajati; če Bog dá, da je res!»

Kdo bi bil cesarju bolj ustregel kakor te besede! Le nekaj ga je še skrbelo; zato pa tudi reče: »Da si močán, tega si me preveril, ali pomisli ti: on je orožja vaje iz mladih dnij, ti pa si prenašal zdaj le bruse in kresilno gobo po Kranjskem; súlice in meča menda še nisi videl nikoli drugje kakor na križevem potu v cerkvi. Kakó se ga boš pa lotil?»

»Nič se ne bojte,« pravi Krpan; »kakó ga bom in s čim ga bom, to je moja skrb. Ne bojím se ne meča ne súlice, ne drugega velikánovega orožja, ki vsemu še imena ne vem, če ga imá kaj veliko na sebi.«

Vse to je bilo cesarju po godu in brž velí prinesti políč vina pa kruha in sira rekóč: »Na, Krpan! pij pa jej; potlej pa pójdeva orožje izbirat.«

Krpanu se je vse to vele malo zdelo; políč vina takemu junaku! pa je vendar molčal, kar je preveliko čudó. Kaj pa je hotel? Saj menda je že slišal, da gospoda so vsi malojedni zató, ker jedó, kedar hoče in kólikor hoče kateri, zgoli dobrih jedíj. Ali kmetski človek, kakor je bil Krpan, imá drugo za bregom. On tedàj použije, ko bi kvišku pogledal, ter naglo vstane. Cesar je vse videl in ker je bil premetèn mož, tudi precej spoznàl, da takemu trupu se mórajo večji déleži mériti; zató so mu pa dajali od tega časa dan na dan, dokler je bil na Dúnaju, dve krači, dve četrti janca, tri kopune in, ker sredice ni jedel, skorje štírih belih pogáč, z maslom in jajci oméšenih; vino je imél pa na pravici, kólikor ga je mogel.

Ko prídeta v oróžnico, t. j. v tisto shrambo, kjer imajo orožje, namreč sablje, meče, jeklene oklepe za na prsi, čelade in kakor se imenuje to in ono, Krpan izbira in izbira, pa kar prime, vse v rokah zdrobí, ker je bil silen človek. Cesarja skoro obide zona, ko to vidi; vendar se storí srčnega in vpraša: »No, boš kaj kmalu izbrál?»

»V čem si bom pa izbiral?« odgovorí Krpan. »To je sama igrača; to ni za velikana, ki se mu pravi Brdávš, pa tudi zame ne, ki mi právite Krpan. Kje imate kaj boljšega?»

Cesar se čudi in pravi: »Če to ne bode zate, sam ne vem, kakó bi! Večjega in boljšega nímamo.«

Nató reče oni: »Veste kaj? pokážite mi, kje je ktera kováčnica!»

Pelje ga hitro sam cesar v kováčnico, ki je bila tudi na dvoru; zakàj taki imajo vso pripravo in tudi kováčnico, da je kladvo in nakovalo pri rokah, ako se konj izbosi, ali če je kaj drugega treba, da se podstavi ali prekuje. Krpan vzame kos železa in najtežje kladvo,

ki ga je kováč vselej z obema rókama vihtíl; njemu je pa v jedni roki pelo, kakor bi koso klepal. »Oj tat sežgani!« prájijo vsi, ko to vídijo; še cesarju se je imenitno zdelo, da imá takega hrusta pri hiši. Krpan kuje in kuje, goni meh na vse kriplje ter naredí veliko reč, ki ni bila nobenemu orožju podobna; imela je največ jednáкости z mesarico. Ko to izgotovi, gre na cesarski vrt in poseka mlado, košato lipo iznad kamenite mize, kamor je hódila gospoda po letu hladít se. Cesar, ki mu je bil zmirom za pétami, brž priteče in zavpije: »Krpan! i kaj pa to delaš? Da te bes opali! Ne veš, da cesarica raje dá vse konje od hiše kakor to lipo od mize! Pa si jo posekal? Kaj bo pa zdaj?«

Krpan z Vrha pa, ne da bi se bal, ampak odgovorí: »Kar je, to je! Zakáj mi pa niste druge pokazali, če se vam ta takó smili. Kaj bo pa? Drevó je drevó! Jaz pa moram imeti les navlašč za svojo rabo, kákoršnega v boju potrebujem.«

Cesar molčí, ker vidi, da ne pomaga zvoniti, ko je toča že pobila; pa vendar ga je skrbelo, kakó bi se izgovoríl pred cesarico. Krpan tedáj naredí najprvo toporišče mesarici, potèm pa obseka pol sežnja dolg ter na jednom koncu jako debel kij, pa gre pred cesarja: »Orožje imám, ali konja nimam. Saj menda se ne bova peš lasala?«

Cesar, zastrán lipe še zmirom nekóliko nevšečen, pravi: »Pojdi, pa vzemi konja, ktereга hočesh. Saj vem, da le širokoustiš. Kdaj bom jaz papež v Rimu? Takrat, kedar boš ti zmogel velikana. Če misliš, primí ga, pa mu odstriži glavo, ako si za kaj, da bo imela moja država mir pred njim, ti pa veliko čast in slavo z njim!«

Krpan je bil malo srdít, pa vendar jezo pogoltne in reče: »Kar se tiče Brdavsa, to ni igrača, kakor bi kdo iz grma zapodíl vrabca, ki se bojí vsakega ocepka in kámena. Kóliko junakov pa imate, da bi si úpali nadenj? Zapómnite si, cesaróst! kar sem obljubil, storíl bom, če prav od jeze popókajo vsi obrekovalci, ki me mrazé pri vas. Da bi le vsi ljudjé vselej držali se svojih beséd takó, kakor se mislim jaz, ako me Bog ne udari; pa bi nihče ne vedel, kaj se pravi laž na zemlji! Toda svet je hudoben ter ne pomisli, da Bog je velik, človek majhen. Zdaj pa le pojte, greva, da konja izbéreva. Nočem takega, da bi pod mojo težo pred velikanom počenil na vse štiri noge, vam v sramoto, meni v sitnost. Dúnajčanje bi se sméjali, vi pa rekli, pogledjte ga, še konja mi je izpridil!«

Cesar je kar obsteklél, poslušaje modróst Martínovih ust, in potèm gre z njim. Ko prideta v konják, popraša: »Po čem bodeš pa konja poznál, je li dober ali ne?«

Krpan odgovori: »Po tem, da se mi ne bo dal za rep čez prag potegniti.«

Cesar pravi: »Le skusi! Ali daravno si, prekánjeni tat, storil mi dovòlj sítnosti pred cesarico, svarim te, varúj se, da te kateri ne ubije; konji so iskri.«

Martin Krpan pak izvleče prvega in zadnjega in vse druge čez prag; še celó tistega, ki ga je sam cesar jahal samo dvakrat v letu, namreč o veliki noči pa o svetem telesu; to se je menda cesarju posebno pod nos pokadilo. Potèm reče Krpan: »Tukaj ga nimate za moje sedlo! Pójdiva k drugim!«

Cesar odgovori čemerem: »Če niso ti zate, moraš se peš bojevati. Ti nisi právdanski človek! Vem, da ga nimam v cesarstvu takega, da bi ga ti zagovednež ne izvlekel!«

»Ta je pa že prazna!« pravi Krpan. »Jaz imám domá kobíllico, ktere ne izvleče nobeden vaših junakov, stavim svojo glavo, če ni drugače, da ne porekó Dúnajčanje z Brdavsom vred, da lažem.«

»Pa ni tista,« vpraša cesar, »ki si z njo plesal po snegu?«

»Tista, tista!« zavrne on.

Cesar pa se razhudi rekóč: »Zdaj pa že vidim, da si bebec ali pa mene delaš bebca! Varúj se me, K්රpane! moja roka je dolga.«

Krpan mu v smehu odgovori: »Če je s tem dalja, pa vendar ne seže velikanu še celó do pasa ne, nikár že do brade, da bi ga malo oskubla in zlasala. Ampak pústimo šale takim ljudém v napotje, ki nímajo drugega dela, kakor da z njimi drážijo svojega bližnjega; mé-niva se rajši o Brdavs, ki še zdaj nosi glavo. Póšljite mi hitro po kobilo; ali pa naj grem sam po njo. Toda potlej ne vem! — Ko bi mene več ne bilo nazáj! — — Bogu je vse mogoče!«

Cesar, ko to sliši, urno pošlje na Vrh po K්රpanovo kobíllico. Ko jo pripéljejo na Dunaj, Krpan reče: »Zdaj pa le vkup dúnajski junaki, kjer vas je še kaj! Moje kobíllice, kakor je videti slaba, vendar nihče ne potegne do praga, nikár že čez prag!«

Skúšali so jahači in konjarji in vsi tisti, ki so učeni, kakó veljá v strah prijeti konja, bodi si hud ali pa krotek, pa kobíllice nihče ni premaknil z mesta; vsakega je vrgla na gnojno gomilo. »Bes te lopi!« reče jeden in drugi, »majhno kljuse, velika moč!«

III.

Prišel je čas boja z velikanom; bilo je ravno svetega Erazma dan. Krpan vzame kij in mesarico, zasede kobíllico pa jezdi iz mesta na travnik, kjer se je Brdáv bojeval. Martina je bilo čudno glédati: njegova kobíllica je bila majhna, noge je imél velike, takó da so se skoro

po tleh za njim vlekli; na glavi je pa nosil star klobúk širokih krajev, na sebi pa debelo suknjo iz domače volne: vendar se nobenega ni bal; celó sam cesar ga je rad poslušal, kedar je kako prav žáltavo razdrl.

Ko ugleda Brdávs jézdeca, svojega sovražnika, začnè z grohotom sméjati se in reče: »Ali je to tisti Krpan, ki so ga poklícali nad me takó daleč, tam z Vrha od svete Trojice? Mar bi raje bil ostál domá za pečjó, da bi ne cvelil svoje stare mátere, ako jo še imáš, da bi ne žalil svoje žene, ako ti jo je Bog dal. Pojdi mi izpred očíj, da te videl ne bom, pa le naglo, dokler mi je srcé še usmíljeno. Če me zgrabi jeza, ležál boš na zemlji krváv, kakor je sam cesarjev sin in sto drugih!«

Krpan mu odgovorí: »Če nisi z Bogom še spravljen, urno skleni, kar imáš; moja misel ni dolgo čakati, mudí se mi domú za peč. Tvoje besede so mi obudile v srcu živo željo do svoje kože in do svoje pečí; ali popréj vendar ne pojdem, da tebi vzamem glavo. Pa ne zameri! To mi je naročil moj gospód, cesar; jaz nisem vedel zate, ne za tvoje velikanstvo in za vse krvave poboje. Prijezdi bliže, da si podava roke: nikoli si jih nisva popréj, nikoli si jih ne bova pozneje; ali práviyo, da Bog nima rad, če pride kdo z jezo v srcu pred sodnji stol.«

Velikán se nekóliko začudi, ko to sliši. Naglo prijezdi ter mu podá svojo debelo roko. Krpan mu jo pa takó stisne, da precej kri izza nohtov udari.

Brdávs malo zareží, pa vendar nič ne pravi, ampak misli si: Ta je hud in močán: pa kaj bo — kmet je kmet; saj ne zna bojevati se, kakor gre junakom.

Urno zasúknetá vsak svojega konja in zdírajata si od daleč zopet naproti. Brdávs visoko vzdigne meč, da bi že o prvem odsekal sovražniku glavo; ali ta mu urno postavi svoj kij, da se meč globoko zadere v mehko lipovíno; in predno ga velikán more izdreti, odjaha Krpan z male kobílíce, potegne Brdavsa na tla pa ga položí, kakor bi otroka v zibel deval, ter mu stopi za vrat in reče: »No, zdaj pa le hitro izmoli jeden očenašek ali dva in pa svojih grehov se malo pokesáj; izpovedal se ne boš več, nimam časa dolgo odlášati, mudí se mi domú za peč: znaj, da komaj čakam, da bi zopet slišal zvon, ki poje na Vrhu pri sveti Trojici.« To izreče pa vzame počasi mesarico in odseka glavo in se vrne proti mestu.

Dúnajčanje, ki so do zdaj le od daleč glédali, prideró k njemu tudi sam cesar mu pride naproti, pa ga objame vpričo ljudstva, ki

je vpilo na vse grlo: »Krpan je nas otél! Hvala Krpanu, dokler bode Dunaj stall!«

Krpanu se je to kaj dobro zdelo, da je dosegel tóliko čast in držal se je na svoji kobilici, kakor bi šel v gostje vabit. Saj se je tudi lahko; še tu med nami, če kdo kakega slepca ali belouško ubije, že ne ve, na kateri grm bi jo obesil, da bi jo videlo več ljudj.

Ko pridejo v cesarsko poslopje vsi knezi, vojskovodje in vsa prva gospoda s Krpanom, izpregovori najprvo sam cesar in pravi: »Zdaj si pa le izberi! Dam ti, kar želiš, ker si zmogel tólikega sovražnika in otél deželo in mesto velike nadloge in nesreče. Nimam take stvari v cesarstvu, da bi dejal: ne dam ti je, če jo hočeš.« —

Nató pristopi minister Gregor, ki je imél ključe od cesarske de-nárnice, ker ta ki imajo za vsako reč posebej služabnika. Minister se oglasi: »Cesaróst! veste kaj? Vaš norec Stehàn je umrl; včeraj smo imeli osmi dan za njim, Bog mu daj nebeško luč! Stehàn in Krpan, to si je nekam jako podobno. Kaj ménite? Morda bi le-tá prevzél njegovo službo? Nič se ne ve. Zvitorepec je, debel je, smešen tudi, jezičen ravno takó; vse krščanstvo ga nima takega!«

Krpan odgovori: Magister Gregor, veste kaj? Enkrat sem bil vaš bebec, dvakrat pa ne bom. Sméjalo bi se malo in veliko meni in moji zaróbljeni pámeti, ko bi to naredil. — Zdaj pa dobro, da mi je prišlo na misel! Kmalu bi bil pozabil, kar imám že dolgo na jeziku. Cesaróst! nekdam ste me bili sréčali s kobilico v snegu, kaj ne?«

Cesar: »Bilo je takó, bilo!«

Krpan: »Kaj pa sem nesel na tovoru?«

Cesar: »Bruse pa kresilno gobo.«

Krpan: »To je bilo tačas, ko ste se vi peljali v Jerúzalem.«

Cesar: »Bosa je ta! V Trst sem šel; za Jerúzalem tóliko vem, kólikor za svojo zadnjo uro.«

Krpan: »Jaz pa za bruse in kresilno gobo ravno tóliko. Takrat, veste, nisem vam bil resnice povedal, kar mi je še zdaj žal. Angleško sol sem prenašal. Saj se nisem bal prav za prav ne vas, ne vašega kočijaža. Pa taka je le: kedar se človek zasukne s pravega pota, naj bo še takó močan, pa se vendar bojí, če veja ob vejo udari.«

Nató pravi minister Gregor: »Ali ne veš, da je prepovédano? To je nevaren človek; državi dela škodo. Prímite ga, zaprimo ga!«

Krpan odgovori: »Kdo me bo? Morda vi dolgopetec, ki ste suhi kakor raženj, ki je vas in vašega magistrovanja z vami komaj za polno pest? Z jedno samo roko vas porinem črez svetega Štéfana streho, ki stojí sredi mesta! Nikár praznih beséd ne razdirajte!«

Cesar pravi: »Le ti meni povéj, če bi morda še kaj rad. Midva ne bova v sovraštvu ostala ne, če Bog dá, da ne. Minister Gregor, ti ga pa le pusti! Že jaz vem, kakó je!«

Krpan odgovorí: »Poslúšajte me tedàj! Moje otépanje z Brdavsom vem, da je imena vredno. Kaj se zna? Morda bodo postavači še celó skládali pripovedke in pesni, da se bo govorilo, ko ne bo ne vas ne mene, kostí ne prstí, če ne bo magister Gregor dal drugače v bukve zapísati. Pa naj storí, kakor hoče; meni se ne bo s tem prikupil ne odkupil. Ampak je vendar vsak délavec vreden svojega plačila, to sem v cerkvi slišal. Če je vaša draga volja, dajte mi tedàj pismo, ki bo veljavno pred vsako duhovsko in deželsko gosposko; pa tudi svoj pečát mórate udáriti, da bom brez skrbí nosil angleško sol po svetu. Če mi to daste, naj bom ves malopridnež, kolikor me je pod klobukom, ako vam bom kaj opotikal, dokler bom tovoril!«

Cesar je bil precej pri volji; minister Gregor pa nikakor ni pri-tegnil. Ali cesar ga ni poslušal, ampak še le dejàl je: »Gregor, vzemi però pa zapiši, kakor je Martin rekel!«

Minister Gregor se je kislo držàl, branil se pa le ni, kar so mu veleli; zakàj cesarja se vendar vsak bojí. Kedar je bilo pismo narejeno in zapečáčeno, pravi cesar Křpanu: »Martin, ali prodáš meni pogače in vino pa kar je še drugih rečíj, cesaríčinih daróv? Najlaže bo takó, glej! S cesarico bom že jaz govoril, da bo prav. Mošnjo cekinov ti dam, ti boš pa blagó pustil. Kdo bo to prenašal z Dúnaja do svete Trojice?«

Krpan odgovorí: »Poldrugo mošnjo, pa še kákoršno krono po vrhu, vem da je lepó vredno, ko bi prodajal brat bratu. Pa naj bo no, pri vas ne bom na tisto gledal. Samo da jaz ne bom imél pri cesarici zavoljo tega nikákoršnih ohodkov, ne lazim rad okoli gosposke! Pa saj imám priče, da ste vi prevzeli vse sítnosti, ki bodo prišle prvič ali drugič iz tega, dobro me poslúšajte!«

Cesar mu dé: »Nič se ne boj; to bom že poravnàl sam brez tebe. Na mošnjo, tu je pa še pismo! Saj nocój takó še ne pojdeš iz grada, če le misliš iti; priklonil se je že dan in noč se bliža.«

Ali Krpan odgovorí: »Lepa hvala vam bodi najpopréj za písmice, da ga bom v zobé vrgel vsakemu, kdor me bo ustavljal na cesti; pa tudi zavoljo mošnjička se ne bom krčil. Kaj se ve, kaj zadene človeka v neznanju? Morda mu utegne še na hvalo priti. Vselej právijo: bolje drži ga kakor lovi ga! Pri vas pa ne bom ostajal črez noč, ako se vam ne zamerim skozi to. Že hudo me imá, da bi zopet enkrat bil na Vrhu pri sveti Trojici. Samo še nekaj bi vas rad prosil, ko bi mi dali človeka, da bi me spremil do ceste. Mesto je veliko, hiš je, kó-

likor jih nisem še videl, kar sol prenašam, akoravno sem že v Reki bil, tudi v Kopru, na Vrhniki in v Ljubljani; ali tólikih ulic ni nikjér. S kočijažem sva se hitro vózila in tóliko vem, kod sem prišel, kakor bi bil imél očí zavézane; pa sem vendar gledal na levo in tudi na desno; ali to ni dano vsakemu človeku, da bi vselej vedel, kje je.«

Cesar mu je obljubil svojega služábnika, potlej mu je roko podál, pa tudi Grégorju velél, naj mu jo podá. Minister se ni branil, ali vendar je bil zavoljo pisma ves zelèn od jeze.

Krpan zadene kij in mesarico in to so bile njegove zadnje besede pred cesarjem: »Ko bi se zopet oglasil kak Brdávs ali kdo drug, saj veste, kje se pravi na Vrhú pri sveti Trojici. Zdravi ostánite!«

»Srečno hodi!« pravi cesar, minister Gregor pa nič.

(*Fr. Levstik.*)

Seznam slov ke cvičením 1—10.¹⁾

1.

moj brat můj bratr
hoče chce
z glavno osebo s hlavní osobou
seznániti seznámiti, obeznámiti
čítatelj čtenář
čutim cítím
sem jsem, *si* jsi, *je* je, jest, *smo*
 jsme, *ste* jste, *so* jsou
kúharica kuchařka
kuha vaří
kavo kávu
starejša starší
gospodínjiti hospodařiti
je vzela vzala
za roko za ruku
in a, i
z njo s ní
noč noc
zeblo je zámlo
ker protože, poněvadž, ježto
pod milim nebom pod širým nebem
o trebújejo potřebují

zidarjev zedníků
mizarjev truhlářů
drugih jiných
rokodelcev řemeslníků
zobjé zuby
ljudjé lidé
zavetje útulek
révežev chudšů
trdno tvrdě
deklè děvče, dívka
na vrtu na zahradě
grešnik hříšník
kolne Bogá klně Bohu
iz volne z vlny
obleka oblek, šatstvo
molcé mlčky
jaz já
pridi! přijď!
drug jiný
ko nežli, leč, leda,
nebeške zvezdice nebeské hvězdičky

2.

je izpreletela pojala
gospódoma pánům (duál)
ne more nemůže
naenkrat najednou
noče (= *ne hoče*) nechce
moram musím

zimski zimní
gobe houby
imám mám, *imáš* máš, *imá* má,
imamo máme, *imate* máte, *imajo*
 mají
različno rozličnou

¹⁾ Slůvka uvedená ve výkladech grammatických nebudou zde opakována.

znana známa
v kotu v koutě, v rohu
peč pec, kamna
zgodí se staň se, buď
kakor jakož, jako
takó tak
na zemlji na zemi
ena jedna
pesmi básni
proga traf
z Dúnaja z Vídně
v Trst do Terstu
dvotirna dvoukolejná
na priměr na příklad
med sebój mezi sebou
občevati obcovati, stýkati se
skrbnih pečlivých
dobro dobře
obdélana vzdělána
dájemo dáváme
v¹⁾ nebesa do nebe
kdor kdož, kdo
ko když
govoriti hovořiti, mluvit
udeleži se účastní se
tújega greha cizího hříchu
kraljevine Češke království Českého
vojvodine Kranjske vévodství Kraň-
 ského
priimek příjmení
Ljubljana Lublaň
na mizi na stole
sveča svíce, svíčka
grema jdeme
lahko noč dobrou noc
drugáč jindy
kar což, co
Matija Matyáš
je poznaval znal, uměl

temeljito důkladně
devetnajstero devatenáctero
vsak každý
nima nemá
dóbrega dobrého
svetek svátek
pomeni znamená
v govorici v hovoru, v mluvě
vsakdan každodenně
sodník soudce
moder moudrý
top tupý
pa pak, však, a; často do češtiny
 nepřeložitelné
ga ho, jej
je djala děla
je péstovala chovala
s ponosom s chloubou, s pýchou
zdaj nyní
klíje klíči, pučí
tebi tobě
dvojni cvet dvojnásobný květ
pomladi jara
peljala je vedla
lepe déklice hezká děvčata
še ještě
ljubezen láska, lásku
pesem píseň, báseň
glasno hlasitě; hlasitou
živo živě, silně
zarudela zarděla se
pred njo před ní
zalájajo zaštekají
prav velmi, hezky
men' = meni mně
naznánjajo oznamují
da že
ljubi milý
ta ten

¹⁾ Viz § 51., předl. v a)!

cesar císař
bom vidla (= *videla*) budu viděti,
 uvidím
več více
kďaj kdy
bo, bode bude

preč = proč pryč
kak' = kakó jak
adijo s Bohem!
ostani! zůstaň!
potrkal zaklepal
pólkence žaluzie

3

znajo znají, umějí
nogavice punčochy
po gredah po záhonech
cvetlíc květin
sadovnják ovocný sad
z zidom zdi
obsojen odsouzen
na vislicah na šibenici
imetje jmění, majetek
od očeta od otce, s otce
vse vše, všechno
ljubi miluje
sovraži nenávidí
že již
iz- vy-; *izmlácena* vymlácena
pozimi v zimě
dolge dlouhé
poletu v létě
le jen, jenom
móremo můžeme
iti jíti
gre v slast jde k duhu
vsaka jed každé jídlo
povsód všude
po človeškem zákonu po lidském
 zákonu, podle lidského z.
prepovédano zapověděno, zakázáno
stanovanja byty
često často
ležeči ležící
obtóženec obžalovaný
oproščén viny zproštěn, osvobozen
zopet opět, zase

róparska dravá
v gozdih ve hvozdech, v lesích
v gostilni v hostinci
se je dvigal zdvihal se, vznášel se
črn černý
diják student
počítnice prázdniny
ni hotel nechtěl
blagó zboží
trpežno trvanlivé
največji největší
iščejo hledají
umetni umělé
nadoměščajó nahrazují
učencih žácích
kruh chléb
v štájerskem narečju ve štyrském
 nářečí
namesto na místě, místo
izkoríščajó vyžitkují
dasi ač, ačkoliv
pregovor přísloví
Vid Vit
zrele zralé
kovine kovy
teden týden
življenja života
rep ocas, ohon
prazna vera pověra
sreče (gen.) štěstí
všeč vhod
zaostál zůstal, uvázl
okoli vratú okolo krku

prevěč příliš
glej! hled! viz!
sirota tvoja sirotek tvůj
kaj co
se vleči lehnouti si
pretí hrozí
vzemí k sebi! vezmi k sobě!
mámica! mamičko!
da bi glédala aby hleděla
name na mne
keďar když
vinca ni vínečka není
takrat tenkrát, tehdy

moč moc, sílu
u sebi 'ma (= *imá*) v sobě má
róžica růžička
vrtec zahrádku
želja přání
truplo tělo, mrtvola
za goro za horou
sveti svítí
skrbí starosti
huda zlá
moré moři
ubož'ga = *ubóžega* = *ubógega*
kmeta sedláka

4.

grajščák zámecký pán
muha moucha
beráč žebrák
jaz bi já bych
povedal pověděl, řekl
»v zobé« »do očí«
ko bi kdyby
tukaj zde
samo pouze, jen
denár peníze
vojška, *akk. -o* vojsko
komandíram komandují
primem, prijeti za kaj chopím se něčeho
nobeno delo žádné dílo, žádná práce
zakàj pa? proč pak?
gospodár hospodář; pán
molim modlím se
res je pravda je
Matevžek! Matějíčku!
potrdim potvrdím
krčmár krčmář, hostinský
če jestli, -li
vem vím
hiša, -e chýže, dům
vsaj aspoň

prostora (gen.) prostoru
kako zelje nějaké zeli
nasadím nasázím
ali anebo, čili
cesarica císařovna
salata, *akk. -o* salát
za svojo družino pro svou čeládku
skuham uvařím
vselej vždy
košara košík
naročje náruči
vzamem, vzeti vezmu, vzítí
letím, leteti letím; běžím
sosed soused
kaj še! kde pak!
nesloveče neslavné
glej ga no! podívej se na něj!
ne-umen nerozumný, hloupý
ali pa še dveh anebo dokonce i dvě
hlapcev čeledínův
dekel služek
pasem, pasti pasu, pásti
vozi se vozí se, jezdí
s kuho vařením
ubijam se dru se
avstrijska rakouská

ógrska uherská
delegácija delegace; -*iji* duál
zakonodajno oblast zákonodárnou
 moc
o poslih o záležitostech
skupnih společných
državnih říšských, státních
članov členů
eno leto jeden rok
državni zbor říšský sněm
gosposka zbórnica panská sněmovna
in sicer a sice
poslanska poslanecká
sklicujem, -*eváti* svolávám
shajam se scházím se
osnovni základní
enakopravnost rovnoprávnost
priznavam přiznávám, uznávám
deželnih zemských
v šoli ve škole
v javnem življenju ve veřejném
 životě

v Avstriji v Rakousku
živim, živeti žiji; *živeči* žijící
inozemci cizozemci
volilne pravice volebního práva
predstavljam představuji
stara znanca (duál) staří známí
nisva videla neviděli jsme
vsi všichni
pijem, piti piji, píti
prodám prodám
dajem, dajáti dávám
na gori na hoře
cvetlice květiny
najzlaše nejhezčeji
cvetem, cvesti kvetu, kvísti
ptice ptáci
najslajše nejsladčeji, nejlíbezněji
pojem, peti pěji, pěti, zpívám
kje? kde?
kmetje sedláci
čemu? k čemu?
kakšen, -šna, -o? jaký?

5.

vačim cvičím
pisateljevanje n. spisování
spišem, spisati sepiši, sepsati
kot sedmošolec jakožto septimán
pověst f. pověst, povídka
deseti desátý
prevòd, -óda m. překlad
začenjam začínám
v pripovednem ve výpravném
slovstvo n. písemnictví
zlasti obzvláště
odlikujem, -ováti se vynikám, před-
 čím
krepki křepký, silný, jadrný
risanje n. kreslení, kresba
značaj m. povaha
jako velmi

so se priljubile zalíbily se, staly se
 milými, oblíbenými
občinstvo n. obecenstvo
njih jejich
snov f. látka
izključno výlučně, výhradně
življenje n. život
iz zgodovine z dějin
oče otec
ni poznal neznal
opravek, -vka m. zaměstnání
nego nežli, než
izprehajam se procházím se
ležim, ležati ležím, ležeti
v senci ve stínu
se je ljubilo líbilo se, chtělo se
gotovo jistě, zajisté

ves všecek, celý
Grk Řek
celó dokonce
trdím tvrdím
dobím obdržím, dostanu
Rimlján Říman
orožje n. zbraň
izobražujem, -eváti vzdělávám
ľudstvo n. lid; národ, kmen
ogladím uhladím
divím divokým
omečím obměkčím
razlivam rozlévám
Gospodov Pánův, Páně
z máterjo s matěří, s matkou
so popili vypili
naredím udělám
žal (bohu)žel
odrešeník spasitel
s tem tím
čudež m. zázrak, div
slab slabý; špatný
izgľed, -ěda m. příklad
v tem v tom
ki jenž, jež, již = který, -a, -e; kteří,
 -ré, -á
posnemam napodobuji
učeník učitel
ogľedúh m. vyzvědač, zvěd
so odvzeli vzali, odňali
v dveh, v obéh ve dvou, v obou
kopališče n. lázně
dobrotník m. dobrodinec
sposťľivo uctivě
veščák m. znalec, odborník
razpravľjam rozprávím
tat m. zloděj
ukľenjen zpoután
orožník m. četník
birč, -iča m. biřic, úřední sluha
bojím, bati se bojím se

igrače hračky
hribolazec, -zca m. turista
izgnanec, -nca m. vyhnanec
odpotujem, -ováti odcestuji
takój ihned, hned
inozemstvo n. cizozemsko
pevec, -vca m. pěvec, zpěvák
ploskam tleskám
družba f. společnost
sodba f. úsudek
pre-iskovalec, -lca m. zkoumatel
izgubím ztratím
čoln m. člun
nadležni obtížní, dotěrní
vozník m. vozka
voditelj m. vůdce
politična stranka politická strana
priporočilo n. doporučení
včasi někdy, občas
pomagam pomáhám, jsem platen
pismo n. dopis, psaní
lastník m. vlastník, majitel
posestvo n. usedlost, statek
odbór, -óra m. výbor, komite
vabilo n. pozvání
izpričevalo n. vysvědčení
dokažem, dokázati dokáží
sposobnost f. způsobilost, schopnost
poročilo n. zpráva
o železniški nesreči o železničním
 neštěstí
ujemam se shoduji se
razuměvanje n. porozumění
pisatelj m. spisovatel
strokovnih odborných
pojasnilo n. objasnění, vysvětlení
sledím komu následuji někoho
pooblastilo plná moc, plnomocenství
volitvah volbách
prepír m. spor, hádka
ustmeni ústní

zagotovilo n. ujištění
zadovoljni spokojeni
duhovno semenišče n. kněžský seminář
blizu blízko
pogozdovanje n. zalesňování
praške okólice pražského okolí
skrbím, -ěti za pečuji, starám se o
posebno zvláštní
društvo n. družstvo, spolek
poslopje n. budova
peresce n. pírkó
temno- tmavo-
toporišče n. topůrko
sekira f. sekera, sekýra
obrtnijski průmyslový
podjetje n. podnik

délavec, -vca m. dělník; pracovník
zaslužek, -žka m. výdělek
višjih vyšších
pokopališče n. hřbitov
zaslužni zasloužilý
državljàn, -ána m. občan (státní)
delím dělím, uděluji
odlikovanje n. vyznamenání
njegòv, -óva, -o jeho (přivlastňovací)
ali? (částice tázací) zda, -li
bajè prý
česa? čeho?
s kom? s kým?
danes dnes
smem smím
zanašam se spoléhám se

6.

seja f. zasedání; schůze
sklicujem, -eváti se odvolávám se
kraljevski, -a, -o královský
zahtevam žádám, požaduji
pripoznám uznám
da pripozná aby uznal; § 24.,
 pozn. 2., 2 c)
kronam korunuji
krona f. koruna
ugovarjam ohrazuji se, činím námitky
Nemec Němec
minister, -tra ministr
pridem, priti, prišel přijdu, dojdu
sprava f. smíření
sedež m. sedadlo; sídlo
vsi drugi všichni ostatní
storím učiním
obljuba f. slib
zvest, -a, -o věrný; -o věrně
izpolnjujem, -eváti z-, vyplňuji, konám

dolžnosť f. povinnost
odgovorím odpovím
jezik, jezika m. jazyk, řeč
povabim pozvu; -*bljen* pozván
cesarski, -a, -o císařský
palača f. palác
slišim, slišati slyším
prestolni govor trůnní řeč
določim ustanovím, určím; -*čen*
 ustanoven, určen
ura f. hodina; *pred uro* před hodinou
pridrdrám přihrčím
kočija f. kočár
dvor m. dvůr
prihajam přicházím
stopnica f. schod, schůdek
pokrijem, pokriti pokryji, přikryji
preproga f. koberec
dvorana f. dvorana, síně, sál
vrata n. plur. vrata; dvěře
zgornji, -a, -e hoření, hořejší

stojím, stati stojím
prestol, -óla m. trůn
postavljam postavuji, stavím
stranski, -a, -o postranní
stena f. stěna, zeď
lev, -a, -o levý; *na levi* po levé straně
večínoma většinou, ponejvíce
red m. řád; pořádek
križec, -žca m. křížek
prsi f. plur. prsa, ňadra
desen, -sna, -o pravý; *na desni* po pravé straně
poljski, -a, -o polský
blestèč, -éca, -e třpytný
noša f. kroj
nekaj něco; několik
prepròst, -òsta, -o prostý, jednoduchý
točen, -čna, -o přesný; *-o* přesně
ob enajsti uri o 11. hodině
odprèm, -prèti, -píl otevru
stopim stoupím
udarim udeřím, uhodím
pálica f. hůl, berla
na tla na zemi, na podlahu
potèm potom
vstopim vstoupím, vejdu
nàdvójvoda m. arcivévoda, -kníže
zagledam shlédnu, spatřím, uzmím
pozdravljam pozdravuji, zdravím;
vítám
živahen, -hna, -o živý, čilý
klic m. volání, výkřik
do prestola (až) k trůnu
zraven s gen. vedle
oder, odra m. tribuna, jeviště
usedem, usesti se, usedel sem se sednu si, posadím se
bližam se blížím se, přibližuji se
predsednik m. předseda

globòk, -óka, -o hluboký; *-o* hluboce
priklonim se pokloním se
izročím doručím, odevzdám
písanje n. psaní; spis
vzdignem, vzdígniti zdvihnu
berem, brati čtu
razločen, -čna, -o zřetelný; *-o* zřetelně
stavek, -vka m. věta
obetam slibuji
občekoristen, -tna, -o všeobecně prospěšný
naprava f. zařízení, zřízení
pritrjujem, -eváti přisvědčuji, schvaluji
končám končím, do-, ukončím
navdušen, -a, -o nadšený
dokler pokud, dokud
isti, -a, -o týž, tentýž
zapustím opustím, zůstavím
včera včera
naveličam se nabažím se, omrzí mě něco
solnce n. slunce
sijem, sijáti svítím; *gorko sije* sálá
sneg m. sníh
topím se tavím se, taji
dežela f. země, venkov
konci = *na konci*
ulnják m. včelník
zahajam zacházím, chodím
tja tam (na otázku kam?)
klópica f. lavička
sedem, sestì, sedel sednu si
dem, dejáti dím, říkám
mikam lákám, vábím
mesto n. město; místo
resnica f. pravda
zató proto
dóstikrat mnohokrát, nejednou
brat supinum od *berem*

nahajam nacházím
pomenim se pohovořím si
da si ne boš mislil abys si ne-
 myslil; § 24., pozn. 2., 1 c)
vedi! věz! *Bog vedi!* Bůh ví
kak, -a, -o jaký; nějaký
pomenek, -nka m. rozhovor, roz-
 mluva
nikdar nikdy
razgovarjam se rozmlouvám, poví-
 dám si
reč f. věc
pogovor m. rozhovor, rozmluva
veliko = *mного*
koristen, -tna, -o prospěšný, uží-
 tečný
pridobim získám
ali -- ali ne zda — čili nic
izobražen, -a, -o vzdělaný
menišič m. mníšek
iz glave nazpamět
začnem, *začeti* začnu
kako (t. *pesem*) nějakou (báseň)
zdim, *zdeti se* zdám se
za trikrat o třikrát
klop f. lavice
nekaj něco; poněkud
nemiren, -rna, -o neklidný
prav správně, dobře
veselje n. veselí, radost; chuť; *v. do*
branja chuť ke čtení
vendar přece
zaprëm, *zaprëti*, *zaprël* zavru
menda snad, asi
sedim, -ëti sedím
prijeten, -tna, -o příjemný
prebudim probudím
kvišku do výšky, vzhůru
pogledam pohledím, podívám se
njo ji
studenček, -čka m. studánka

vabljev, -iva, -o vábivý
prostost f. volnost; prostota
ljubezniv, -iva, -o laskavý
prijatelj m. přítel
dan za dnevom každým dnem
obiskujem, -ovati navštěvují
kozarček, -čka m. pohárek
pijača f. nápoj
šumljam šumím
voljen, -ljna, -o ochotný
izviram vyvěrám, prýštím se
za me pro mne
vživam = *uživam*
po tujem po cizině, cizinou
bridek, -dka, -o britký; hořký
spomin n. upomínka, vzpomínka
zapišem, *zapisati* zapiši, pozname-
 nám
pred durmi před, za dveřmi
pevam zpívám, prozpěvují
ubiram ladím; hraji
pač ovšem
čujem, *čuti* slyším
pojim napájím
vbogo = *ubogo*
kljuka f. klika
prijemljem, -jémati *kaj* беру za
 něco
pritisnem, -niti přitisknu, stisknu
upam se odvážím se, troufám si
namakam smáčím
lit, -a, -o litý, prolitý
zastónj darmo
obraz, -áza m. obličej; obraz
cvelje n. kvítí
slavec, -vca m. slavík
praznujem, -ovati oslavuji
petje n. zpěv
odgovor m. odpověď
skakljám skákám, poskakují
lani v loni

hiter, -tra, -o rychlý
izpremēba f. změna, přeměna
čez s akk. přes, za
spet = *zopet*
pobesim pověším, sklopím
v stran stranou, pryč
smeh m. smích
polotim se zmocním se
razumém rozumím
zveličar m. spasitel
neveden, -dna, -dno nevědomý
fantje jinoši; hoši
žvižgam hvízdám
piščalka f. píšťalka
žvižgat' = *žvižgati*

posteljem, postlati ustelu
vedno pořád, vždy
prekanim přelstím, ošidím
verjamem, verjeti věřím
gostoljuben, -bna, -o pohostinný
pripeľjám se přijedu
zamudím zmeškám; zameškám
dolg, -á m. dluh
varčen, -čna, -o spořivý, šetrný
nama (duál) nám
stářiši m. rodiče
božičen, -čna, -o vánoční
poslušam poslouchám
premišľjevanje n. přemýšlení, rozjí-
 mání

7.

Slován Slovan
posnamem, posneti napodobím
misel, -sli f. myšlenka
viděč vidouce
samostojnost f. samostatnost
kličem, klícati volám
zdrúženje n. sloučení
izumém vymyslím
naslòv, -óva m. název; titul
nastanem, nastati nastanu, po-
 vstanu
panslavizem, -zma m. panslavismus
buditelj m. buditel, křisitel
sanjam sním (snítí)
vodstvo n. vedení
enoten, -tna, -o jednotný
seveda ovšem
up m. naděje
cilj m. cíl
samostojen, -jna, -o samostatný
pozneje později
zamenjam vyměním
(da)naj bi aby; § 24., pozn. 2., 2.
usa všechna

smatram považuji, pokládám
pológoma ponenáhlu, znenáhla
ideál m. ideál
razširjevalec, -lca m. rozšiřovatel
Kollárjev Kollárův; § 25., 1. a, b, d!
postanem, postati stanu se
začetnik m. začátečník, původce
stremljenje n. snaha, touha
združim sdružím, sloučím, spojím
književen, -vna, -o spisovný
madjarizácija f. maďarisace
Hrvaška f. Charvátsko
zaveznik m. spojenec
najprěj nejdříve; nejspíše
najdem, najti, našel najdu
jugoslovanski, -a, -o jihoslovanský
blagodejen, -jna, -o blahodárný
vplivam na nekaj působím na něco
preporod, -óda m. znovuzrození,
 obrození
zakoten, -tna, -o odlehlý, zapadlý
prvič po prvé
neki, -a, -o jakýsi, kterýsi
trgovec, -vca m. obchodník, kupec

morem, moči, mogel mohu
motoglav, -áva, -o závratný
máloné bezmála
vtis m. dojem
primaham jo přizenu se, přijdu;

§ 55., 3.!

gostilniški, -a, -o restaurační
občutim pocítím
žeja f. žízeň
košat, -áta, -o košatý
kostanj, -ánja m. kaštan
pospešim uspěším, urychlím
korák m. krok
pesek, -ska m. písek
pogrnjen, -a, -o prostřený
dežník m. deštník
naslonim opru
drevó n. strom
pisan, -a, -o strakatý
cula f. uzel
stol m. židle
priletim, -éti přiletím; přiběhnu
počesan, -a, -o učesaný
fantič, -íča m. chlapec, kluk
vihitím, -éti kaj mávám něčím
brisalka f. utěradlo
polič, -íča m. půl pinty
najboljši, -a, -e nejlepší
naročím objednáám
imeniten, -tna, -o znamenitý, vzácný,
 vznešený
skoraj = *skoro*
pozabim zapomenu
dečko = *deček, -čka* kluk, hoch
okrogel, -gla, -o okrouhlý, kulatý
žemlja f. houska
iztrebim vytrhám; vyndám
kos m. kus
pipec, -pca m. kudla, nožík
žep m. kapsa

kakó naj jem jak ať jím, jak mám
 jísti; § 24., 1 a), pozn. 1 a)!

drobiž m. drobotina
smejem, sméjati se směji se
debel, -éla, -o tlustý, silný; *-o gle-*
dam vytřeštěnýma očima se dívám
zajamem, zajeti zajmu; vtáhnu
vase = *v sebe* do sebe
vprašam otáží se, o-, zeptám se
žemljica f. houstička
najmanj nejméně
reglja f. pletená hcuska
devljem, dévati dávám, strkám
kruhek, -hka m. chlebiček
po énega po jednom
natákarica f. sklepnice, číšnice
usnjén, -a, o kožený
tórbica f. kabelka
rděč, -ěča, -e rudý, červený
vrtnica f. zahradní růže
krepák = *krepek, -pka, -o* křepký,
 silný
mož m. muž
nagovorím oslovím
gostilničar m. hostinský
soba f. pokoj, jizba, světnice
tak, -a, -o takový
kákršen = *kákoršen, -šna, -o* jaký
preselim se přesídlím (se), pře-, odstě-
 huji se; *presélite se!* odstěhujte se!
gospoda f. panstvo
saj vždyť
nikár nijak, nikterak
na poti v cestě, na překážku
tolažim těším, potěšuji
pozno pozdě
kmalu za chvíli, brzy
počakam počkám
okrepčám posilním
obsedím, -éti zůstanu seděti
míren, -rna, -o klidný

izpraznim vyprázdním
pokažem, pokazati ukáži, objevím
majhen, -hna, -o malý
trobenta f. trouba, polnice
čuden, -dna, -o divný, podivný
sviralo n. hudební nástroj
počeckám počmárám
papirja papíru; § 25., 1 b)
stojalce n. stojánek
uglašam ladím
poizkušam zkouším, zkoumám
glasbilo n. = *sviralo* n.
trobuzljám troubím ledajak
tja v en dan nesmyslně
bolje lépe
če bi = ko bi kdyby
mojster, -stra m. mistr; *m. -skaza*
 břídil, packář
tepen, -éna, -o bit
grd, -a, -o ošklivý, ohyzdný; *da bi*
 bilo grdo až hrůza
tedaj tehdy, tu
pálička f. hůlka
stojalo n. stojan
uženem, ugnati do úzkých vženu,
 zkrotím
oveselím se zaraduji se
zbojím, zbati se (u)leknu se
šiba f. metla; ratolest, větvička
umolknem, -niti umlknu
sviram hudu, hraji
rahel, -hla, -o jemný
počasí pomalu, zvolna
zmerom = zmirom vždy, stále, po-
 řád
zdaj pa že, zdaj! teď se mi to líbí!
kimam kývám
odobravam uznávám za dobré,
 schvaluji
žingam hraji (břinkám)
dobrodelen, -lna, -o dobročinný

lej! hled!
nigam kynu (rukou)
žugam vyhrožuji
rotím zapřísahám
sicer sice, jinak
nemaren, -rna, -o nedbalý
divják m. divoch
boben, -bna m. huben
prijazen, -zna, -o přívětivý
bobnam bubnuji
kitnat, -a, -o svalnatý
presnēt, -a, -o zatracený
plešem, plésati tančím
godba f. hudba
prostor, -óra m. prostor; místo
dovòlj = dosti
nasmehnem, -niti se usměji se
hitím, -éti kvapím, spěchám
kamor kamž, kam
žejen, -jna, -o žiznivý
poslušalec, -lca m. posluchač
utihnem, -niti utichnu
jamem, jeti jmu se
buren, -rna, -o hlučný, bouřlivý
kozarec, -rca m. pohár, sklenice
do vrha vrchem, vrchovatě
natakнем, -niti napíchnu
ponujam nabízím
nate! nate! tu máte!
vstajam vstávám
vsevprek vesměs
pijàn, -ána, -o opilý; § 26., pozn.
pojte! = pójдите! pojdte! jděte!
velím, -éti velím; káži
prihitím, -éti přikvapím
ponudim nabídnu
plačam zaplatím; *pláčajte!* zaplatte!
izgúbite se! ztraťte, vytraťte se!
vzdihnem, -niti povzdechnu si
poberem, pobrati seberu
odkorakam odkráčím

žal mi je líto mi je
nenavaden, -dna, -o neobyčejný,
 neobvyklý
trdítev, -tve f. tvrzení
govorník m. řečník
razmera f. poměr
bítev, -tve = *bitva* f.
važnosť f. důležitost
neprecenliv, -íva, -o neocenitelný
téchničen, -čna, -o technický
pridobítev, -tve f. vymoženost
poravnám vyrovnám, zapravím
terjatev, -tve f. pohledávka
nepričakován, -a, -o neočekávaný
pošiliatev, -tve f. zásilka
presenetím překvapím
pošten, -tna, -o poštovní
izpoved f. výpověď
zanesliv, -íva, -o spolehlivý
priča f. svědek, svědkyně
past, -i f. past
kazen, -zni f. trest, pokuta
krivica f. křivda, bezprávi
nevarnosť f. nebezpečí

srečen, -čna, -o šťasten
reším vysvobodím, zachráním
raním poráním, zraním
mársikatéři, -a, -o ledakterý
naraven, -vna, -o přírodní, přirozený
prikazen, -zni f. úkaz, zjev
pojasním objasním, vysvětlím
obrést f. úrok
poplačujem, -eváti splácím
ob enem zároveň
glávnica f. kapitál, jistina
domú n. *domov* domů
grozím hrozím, vyhrožuji
za-upam důvěřuji, svěřím
svoje dni svého času
odkód? odkud?
merím měřím; mířím
pošiljam posílám
bolj více, větší měrou
prisilím přinutím, donutím
igrám hraji
plačilo n. plat; odměna
ustrežem, ustreči, ustregel vyhovím
izženem, izgnati vyženu

8.

strnem, -niti sloučím, spojím
ustanovím založím
zveza f. spojení, svaz
ubijem, ubiti zabiji, zavraždím
kupčujem, -eváti obchoduji
kraljestvo n. království
polastím se zmocním se, přivlast-
 ním si
razpòr, -óra m. rozpor, rozbroj
povòd, -óda m. podnět, příčina
pošljam, posláti pošlu
rabím kaj užívám něčeho
zasramovalen, -lna, -o potupný,
 hanlivý
beseda f. slovo

naj bódeta aby byli; § 24., 1 b),
 pozn. 2 a)
pokoren, -rna, -o komu poslušen
 někoho
mogòč, -óča, -e možný
křístján m. křesťan
služabník m. služebník
božji, -a, -e boží; božský
prijáteljski, -a, -o přátelský
rečem, reči, rekel říku, říkám
ako jestli, když
obnašam se chovám se
proti proti, vůči
vržem, vreči, vrgel vrhu, hodím, vy-
 hodím

rozpadem, *-pasti*, *-padel* rozpad-
nu se
odločím odloučím, odtrhnu
domàč, *-áča*, *-e* domácí, vlastní
vóvoda m. vévoda
nečák m. synovec
nekateri, *-a*, *-o* některý
odličen, *-čna*, *-o* znamenitý, vznešený
izrečem, *-reči*, *-rekel* vyřknu, vy-
slovím
naj bi aby; § 24., pozn. 2 b)
mladenič m. mládenec, mladík, ji-
noch
po-učujem, *-eváti* vyučuji
krščánski, *-a*, *-o* křesťanský
vera f. víra, náboženství
vladam vládnou
škof m. biskup
kněževič m. knížecí syn, princ
samostán m. klášter
otòk, *-óka* m. ostrov
šlověč, *-ěča*, *-e* slavný, proslulý
prejmem, *prejěti* přijmu
krst m. křest
krstni boter, *-tra* (křestní) kmotr,
km. při křtu
predstojník m. představený, přednosta
umrěm (*umřjem*), *umrěti*, *umřl*
umru, zemru
nasledník m. následník, nástupce
priselim přistěhuji
vpliv m. vliv
zaviden, *-dna*, *-o* závistivý
tujec, *-jca* m. cizinec
sprejmem, *sprejěti* přijmu, uvitám
zmagam zvítězím
krščanstvo n. křesťanství
nagibam nahýbám; ponoukám
odpòr, *-óra* m. odpor
vojska f. vojsko; válka

ponesrečím se nevydařím se; přijdu
k úrazu
šele teprv
v tretje po třetí
duhovnik m. duchovní, kněz
preženem, *pregnati* přeženu, a-
vyženu
razrušim rozruším, rozbořím
siromák m. chudák, bídák
kar což; = *odkàr* od té doby, co
zavém, *zavédeti se* vědomí nabudu
svatuiem, *-ováti* hodují (jako na
svatbě)
vriskam výskám
stiskam utiskuji, trápím
kedó = *kdo*
z menój se mnou
spregovorim promluví
besédica f. slovíčko, slůvko
pa a, i
prašam ptám, táži se
kod ? kudy ?
nevolja f. nevole; neochota
nadloga f. soužení, trampota
hudo najhuje zlo nejhorší
reven, *-vna*, *-o* chudý
zaničujem, *-eváti* s akk. pohrdám
někým
vbran, *-a*, *-o* na-, vyžebnaný
sírotenje n. chudoba
trpljenje n. utrpení
za vse pro všechny
prav velmi, velice, tuze
srčen, *-čna*, *-o* srdečný
čutilo n. cit, pocit
sveti večér štědrý večer
dekletce n. děvčátko
obhajam obcházím; oslavuji
jej jí
namenjam zamýšlím, chystám
val m. vlna

trepečem, trepetáti třepám se,
 chvěji se
želeče žádostivě
koprneče dychtivě
vprem, vpreti, vprl upru
krasín = *krasen* krásný
nasméh m. úsměv
njju jich; gen. duálu
združba f. sdružení, sloučení, spojení
vlečem, vleči, vlekel vleku, táhnu
proslavljám oslavuji
morda snad, asi
tema f. tma
razženem, -gnati rozeženu, rozptýlím
ki v njo v niž
sklep m. usnesení, úmysl
odét oděn, zahalen
prinagnem, -niti nahnu
prisluškám naslouchám
usoda f. osud
proročen, -čna, -o prorocký
domovje n. domov, vlast
rešitev, -tve f. záchrana, spása, vy-
 svobození
le še ni přece ještě není
razkrijem, -kriti roz-, odkryji
valovje n. vlnobítí, vlny
nádejam se naději se
mávrice f. duha
bíserni, -a, -o perlový
lestva f. žebřík

vspenjam se vzpínám se, čím
oblák m. oblak, mračno
spuščám spouštím
onkraj s oné strany
zémeljski, -a, -o pozemský
tlak m. dlažba; země, půda
angelj m. anděl
gor — dol nahoru — dolů
kropílnica f. kropenka
držím, -áti držím
prežejem, -jna, -o přežíznivý
hladím chladím, ochlazuji
gori nahoře
padem, pasti, padel padnu, spadnu
rodím rodím, plodím
zelenjád f. zeleň, zelenina
kanem, -niti kanu
obilen, -lna, -o hojný
sad m. plod, ovoce
njiva f. lán, role
trta f. réva
sléherni, -a, -o veškerý
stvar, -í f. tvor, věc
nebeški, -a, -o nebeský
vrtnár m. zahradník
razžalim urazím
po-úk m. vyučování
pogán m. pohan
vsled tega následkem toho
poslédica f. následek
tretji, -a, -e třetí

9.

slovó n. loučení
siv, -a, -o sivý, šedivý
megla f. mlha
rob m. obruba, okraj; *ob robu* na
 okraji
pospravljen, -a, -o přichystán
kovčeg, -éga m. kufr
napravljám se chystám se

ljubljen, -a, -o milovaný
zatrepečem, zatrepetáti zachvěji se
daljava f. dálka
daleč daleko
jesenski, -a, -o podzimní
neskončen, -čna, -o nekonečný
z menój se mnou
zadrhtím, -éti zatřesu se

bol f. bol; *ob boli* při bolu
zavpijem, zavpiti vykřiknu
vprašanje n. otázka
pogled, -éda m. pohled
obledím, -éti zblednu
izpustím pustím; *vypustím, propustím*
vzdramim vzbudím
trezen, -zna, -o střizlivý
ozrëm se ohlédnu se
začudim se podivím se
sanje f. plur. sen, sny
pomilovalen, -lna, -o útrpný
obžalovanje n. politování
nikoli nikdy
vpijem, vpiti křičím, volám
vijem, viti vinu, svjím
trd, -a, -o tvrdý
kákoršen = kákršen jaký
mir m. klid, pokoj
povprašujem, -eváti táži se, vptá-
 vám se
stisnjen, -a, -o stisknut; zavřen
nem, -a, -o němý
pobledím, -éti = obledím
odpustím odpustím
nameravam zamýšlím, hodlám
mudí se již je čas
dovolím dovolím
poljub, -úba m. polibek, hubička
zadnji, -a, -e zadní; poslední
hvala f. chvála; díky
zdrava t. ostani!
okrenem, -niti se obrátím, otočím se
vas, -í f. ves, vesnice
obrnem, -niti obrátím
zamahnem, -niti zamávnou
pozdrav, -áva m. pozdrav
izginem, -niti zmizím
odidem, oditi, odšel odejdu
ravnám s kom nakládám, zacházím
 s někým

grozovit, -a, -o hrozný, ukrutný
za vselej pro vždy, na vždy
odvrnem, -niti odvrátím
zavržem, zavreči, zavrgel zavrhu,
 zapudím
nesrečen, -čna, -o nešťasten
brezbožen, -žna, -o bezbožný
dete, detéta n. dítě
obesim oběsím, pověsím
kaznujem, -ováti trestám
popoldne odpoledne
nazáj zpátky, na zpátek, dozadu
navaden, -dna, -o obyčejný
lovski, -a, -o lovecký, myslivecký
blizu nje blízko ní
prestrašim postraším, polekám
spominjam se česa pamatuji se na
 něco
tisti, -a, -o onen, ten
vkupe = skupaj spolu
odhajam odcházím
jemljem, jemáti беру; *slovó j.* lou-
 čím se
poklekнем, -niti kleknu
denem, deti dám (něco někam)
vstanem, vstati vstanu
predno dříve než
pregovorim přemluví; promluví
Ciril Cyrill
Metód Methoděj
domača hiša rodný dům
nekóliko několik, poněkud
odrastem, odrasti, odrastel odrostu,
 dospěji
ju je (akk. duálu od *on*)
ondi onde, tam
izobrazim vzdělám
delokròg, -óga m. působiště
misijonski, -a, -o misijnářský
carigrajski, -a, -o carhradský

poslanstvo n. poslanstvo; posláni
učèn, -éna, -o učený
trajam trvám
patriárh m. patriarcha
cerkvèn, -a, -o církevní; kostelní
dostojanstvo n. důstojenství
sveten, -tna, -o světský
del m. díl, část
ustvarim stvořím
namèn, -éna m. účel; úmysl
varujem, -ováti varuji; střehu
prost, -a, -o prostý; volný
dohòd, -óda m. důchod; přístup, vchod
knežji, -a, -e knížecí
Henrik Jindřich
izdaten, -tna, -o vydatný
protikrálj vzdorokrál
vračam vracím
pričnèm, pričèti počnu
zoper s akk. proti, oproti
spremljam provázím
ponarejèn, -éna, -o padělaný
zbeham pomatu
pri čem da so na čem jsou; § 30.,
 pozn.
neovržen, -žna, -o nezvratný
imè, imèna n. jméno
pisava f. písmo; způsob psaní
ozír m. ohled; *v tem oziru* v té
 příčině
slovnica f. mluvnice
običèn, -čna, -o obvyklý
bòdisi — bòdisi buďto — buďto
oseben, -bna, -o osobní
lasten, -tna, -o vlastní
torej n. *toraj* tedy
svetoven, -vna, -o světový
veljám stojím, mám cenu; platím,
 mám platnost
zemljepisen, -sna, -o zeměpisný
krajeven, -vna, -o místní

mársikàj ledaco
grešim hřeším
napràrn s dat. vůči
dosleden, -dna, -o důsledný
pravičèn, -čna, -o spravedlivý
seznamek, -mka m. seznam
drugojezičèn, -čna, -o jino-, cizo-
 jazyčný
oblíka f. tvar, podoba, forma
zahteva f. požadavek
neposreden, -dna, -o bezprostřední
posredovanje n. prostředkování, pro-
 střednictví
sitnost f. nepříjemnost, potíže; ople-
 tání
prizadevam způsobuji
črkopis, -ísa m. abeceda, písmena
gledé s gen. vzhledem k něčemu
uveljavljám uplatňuji
izreka f. výslovnost
zamotan, -a, -o zamotan, spleť
poznanje n. znalost
črka f. písmeno
spadam náležím
olíkanec, -nca m. vzdělanec
začudenje n. podiv, podivení, úžas;
 v z. ku podivu, na úžas
motrilec, -lca m. pozorovatel
povsèm všem, veskrz
nasproten, -tna, -o protivný, opačný
stališče n. stanovisko
latínščina f. latina
gríščina f. řečtina
nikák, -a, -o nijaký
zapojem, zapeti zapěji, zazpívám
bratec, -tca m. bratříček
glazek, -žka m. sklenička (něm. Glas)
nalijem, naliti naleji
izpijem, izpiti vypiji
rumèn, -éna, -o žlutý
koľkor = kólikor kolik, co

mor'te = *mórete* můžete
sorta f. sorta, druh
na sveti = *na svetu*
suša f. sucho
zibel f. kolébka
zatisnem, *-niti* stisknu, zamhouřím,
 zavru
ljubček, *-čka* m. miláček
zaspím, *zaspati* zaspím; usnu
zazibam ukolébám
perót f. pérut; *zlatih p.* se zlatými p.
približam se přiblížím se
slušam = *poslušam*

rokovnjaški, *-a*, *-o* lupičský
spretnost f. obratnost
semènj, *-mnjà* m. (výroční) trh
jezdím konja jedu na koni
pol půl, na půl
isker, *-kra*, *-o* ohnivý, bujný, čilý
ženem, *gnati* ženu
privezan, *-a*, *-o* při-, uvázan
poleg vedle
kobilar, *-rja* m. kobylář
mešetar, *-rja* m. dohazovač
izmed s gen. z, mezi
konjár, *-rja* m. koňář
prijezdím jízdou na koni dohoním
po cenì levně, lacino
razgovor m. rozhovor, rozmluva
trg m. trh; náměstí
prilìčno poměrně
mesten, *-tna*, *-o* městský; *-a hiša*
 radnice, městský dům
namreč totiž
sramoten, *-tna*, *-o* hanebný, po-
 tupný; *-tni oder* pranýř
táblica f. tabulka
tedanji, *-a*, *-e* tehdejší
kázenski, *-a*, *-o* trestní

ángeljček, *-čka* m. andělíček
spavam spím, spinkám
nedolžen, *-žna*, *-o* nevinný
semkaj semhle
najprěj nejprve, nejdříve
oznanjujem, *-eváti* oznamuji, hlá-
 sám
bivam obývám
mudím se zdržuji se, meškám, dlím
podelím podělím; udělím
snidem, *sniti se*, *sešel* sejdu se
udeleženec, *-nca* m. účastník
grški, *-a*, *-o* řecký

10.

nepoboljšljiv, *-iva*, *-o* nepolepšitelný
za vrstjò za sebou, po sobě
izpostavim vystavím; *izpostavljenec*
 vystavený
od daleč z daleka, zdálí
ugledam shlédnu, spatřím
prijaham přijedu na koni
pelje = *peljá* vede
živina f. dobytek
ogel, *ogla* m. úhel, roh
poprimem, *poprijéti* podržím
pristopim přistoupím
tolpa f. tlupa, dav
neusmiljen, *-a*, *-o* nemilosrdný
sodim soudím, odsuzuji
zanj = *za njega* proň, pro něj
nalàšč naschvál
oglasim se ozvu se
usnjár, *-rja* m. koželuh
zbirati se scházeti se, shromažďo-
 vati se
razumljiv, *-iva*, *-o* srozumitelný
gospodarim hospodařím; panuji
grad (*-a*, *-ú*) m. hrad, zámek
visokoroden, *-dna*, *-o* vysoce uro-
 zený

grof m. hrabě
okràj, -ája m. okres, župa
poglavár, -rja m. pohlavár, velitel
ukážem, *ukázati* rozkáži
sled (-a, -í) m. stopa
tatinskí, -a, -o zlodějský
razbójniški, -a, -o zbojnický
družba f. družina
petnájt = 15, *trideset* = 30
srebro n. stříbro
francoski, -a, -o francouzský
goldinar, -rja m. zlatý, zlatka
pridevam přidávám
zel m. zeť
tast m. tchán
zaslužim m. zasloužím; vydělám
obči, -a, -e obecný
mnenje n. mínění
ali ale
nevaren, -rna, -o, nebezpečný
raznesem, *raznesti*, *raznesel* roznesu
blisk m. blesk
strahovit, -a, -o strašlivý
potrdim potvrdím, utvrdím
ječarski, -a, -o žalární
čuváj m. hlídač
stražim střežím, střežu
odkoder odkudž
razkričavam křiče oznamuji
razglàs, -ása m. vyhláška
črez = *čez* přes, za
hip m. okamžik
varovanec, -nca m. svěřenec
prerezan, -a, -o přeríznut
vrv, -í f. provaz
zvežem, *zvezati* sváží, spoutám
odtrgam odtrhnu
obidem, *obiti*, *obšel* obejdu
odjaham odjedu na koni
umeven, -vna, -o srozumitelný, po-
 chopitelný

tedàj tedy; tehdy
pomladanski, -a, -o jarní
prodajam prodávám
zmešan, -a, -o smíšen; pomaten
zaradi s gen. pro
veljavnost f. platnost
prejšnji, -a, -e dřívější, předešlý
uvedba f. zavedení
opasen, -sna, -o nebezpečný
razbojnik m. zbojník
večerja f. večeře
usedem se = *usedem se* sednu si
hrepením, -éti toužím, dychtím
častitljiv, -a, -o důstojný, velebný
djal = *dejál* děl
zakàj neboť
le-tó tohle
resničen, -čna, -o pravdivý, pravý
med svet do světa, světem
čvrst, -a, -o čerstvý, bujarý
vtisek, -ska m. vtisk, vtištění
prav tak kot rovněž takový jako
zmeljem, *zmleti* semelu
spečem, *speči*, *spekel* upeku
hóštija f. hostie
mašnik m. kněz
nad njo nad ní
spremením přeměním, změním
presvét, -a, -o přesvatý
topol, -óla (-i) m. (f.) topol
rajskomíl, -a, -o rajskomilý
ino = *in*
koder kudyž
njej jí
priklanjám se pokloňuji se
senčen, -čna, -o stinný
veja f. větev
skrlica f. skřivánek
izpod s gen. z-pod s gen.
kój = *takój*
navdajám jímám

nižava f. nížina

višava f. výšina

popótnica f. pocestná

tamkaj = *tam*

žvrgolím šveholím

ní je šibe není prutu, ratolesti; § 35.,

pozn. 1. a b)

kraj s gen. na kraji, vedle, u

potok, -*óka* m. potok

upognem, -*niti* sehnou

napúh m. pýcha

častím ctím, uctívám

ampak nýbrž, ale

drzen, -*zna*, -*o* drzý

odgovarjam odpovídám

klanjam se klaním se

srebrn, -*a*, -*o* stříbrný

tresem, *tresti*, *tresel* třesu

vstavim zastavím

gibljem, *gíbatí se* hýbu se

jáblana f. jablono

obil, -*a*, -*o* = *obilen* hojný

jesén f. jeseň, podzim

delěč dělič

cvelà = *cvetela* květla

ruděč = *rděč* rudý, červený

sedàj = *zdaj* nyní

mnogo prerano příliš záhy, příliš

časné, předčasné

zorím, -*éti* zraje

zalívam zalévám

ozíram se ohlížím se

okròg okolo, kolem

preštevam přepočítávám

sin (-*a*, -*ú*) m. syn

ki nanje = *na katere*

stavim up kladu naději

smilim se komu vzbuzuji něčí

soucit, mne je někomu líto

počnèm, *počéti* počnu, počínám

vprek veskrz

razpenjam roz-, napínám

póstelja f. postel

pokam pukám, praskám

stokam stenám

rokodèl = *rokodelec* řemeslník

umetník m. umělec

pripékati sálati, hřáti, pražiti

zevam zívám

tožen, -*žna*, -*o* žalostivý

glávica f. hlavička

visim, -*éti* visím

razlegam se rozléhám se

pivka f. datel

ratár, -*rja* m. rolník

zgodaj záhy, časně

dom m. domov

hrup m. hluk

duh (-*a*, -*á*) m. duch

romam putuji

pretekèl, -*kla*, -*o* uplynulý, minulý

sedanji, -*a*, -*e* nynější

zrem zřím

človeštvo n. lidstvo

trudapóln, -*a*, -*o* namáhavý, perný

siromaštvo n. chudoba

zmota f. omyl, blud, poblouzení

svetel, -*tla*, -*o* světlý, jasný

prihòd, -*óda* m. příchod, příjezd

obličje n. obličej

ki z njega = *s katerega*

zibelka f. kolébka

starček, -*čka* m. stařec

popoten, -*tna*, -*o* cestovní; -*i* les hůl

koča f. chalupa

pozdravim pozdravím, při-, uvítám

udán, -*a*, -*o* oddaný

oratár, -*rja* = *ratár*

krváv, -*a*, -*o* krvavý

nestrahován, -*a*, -*o* beze strachu

omahnem, *-niti* ochabnu
zvestoba f. věrnost
rokovnjáč m. lupič

porabim kaj použiji něčeho
priložnost f. příležitost
neopazen, *-a*, *-o* nepozorován

Poznámky ke cvičením 11.—16.

11.

Nižji, *-a*, *-e* nižší; § 36, 4 a. — *smo se igrali Indijance* hráli jsme si na Indiány. — *najhujši*, *-a*, *-e* nejhorší; § 36, 2 a. — *Juppiter tonans* Juppiter hromovládce. — *lepši*, *-a*, *-e* hezčí. — *grši*, *-a*, *-e* oškľivější; § 36, 2 a. — *posut*, *-a*, *-o* posypán; od *posujem*. — *od mize do mize* od stolu ke stolu. — *osramočèn*, *-a*, *-o* zahanben; od *osramotím* dle § 42, 1 c. — *pokvarjen*, *a*, *o* zkažen; od *pokvarim* dle § 42, 1 a. — *se je slišal klic* bylo slyšeti volání. — *v tem*, *ko* zatím, co. — *gorěč*, *-a*, *-e* hořící; § 40, 1, 6. — *kar naenkrat* rázem, ihned. — *tleč*, *-a*, *-e* doutnající; od *tlim*. — *držěč* drže, *-ic*; od *držím*. — *Poljakkovka* paní Poljáková. — *Rézika* Terezie. — *danes teden* ode dneška za týden. — *ali se kaj veseliš?* viz § 61, 2! — *máteri*; viz § 33, 2! *sram'vali* = *sramovali*. — *al' = ali*; *ali* — *ali* zda — či. — *odprť*, *-a*, *-o* otevřen; § 42, 2. — *prebila* zažila, vystála; od *prebodem* n. *prebóm*, *prebiti*. — *pozabljen* zapomenut; od *pozabim* dle § 42, 1 e.

12.

Zabrdnica paní Zabrdniková. — *ob istem hipcu* v témže okamžiku. — *Erazem* viz úlohu, odst. třetí a cvičení 13. — *dan na dan* den co den. — *Zlatoròg* zázračný kozel na hoře Triglavě se zlatými parohy. — *Grlján* v okolí terstském. — *htel* = *hotel*. — *Tomáš Hren* biskup lublaňský od r. 1597—1630, krutý pronásledovatel protestantů za protireformace. — *ponj* = *po njega* proň, pro něho; § 39, pozn. 4.

13.

Sklénjena spojena; od *sklenem*, *skléniti*; — *Turcín* = *Turek*; — *vójvodom* (dle mužské deklinace) arcivévoda Ferdinand II. horlivě se účastnil protireformace; — *trga nam iz roke* za protireformace byly protestantské knihy slovinské lidem násilím odnímány a v Lublani veřejně spalovány; — *ni* = *niti* ani; — *vame* = *v mene*; — *Vida* nevěrná nevěsta myslivce Bojána; ten setkav se ve svém žalu na hoře Triglavu s čertem v podobě horského myslivce, táže se ho, kdo jest. Čert mu zde vyhýbavě odpovídá; — *vanjo* = *v njo*; — *izvóljene* vyvolené; od *izvolim*.

14.

Sinóč = *sinoči, snoči*; — *drug mesec* na druhý měsíc, příští m.; — *zbogom!* = *z Bogom!* — *da se vidimo* ať, kéž se uvidíme; — *naprót* = *naproti*; — *ko da bi* jako by; — *občutil sem* katolický kněz líčí v dopise papeži římskému své dojmy z cest krajinami slovinskými; — *od sreče* štěstím; § 59, 4b; — *ni moč* = *ni moči* (inf. od *morem*) není možno, nelze.

15.

Kakor da jaha jako by jel; § 63; — *to pa to to* ano, to se mi líbí; — *ne da bi* aniž by; — *gospodarja* páнем; § 53, 4.

16.

I. *Notranje* = *Notranjsko*, -*ega* n. jižní a jihozápadní část Krajiny; — *Pegam* jmenuje se ve slovinské národní písni a pověsti český vojevůdce Vítovec ve službě celjských hrabat v první polovici XV. století; — *kaj ne?* není-liž pravda? že ano? — *če* = *hoče*; — *mora pustiti trebih zvunaj* poněvadž je ve Vídni veliká dražota.

II. *malo in veliko* = *mali in veliki ljudje*; — *jim je bila huda za nohti* zajídalo se jim, byli ve veliké tísní; — *kakor se vidi* jak je viděti; — *pa je* a hotovo; — *bom* totiž *premikastil*; — *kaj veliko* = *mnogo*; — *drugo* něco jiného; — *ko bi kvišku pogledal* jako by vzhůru vzhlédl = okamžitě; — *pri hiši* v domě; — *od hiše* z domu; — *o svetem telesu* o Božím těle.

III. *je t. ležal*; — *o prvem* prvou ranou; — *taki t. gospodje*; — *osmi dan* zádušní mše sv. osmého dne po pohřbu; — *magister* říká Křpan místo *minister*; — *taka t. stvar, reč*; — *magistrovanja* místo *ministrowanja*; — *ne* — *ne* ani — ani.

Slovníček slovinsko-český.¹⁾

A.

a ale, však

adijo s Bohem

agitator, rja m. agitátor

ako jestli, -li, zda; *-rávno* ač, ačkoliv

ali anebo, čili, -li, zda; *ali-ali (ne)*

zda, -li, — čili (nie); buď —
anebo (ne)

amortizácija f. amortisace, umořování

ampak nýbrž, ale

Andréj Ondřej

angelj = *angel* m. anděl; *-ček,*

-čka m. andělíček

angleški, a, o anglický

anti vždyť, přece

apostolski, a, o apoštolský

armada f. armáda

Ávstrija f. Rakousko; *-ýjski, a, o*
rakouský

B.

bajè prý

barka f. koráb, loď

barón m. baron, svobodný páu

Bavarsko, ega n. Bavorsky

bebec, bca m. hlupák

bedím, éti bdím

begam běhám

bel, a, o bílý; *-im* se bělám se

belouška f. úžovka obecná

beráč m. žebrák

berem, brati čtu

bes m. ďas; *da te b. opali* kýž tě
konopiště!

besed-a f. slovo; *-ica* f. slovíčko,
slůvko

bežim, béžati běžím, utíkám, prchám

biblija f. bible

birič, íča m. biřic, úřední sluha

bise-r m. perla; *-ren, rna, o* perlový

bitje n. bytost

bivališče n. bydlíště

biv-am obývám, bydlím; *-ši, a, e*
bývalý

blag, a, o blahý, šlechetný; *-ó* n.
zboží; *-odéjen, jna, o* blahodárný;

-oslavljam koga žehnám někomu;

-oslovím koga požehnám někomu

blazen, zna, o bláznivý

blestěč, éča, e trpytný

blisk m. blesk; *-oma* bleskorychle

bliščim, bliščati se blyštím se

¹⁾ Přízvuk na slabice předposlední se neoznačuje, nebyl-li původně na slabice jiné. Čti na př. *vzdignem, niti* = *vzdignem, vzdigniti*; *kupujem, ovati* = *kupujem, kupovati*; *agitator, rja* = *agitátor, agitátorja*; *odhòd, óda* = *odhòd, odhóda*! Zdánlivě stejnozvukná slova jsou uvedena k vůli rozdílnému přízvuku: *položim* = *položím*.

blizu s gen. blízko
blíž-am se blížím, přibližuji se; *-nji*,
a, *e* bližní, blízký
blodim bloudím
bob-en, *bná* m. buben; *-nam* bu-
 bnuji
boděč, *ěča*, *e* bodavý, pichlavý
bodem, *bosti*, *bodel* bodu, bodám,
 píchám
bódisi buď si; *b*. — *b*. buďto — buďto
boděč, *óča*, *e* budoucí, nastávající
Bog, *á* m. Bůh
bog-ăt, *ăta*, *o* česa bohatý něčím,
 na něco; *-oslóvec*, *vca* m. boho-
 slovec; *-oslóvje* n. bohosloví; *-si-*
gavědi Bůh ví
bojda prý
boj-ěč, *ěča*, *e* bázlivý; *-ěvník* m.
 bojovník
bojím, *batí se* bojím se; *b. se za*
koga bojím se o někoho
boj-išče n. bojiště; *-újem*, *eváti se*
 bojuji
bol, *i* f. bol, strast; *-án*, *bólna*,
 o nemocen; *-ěst* f. bolest; *-ězen*,
zni f. nemoc
Bolgár, *rja* m. Bulhar
bolím, *ěti* bolím
bolj více, větší měrou; *-e* = *boljše*
 lépe; *-ši*, *a*, *e* lepší
bol-ník m. nemocný; *-níšnica* f.
 nemocnice
bos, *a*, *o* bosý; *ta je bosa* to není
 pravda, to je vymyšleno
boter, *tra* m. kmotr
božičen, *čna*, *o* vánoční
božji, *a*, *e* boží
branje n. čtení
bra-t m. bratr; *-tec*, *tca* m. bra-
 tříček
bredem, *bresti*, *bredel* bředu

breg m. břeh; hora; *imám za -om*
 mám za lubem
breme, *éna* n. břímě, břemeno
brez s gen. bez; *-bóžen*, *žna*, *o* bez-
 božný; *-pomémben*, *bná*, *o* bez-
 významný; *-úmen*, *mna*, *o* bez
 rozumu; *-uspěšen*, *šna*, *o* neúspěš-
 ný, bezvýsledný
bridek, *dka*, *o* břitký, trpký, hořký
brigam se za kaj starám se o něco,
 všímám, hledím si něčeho
brisalka f. utěradlo
brisem, *brisati* utírám
britev, *tve* = *britva* f. břitva
brivec, *vca* m. holič
brusim brousím
brzo-jáv, *áva* m. telegram; *-vlák*,
áka m. rychlovlak
brž brzy, rychle; *-kone* spíše ano
 než ne, nejspíše
buditelj m. buditel, křisitel
bukve, *kev* f. plur. kniha
buren, *rna*, *o* bouřlivý, hlučný

C

Cárigrad m. Cařihrad; *carigrajski*,
a, *o* cařihradský
cekín m. dukát
celó dokonce, i; *-ta* f. celek
cen-a f. cena; *po -i* levně, lacino;
po vsaki -i za každou cenu; *-ím*
 cením, ctím
cerkev, *kve* = *cerkva* f. církev; ko-
 stel
cerkvén, *a*, *o* církevní; kostelní
cesar, *árja* m. císař; *-íca* f. císa-
 řovna; *-óst* f. císařské Veličenstvo;
-árski, *a*, *o* císařský; *-árstvo* n.
 císařství
cesta f. silnice; třída (ulice)
cev, *i* f. roura, trubka

cilj m. cíl
cula f. uzel, balík
cunja f. hadr
cvelim rozplakávám, rmoutím
cvet m. květ; *-em*, *cvesti*, *cvetel* n.
cvel kvetu; *-je* n. kvítí; *-ka* f.
 květina; *-lícá* f. květina

Č

čakam koga čekám někoho, na ně-
 koho
čaroben, bna, o = čaroven, vna,
o čarovný
čas m. čas; *ta čas* zatím; *-opis,*
isa m. časopis, noviny
čast, í f. čest, počest, pocta; *-en,*
tna, o čestný; *-im* ctím, uctívám;
-itljiv, a, o důstojný, velebný;
-nik m. důstojník
čaša f. číše
če jestli, -li, zdali; *-dálje* čím dále
čednost f. etnost
čelada f. přílba
čeljúst f. čelist
čemerén, rna, o mrzutý, nevrlý
čemu? k čemu?
često často; *češče* častěji
češčèn, éna, o ctěn, veleben
češki, a, o český; *Češko, ega* n.
 Čechy
četrt f. čtvrt
čtvér f. čtverospřežník; *kočija v č.*
kočár čtverospřežný
čez n. *črez* s akk. přes; za (časové)
čigáv = čegáv, a, o? či?
čimpreje čím dříve, co nejdříve
čist, a, o čistý; *-o* čistě, dočista, na-
 dobro
čit-am čtu; *-anje* n. čtení, četba;
-átelj m. čtenář
član = člen m. člen

člov-ek, éka m. člověk; *-ěški, a, o*
 lidský; *-ěštvo* n. lidstvo
čoln m. člun
črep m. střep
črešnja f. třesně
čre-velj, vlja m. střevíc, bota; *-vljár,*
rja m. obuvník, švec
črevó, ésa n. střevo
črez = čez
črk-a f. písmeno; *-opis, isa* m. pí-
 smena, abeceda
črn, a, o černý; *-a vojska* domo-
 brana; *-ilo* n. inkoust
čuda ku podivu
čud-en, dna, o divný, podivný; *-ež*
 m. div, zázrak; *-im se* divím se;
-o, esa n. = *čudež*

čujem, čuti slyším
čustvo n. cit, pocit = *čuvstvo* n.
čut m. cit; *-ilo* n. pocit; čidlo; *-im*
 cítím
čuváj m. hlídač, strážce
čuvam hlídám, střežu; chovám
čvrst, a, o čerstvý; bujarý

D

da že, aby, kéž, ať, ano; *da le =*
samo da jen když
dajem, dajáti dávám
dal-eč daleko; *od d.* z daleka, zdálí;
-jáva f. dálka; *-ji = jši, a, e*
 delší, další
dan, dne m. den; *po dne(vi)* ve
 dne; *d. na d.* den co den; *svoje*
dni svého času; *vse žive dni* po
 celý život; *na stare dni* na stará
 kolena; *-ášnji, a, e* dnešní; *-dáles*
 dnes, nyní; *-es* dnes
dar, a, ú m. dar; *-ávno* ač, ačkoliv
dasi ač, ačkoliv, přes to, že

dav-ek, vka m. daň, poplatek; -i
dnes ráno
debel, éla, o tlustý, silný; *na -o* ve
velikém; -o *glédati* vytřeštěnýma
očima se dívati
deblo n. kmen
deca f. děti
deček, čka = *dečko* m. chlapec,
kluk
dédina f. dědictví
dejem, dejáti dím (= *dem*)
dek-la f. služka; -lè, *éta* n. dívka,
děvče; -létce n. děvčátko, holčička
= *déklica* f.
del m. díl, část; -oma dílem, čá-
stečně
del-am dělám, pracuji; -avec, *vca*
m. dělník
delegácija f. delegace
del-ež m. díl; účast; -éžen, *žna, o*
účasten; -ím dělím, uděluji; -o n.
dilo, práce; -okròg, *óga* obor pů-
sobnosti, působnost; -újem, *ovátì*
dělám, jsem činný, působím
denár, rja m. peníze; -en, *rna, o*
peněžní, peněžitý; -nica f. peně-
ženka, pokladna
denem, dejáti dám, položím, složím;
d. koga ob glavo někomu hlavu
stíti
des-en, sna, o pravý; *na -i* po
pravé straně; -ka deska, prkno;
-nica f. pravice
dete, éta n. dítě
devica f. panna
devljem = *devam* dávám, ukládám,
strkám
dež, dežjà m. déšť
dežel-a f. země; venkov; -en, *lna,*
o zemský; -ski, *a, -o* zemský,
světský

dežník m. deštník
dihúr, rja m. tehoř
dij-ák m. student; -áški, *a, o* stu-
dentský
dim m. dým, kouř
divj-áčina f. zvěř, zvěřina; -ák m.
divoch; -ám zuřím; -i, *a, e* divoký
dlaka f. srst
dno n. dno; *d.* s gen. na dně
dober, bra, o dobrý; *do dobra* =
do dobrega nadobro
dob-iček, čka m. zisk, výdělek; -ím
obdržím, dostanu, naleznu, zastanu
= *dobodem, dobóm*
dobr-odelen, lna, o dobročinný; -ót-
nik m. dobrodinec; -óta f. dobrota
dogodek, dka m. příhoda, událost
dogovor m. úmluva, ujednání
doh-ajam docházím; *d. koga* stačím
někomu v chůzi, v práci; -òd, *óda*
m. vehod, vstup
dok-az, áza m. důkaz; -ážem, -ázati
dokáži; -láda f. přírážka
dokláj? jak dlouho? do kterého času?
dokler pokud, dokud; *d. ne* dokud
ne, (tak dlouho,) až
dokód? až kam?
dol dolů; -etím, *éti* stihnu
dolg, á m. dluh
dolg, a, o dlouhý; -opétec, *tca* m.
dlouhonohý člověk
doli dole, dolů
dol-ina f. dolina, údolí; -óčim usta-
novím, určím
dolž-án = *dolžen, žna, o* dlužen,
povinen; -ím *koga česa* viním.
obviňuji někoho z něčeho; -nóst f.
povinnost
dom m. dům, domov, rodina; -á
doma; -áč, *áca, e* domácí, vlastní;
domača hiša rodný dům; -ačím

m. domorodec; -*óv*, -*ú* domů; -*ovína*
f. domovina, vlast; -*óvje* n. domov,
vlast

dopúst m. dovolená

dosežem, -*seči*, -*segel kaj* dosáhnou
něčeho

dosihdób dosud, dosavad

dosleden, *dna*, o důsledný

doslój = *dosihdób*

dospém dospěji, přijdu, přijedu

dóstikrat nejménou, zhusta

dostojanstvo n. důstojenství, hodnost

dotód až sem

dovolím dovolím

dov-òlj dosti; -*òljen*, *ljna*, o dosta-
tečný

dragec m. drahoušek

dragocèn, *éna*, o drahocenný

dražim draždím

dremam = *dremljem* dřímám, dří-
mu; *dremlje se mi* chce se mi
spáti

drevi dnes večer

drev-je n. stromová; -*ó*, *ésa* n. strom

drngnem, *niti* drhnu, tru

droben, *bna*, o drobný; *na -o* v ma-
lém

drobíž m. drobotina; drobné peníze

drug m. druh

drug, *a*, o druhý, jiný, ostatní; -*áč(e)*
jinak, jindy; -*ič* po druhé; za druhé;
-*jé* jinde; -*ód* jinudy; *od drugód*
odjinud; -*oježičen*, *čna*, o jino-
jazyčný

drúš-čina f. společnost; -*tvo* n. druž-
stvo, spolek

druž-ba f. družina, společnost; -*íca*
f. družka; -*ína* f. čeledí, čeládka,
služebnictvo

drvár, *rja* m. dřevař, drvoštep

drzen, *zna*, o drzý, smělý

držáj m. držadlo, rukověť

drža-va f. država, stát; -*ven*, *vna*,
o státní, říšský; -*vljàn*, *ána* m.
státní občan

držím, *držáti* držím, dodržuji; *cesta*
-*í* silnice vede

duh, *a*, *á* m. duch; -*óven*, *vna*, o
duchovní, kněžský; -*óvník* m. du-
chovní, kněz; -*óvski*, *a*, o = *du-*
hoven, *vna*, o

Dunaj m. Vídeň; -*čan* m. Vídeňan

dúnajski, *a*, o vídeňský

duri f. plur. dvěře

duš-a f. duše; -*ek*, *ška* m. doušek;
přechod

dvajsetleten, *tna*, o dvacetiletý

dvakraten, *tna*, o dvakrát

dvig m. vyzdvižení, vybrání; -*am*
zdvihám; -*nem*, *niti* zdvihnu; do-
sadím někam

dvo-jen, *jna*, o dvojité, dvojnásobný;
-*jína* f. polovina

dvom m. pochybnost; -*im nad čím*
pochybuji o něčem

dvor m. dvůr; -*ána* f. dvorana, síně,
sál; -*en*, *rna*, o dvorní; -*íšče* n.
dvůr, nádvoří

dvotíren, *rna*, o dvoukolejný

E

eden, *ena*, *eno* jeden

edín, *a*, o jediný, samojediný

enák, *a*, o stejný; -*oprávnost* f.
rovnoprávnost

en-krat jedenkrát, jednou; -*óten*, *tna*,
o jednotný; -*otéren*, *rna*, o jedno-
duchý

F

fant m. jinoch, mladík; -*ič*, *íca* m.
chlapec, kluk

francoski, a, o francouzský
Francosko, ega n. Francie

G

gabi se komu kaj štítí se někdo něčeho

ganem, niti se hnu se

garderoba f. garderoba

gasilec, lca m. hasič

gaz, í f. cesta sněhem

generál m. generál

genljiv, íva, o dojemný

geograf m. geograf, zeměpisec

gibljem = *gibam* hýbu, hýbám

gimná-zija f. gymnasium; *-zítec,*

jca m. gymnasista

ginjenost f. pohnutí, dojetí

glad, a, ú m. hlad

glas, a, ú m. hlas; *-bilo* n. = *sviralo* n.; *-en, sna, o* hlasitý; *-ím* se zním

glav-a f. hlava; *-ica* f. hlavička;

-nica f. jistina, kapitál

glažek, žka m. sklenice, sklenička

gledal-ec, lca m. divák; *-išče* n.

divadlo; *-iški, a, o* divadelní

gled-am koga hledím, dívám se na někoho; *-é* s gen. vzhledem k, stran,

co do; *-ím* = *gledam*; *glej* hled,

viz; *glej ga no* podívej se na něj!

glob-ina f. hlubina; *-ðk, óka, o* hluboký

gluh, a, o hluchý

gnetem, gnesti, gnetel hnětu, mačkám; *g. se* mačkám, tlačím se

gnev m. hněv

gnojšče n. hnojiště

goba f. houba

god m. jmeniny; *po-u* vhod; *-ba* f. hudba

godem, gosti, godel hudu, hraji

godí se kaj děje se něco; *g. se mi* vede, daří se mi

godrnjám čez kaj bručím, nařikám na něco

goljufija f. podvod

golób m. holub

gomila f. mohyla, hromada; *gnojna* g. hnojiště

goním honím; *g. meh* foukám (v kovárně)

gor nahoru; *-e, -i* nahoře

gorečnost f. horoucnost, vroucnost

gor-ek, rka, o horký; *-ím, éti* hořím; *-jé* n. hoře; *-jé!* běda! *-nji*

a, e hoření, hořejší; *-nji hrami*

hoření místnosti, komnaty domu

gos, í f. husa; *-li* f. plur. housle;

-pá f. paní; *-pica* f. slečinka;

-pód m. pán; *-póda* f. panstvo

gospodár, rja m. hospodář, pán;

-ím hospodařím, panuji; *-ski, a, o*

hospodářský

gospod-ična f. slečna; *-ínjim* ho-

spodařím (o ženské), vedu domácnost;

Gospodov, a, o Páně; *-újem,*

ováti panuji, vládnou

gospo-ska f. úřady; *-ski, a, o* panský

gost m. host

gost, a, o hustý; *-ílna* f. hostinec;

-ílničar, rja m. hostinský; *-ílniški,*

a, o hostinský, restaurační; *-je* n.

hostina; *v -je* na hostinu; *-oljuben,*

bna, o pohostinný

gošča f. houšť

gotòv, óva, o hotov; *-o* jistě, zajisté

govéd-ina f. hovězí maso; *-o* n. hovo-

vado, dobytče

govor m. hovor, řeč, mluva; *-ica* f.

hovor, mluva; *-ím* hovořím, mlu-

vím; *govornik* m. řečník

gozd, a, ú m. hvozd, les

grablje, belj f. plur. hrábě
grad, a, ů m. hrad, zámek; *-ič, -iča* m. zámeček; *-ím* hradím, buduji; *-nja* f. stavba
grah m. hrách
graj-a f. hráze; *-ščák* m. zámecký pán = *grasčák* m.
grd, a, o ošklivý, ohyzdný; *da bi bilo grdo* až hrůza; *grdo gledam koga* mračím se na někoho; *-ín* m. ošklivý, nestyda
gred-a f. zákon; *-é* cestou, na cestě
greh m. hřích
grem, iti, šel jdu; *gre* sluší, náleží, patří; *gre mi trdo* vede se mi zle; *gre [se] za kaj* jde, běží, jedná se o něco
grenek, nka, o hořký
greš-ím hřeším; *-nik* m. hříšník
greva me lituji, pykám
Grk m. Řek
grlo n. hrdlo; *na vse g. z plna* hrdla
grm m. keř; *-áda* f. hranice, hromada
grob, a, o veliký, skvostný, nádherný
grof m. hrabě; *-ica* f., *-inja* f. hraběnka; *-ija* f. hrabství
grohòt, óta m. řehot, hlasitý smích
groz-a f. hrůza; *g. me je česa* hrůza mě jímá z něčeho; *-en, zna, o* hrozný; *-ím* hrozím, vyhrožuji; *-ovít, a, o* hrozný, ukrutný
grš-čina f. řečtina; *-ki, a, o* řecký

H

h = *k* s dat.
harmonika f. harmonika
hči, hčere f. dcera
Henrik Jindřich
herój m. heros

hip m. okamžik; *-oma* okamžitě; *-ec, pca* m. okamžik
hiš-a f. chýže, dům, pokoj, sednice; *-en, šna, o* domovní, domácí; *-ica* f. domek
hit-ím, éti kvapím, spěchám; *-er, tra, o* rychlý
hladím chladím, ochlazuji
hlapec, pca m. čeledín
hočem, hotéti chci; *hoče se mi česa* chce se mi něco, bažím, toužím po něčem
hod, á chůze, cesta
hoja f. chůze
host-a f. hvozd, les; *-ija* f. hostie
hoté schválně
hraber, bra, o chrabrý, udatný
hram m. dům, stavení, budova
hranil-en, lna, o spořitelní; *-nica* f. spořitelna
hrbet, hrbta m. hřbet, záda
hrep-enje n. dychtění, touha, tužba; *-ím, éti* dychtím, toužím
hrib m. pahorek, vrch; *-ček, čka* m. = *-ec, bca* m. pahoreček, vršek; *-olázec, zca* m. turista; *-óvje* n. pahorkatina
hrum m. = *hrup* m. hluk
hrust m. silák
Hrvaška f. = *Hrvaško, ega* n. Charvátsko
hud, a, o zlý; *-o me imá* nadmíru toužím; *-óben, bna, o* zlý, zlo-
myslný; *-obíja* f. zlý skutek, zlo-
myslnost, špatnost; *-újem, ováti*
se nad kom zlobím, horším se na
někoho
hvala f. chvála, díky; *lepa h.* dě-
kuji pěkně; *na -o priti* hoditi se,
prospěti

I.

ideál m. ideál*ideja* f. idea*idem* = *grem**igr-ača* f. hračka; -*áje* hravě; -*álec*,*lca* m. hráč, herec; -*ám* hraji;-*ám* se hraji si; -*íšče* n. hřiště*ilirizem*, *zma* m. illyrismus*imé*, *éna* n. jméno; *i. mi je* jme-nuji se; -*niten*, *tna*, o znamenitý,vzácný; -*nitno se mi zdi kaj*zakládám si na něčem; -*nújem*,*ováti* jmenuji; -*tje* n. jmění, ma-

jetek

in a, i*inače* jinak*inozem - ec*, *mca* m. cizozemec;-*stvo* n. cizozemsko*isker*, *kra*, o ohnivý, čilý*iskrén*, a, o vroucí, snažný*isti*, a, o tentýž, týž*íščem*, *iskati* hledám*iz* s gen. z, ze*iz-berem*, -*brati* vyberu, vyvolím;-*bíram* vybírám*izbosí se konj* kůň ztratil podkovu*izda-jalec*, *lca* m. zrádce; -*jstvo* n.zrada; -*ten*, *tna*, o vydatný*izdrèm* = *izderem*, *izdreti* vytrhnu,

vytáhnou

izdobra = *z dobra* po dobrém*izginem*, *niti* vyhynu, zmizím*izgl'ed*, *éda* m. příklad*izgnanec*, *nca* m. vyhnanec*izgo-tovim* zhotovím; -*várjam* vy-slovuji; -*várjam se* vymlouvámse; -*vorím* vyslovím; -*vorím se*

vymluví, omluvím se

izgrda = *zgrda* po zlém*izgubím* ztratím*izhajam* vycházím*izhuda* = *zhuda* po zlém*izidem*, *iziti*, *izšël* vyjdu*izjokam se* vyplakám se*izključno* výlučně, výhradně*izkoriščam* využitkuji*izlepa* = *zlepa* po dobrém*izmed* s gen. z, ze*izmislim* vymyslím; *i. se* vpravím

se do postavení

izmolim pomodlím se*iznad* viz § 51!*izne-bím se česa* zbavím, zhostímse něčeho; -*nádím* překvapím*izobra-zim* vzdělám; -*žen*, a, ovzdělaný; -*žújem*, *eváti* vzdělá-

vám

izogibljam se = *izogibam se česa*

n. čemu vyhýbám se něčemu

izpijem, -*piti* vypiji*izpod* viz § 51! z-pod*izpostavim* vystavím, vysadím*izpol-nim* vy-, splním; -*njújem*,*eváti* vy-, splňuji, konám*izpoved* f. výpověď*izpovém*, -*védati se* vyzpovídám se*izprašujem*, *eváti* s akk. vyptávám

se někoho

izpraznim vyprázdním*izpred* viz § 51!*izpregovorim* promluví*izpreh-ajam se* procházím se; -*od*,*oda* m. procházka*izpreletim*, *éti* pojmu, proniknu*izpreme-mba* f. přeměna, změna;-*ním* pře-, proměním, změním*izpričevalo* n. vysvědčení*izpridim* zkazím*izprožim* v pohyb uvedu; *i. puško*

vystřelím z pušky

izprva zprvu*izpustim* vy-, propustím; vynechám

izražam vyjadřuji; *i. se* jevím se
izrečem, *-reči*, *-rekel* vyřknu, vy-
slovím

izreka f. výslovnost

izročím doručím, odevzdám, svěřím

izséljenec, *nea* m. vystěhovalec

iztrebim vytřím, vyčistím; vyndám

izujem, *izuti* zuji

izumim = *izumém* vymyslím, vy-
naleznu

izvém, *-védeti* zvím, dovím se, do-
vídám se

izviram vyvěrám, přýštím se, po-
cháším

izvlečem, *-vleči*, *-vlekel* vyvleku, vy-
táhnou

izvolim vyvolím, zvolím

izvzamem, *-vzeti* vyjmu

izza s gen. viz § 51!

izženem, *-gnati* vyženu, vypudím

J

jáb-lana f. jabloň; *-olko* n. jablko

jaháč m. jezdec

jaham (*konja*) jedu, jezdím na koni

jajce n. vejce

jak, *a*, *o* silný; *-o* velmi, tuze

jamem, *jeti* jmu se

janec, *nea* m. kozlík

Janez Jan

iasli f. plur. jesle, žlab

javen, *vna*, *o* zjevný, veřejný

ječarski, *a*, *o* žalární

jed, *i* f. jídlo; *-nákost* f. stejnost,
rovnost, podobnost; *-ro* n. jádro

jeklén, *a*, *o* ocelový

jem, *jesti*, *jedel* jím

jemljem, *jemáti* беру; *j. slovó* lou-
čím se

jesén f. jeseň, podzim; *-i* na p.; *-ski*,
a, *o* podzimní

jez-a f. hněv, vztek, zlost; *-dim* =
jaham; *-ičen*, *čna*, *o* hubatý;
-ik, *ika* m. jazyk, řeč; *-im se*
nad kom, *na koga* zlobím, hně-
vám se na někoho; *-i me* mrzí,
zlobí mě

jok m. pláč; *-am se* = *jočem se*
pláči

jug m. jih; *-oslovánski*, *a*, *o* jiho-
slovanský

junák m. jonák, hrdina, bohatýr

jut-re, *-ri* zítra; *-ro* n. jitro

juž-en, *žna*, *o* jižní; *-ina* f. oběd;
mala -ina svačina

K

kadar = *keďar* když

kaj? co? *k. ne?* není-liž pravda? že
ano? *k. še!* kde pak! *-pada* arci;
-ti neboť

kak, *a*, *o* jaký, nějaký; *-ó?* jak?
-or jakož, jako; *-or da*, *-or da*
bi jako by; *-oršen*, *šna*, *o* =
-ršen, *šna* *o* jaký (rel.), nějaký;
-šen? *šna?* *o?* jaký?

ka-li? snad? asi?

kalím kalím

kamen m. kámen; *-ček*, *čka* m. ka-
mének; *-ít*, *a*, *o* kamenný, kame-
natý; *-je* n. = *kaménje* n. kamení

kamor kamž, kam

kanem, *niti* kanu

kant m. mizina

kapelnik m. kapelník

kaplja f. kapka, krůpěj

kar což, co; velmi; od té doby, co;
k. (naenkrat) hned, rázem, zne-
nadání

kaša f. kaše

kateri, *a*, *o* = *kteri*, *a*, *o* který

kaz-en, *zni* f. trest, pokuta; *-enski*,
a, *o* trestní; *-nujem*, *ováti* tre-
 stám

kažem, *kázati* ukazují; *k. se* jevím
 se; *kaže mi kaj storiti* je mi
 radno, záhodno, zbývá mi něco
 učiniti

kdaž? kdy?

kedar = *kadar* když

kedó? = *kdo?*

ker protože, poněvadž, jelikož, ježto
kesám se česa lituji, pykám něčeho
ki jenž, jež, již, co = jenž atd.

kij m. palice

kimam kývám

kisel, *sla*, *o* kyselý; *-o se držím*
 dělám kyselý obličej

krit-a f. cop; sval; *-nat*, *a*, *o* sval-
 natý

kje? kde?

kladvo n. = *kládivo* n. kladivo

klanjám klaním, kloním

klavern, *a*, *o* zkormoucený

klečím, *kléčati* klečím

klepljem, *klépati* n. *klepáti* kle-
 pám

klešče f. plur. kleště

klet, *í* f. sklep

klíc m. volání, výkřik

klíčem, *klícati* volám

klijem, *kliti* klíčím, pučím

klju-b s dat. přes, vzdor; *-č* m. klíč;
-ka f. klika; *-se*, *eta* n. klisna

klobúk m. klobouk

klop, *í* f. lavice, škamna; *-ica* f. la-
 víčka

kmalu brzy, v brzku, hned, málem;

k. potěm nedlouho, brzy nato

kmečki, *a*, *o* = *kmetski*, *a*, *o* selský

kmet m. sedlák, rolník; *na -ih* na
 venkově; *s -ov* s venkova

kne-ginja f. kněžna; *-z* m. kníže;
-ževič m. knížecí syn, prince; *-žji*,
a, *e* knížecí; *-žnja* f. kněžna

knji-ga f. kniha; *-žéven*, *vna*, *o* spi-
 sovný, literární

ko když, až, jako, nežli, leda; *ko bi*
 kdyby, jako by; *več ko* čím více;

manjši ko čím menší

kobil-a f. kobyla; *-ar*, *rja* m. ko-
 bylář; *-ica* f. kobylka

koč-a f. chalupa; *-ija* f. kočár; *-ijáž*
 m. kočí

kod? kudy? *-er* kudyž, kudy

koj = *takój* hned

koji, *a*, *e* = *kateri*, *a*, *o*

kokoš f. slepice

koledár, *rja* m. kalendář

kolik, *a*, *o* = *kólikšen*, *šna*, *o* jak
 veliký, kolikátý; *-o?* kolik?

kol-nem, *kleti* s akk. klnu někomu;

-ó, *-ésa* n. kolo; *-a* n. plur. vůz;

-odvòr, *óra* m. nádraží

komaj sotva, stěží

komandiram komandují

kon-čám do-, u-, skončím; *-čen*,
čna, *o* konečný; *-čnik* m. konec,
 hrot; *-ec*, *nca* m. konec; *po koncu*
 vzhůru; *-ec* s gen. na konci

konj m. kůň; *-ák* m. konírna; *-ár*,
rja m. koňář; *-lč*, *íča* m. koníček

= *-iček*, *čka* m.

kop-alíšče n. lázně; *-íto* n. kopyto;
-rním, *éti* dychtím; *-ún* m. kapoun

korák m. krok; *-am* kráčím

koristen, *tna*, *o* užitečný, prospěšný
Koroško, *ega* n. Korutany

kos m. kus; *k.* adj. nesklonné: ro-
 ven silou; *k. sem komu* roven
 jsem silou někomu; *sem k.* =
morem; *-ec*, *sca* m. sekáč; *-ma-*
tím neslušně mluvím

kost, *í* f. kost; *-anj*, *ánja* m. kaštan
koš-ara f. košík; *-át*, *áta*, *o* košatý;
-trún m. beran
kot jako, jakožto, nežli
kováč m. kovář; *-nica* f. kovárna
kovčeg, *éga* m. kufr
kovina f. kov
koz-a f. koza; *divja k.* kamzik; *-ár-ček*, *čka* m. pohárek; *-árec*, *rea* m. pohár; *-ji*, *a*, *e* kozi
koža f. kůže
krača f. kýta, šunka
kraj m. kraj, krajina, končina, místo; střecha (u klobouku); *k.* s gen. na kraji, vedle, u; *-éven*, *vna*, *o* místní
kralj m. král; *-éstvo* n. = *-evína* f. království; *-évski*, *a*, *-o* královský
kranjski, *a*, *o* kraňský, krajinský
Kranjsko, *ega* n. Krajina, Kraňsko
krasán = *krasen*, *sna*, *o* krásný
krasota f. krása
kratkočasim se krátím si chvíli, bavím se
krč-evít, *a*, *o* křečovitý; *-im* se zdráhám, zpěčuji se; *-már*, *rja* m. krčmář, hostinský; *-maríca* f. hostinská
krepek = *krepek*, *pka*, *o* křepký, silný
kresilen, *lna*, *o* křesací; *-a goba* zapalovací hubka
krešem, *krésati* křesám
kri, *krví* f. krev
kri-čím, *kríčati* křičím; *-k* m. křik; *-plje*: *na vse -plje* vši silou; *-stján* m. křesťan
křiv, *a*, *o* křivý; *vinen*; *k.* česa *vinen* něčeho, něčím; *po -em* křivě, neprávem; *-da* f. křivda, vina; *-íca* f. křivda, bezpráví; *po -íci*

neprávem; *-ičník* m. nespravedlivý;
-ověrski, *a*, *o* bludný, kacířský
kříž m. kříž; *-em* křížem; *-ec*, *žca* m. křížek; *-ev*, *a*, *o* křížový
krog m. kruh; *k.* s gen. okolo; *k.* *in k.* kolkolem, kolem do kola
krojác m. krejčí
krona f. koruna; *-m* korunuji
kropílnica f. kropenka
krotím krotím
krst m. křest; *živ k.* živá duše; *-ni*, *a*, *o* křestní
krščan-ski, *a*, *o* křesťanský; *-stvo* n. křesťanství
kruh m. chléb; *-ek*, *hka* m. chlebíček
krv-áv, *a*, *o* krvavý; *-olóčen*, *čna*, *o* krvelačný, krvežíznivý
kuha f. vaření; *-m* vařím; *-rica* f. kuchařka; *kúhinja* f. kuchyně
kujem, *kováti* kuji
kulisa f. kulisa
kulturen, *rna*, *o* kulturní
kup m. kupa, hromada; *-čija* f. kupectví, obchod; *po -čiji* za obchodem, na obchodní cestu (ě), *-čujem*, *eváti* obchoduji; *-im* koupím
kur-im topím; *-jáva* f. palivo; *-ji*, *a*, *e* kuří
kvěčjemu nanejvýše
kvišku do výšky, vzhůru

L

ladja f. loď, koráb
lah-ek, *hka*, *o* lehký, snadný; *-ko* *noč!* dobrou noc! *-komiseln*, *a*, *o* lehkomyšlný
lajam štekám
lak-et, *kta* m. loket; *-ota* f. lačnost, hlad

lan-i loni; *-ski, a, o* loňský
las, a, ú m. vlas; *-ám* tahám za vlasy
last, í f. vlastnictví, majetek; *-en, tna, o* vlastní; *-ím si* přivlastňuji si; *-ník* m. vlastník, majitel
latin-ski, a, o, latinský; *-ščina* f. latina

lazim plazím se, plížím se, lezu
laž, í f. lež; *-em, lagáti* lžu
le jen, pouze, toliko
lej = glej, lejte = glejte; lej si no!
 tak se na to podívej!

lenoba f. lenivost

lep, a, o hezký, pěkný; *-ák* m. vývěšek, plakát

les, a, á m. dřevo, les; *-én, a, o* dřevěný; *-tva* f. řebřík

le-tá, le-tó = ta-le, to-le tenhle, tohle

let-en, tna, o roční; *-ím, éti* letím, běžím; *-o* n. rok; *čez -o in dan* po letech; *ob -u* po roce; *po -u, -i* v létě

lev, leva m. lev

lev, a, o levý; *na -i* po levé straně; *-íca* f. levice, levá ruka

lezem, lesti lezu

lež-é [v] leže; *-ím, áti* ležím

lijem, liti leji; *lasjé lijó* vlasy splývají

lipovina t. lipové dřevo

literaren, rna, o literární

ljub, a, o milý; *-ček, čka* m. miláček, kochánek; *-ézen, žni* f. láska; *-ézni póln* laskyplný; *-ezni v, íva, o s kom* laskavý, přívětivý k někomu; *-ica* f. milenka; *-im* miluji; *-i se mi* chce se mi, je mi líbo

Ljubljana t. Lublaň; *ljubljanski, a, o* lublaňský

Ljudevit Ludvík

ljud-jé lidé; *-stvo* n. lid, národ

ljut, a, o litý

logar, rja m. lesník

lomim lámu

lopim plácnu; *bes te lopi!* hrom tě tuk!

lotim se česa dám, pustím se do něčeho

luža f. louže

lov-ec, vca m. lovec, myslivec; *divji* l. pytlák; *-ím* lovím, chytám; *-ski, a, o* lovecký, myslivecký

luč, í f. světlo

luknja f. díra, otvor

M

máčeha f. macecha

mačka f. kočka

mah, a, ú m. mech; *-am jo* ženu se, ubírám se (rychle); *-oma* okamžitě, rázem

majhen, hna, o malý

makàr třebas

mal-enkost f. maličkost; *-ík* m. būžek, modla; *-ojeden, dna, o* kdo málo jí; *-one* bezmála; *-oprídnež* m. ničema, dareba

mámica f. mamička, matinka

manj méně; *-ka kaj* n. česa schází něco, nedostává se něčeho

mar snad; raději; *kaj mi je to m.?* co je mi do toho? *m. mi je česa, za kaj* je mi do něčeho, dbám něčeho, na něco; *-ec, rca* m. březem

Marko m. Marek

marljív, íva, o dbalý, pilný, snaživý
mársi-kàj ledaco; *-kàk, a, o* ledakterý, nejeden; *-kdò* leda-, leckdo

maršál m. maršálek
maš-a f. mše; *-ník* m. kněz
máterin, a, o matčin
Matevžek Matějček
mati, ere f. máti, matka
Matija Matyáš
mávrica f. duha
mečem, mélati s akk. metám, házím něčím
med s akk. a instr. mezi; *-tém ko* zatím, co; kdežto; *-ved, éda* m. medvěd
megla f. mlha
meh m. měch; *-ek, hka, o* měkký
mej-a f. meze, hranice; *-áč* m. po-
 mezní strážník
meljem, mleti melu (i)
men-da snad, asi; *-ica* f. směnka;
-ih, iha m. mnich; *-išič* m. mní-
 šek; *-im* míním, myslím; *-im se*
 zmiňuji se, mluvím; *-im se za*
kaj všímám si něčeho, dbám na
 něco
merim měřím; mířím
mes-ár, rja m. řezník; *-arica* f.
 řeznice; palice, sekera (k porážení
 dobytka); *-ec* m. měsíc; *-ec dni*
 celý měsíc; *-ó* n. maso; *-ten, tna,*
o městský; *-tna hiša* radnice; *-to*
 n. město; místo; *-toma* místy;
-to s gen. místo, na místě
meš-am míším, míchám; *-čàn, ána*
 m. měšťan; *-étar, rja* m. doha-
 zovač
met-er, tra m. metr; *-úlj* m. motýl
migam kývám, kynu
mika me kaj láká, vábí, zajímá mě
 něco
milijón m. million
milo nebo širé nebe

míloščina f. almužna
mimo s gen. mimo, kolem, okolo;
-gredé mimochodem
min-em, niti minu, uplynou; *-íster,*
tra m. ministr
mír, a, ú m. mír, klid, pokoj; *-en,*
rna, o klidný; *-óven, vna, o* viz
pogájanje; *-újem, ováti* zacho-
 vávám mír, klid
mis-el, sli f. mysl, myšlenka, úmysl;
m. me je zamýšlím, mám v úmyslu;
-ijónski, a, o misijnářský
miz-a f. stůl; *-ár, rja* m. truhlář;
-ica f. stolek
mlad-enič m. mládenec, mladík, ji-
 noch; *-óst* f. mladost, mládí
mlen, a, o = *mlet, a, o* umletý
mnenje n. mínění, náhled
množica f. množství, dav, zástup
moč, í f. moc, síla; *ni m.* nelze,
 není možné; viz *morem!*
močán = *močen, čna, o* silný
moder, dra, o modrý; moudrý
modróst f. moudrost
mogdč, óca, e možný; *-en, čna, o*
 mocný, mohutný
moj, a, e můj; *-ster, tra* m. mistr;
-ster-skaza bídil, packář
moka f. mouka
mol-čé mlčky; *-čím, mólčati* mlčím;
-čljivost f. mlčenlivost; *-im* s akk.
 modlím se k někomu; *-ítev, tve* f.
 = *ítva* f. modlitba; *-k* m. mlčení
moram musím
Moravsko, ega n. Morava
mor-da snad; *-em, moči, mogel*
 mohu; *ni mi moči* nelze mi, ne-
 mohu; *-im* morím; vraždím; *-ítev,*
tve f. vražda, vraždění; *-nár, rja*
 m. námořník, plavec, lodník
most, a, ú m. most

moš-ki, a, o mužský, zmužilý; *-nja* f. měsíc; *-njíček, čka* m. malý měsíc, váček

motoglàv, áva, o závratný, pomatený

motrilec, lca m. pozorovatel

mož, á m. muž; *-ák* m. statný muž; *-ím* vdávám

mravlj-a f. mravenec; *-íněji, a, e* mravenčí; *-íšče* n. mraveniště

mrazim osočuji

mreža f. mříže, síť

mučenica f. mučednice

mudím zdržuji, namáhám; *m. se* zdržuji se, meškám, dlím; *mudí se* již je čas; *mudí se mi* spěchám, pospíchám

muha f. moucha

N

na! nate! na! nate! tu máš, máte!

načím, ína m. způsob

naď s akk. a instr. nad

nád-ějem, ejati se naději se; *-enj* = *naď njega*; *-lěžen, žna, o* obtížný, dotěrný; *-lóga* f. soužení, trampa; *-oměščam* nahrazuji; *-strópje* n. patro, poschodí; *-vój-voda* m. arcivévoda, -kníže; *-zór-ník* m. dozorce, inspektor; *-zór-újem, ováti kaj* dozírám, dohlížím na něco

naenkrat najednou, současně, rázem

nag-ibam, -ibljem nahýbám, ponoukám; *-nem, niti se* nahnu se; *-ovorím* oslovím; *-rmádím* nahromadím, nakupím

nahajam nacházím, nalézám

naj at, nechť, aby; *-dem, najti, našel* najdu; *-emnína* f. nájemné;

-in, a, o, náš, nás dvou; *-popréj* nejdříve; *-préj* nejdříve, nejprve = *najprvo*; *-več* nejvíce

nak-ljuče n. náhoda; *-oválo* n. kovadlina

nal-ahko zlehka; *-àšč* naschvál, schválně; *-íjem, -íti* naleji; *-ožím* naložím

nam-akam namáčím; *-èn, éna* m. účel, úmysl; *-énjam* zamýšlím, chystám; *-erávam* zamýšlím, hodlám; *-ésto* s gen. na místě, místo; *-reč* totiž, neboť

nap-àď, áda m. napadení, přepad, -ení; *-ádem, -ásti, -ádel* na, přepadnu; *-étost* f. napětí; *-něm, -ěti* napnu; *-ólním* naplním; *-ótim se* vydám se na cestu; *-óťje* n. překážka v cestě

naprà̃m s dat. vůči

naprav-a f. za-, zřízení; *-ím* učním, udělám; *-ljam* zařizuji, chystám

napréj napřed, vpřed, ku předu, dále

napřežem, -preči, -pregel zapřáhnou

napùh, úha m. pýcha, nadutost

naraščam vzrůstám, přibývá mne

nara-va f. příroda; *-ven, vna, o*

přírodní, přirozený; *-vnóst* rovnou,

přímo; *-zen* od sebe

nare-čje n. nářečí; *-dím* udělám

naro-be naruby, naopak; *-čím* nařídím, objednáám; *-čje* n. náručí

národ-en, dna, o národní; *-ím se* narodím, zrodím se; *-nják* m. vlastenec

nasadím nasázím

nase = *na sebe*

nas-elišče n. osada; *-ítim* nasytím

nasléd-nica f. nástupkyně; *-ník* m. následník, nástupce

naslonim opru

naslòv, óva m. název, titul, adresa

nasméh m. úsměv; *-nem, niti se*
usměji se = *nasmejem* n. *nasme-*
jam, nasmėjati se

nasprot-en, tna, o protivný, opačný,
protější; *-i* = *naproti*; *-nik* m.
protivník, odpůrce

nastan-ek, nka m. povstání, vznik;
-em, nastati nastanu, povstanu,
vzniknu

nastežáj dokořán

nastopím na-, vystoupím

natak-ar, rja m. číšník, sklepník;
-arica f. číšnice, sklepnice; *-nem,*
niti napíchnu; nasadím

nategnem, niti natáhnu, vytáhnu

nató nato; *-vorím* naložím, nakupím

natura f. nátura

navad-a f. zvyk, obyčej; *-en, dna,*
o obyčejný, obvyklý; *-im se česa*
zvyknu, přivyknu něčemu

nav-dajam jímám; *-dúšen, a, o*
nadšený; *-elíčam se česa* nabažím
se čeho, omrzí mě něco; *-lášč* =
nalášč; *-zlic* = *kljub*

nazáj zpátky, nazpět

naznanjam oznamuji, sděluji

neb-esa n. plur. nebe (bydliště bla-
žených); *-éški, a, o* nebeský; *-ó*
n. nebe, obloha

nečák m. synovec

ned-arvo tega před nedávnem; *-élja*
f. neděle; *-éljski, a, o* nedělní;
-ólžen, žna, o nevinen; *-ostáje*
česa nedostává se něčeho

neenkrat nejednou

nego než, nežli

nehoté = *nehótoma* bezděky

nek-aj něco, cosi, několik, poněkud;
-am někam; jaksi; *-atéri, a, o*

Skrbinšek, Učebnice jaz. slovinského.

některý; *-daj* někdy, kdysi, jednou;
-dánji, a, e bývalý; *-do* někdo,
kdosi; *-edánji, a, e* = *-dánji,*
a, e; *-i, a, o* kterýsi, jakýsi;
-i prý; *-óliko* několik

nem, a, o němý; *-áren, rna, o* ne-
dbalý

Nemec, mca m. Němec

nem-iren, rna, o neklidný, nepo-
kojný; *-ški, a, o* německý

nená-doma nenadále, z nenadání;
-váden, dna, o neobyčejný, ne-
obvyklý

neo-mejèn, éna, o neobmezený;
-pážen, a, o nepozorován; *-vržen,*
žna, o nezvratný

nepo-boljšljiv, íva, o nepolepsitelný;
-ročèn, éna, o neoddaný; *-sréden,*
dna, o bezprostřední; *-šténost* f.
nepoctivost; *-trében, bna, o* zby-
tečný; *po -trébnem* zbytečně

nepre-cenljiv, íva, o neocenitelný;
-míčen, čna, o nepohnut, ne-
hybný; *-móžen, žna, o* nemajetný;
-néhoma neustále, bez přestávky;
-skrbljèn, éna, o nezaopatřen;
-stáno neustále; *-vídnost* f. ne-
prozřetelnost, neopatrnost

nepri-čakován, a, o neočekávaný;
-jétnost f. nepřijemnost

nerešen, a, o nerozřešený

nesebičnost f. nesobeckost, nezištnost

neskončen, čna, o nekonečný

neslověč, éča, e neslavný

nesmrten, tna, o nesmrtelný

nesposoben, bna, o nezpůsobilý, ne-
schopný

nesreč-a f. neštěstí, nehoda; *-en,*
čna, o nešťastný

nestrahován, a, o beze strachu

neumen, mna, o nerozumný, hloupý

neumrjôč, a, e nesmrtný
neusmiljen, a, o nemilosrdný
nevar-en, rna, o nebezpečný; *-nost*
 f. nebezpečství
nevedé nevědomky
neveden, dna, o nevědomý
nev-eren, rna, o nevěřící, nedůvě-
 řivý; *-ésta* f. nevěsta; *-ólja* f.
 nevole, neochota; *-óljen, ljna, o*
 s nevolí, nevrlý, rozhořčený; *-šé-
 čen, čna, o* nevrlý, mrzutý
nezadovoljnež m. nespokojenec
nezákonski, a, o nemanželský
neznàn, ána, o neznámý
neznanje n. neznalost, nevědomost;
 neznámá krajina, cizina
ni není; ani
nič nic; *meni n. tebi n.* beze všech
 okolků
nihče = nikdo
nikák, a, o nijaký; *-or* nijak; *-oršen,*
šna, o nijaký, žádný
nik-amor nikam; *-ár* nijak, nikte-
 rak; *-ár že* nato, neřku-li; *-dar*
 nikdy; *-jér* nikde; *-óli* nikdy
nižava f. nížina
nížjegimnazijec, jca m. žák nižší
 třídy gymnasiální
njegòv, óva, o jeho (přivlastň.)
njen, a, o její
njih jejich (přivlastň.) = *njihov,*
a, o
njun, a, o jejich, jich dvou
nobeden = nobèn, éna, o žádný
nocój dnes (na) večer; v noci na
 dnešek
noč, í f. noc; *po -i = ponoči* v noci;
velika n. velikonoce
nogavica f. punčocha
nohet, hta m. nehet
norec, rea m. blázen; dvorní šašek

nos, a, ú m. nos
noša f. kroj
not-er dovnitř; *-re, -ri* uvnitř
novica f. novina
nož m. nůž

O

o s lok. o; viz §§ 51., 59.
ob s akk. dle § 51.: vedle, podél, u,
 při, do, o
občekoristen, tna, o obecně prospěšný
obč-i, a, e obecný; *-ina* f. obec;
-ínski, a, o obecní; *-ínstvo* n.
 obecnstvo
občudujem, ováti s akk. ob-, po-
 divuji se někomu
obču-jem, eváti obcuji, udržuji styky;
-tim pocítím
obdám obeženu, obklopím
obdarím obdařím, obdaruji
obdelujem, ováti vzdělávám (pole)
obe-sim oběsím, pověsím; *-tam* sli-
 buji
obhajam obcházím; slavím, oslavuji
običen, čna, o obvyklý
obidem, obiti, obšěl obejdu
obil, a, o = obílen, lna, o hojný
obísk m. návštěva; *-újem, ováti* na-
 štěvuji
obiščem, -ískati navštívím
objamem, objeti obejmu
oblá-k m. oblak, mračno; *-st* f. moc
oblečem, -leči, -lekel obleku
obledím, éti zblednu
obleka f. oblek, šaty, šatstvo
obletavam obletuji
obli-čje n. obličej; *-ka* f. tvar, forma,
 podoba
oblju-ba f. slib; *-bim* slíbím; *-dim*
 zalidním
obložím ob-, naložím, obtížím

obna-šam se chovám se; *-šanje* n. chování (se)
obožujem, eváli zbožňuji
obramba f. obrana, ochrana
obráz, áza m. obličej, tvář; obraz
obrekovalec, lca m. utrhač, pomlouvač
obrést f. úrok; *-újem, ováli* zúrokuji
obrnem, niti obrátím, otočím
obrtňijski, a, o průmyslový
obsedím, éti zůstanu seděti
obsekam osekám
obso-dím odsoudím; *-jenec, nca* m. odsouzenec
obstanem, -stati stanu, zastavím se
obsteklím, éti rozvzteklím se, ustrnu
obtóženec, nca m. obžalovaný
obu-božam zchudnu; *-dím* vzbudím, vznitím
obu-jam vzbuzuji; *-jem, obuti* obuji; *-p* m. zoufalství; *-pen, pna, o* zoufalý; *-vam* obouvám
obvladam ovládnou, opanuji, přemohu, překonám
obzidje n. hradby
obžal-ovanje n. politování; *-újem, ováli* kaj lituji, pykám něčeho
ocepek, pka m. klacek
oča = *oče, éta* m. otec
očenašek, ška m. očenášek
očesce n. očko
očítanje n. vyčítání, výčitka
odbitek, tka m. srážka
odbòr, óra m. výbor, komite
oder, dra m. lešení, tribuna, jeviště; *sramotni o.* pranýř
odét, a, o oděn
odgo-varjam odpovídám; *-vor* m. odpověď; *-vorím* odpovím; *-vórnost* f. odpovědnost
odhajam odcházím

odhòd, óda m. odchod, odjezd
odidem, -iti, šel odejdu
odjaham od-, ujeđu (na koni); se-stoupím s koně, seskočím
od-kàr od té doby, co; *-kód?* odkud?; *-kóder* odkudž
odkorakam odkráčím
odkri-jem, -kriti odkryji, odhalím; *o.* se smeknu klobouk; *-t, a, o* odkrytý, zjevný, upřímný, otevřený
odkupim se = *zamerim se*
odkurim jo ztratím se, zmizím
odlašam odkládám
odli-čen, čna, o znamenitý, vznešený; *-kovánje* n. vyznamenání; *-kújem, ováli se* vyznamenávám se, vynikám
odločím odloučím, odtrhnu; rozhodnu; *o.* se rozhodnu se
odmerim od-, vyměřím, stanovím
odmevam ozývám se (o ozvěně)
odnesem, -nesti, -nesel odnesu, unesu
odobr-avam uznávám za dobré, schvaluji; *-ím* schválím
odpòr, óra m. odpor
odpo-tujem, ováli odcestuji; *-vém, -védati se čemu* odřeknu, vzdám se něčeho
odprèm, -préti, -prl otevru
odpustím odpustím
odrastem, -rasti, -rastel odrostu, dospěji
odrečem, -reči, -rekel se česa od-, zřeknu se něčeho
odřešeník m. spasitel, vykupitel
odřeším koga česa osvobodím někoho od něčeho
odsekam od-, useknu, utnu
odsihòb od nynějška, na příště, budoucně = *odsléj*
odstopim od-, postoupím, přenechám

odstotek, tka m. ze sta, procento
odstrižem, -striči, -strigel ustrihnu,
 utnu

odškodnina f. odškodné, náhrada
odtód odtud

odtrgam od-, utrhu

odvadím se česa odvyknu něčemu

odvalím od-, svalím

odvrnem, niti odvrátím

odvzamem, -vzeti odejmu

odzovem, -zváti se vabílu vyhovím
 pozvání

ogel, ogla m. úhel, roh, nároží

ogenj, ognja m. oheň

ogibljem se = izogibljem se

ogladím uhladím

oglasím se ozvu se

oglašam se za kaj hlásím se o něco

ogledam se ohlédnu se

ogledúh m. zvěď, vyzvědač

oglje n. uhlí

ogovorím oslovím

ogradím ohradím

ógrski, a, o uherský

ohladím ochladím, schladím

ohodek, dka m. cesta (k úřadu)

ohrabrím se chabrým se stanu,
 vzmůžím se

ókence n. okénko

okinčam o-, vyzdobím

oklěp, épa m. krunýř, pancéř

oklepam se česa pevně se držím
 něčeho

okó, očesa n. oko

okoli s gen. okolo, kolem; *-ca* f. okolí

okrāj, ája m. okres, župa

okrenem, niti se o-, zatočím se

okrepčám posilním

okròg s gen. okolo, kolem

okrogel, gla, o okrouhlý, kulatý

okús m. vkus; chuť

olajšam ulehčím, usnadním

olikan, a, o vzdělaný; *-ec, nca* m.
 vzdělanec

oma-hnem, niti ochabnu; *-mím*
 omámím; *-ra* f. skříň

ome-čím obměkčím; *-nim kaj* zmí-
 ním se o něčem; *-šim* prohnětu

omlatím zmlátím

ondi onde, tam

onečastím zneuctím

onkraj = onstran s gen. s oně
 strany

opa-sen, sna, o nebezpečný; *-zim*
 zpozoruji

operem, oprati o-, vyperu, smýji

opešam unavím se, zemdlím

opoldne o polednách, v poledne

opotikam vytýkám

oprav-ek, vka m. zaměstnání; *-ičú-*
jem, eváti ospravedlňuji, omlouvám

oprostím koga česa osvobodím ně-
 koho od něčeho, zprostím; *o. komu*
kaj prominu někomu něco

oráč m. oráč

oratár, rja m. = *ratár, rja* m. rolník

oreh, éha m. ořech

orjem, oráti oři, orám

orož-je n. zbraň; *-nica* f. zbrojnice;
-nik m. četník

os, í f. osa, náprava

oseb-a f. osoba; *-en, bna, o* osobní

osirotěl, a, o osiřelý

oskubem, oskubsti, oskubel oškubám

oslepím, éti oslepnu

osnoven, vna, o základní

osramotím zahanbím

osrče n. osrdí, prostředek

osrečím šťastným učiním

osta-jam zůstávám; *-nem, ostati*
 o-, zůstanu; *-rélost* f. stáří; *-vim*
 zůstavím, opustím

osvojím si osvojím si
oštejem, oštetí vyplátním
otépanje n. rvačka, pranice
otmëm, otëti koga česa vysvobodím
 někoho od, z něčeho
otòk, óka m. ostrov
ovca f. ovce
ovëm, ovëdeti vypátrám, vyslídím
oveselím se zaráduji se
ovinek, nka m. oklika, zatačka
ozadje n. pozadí
oz-ek, ozka, o úzký; *-ír* m. ohled;
v tem ozíru v té příčině; *-íram*
 se ohlídím se; *-nanílo* n. ozná-
 mení, inserát; *-nanjújem, eváti*
 oznamuji, hlásám; *-rëm, ozrëti,*
ozrl se ohlédnou se

P

pa ale, však, a, i, pak (ve větách
 tázacích); často do češtiny nepře-
 ložitelné; *pa je* a hotovo, a konec
pač asi, ovšem, právě; *p. pa* za to
 však
padem, pasti, padel padnu, spadnu,
 upadnu
palača f. palác
páli-ca f. hůl, berla; *-ička* f. hůlka
pamet f. rozum; *na p.* nazpamět;
-en, tna, o rozumný, chytrý; *-újem,*
ováti kaj pamatuji něco, pamatuji
 se na něco
panslavizem, zma m. panslavismus
papír, rja m. papír
parobrod, óda m. parník
pas, a, ú m. pás; *-t, í* f. past; *-tír,*
rja m. pastýř
paša f. pastva
patriárh m. patriarcha
pazim dávám pozor; *p. koga* dávám
 pozor na někoho

peč, í f. pec, kamna; *-át* m. pečet,
 razítko; *-át udarim* razítko výra-
 zím, razítkem označím
pečem, peči, pekel peku; *peče me*
kaj pálí mě něco
peklenski, a, o pekelný
peljám = peljem peljati vezu, vedu;
p. se jedu
penim se pěním se
pepel m. popel
per-esce n. pírkó; *-ó, ésa* n. péro;
-ót f. peruť, křídlo = *perút* f.;
-utnina f. drubež
Perziján m. Peršan
pes-ek, ska m. písek; *-em, smi* f.
 = *-en, sni* f. píseň, báseň; *-ma-*
rica f. zpěvník; *-nik* m. básník;
-niški, a, o básnický; *-t, í* f. pěst;
-tujem, ovati chovám (dítě); *-tunja*
 f. chůva, opatrovnice dětí
peš pěšky; *-pot* m. f. pěšinka
pet-a f. pata; *za -ami* v patách;
-ek, tka m. pátek; *-je* n. zpívání,
 zpěv
pev-am zpívám, prozpěvuji; *-ec, vee*
 m. pěvec, zpěvák; *-ka* f. pěvkyně,
 zpěvačka; *ptica -ka* zpěvavý pták
píča f. pice
pihljám foukám, vanu
pij-ača f. nápoj; *-àn, ána,* o opilý
pipec, pca m. kudla, nožík
pisalen, lna, o psací
pis an, a, o psaný; strakatý; *-ano*
 pogledam koga přísně se podívám
 na někoho; *-anje* p. psaní, spis;
-ár, rja m. písař; *-árna* f. pi-
 sárna, kancelář; *-átelj* m. spiso-
 vatel; *-ateljévánje* n. spisování;
-áva f. písmo, způsob psaní; *-mice*
 n. psaníčko; *-mo* m. psaní, dopis,
 listina

piščalka f. píšťalka
pišem, písati píši; *p.* se jmenuji se
pička f. datel
plač-am zaplatím; *-ilo* n. plat, odměna; *-újem, eváti* platím, splácím
plamen, éna m. plamen
plan-ina f. hora; *-óta* f. planina, vysočina
plášť m. plášť
platnén, a, o plátěný
plaváč m. plavec
plejem, pleti pleji
pleme, éna n. plémě; *-nitáš* m. šlechtic
ples m. ples, tanec
plešem, plésati tančím
pljuč-a n. plur. plíce; *-nica* f. zánět plic
ploska-m tleskám; *-nje* n. tleskání
po s akk. pro; viz § 39., pozn. 4. a); § 51.1 s lok. po
poberem, -bráti seberu, zvednu; *p. jo* odklidím se
pobesim pověsím, sklopím
pobi-jem, -ti po-, zabiji, potluku; *-ram* sbírám, zvedám
pobledím, éti = *obledím*
pobòj, ója m. vražda
pobrežje n. pobřeží
pobrišem, -brísati utru, setru; *p. jo* upláchnu
pobrskam po čem rozhrabu něco
poča-kam koga počkám na někoho; *-si* pomalu, zvolna
počekám počmárám
počen, a, o napuklý, prasklý
poče-nem, niti schoulím se, klesnu; *-njam* počínám; *-san, a, o* učený; *-tek, tka* m. počátek
poč-im puknu, prasknu; *-ítek, tka* m. odpočinek; *-itnice* f. plur. prá-

zdny; *-ívam* odpočívám; *-něm, -éti* počnu
poda-jam (-jem) podávám; *p. se kam* vydávám se někam; *-m* podám
podelím podělím, udělím
poderem = *podrēm, -drēti, -drēl* zbořím, porazím, zvrátím; přejedu
pod-jarmim ujařmím, podmaním, *-robím; -jētje* n. podnik; *-lága* f. podklad, základ; *-nébje* n. podnebí; *-óba* f. podoba, obraz; *-ólgast, a, o* podlouhlý; *-plāt, āta* m. podešev; *-plāte pokažem* ukáži paty, prehnu, uteku; *-póra* f. podpora; *-īt, a, o* zbořen; *-stávim* pod-, nastavím, přikuji; *-stópim se česa* podstoupím, *-niknu* něco, opovážím se
poga-ča f. koláč; *-janje* n. jednání, vyjednávání; *mirovna -janja* jednání o mír; *-n* m. pohan; *-nski, a, o* pohanský; *-sím* uhasím
poglavár, rja m. pohlavár
pogled, éda m. pohled; *-am koga* pohledím, podívám se na někoho
pogodím prav dobře učiním, povede se mi
pogòj, ója m. podmínka
pogoltnem, niti pohltním, spolknu
pogo-relec, lca m. po-, vyhořelec; *-ríšče* n. pohoříště, spáleniště; *-stím* pohostím
pogó-sto(ma) zhusta, často; *-vor* m. rozhovor, *-mluva; -zdovánje* n. zalesňování
pogre-jem, -ti za-, ohřeji; *-znem, zniči* pohřzím, ponořím
pogrnjen, a, o prostřený; *črno p.* v smutek zahalen
pogume mna, o odvážlivý, udatný

pohajam navštěvuji (školu)
pohvalim pochválím
poizkušam zkusím, vy-, prozkoumám
pojasni-lo n. objasnění, vysvětlení;
 -*m* objasním, vysvětlím
pojem, peti pěji, zpívám; příjemně
 zvučím, cinkám
pojím napájím
pokadim po-, vykouřím; *pod nos*
se mi pokadí nepříjemně se mě
 dotkne
pokàj = zakàj
pokam pukám, praskám
pokažem, -kázati ukáží, objevím
pokesám se kaji se
pokimam kývnu
poklekavam klekám
pokleknem, niti kleknu
pokličem, -klícati po-, zavolám
pokoj, ója m. pokoj, klid
pokoncu = po koncu vzhůru
pokopališče n. hřbitov
pokoren, rna, o komu poslušen ně-
 koho
pokrijem, -kriti po-, přikryji
pokvarim poškodím, zkazím
pol půl, na půl; -*ágoma* ponenáhlu,
 znenáhla; -*astím se česa* zmocním
 se něčeho; -*drúgi, a, o* půldruhý;
 -*eg* s gen. vedle; -*étje* n. léto;
 -*étu (i) = po letu (i)* v létě; -*ič,*
iča m. půl pinty; -*íp* m. přezdívka
 pro strážníka; -*itičen, čna, o* po-
 litický; -*itika* f. politika
polj-e n. pole; -*ski, á, o* polní; polský;
 -*úb, úba* m. polibek, hubička;
 -*úbim* políbím
polk-enca f. žaluzie; -*óvnik* m. plu-
 kovník
poln, a, o plný

polo-tím se zmocním se; -*vica* f.
 polovice, polovina; -*žím* položím
poma-gam pomáhám; *kaj pomaga?*
 co je platno?; *nič ne pomaga*
 není nic platno; -*žem, pomázati*
 pomáží
pome-nek, nka m. rozhovor, -mluva;
 -*nim* znamenám; -*nim se kaj* po-
 hovořím si o něčem; -*tem, -sti,*
 -*tel* po-, vy-, zametu
pomil-ovalen, lna, o útrpný, lítostný;
 -*újem, ováti* lituji
pomišlim pomyslím, povážím
pomlád f. jaro; *spomladi* na jaře,
 z jara; -*ánski, a, o* jarní
pomoč f. pomoc
pomore, -moči, -mogel pomohu
ponaredím napodobím, padělám
ponesrečim se přijdu k úrazu; ne-
 podařím se
ponižnost f. poniženost, skromnost
ponočevanje n. ponocování, bdění
ponoči = po noči v noci
ponòs, ósa m. pýcha, chloubá, hrdost
ponosen, sna, o pyšný, hrdý
ponu-dim nabídnou; -*jam* nabízím
pooblastilo n. plnomocenství
poostřim zostřím
popi-ham zfoukám; *p. jo* »ufouknu«,
 jsem, budu ten tam; -*jem, popiti*
 vypiji
poplačujem, eváti splácím
popokam popukám, puknu
popol-dan, dne m. odpoledne; -*dne*
 odpoledne; -*noma* úplně
popot-en, tna, o cestovní; -*nica* f.
 pocestná
poprašam s akk. otáží se někoho
poprēj dříve
poprimem, -prijéti podržím
porabim kaj použiji něčeho

poravnám vyrovnám, spořádám, za-
pravím
porazím porazím, překonám
porečem, -reči, -rekel řku, řeknu
porinem, niti strčím, posunu
poročilo n. zpráva
Porodica = Porodnica f. Rodička
poroka f. oddavky
posadka f. posádka
poseb-ej zvlášť; *-en, bna*, o zvláštní;
-no zvlášť
posekam posekám, porazím
posel, sla m. posel; čeledín; za-
městnání, záležitost; plur. čeled
posest-ník m. majitel; *-vo* n. sta-
tek, usedlost
poslan-ec, nca m. po-, vyslanec;
-ski, a, o poslanecký; *-stvo* n. po-
slanstvo, posláni
poslavljam se od koga, pri kom,
s kom loučím se s někým
posléd-ica f. následek; *-nji, a*, e
poslední
poslopje n. budova, stavení
poslovím se od koga, pri kom,
s kom rozloučím se s někým
poslušalec, lca m. posluchač
poslušam s akk. poslouchám ně-
koho
posnamem, -sneti napodobím
posnemam napodobuji
poso-da f. nádoba, nádobí; *-dim*
půjčím; *-jílница* f. záložna; *-jú-*
jem, eváti půjčuji
pospešim uspěším, urychlím
pospravljén, a, o zapakován, zaba-
len
posrebrím posříbřím
posre-čim se po-, vydarím se; -do-
vánje n. prostředkování, prostřed-
nictví

posta-jam stávám se; zastavuji se;
-nem, postati stanu se; *-váč* m.
lenoch; *-vim* postavím, ustanovím;
-vljam stavím, postavuji
póstelja f. postel
posteljem, -stlati ustelu
postila f. postila; *-m* sypu
postojím, -státi stanu, zastavím se
posujem, -suti posypu
posvetím po-, vysvětim
pošilj-am posílám, zasílám; *-áte*
-tve f. zásilka
pošljem, posláti pošlu, zašlu
pošten, éna, o poctivý
pošten, tna, o poštovní
poštévanka f. násobilka
pot m. f. cesta; *božja p.* pouť; *to p.*
tenkrát
poteg-nem, niti po-, vy-, stáhnu;
p. jo pustím se, vypravím se; *-ú-*
jem, ováti se za kaj ucházím
se, usiluji o něco, zastávám se
něčeho
potèm potom
poteptám rozdeptám, rozšlapu
potepúh m. tulák
potisnem, niti strčím, nastrkám
potlej = potèm
potoček, čka m. potůček
potok, óka m. potok
potopím potopím, ponořím
potrata f. marnotratnost
potrdím po-, utvrdím, upevním
potreba f. potřeba, potřeba; nedo-
statek; *p. mi je česa* je mi ně-
čeho potřebí, potřebuji něčeho
potrèm = potarem, -tréti, -trí po-
tru, zdrтім
pou-čím poučím; *-čújem, eváti kaj*
vyučuji něčemu
pouk m. vyučování

použijem, -*žiti* po³žiji
povabilo n. pozvání
povabim pozvu
poveljnik m. velitel
povém, -*védati* povím
poverilnica f. průkaz, průvodní list
pověst f. pověst, povídka
povod, *óda* m. podnět, příčina
povprašam s akk. otáží se někoho;
 -*šujem*, *eváti* táži se, vyptávám se
povr-nem, *niti* se navrátím se; -*šje*
 n. povrch
povs-ëm vesměs, veskrz; -*ód* všude
pozabim zapomenu
pozdráv, *áva* m. pozdrav; -*im* po-
 zdravím, při-, uvítám; -*ljam* po-
 zdravuji, vítám
pozimi v zimě
poziv, *íva* m. vybídnutí; obsilka
pozlatím pozlatím
pozna-nje n. znalost; -*m* znám; -*vam*
 poznávám. znám, umím
pozneje kompar. od *pozno* pozdě
pozornost f. pozornost
pozvanjam zvoním (v přestávkách)
pozvoním po-, zazvoním
poženem, -*gnati* po³ženu; *p.* (*konje*)
 pobidnu koně
praš-am ptám se, táži se; -*im* prá-
 ším; -*ki*, *a*, *o* pražský
prav správně, dobře, velmi, hezky;
imám p. mám pravdu; *če p.* tře-
 bas, byti; *p. za p.* = *pravzapráv*
 vlastně; -*da* f. právo; -*danski*, *a*,
o počestný, poctivý; pravý; -*íca* f.
 právo; *po* -*íci* právem; *imám kaj*
na -*íci* mám právo na něco, mám
 vymíněno; -*íčen*, *čna*, *o* sprave-
 dlivý; -*íčník* m. člověk spravedlivý;
 -*ílo* n. pravidlo; -*im* pravím, říkám
praz-en, *zna*, *o* prázdný; -*a vera*

pověra; -*nik* m. zasvěcený svátek;
 -*nujem*, *ováti* zahálím; oslavuji
Pražan, *ína* m. Pražan
pražnji, *a*, *e* sváteční
pre prý; *pre-* pře-; příliš
prebodem (= *prebóm*), *prebiti* vy-
 stojím, zažiji, zkusím; *p.*, *prebo-*
sti, *prebodel* probodnu
prebival ec, *lca* m. obyvatel; -*stvo*
 n. obyvatelstvo
prebrisanost f. zehytralost
prebudím probudím
precej ihned; dosti, značně
predem, *presti*, *predel* předu
pred-lanski, *a*, *o*, předloňský; -*lo-*
žim předložím; -*městje* n. před-
 městí; -*no* dříve než; -*púst* m.
 masopust; -*rozen*, *zna*, *o* drzý, smí-
 lý; -*sédnik* m. předseda; -*stáva*
 f. představa, představení; -*stávljam*
 představuji; -*stójnik* m. představený,
 přednosta
pregovarjam přemlouvám
pregovor m. přísloví, pořekadlo; -*im*
 přemluví, promluví
pre-hajam přecházím; -*húd*, *a*, *o*
 příliš zlý, příliš prudký; -*idem*,
 -*íti*, -*šel* přejdu; uplynu; -*iskoválec*,
lca m. zkoumatel
prej dříve, spíše = *preje*
prej-a f. příze; -*mem*, *prejéti* při-
 jmu, přejmu; -*šnji*, *a*, *e* dřívější,
 předešlý
prek = *preko* s gen. přes (význam
 místní)
prekan-im přelstím; -*jen*, *a*, *o* pro-
 hnaný
prekujem, *ováti* překuji, překovám
premagam přemáhám, překonávám,
 přemohu
premajhen, *hna*, *o* příliš malý

premaknem, niti kaj hnu něčím s místa
premeten, éna, o vychytralý
premi-kastim zbiji; *-šljevánje* n. přemýšlení, rozjímání
premo-rem, premoči, premogel přemohu, zdolám, překonám; *-žen, žena, o* majetný; *-žénje* n. jmění
prenaglim se přenáhlím se
prenašam přenáším
prenesem, -nesti, -nesel přenesu
preobujem, -buti se přezuji se
preongavim pře-, změním
prepír m. spor, hádka; *-am se* pru se, hádám se
preplašim za-, splaším, polekám
preporod, óda m. znovuzrození, obrození
prepovém, -védati zapovím, zakáži
prepri-čam přesvědčím; *-čan, a, o* přesvědčen
preproga f. koberec
preprůst, ósta, o prostý, jednoduchý
prerán, a, o příliš časný, předčasný
prerežem, -rézati pře-, proříznu
prerinem, niti se proderu se
preseda mi kaj protiví se mi něco, jest mi protivně
prese-lim se přesídlím (se), pře-, odstěhuji se; *-nétim* překvapím
preskočim přeskočím
preskrbím, éti zaopatřím
presnět, a, o zatracený
presrčen, čna, o přesrdečný
prestav-im představím; *-ljanje* n. představování, překládání
prestožim, -státi přestojím
prest-ol, óla m. trůn; *-ólen, lna* o trůnní
prestrašim pře-, postraším, polekám
prestrelím prostřelím

presvět, a, o přesvatý
prešin-em, niti proniknu; *-jam* pronikám
prešte-jem, prešteti přepočítám, přepočtu; *-vam* přepočítávám
pretakam pře-, prolévám; *p. se* proudím
pretekel, kla, o uplynulý, minulý
pretím hrozím, vyhrožuji
pretres-em, -tresti, -tresel kaj otřesu, zatřesu, pojmu; *-ljív, íva, o* úžasný
prevěč příliš, příliš mnoho
preverim koga česa přesvědčím někoho o něčem
previd-en, dna, o prozřetelný, opatrný; *-nost* f. prozřetelnost, opatrnost
prevòd, óda m. překlad
prevzamem, -vzeti převezmu, na sebe vezmu
prezgodnji, a, e předčasný
prezir-am s akk. přezírám, nevšímám si někoho, pohrdám někým; *-ljív, íva, o* pohrdavý, opovrhlivý, lhostejný
prežejen, jna, o přežíznivý
preženem, -gnáti pře-, vy-, zaženu
pri s lok. při, u
pri-bijem, -biti přibiji; *-blížam* přiblížím; *-blížen, žena, o* přibližný; *-blížujem, -eváti* přibližuji
priča f. svědek, svědkyně; *pri tej priči* okamžitě; *-kujem, ováti* očekávám, čekám
pričnèm, -čéti počnu
prid m. užitek, prospěch; *s -om* s prospěchem, s dobrým výsledkem
pridem, priti, prišel přijdu; *pride do česa* dojde k něčemu; *p. nad koga* dojdou si na někoho

priderem = *pridrēm*, *pridrėti*, *pridrl* přiběhnu, přihrnu se
pridev-am přidávám; *-ek, vka* m. přezdívka
pridobí-m získám; *-tev, tve* f. vy-
 moženost
pridrdrám přihrčím
pridruž-im přidružím, připojím;
-újem, eváti kaj čemu přidružuji;
 připojuji něco k něčemu
prihajam přicházím
prihitím, éti přikvapím
prihòd, óda m. příchod, příjezd
priimek, mka m. příjmení
prijaham přijedu na koni
prija-telj m. přítel; *-teljski, a, o*
 přátelský; *-zen, zna, o s kom*
 přívětivý k někomu; *-znost* f. pří-
 větlost, laskavost, ochota
prijél viz *primem*
prijemljem, -jémati (za) kaj беру
 za něco
prijeten, tna, o příjemný
prijezdím přijedu na koni; jízdu
 dohoním
prika-zen, zni f. zjev, úkaz; *-žem,*
prikázati se ukáží se, objevím se
priklanjam se při-, pokloňuji se,
 klaním se
prikloním přikloním, schýlím; *p. se*
 při-, po-, skloním se, schýlím se
prikupím se zalichotím se
priletím, éti přiletím, přiběhnu
prilezem, -lesti při-, vylezu
pri-li-čen, čna, o příležitost; *-čno* po-
 měrně; *-ka* f. příležitost
priljub-im se zalíbím se, stanu se
 milým, oblíbeným; *-ljen, a, o* obli-
 bený
priložnost f. příležitost
primaham jo přizenu se

primem, prijéti uchopím; *za delo*
p. práce se chopím; *p. se* chytím
 se, chytnu; *ogenj se prime* oheň
 chytne
primèr, éra m. příklad; *-jam* při-,
 srovnávám
Primorsko, ega n. Přímoří
prinagnem, niti nahnu, přikloním
prinašam přináším
prinesem, -nesti, -nesel přinesu
pripekam sálám, pálím, hřeji
pripeljám = *pripeljem, -peljáti*
přívezu, přivedu; p. se přijedu
pripetí se přihodí se, stane se
pripisujem, ováti připisuji, přičítám
pripnèm, -péti připnu
priporočilo n. doporučení
pripoved-en, dna, o výpravný; *-ka*
 f. povídka; *-újem, ováti* vypravuji
pripozná-m při-, uznám přiřknu;
-nje n. při-, vy-, uznání
priprav-a f. příprava, zařízení; *-im*
 připravím, přichystám
pripròst, ósta, o prostý, jednoduchý
priroda f. příroda
priselim se přistěhuji se
prisežem, -seči, -segel přísáhnou
prisilím při-, donutím
prisluškam naslouchám
prispevek, vka m, příspěvek
pristopim přistoupím
prisvojujem, eváti si osvojuji si,
 přivlastňuji si
prištevam koga komu počítám ně-
 koho mezi někoho
pritečem, -teči, -tekel přiteku; při-
 běhnu
pritegnem, niti přitáhnou; souhlasím
pri tepenec, nca m. vetřelec, tulák
pritisnem, niti při-, stisknu; přivinu
pritličje n. přizemí

pritožba f. stížnost
pritrjujem, *eváti* schvaluji, souhlas
svůj vyslovuji
privežem, *-vézati* při-, uváží
prizade-nem, *-zadetiz* působím; *-vam*
způsobuji
priznavam při-, uznávám
prizór, *óra* m. pohled; výstup,
výjev
prižvenketám (rolníckami) cinkaje
přijedu
procént m. procento
proč pryč
proda-jam, *-jem* prodávám; *-m*
prodám
profesor, *rja* m. professor
proga f. pruh; trať
promèt, *éta* m. obrat, obchod; do-
prava
proročen, *čna*, *o* prorocký
prosilec, *lca* m. žadatel
prosim koga česa, za kaj prosím
někoho o, za něco
proslavljam oslavuji
prost, *a*, *o* prost, volný; *-or*, *óra*
m. prostor, místo
prostóst f. volnost, svoboda
prošnja f. prosba, žádost
protestánt m. protestant
proti s dat. proti, oproti, vůči
protíkrálj m. vzdorokrál
prsi f. plur. prsa
prst, *í* f. prst
prvi-č poprvé; předně, za první; *p*.
ali drugič dříve nebo později,
přece jednou; *-krat* poprvé
psova f. nadávka
pšeničen, *čna*, *o* pšeničný
ptica f. = *ptič* m. pták
punčka f. holčička; panna (hračka)
pustím pustím, nechám

R

rab-a f. upotřebení, potřeba; *-im kaj*
užívám něčeho
račún m. účet; útrata
radi s gen. pro (příčinné), k vůli
rado-veden, *dna*, *o* zvědavý; *-véd-*
nost f. zvědavost; *-vóljnik* m. do-
brovolník
radujem, *ováti se česa* raduji se
z něčeho, nad něčím
rahel, *hla*, *o* jemný
rajni, *a*, *o* zeměřelý, nebožtík
rájskomil, *a*, *o* rajscomilý, rajský
rama f. rámě, plec
ran-im po-, zraním; *-o* časně, záhy
rastem, *rasti*, *rastel* rostu
ratár, *rja* m. rolník
rav-en, *vna*, *o* rovný, přímý; *-no* rov-
něž, právě, přímo; *-nám* rovnám;
nakládám, zacházím; *-náteljski*, *a*,
o ředitelský; *-nina* f. rovina; *-no-*
kâr právě, před chvílí
raz s akk. s . . . dolů
razboj-nik m. zbojník, lupič; *-niški*,
a, *o* zbojnický, lupičský
razbur-im rozčilím; *-kam* pobouřím
razdiram bořím; *prazne besede r*.
tlachám
razderem = *razdrèm*, *-dréti* roze-
deru, roztrhnu; *r. kako prav žal-*
tavo ztropím něco velmi směšného
razen, *zna*, *o* různý, rozmanitý
razen = *razven* = *razun* s gen.
kromě, mimo
razglá-s, *ása* m. vyhláška; *-šam*
roz-, vyhlašuji
razgovarjam se rozmlouvám, poví-
dám si
razgovor m. rozhovor, rozmluva
razhudím se rozzlobím se, rozhorlím
se

razjočem se = *razjokam se* roz-
 pláči se
razkričavam křiče oznamuji
razkrijem, -kritiroz-, odkryji, odhalím
razlegam se rozléhám se
različ-en, čna, o rozličný, odchýlný;
 -nost f. rozličnost, odchýlnost, od-
 chylka
razlivam rozlívám
razloč-en, čna, o zřetelný; -im roz-
 loučím; rozeznám
razložím roz-, vyložím, vysvětlím
razmera f. poměr
raznesem, -nesti, -nesel roznesu
razodenem, -odeti zjevím, odhalím
razpadem, -pasti, -padel rozpadnu
 se
razpenjam roz-, napínám
razpletem, -plesti, -pletel rozpletu
razpnèm, -pèti rozepnu
razpokam puknu, popraskám
razpòr, óra m. rozpor, rozbroj
razpravljám rozprávím
razprším rozptýlím
razrušim rozruším, rozbořím
razsajám řádím
razstava f. výstava
razsvetlujem, eváti osvětluji
razšir-jám rozšiřuji; -jeválec, lca
 m. rozšiřovatel
raztrgam roztrhám, roztrhnu
razúm m. rozum
razumejem = *razumém, -umèti*
koga, kaj rozumím někomu, ně-
 čemu, *r. o čem* rozumím něčemu,
 vyznám se v něčem
razum-en, mna, o rozumný; -éva-
 nje n. porozumění; -lživ, íva, o
 srozumitelný
razve-drím se rozptýlím se (duševně),
 vyrazím se; -selím roz-, obveselím

razžalim urazím
razženem, -gnáti rozeženu, rozptýlím
raženj, žnja m. rožeň
rděč, éča, e = *ruděč, éča, e* rudý,
 červený
realec, lca m. realista, žák realky
reč, í f. věc
rečem, reči, rekel řku, říkám
red m. řád, pořádek; -ár, rja m.
 strážník
red-ek, dka, o řídký, vzácný; -en,
dna, o řádný, pravidelný
reglja f. pletená houska
rep m. ocas, ohon
res opravdu, skutečně; *r. je* pravda
 jest; -en, sna, o vážný; -níca f.
 pravda; -níčen, čna, o pravdivý,
 pravý; -nóba f. vážnost
reš-im koga česa zbavím někoho
 nějakého zla, zachráním; -ítev, tve
 f. záchrana, spása
rev-en, vna, o chudý; -ež m. chudšas
režem, rézati řeži, krájím
ribič m. rybář
Rimlján m. Říman
risanje n. kreslení, kresba
rjuha f. prostěradlo
rob m. obruba, okraj, lem; -ec, bca
 m. šátek
rod, a, ú m. rod, pokolení; -bína
 f. rodina; -binski, a, o rodinný;
 -ím rodím, plodím; -ovína f. ro-
 dina, rod; -ovíten, tna, o úrodný
rog, a, á m. roh; plur. parohy
roj-ák m. rodák, krajan; -stvo n.
 narození
rok-a f. ruka; *na svojo -o* o své
 újmě; -oděl, éla m. = *-odělec, lca*
 m. řemeslník; -ovnjáč m. lupič;
 -ovnjáški, a, o lupičský
romam putuji, jdu na pouť

róparski, a, o dravý
rotím zapřísahám
rov m. příkop, škarpa
rož-a f. růže; *-ica* f. růžička
ruděč, éča, e = rděč, éča, e
rudník m. hory, báně, doly
ruměn, éna, o žlutý
Rusko, ega n. Rusko

S

s s gen. a instr. *s, se*; § 15
sablja f. šavle
sad, a, ú m. plod, ovoce; *-ím* sázím; *-je* n. ovoce; *-ovnják* m. ovocný sad, ovocná zahrada
saj vždyť
sam-ec, mca m. samec, samotář, starý mládenec; *-o* pouze, jenom; *-ostán* m. klášter; *-ostánski, a* o klášterní; *-ostójen, jna, o* samostatný; *-ostóžnost* f. samostatnost
sanj-am sním (sníti); *sanja se mi* zdá se mi (ve snu); *-e* f. plur. sen
sebičen, čna, o sobecký, zisťný
sedaj = zdaj nyní
sedanji, a, e nynější
sed-é [v] sedě; *-em, sesti, sedel, dla, o* sednu si; *-ež* m. sedadlo, sídlo; *-ím, éti* sedím; *-mošólec, lca* m. septimán
sej-a f. zasedání, schůze; *-em, sejáti* seji
sekira f. sekera
sel, sla m. = *posel, sla* m. posel
seme, mena n. símě, semeno; *-níšče* n. seminář
seměnj, mnjã m. výroční trh
semkaj semhle
sen-ca f. stín; *-čen, čna, -o* stinný
sestavim sestavím

setev, tve = setva f. selba, osení
seveda ovšem, to se rozumí
severen, rna, o severní
sezna-mek, mka m. seznam; *-nim* seznámím, obeznámím
sež-em, seči, segel sáhnou, dosáhnou; *s. v roko* podám ruku; *s. v be-sedo* vpadnu do řeči; *-enj, žnja* m. sáh; *-gěm, -gáti* spálím; *-gán, a, o* pálený, spálený
shajam se scházím se
shramba f. schráně, skladiště
sicer sice, jinak
sijem, -játi svítím; *gorko sije* sálá, přibřívá, praží
sil-a f. síla; nouze; *s., -no* velmi, nadmíru; *-ím* nutím; *-ím se kam* vtírám, vnucuji se někam; *-ím u koga* dorážím, doléhám na někoho
sin, a, ú m. syn
sinoči včera večer
sirom-ák m. chudák, bídák; *-áštro* n. chudoba
siro-ta f. sirotek, chudák, chudinka; *-ténje* n. chudoba
sitnost f. obtíž, nepříjemnost, opletání
siv, a, o sivý, šedivý
skakljám skákám, poskakují
skleda f. mísa
sklenem, niti kaj spojím, uzavru, spořádám; usnesu se na něčem
sklep m. spojení; konec, závěrek; usnesení, úmysl
sklicu-em, eváti svolávám; *s. se* odvolávám se
skop, a, o skoupý
skoraj = skoro skoro; brzo
skorja f. kůra
skoz = skozi s akk. skrz
skrb, í f. starost, péče; *s. me je*

česa = *skrbi me kaj* starost mi způsobuje něco; *-en, bna*, o starostlivý, pečlivý; *-ím, éti za koga* starám se, pečuji o někoho
skriven, vna, o tajný; *na -vnem* skrytě, potají, kradmo
skrlica f. skřivánek
skuham uvařím, svařím
skup-aj spolu, dohromady; *-en, pna*, o společný; *-ina* f. skupina
skusim se s kom vejdu v zápas s někým
skušam zkouším, pokouším
slab, a, o slabý, špatný
sladek, dka, o sladký, libezný
slast, í f. slast; *gre v slast* jde k duhu
slátina f. kyselka
slavec, vca m. slavík
sled, a, ú m. stopa; *-ím komu, koga* sleduji, následuji někoho, za někým, stopuji
sléherni, a, o každý, veškerý
sleparija f. podvod, šalba
slepec, pca m. slepý; *s.* = *slepìč, íča* m. slepýš
slišim, slišati slyším; *sliši se kaj* jest slyšeti něco
sloním, éti opírám se
Slován m. Slovan
slov-anski, a, o slovanský; *-ěč, éča*, e slavný, proslulý; *-ěnski, a*, o slovinský; *-ěnsčina* f. slovinština
slóv-nica f. mluvnicka; *-ó, ésa* n. loučení; *v, za slovo* na rozloučenou; *-stvo* n. písemnictví
slučáj m. náhoda; *-en, jna*, o nahodilý
slu-šam = *poslušam* poslouchám; *-tím* tuším; *-žábnik* m. služebník, sluha; *-žim* sloužím

smatram považuji, pokládám
sme-h m. smích; *-jem se* = *-jím se, smējati se* směji se; *-šen, šna*, o směšný; *-tíšče* n. smetiště
smilim se komu vzbuzuji něčí soucit, lituje mne někdo, někomu je mne líto
smisel, sla m. smysl
smo-lár, rja m. smolař; *-trénost* t. účelnost
smrten, tna, o smrtelný
sneg, a, á m. sníh
snidem, sniti se, sešel sem se sejdu se
snoči = *sinoči* včera večer
snov, í f. látka
soba f. pokoj, sednice
sočutje n. soucit
sod m. soud; sud; *-ba* f. úsudek; *-im* soudím, odsuzuji; *-išče* n. soud = *-níja* f.; *-ník* m. soudce; *-nji, a, e* soudní, soudný; *-nji stol* soudní stolice
sol, í f. sůl
soln-ce n. slunce; *-čnik* m. slunečník
solz-a f. slza; *-im se* slzím
soprog, óga m. choť, manžel; *-a* choť, manželka
sorodnik m. sourodý, příbuzný
sorta f. sorta, druh
sosed, éda m. soused; *-nji, a, e* sousední, vedlejší
sovra-štvo n. nenávisť, nepřátelství; *-žen, žna*, o nepřátelský; *-žim* nenávidím; *-žnik* m. nepřítel
sožalje n. soustrast
spa-dam náležím, patřím, přísluším; *-jam* spojuji, pojím; *-vam* spím, spinkám
spečem, speči, spekel upeku
spet = *zopet* opět

spišem, spísati sepíši

spnem, speti sepnu

spom-eník m. pomník; *-ín* m. pamět, památka, upomínka; *-ínja me*

kaj česa připomíná mi něco nějakou věc; *-ínjam se česa* vzpomínám, pamatuji se na něco; *-lád*

f. jaro; *-ládi* na jaře, z jara

sposob-en, bna, o způsobilý, schopný; *-nost* f. způsobilost, schopnost

spoštljiv, íva, o uctivý

spoznám poznám

sprav-a f. smíření; *-ím* usmírím, vyrovnám; uschovám; *-ím skupaj* seženu

spregovorím promluvíím = *izpregovorím*

sprehod = *izprehod, óda* m. procházka

sprejemam přijímám

sprejmem, sprejéti přijmu; uvítám

sprem, spreti se, sprl pohádám se

spremením = *izspremením* pro-, změním

sprem-ím do-, vyprovodím; *-ljam* provázím

spretnost f. obratnost

spríčo = *radi* = *zaradi* pro, při

spuščam spouštím

srajca f. košile

sraka f. straka

sram, a, ú hanba, stydlivost; *s. me*

je česa stydím se za něco; *-óta*

f. hanba, potupa; *-óten, tna, o*

haubebný, potupný; *-újem, ováti*

se česa stydím se za něco

srcé n. srdce

srčen, čna, o srdečný, srdeční, srdnatý

srdít, a, o hněvivý, rozzlobený

srebrn, a o stříbrný

srebró n. stříbro; *živo* s. rtuť

sreč-a f. štěstí; *-am* potkám; *-en,*

čna, o šťastný

sred-a f. střed; středa; *-i* s gen. upro-

střed; *-íca* f. střída; *-íšče* n. stře-

disko, střed; *-nji, a, e* střední,

prostřední; *-stvo* n. prostředek

stal-en, lna, o stálý, trvalý; *-íšče*

n. stanoviště

stan, a, ú m. stav; *-arína* f. bytné;

-em, stati stojím, mám cenu; *-je*

n. stav (věci); *-ovánje* n. byt;

-újem, ováti bydlím

star, a, o starý; *-ček, čka* m. stařec;

-ínar, rja m. vetešník; *-iši* m.

plur. rodiče; *-ka* f. stařena

stav-a f. závod, sázka; *-ek, vka* m.

věta; *-ím* stavím, sázím; *-ím up*

kladu naději

ste-na f. stěna; *-zà* f. stezka

stežáj m. stěžeje; *na* s. dokořán

stis-kam utiskuji; *-nem, niti* stisknu

stojal-ce n. malý stojan; *-o* n. stojan

stoj-é [ve] stoje; *-ím, stati* stojím

stokam stenám

stol m. stolička, židle; *-étje* n. století;

-p m. věž

stop-ím stoupím; *-níca* f. schod; *-rv*

teprv

storím učiním

stot m. cent; *-ák* n. stovka; *-nik*

m. setník

strah, a, ú m. strach, postrach; *s.*

me je česa mám strach z něčeho;

bojím se něčeho; *v* s. *prímem*

zastraším, k poslušnosti přinutím;

-ovít, a, o strašlivý

stran, í f. strana; *ob -i* po boku;

v s. stranou, pryč; *po -i glédam*

úkosem se dívám; *-ka* f. strana

(dle smýšlení); *-ski, a, o* postranní

straž-a f. stráž; *-im* střežím, střežu, hlídám
streha f. střecha
streljam střelím
stremljenje n. snaha, touha
strežem, streči, stregel komu ob-
 sluhuji, ošetřuji někoho, posluhují
strnem, niti sloučím, spojím
strnišče n. strniště
strokovnják m. odborník
stroški m. plur. útrata, výloha
studenček, čka m. studánka
stvar, í f. tvor, zvíře; věc
sučem, súkati kaj máchám, mávám,
 točím něčím
suh, a, o suchý; hubený
suknja f. kabát
súlica f. sudlice, oštěp
sum m. podezření; *-im* = *-níčím*
koga česa podezírám někoho z ně-
 čeho
sunek, nka m. otřes, rána, strk, ráz
suróv, a, o surový
suša f. sucho
suž-enj, nja = *sužník* m. otrok;
-enjski, a, o otrocký
svarim varuji, napomínám
svatujem, ováti svatbu konám; ho-
 duji jako na svatbě
sveča f. svíce
svet, a, á m. svět
svet m. rada
svet, a, o svatý; *-i večer* Štědrý ve-
 čer; *-ek, tka* m. svátek; *-el, tla,*
o světlý, jasný; *-en, tna, o* svět-
 ský; *-im* svitím; *-ník* m. světec,
 svatý; *-oválec, lca* m. rádce; *-óven,*
vna, o světový; *-újem, ováti* ra-
 díme
svídenje n. shledání; *na s.!* na shle-
 danou!

Skrbinšek, Učebnice jaz. slovinského.

svilnat, a, o hedvábný
sviralo n. hudební nástroj
sviram hudu, hraji
svita se svítá, rozednívá se
svoj, a, e svůj
svrha f. účel; *v -o* za účelem

Š

šala f. žert; *-e uganjam* žerty tro-
 pím
ščetina f. štetina
ščit m. štít
ščuka f. štika
še ještě; *še le* = *šele* teprv
šepečem = *šepetám, táti* šepci, še-
 ptám
šib-a f. metla, prut, ratolest; *-ek,*
bka, o ohebný, útlý
šir-en, rna, o širý; *-òk, óka, o* ši-
 roký; *-okoustim (se)* chlubím se,
 tlachám
šivam šiji
škarje, rij f. plur. nůžky
škod-a f. škoda; *š. je česa, za kaj*
 škoda je něčeho; *-ljív, íva, o*
 škodlivý; *-oželjnost* f. škodolibost
škof m. biskup; *-íja* f. biskupství;
 biskupský palác
škrjanec, nca m. skřivan
šol-a f. škola; *-nina* f. školné; *-ski,*
a, o školský, školní
šopek, pka m. kytice
štájerski, a, o štyrský
Štájersko, ega n. Štyrsko
štedim šetřím, spořím
šte-jem, štetí počítám; *-tje* n. po-
 sčítání
števíl-ka f. číslice; číslo (domu); *-o*
 n. počet; číslo (listiny)
štúdijska f. studie
šum-im, éti šumím = *-ljám*

T

táblica f. tabulka

tačàs tehdy, tenkrát

taisti, *a*, *o* = *tísti*, *a*, *o*

tak, *a*, *o* = *takšen*, *šna*, *o* takový

takó tak; -*j* hned; -*rekóč* takřka

takraj s gen. s této strany

takrát tenkrát, tehdy

támkej tam, tamhle; -*šnji*, *a*, *e* tamější, tamní

tanek, *nka*, *o* tenký

tast m. tehán

tat, *a*, *ú* m. zloděj; -*ínski*, *a*, *o* zlodějský

tečem, *teči*, *tekel* teku, plynu; běžím

tedaj tehdy, tu; tedy

tedanji, *a*, *e* tehdejší

teden, *dna* m. týden

téhničen, *čna*, *o* technický

tek-nem, *niti* chutnám; -*óč*, *a*, *e* tekoucí, plynoucí; běžný; -*om* během, průběhem

tel-e, *éla* n. tele; -*ó*, *ésa* n. tělo

tem-a f. tma; -*eljít*, *a*, *o* důkladný;

-*en*, *mna*, *o* tmavý; utlumený;

-*več* nýbrž, ale

tepem, *tepsti*, *tepel* bijí, tluku

ter *a*, *i*; -*játev*, *tve* f. pohledávka

tež-a f. tíha; -*ek*, *žka*, *o* těžký

tičem, *tíkati koga* tykám někomu

tih, *a*, *o* tichý; *na -em* potichu, potají; -*otápec*, *pca* m. podlouník; -*otápim* provozuji podlounnictví; plížím se

tik s gen. těsně vedle, u

tikev, *kve* f. = *tíkva* f. tykev

tisóč = *tisoč* tisíc

tísti, *a*, *o* onen, ten

tišina f. ticho

tja tam (na otázku kam?)

tla, *tal* n. plur. země, půda, podlaha

tlak m. dlažba; země

tlím, *tleti* doutnám

to pa to to ano, to se mně líbí

toč-a f. kroupy, krupobití; -*en*, *čna*,

o přesný

toč tudy; -*a* avšak

tolaž-im těším, potěšuji; -*nica* f. těšitelka; útěcha

tolčem, *tolči*, *tolkel* tluku

toli = *tóliko* tolik; -*k*, *a*, *o* tak veliký

tolpa f. tlupa, dav

top, *a*, *o* tupý

top-el, *pla*, *o* teplý; -*ím* roztavuji;

-*ím se* taji; -*lota* f. teplo, teplota;

-*ol*, *óla* m. *óli* f. topol; -*orišče* n.

topůrko

toraj = *torej* tedy

tór-bica f. kabelka; -*išče* n. rejdiště, místo

tovariš m. tovaryš, druh, společník

tovor, *óra* m. náklad; -*ím* zboží po soumarech přenáším

tož-en, *žna*, *o* žalostivý; -*im* žaluji;

běduji; -*i se mi po, za kom* stýská

se mi po někom; -*újem*, *eváti* na-

říkávám

tragédija f. truchlohra

trágičen, *čna*, *o* tragický

trajam trvám

travnik m. louka

trčim ňuknu, narazím o něco, vrazím do něčeho

trd, *a*, *o* tvrdý; -*en*, *dna*, *o* tvrdý,

pevný; -*im* tvrdím; -*ítev*, *tve* f.

tvrzení; -*oglav*, *áva*, *o* tvrdo-

hlavý

treba mi je česa třeba, potřebí je

mi, potřebuji něčeho; *ni mi treba*

s inf. nemusím

trebuh, *úha* m. břicho

trepečem = *trepetám*, *táti* chvěji se, tetelím se

tresem, *trestí*, *tresel kaj* třesu něčím

treščí *kaj* mrštím něčím

trezen, *zna*, *o* střizlivý

trg m. trh; náměstí; *-óvec*, *vca* m. obchodník, kupec; *-ovína* f. obchod, kupectví; *-óvski*, *a*, *o* obchodní, kupecký

trinòg, *óga* m. třínožka

trinog m. kat, tyran

trob-enta f. trouba, polnice; *-uzljám* troubím všelijak

trp-ežen, *žna*, *o* trvanlivý; *-ljénje* n. utrpení, soužení

Trst m. Terst

trta f. réva

trud m. námaha, přičinění; *-apóln*, *a*, *o* namáhavý, perný; *-en*, *dna*, *o* unaven, namáhavý; *-ím se* namáhám se, přičiňuji se

truplo n. tělo, mrtvola

tržaski, *a*, *o* terstský

tuj, *a*, *e* cizí; *po -em* po cizině; *-čev*, *a*, *o* cizinec, ova, o; *-ec*, *jca* m. cizinec

tukaj tu, zde

tvoj, *a*, *e* tvůj

U

ubi-jam zabijím; *u. se* dru se; *-jem*, *-ti* zabiji; *-ram* ladím; hrají na něco

ubóg, *a*, *o* ubohý, chudý; *-am* s akk. poslouchám, jsem poslušen

uboren, *rna*, *o* chudobný, nuzný

učen, *éna*, *o* učený; *-ec*, *ncá* m. žák; *-íca* f. učitelka; *-ík* m. učitel

učilišče n. učiliště

učím koga kaj, *česa* učím někoho něčemu; *u. se kaj*, *česa* učím se

něčemu; *u. se za kaj* učím se něčím

učitelj m. učitel

udán, *a*, *o* = *vdan*, *a*, *o* oddaný

udarím udeřím, uhodím; *u. jo* vydám se, zaměřím kroky; *u. izza česa* vyrazím, vystřiknu zpod něčeho

udele-ženec, *ncá* m. účastník; *-žim se* účastním se

udomačím se zdomácním

udrl, *a*, *o* vpadlý

uga-jam líbím se, zamlouvám se; *-njam* tropím, kutím

uglašam ladím

ugledam shlédnu, uzřím, spatřím

ugoden, *dna*, *o* vhodný, příznivý

ugovarjam činím námitky, odmlouvám

uhó, *ušésa* n. ucho

ujemam se shoduji se, souhlasím

ukam výskám

ukáz, *áza* m. rozkaz

ukažem, *ukázati* rozkážu

uklenem, *niti* = *vklenem*, *niti* spoutám

ukrenem, *niti kaj* usnesu se na něčem, učiním opatření

ukrotím zkrotím

ulica f. ulice

ulnják — *ulnják* m. včelník

umet-en, *tna*, *o* umělý, umělecký; *-ník* m. umělec

umeven, *vna*, *o* srozumitelný, pochopitelný

umikam se ustupuji, couvám

umišljam se rozmyšlím se

umolknem, *niti* umlknu

umorím zavraždím, zabiji

umrèm = *umřjem*, *umřeti* u-, zemru

uničím zničím

up m. naděje, důvěra; *-am* naději se, doufám; *-am se, si* troufám si, odvažuji se; *-anje* n. naděje

upognem, niti sehnú

upor-en, rna, o odbojný, povstalecký, buřičský; *-nik* m. odbojník, povstalec, buřič

uprāv právě

upraven, vna, o správný

ura f. hodina; hodiny, hodinky

uradnik m. úředník

uren, urna, o hbitý, rychlý, kvapný

usedem, usesti se, usedel sednu si, posadím se

usiljujem = *vsiljujem, eváti* vnu-
ejuj

uslišim, uslišati vyslyším

usmil-im se koga smiluji se nad někým; *-jen, a, o* milosrdný

usmrtím usmrtím

usnj-ár, rja m. koželuh; *-én, a, o* kožený

usoda f. osud

uspé-h m. úspěch, zdar; *-šen, šna,*
o úspěšný, zdárný

ustanovím zastavím; založím

ustav-im zastavím, zarazím; *-ljam*
zastavuji, zadržuji

ustmén, a, o ústní

ustrahujem, ováti zkrotím, přemohu

ustrašim se leknu se

ustrelím vy-, zastřelím

ustrežem, ustreči, ustregel vyhovím

ustvarím stvořím

ušesce n. úško

utečem, uteči, utekel uteku

utegnem, niti mám čas, mám kdy; mohl bych, možná že já

uteším potěším, ukonejším

utihnem, niti utichnu, ztichnu

utočišče n. útočiště

utonem, niti utonu, utopím se

utrdím opevním

utrudím unavím

uvedba f. zavedení

uveljavljam uplatňuji

užè = *že* už, již

uženem, ugnati do úzkých vženu

užijem, užiti užiji

uživam kaj užívám, požívám něčeho, těším se něčemu

V

v s akk. *v*, do; s lok. *v*

vab-ilo n. pozvání; *-im* vábím; *zvu*;

-ljiv, íva, o vábivý, lákavý

vadim cvičím

vajen, a, o česa zvyklý něčemu, na něco

vajin, a, o váš, vás dvou

val, a, ú m. vlna; *-óvje* n. vlny, vlnobití

var-čen, čna, o šetrný, spořivý;

-ovánec, nca m. svěřenec; *-uh*

m. strážce; poručník; *-újem, ováti*

varuji, stěhu

vas, í f. ves, vesnice; *-e* = *v sebe*;

-íca f. vesnička

važ-en, žna, o důležitý; *-nost* f. dů-
ležitost

vbog, a, o = *ubóg, a, o* ubohý, chudý

včasí = *včasih* někdy, občas

včera včera

vdan, a, o oddaný; *-ost* f. oddanost

več více; *ne v.* již ne; *-ér* m. večer;

sveti -ér Štědrý večer; *-érja* f. ve-

čeře; *-érjam* večerím; *-ína* f. vět-

šina; *-ínoma* většinou, ponejvíce

ved é vědomky; *-em, vesti, vedel*

vedu; *-em se* chovám se; *-no* po-

řád, vždy, stá'e

veja f. větev

vele = *zeló* velmi; *-spoštován*, *a*, *o*
velevážený

velik-án m. velikán, obr; *-ánstvo*
n. velikánství; *-o* mnoho

vel-ím, *ěti* dim, káži; *-jám* stojím,
mám cenu; platím; *-já* náleží, je
třeba; *to -já* to stojí za to; to platí;
-jávén, *vna*, *o* platný; *-jávnost*
f. platnost

vem, *védeti* vím; *v. za kaj* vím
o něčem

ven-dar přece, přes to; *-ec*, *na* m.
věnee; *-omér* v jednom kuse, po-
řád

ver-a f. víra, náboženství; *-ížica* f.
řetizek; *-jámém*, *-jěti komu*, *kaj*
věřím někomu, něčemu; *-ník* m.
věřící; *-újem*, *ováti* = *-jámém*

ves, *vsa*, *vse* všecek, celý

vesél, *a*, *o* veselý, radostný; *v. sem*
česa jsem něčemu rád, těším se
z něčeho, na něco = *-ím se česa*;
-í me těší mne; *-je* n. veselí, ra-
dost; *-je do česa* chut k něčemu

vesten, *tna*, *o* svědomitý

vešč, *a*, *e čemu* znalý něčeho, zběhlý
v něčem; *-ák* m. znalec, odborník

vet-er, *tra* m. vítr; *-rec* = *-rc* m.
větrík

Vezív m. Vesuv

vežem, *vézati* váží

vičem, *vikati koga* vykám někomu

Víd m. Vít

vidim, *videti* vidím

vihár, *rja* m. vichřice, bouře; *-en*,
rna, *o* bouřlivý

vihtím, *ěti*, *íti kaj* mávám něčím

vijem, *viti* viji, vinu, svůjím

vile f. plur. vidle

vin-ar, *rja* m. halěr; *-ce* n. vínečko;

-ógrad m. vinohrad, vinice; *-ográj-*
ski, *a*, *o* vinohradský

visím, *ěti* visím

vís-lice f. plur. šibenice; *-òk*, *óka*, *o*
vysoký; *-okoróden*, *dna*, *o* vysoce
urozený

višava f. výšina, výška

vítěz m. rytíř

vkľub = *kljub* s dat. přes

vkup dohromady; *-e* spolu

vladam vládnou

vlečem, *vleči*, *vlekel* vleku, táhnu

vležem, *vleči se*, *vlegel* lehnu si

vljuden, *dna*, *o* vldný

vloga f. vklad

vnovich znovu, zase

vod-titelj m. vůdce = *-ník*; *-nístvo*
n. vedení, vůdcovství; *-stvo* n. ve-
dení, řízení

voják m. voják, vojín

voj-ska f. vojsko; válka; *-skovódja*
m. vojevůdce; *-ščák* m. vojín

vóvod-a m. vévoda; *-ína* f. vévod-
ství

vol m. vůl; *-ílec*, *lca* m. volič; *-ílen*,
lna, *o* volební, voličský; *-ítev*,
tve = *-ítva* f. volba; *-ja* f. vůle;
drage -je ochotně, rád; *sem pri*
-ji jsem ochoten; *-ja me je* mám
vůli, je mi libo; *-jen*, *ljna*, *o*
ochoten; *-k* m. vlk; *-na* f. vlna

voščim přeji

voz, *a*, *á* m. vůz; *-ím* vozím, jedu;
-ím se vozím se, jezdím, jedu; *-ník*
m. vozka

vpijem, *vpiti* volám, řvu

vpitje n. volání, řvaní, křik

vpliv m. vliv; *-am* mám vliv, působím

vprašam koga (akk.) *kaj*, *česa*, *za*
kaj, *po čem* táži se, ptám se ně-
koho něco, na něco, po něčem

vprašanje n. otázka

vprek veskrz

vprem, vpreti, vpri upru (oči)

vprežem, vpreči, vpregel v-, zapráhnu

vpričo s gen. za svědectví, v přítomnosti

vra-čam vracím, odplácím; *-nec, nca* m. vraník

vrat, a, ú m. krk; *-a* n. plur. vrata, dvěře, brána

vreča f. pytel

vred: s (z) —vred spolu, zároveň s;

vreden, dna, o hoden, maje cenu;

imena v. stojí za řeč

vrem, vreti vru; *vréjejo skupaj* sbíhají se

vreme, éna n. počasí

vrh, a, á m. vrchol, téměř; *po -u* nádavkem

vrh s gen. na vrcholu, na nejvyšším bodě, na temeni

vri-skam výskám; *-skanje* n. výskání; *-vam* vtírám, vnucuji

vrnem, niti vrátím

vročina f. vedro, horko

vrst, í f. = *vrsta* f. vrstva, pořad, pořádek, řádek; *za -jó* za sebou, po sobě

vrš-ím odbývám, provádím; *-í* se odbývá se, sbíhá se; *-ič, íča* m. vrcholek

vrt m. zahrada; *-ec, tca* m. zahrádka; *-nár, rja* m. zahradník; *-níca* f. růže (zahrádní)

vrv, í f. provaz

vržem, vreči, vrgel vrhu, hodím, vyhodím, mrštím

vsaj aspoň

vsak, a, o každý; *-atéri, a, o* veskeren; *-dan* každodenně; *-do* každý

vsedem, vsemi se, vsedel, vsel sednu si

vse-kako každým pádem, způsobem;

-kdar vždy = *-lej*; *-vprek* veskrz, kříž na kříž

vsiljenec, nca m. vetřelec

vsiljujem, eváti vnucuji

vsled s gen. následkem

vspenjam se vzpínám se, čním

vsta-jam vstávám; *-nem, -ti* vstanu, povstanu; *-vim* zastavím

vstopim vstoupím, vejdu

všeč vhod, libo

vštric s gen. vedle (souběžně)

vtaknem, niti strčím, zastrčím

vtikam se v kaj vměšuji se, pletu se do něčeho

vtis m. dojem; *-ek, ska* m. vtisk, vtisknutí, dojem

vtopím = utopím utopím; pohřším

vun = ven ven

vzajemnost f. vzájemnost

vzamem, vzeli vezmu

vzbudím vzbudím

vzdignem, niti zdvihnu

vzdihnem, niti povzdechnu si

vzdramím vzbudím, probudím

vzkipevam kypím

vzklíjem, vzkliti vzkličím, vypučím

vzklík m. výkřik; *-nem, niti* vykřiknu, zvolám

vzlic = navzlic s dat. přes

vznožje n. úpatí

vzpričo = spričo = zaradi

vzrok m. příčina

vživam = uživam

Z

z viz *s*; § 15.

za s gen. za; s akk. za, pro; § 51.

zabav-a f. zábava; *-am se* bavím se;

-ljam čez koga uštěpačně mluvím
o někom, laji někomu
zabodem, *-bosti*, *-bodel* za-, pro-
bodnu
zabredem, *-brestì*, *-bredel* zabřednu
začaram začaruji
zače-njam za-, počínám; *-tnik* m.
začátečník, původce
začnem, *začeti* začnu, počnu
začudenje n. podivení
začu-dim se podívím se; *-jem*, *-ti*
zaslechnu
zadenem, *zadeti* přehodím přes ra-
meno; trefím, zavadím, stihnu
zaderem, *zadreti* vrazím, zasadím;
z. se vniknu, vjedu
zadeva f. záležitost
zadnji, a, e zadní, poslední
zadovolj-en, *ljna*, o spokojen; *-nost*
f. spokojenost
zadrega f. rozpaky
zadrhtim, *éti* zatřesu se, zachvěji
se
zadruga f. společenstvo
zadržujem, *eváti* za-, zdržuji
zagledam shlédnu, spatřím, uzřím
zago-rél, a, o osmahlý; *-tovílo* n.
ujistění; *-védnež* m. fulpas
zahajam zacházím, chodím
zahrbtn, *tna*, o lstivý, potouchlý
zahteva f. požadavek; *-m kaj* žádám,
vy-, požaduji něčeho
zahvaljujem, *eváti koga za kaj*,
z. se komu za kaj děkuji někomu
za něco, díky vzdávám
zajec, *jca* m. zajíc
zajamem, *zajeti* zajmu; vtáhnu
zakaj? proč? z. *pa?* proč pak? z.
neboť
zaklád, *áda* m. poklad; fond, základ
zaklét, a, o zakletý

zakon m. zákon; manželství; *-odá-
jen*, *jna*, o zákonodárný
zakoten, *tna*, o odlehlý, světa vzdá-
lený
zal, a, o hezký, krásný
zalajam zaštekám
zalezem, *-lesti* přistihnu, polapím
zalivam zalévám
zaljubim se zamiluji se
zaloputnem, *niti vrata* bouchnu
dveřmi, přirazím dveře
zamahnem, *niti* zamávnů
zamerim mám, přičítám za zlé; z.
se komu urazím někoho
zamolkel, *kla*, o tlumený
zamotan, a, o zamotaný, spleť
zamudim za-, zmeškám
zamenjam vyměním
zanaprěj předem, na příště
zanesem, *-nesti*, *-nesel* za-, do-,
vnesu
zanesljiv, *íva*, o spolehlivý
zani-čujem, *eváti* s akk. opovrhují
někým; *-kovánje* n. za-, popírání
zanim-am se za kaj zajímám se
o něco; *-iv*, *íva*, o zajímavý
zanjka f. osidlo, oko
zaorim silně zazním, mohutně za-
zvučím
zaostanem, *-stati* zůstanu pozadu,
uvážnu
zapalim zapálím
zapečatim zapečetím
zapišem, *-písati* za-, napíši
zabletem, *-plesti*, *-pletel* zapletu
zapodim zapudím, za-, rozeženu
zapojem, *zapeti* zapěji, zazpívám
zapomnim si zapamatuji si
zapoved f. příkaz, přikázání
zapravim promárním, ztratím
zapravljivec, *vca* m. marnotratník

zaprèm, -préti, -prl zavru
zapustím opustím, zůstavím
zaradi s gen. pro (příčinné), k vůli;
z. tega proto
zarana za rána, časně ráno
zarés zajisté, opravdu, skutečně
zarežím, -réžati vycením zuby; *z.*
se ušklebím se, neslušně se zasměji
zar-ja f. záře; -*óbljen, a, o* obrou-
bený; neokřesaný; -*udím, éti* za-
rdím se
zase = *za sebe* za, pro sebe
zase-ben, bna, o soukromý; -*da* f.
záloha, nástraha; -*dem, -sti, -del*
obsadím; -*dem konja* sednu, vy-
skočím na k.
zasliším, -slíšati za-, vyslechnu
zaslu-žek, žka m. výdělek; -*žen,*
žna, o zasloužilý; -*žim* zasloužím;
vydělám
zasmehujem, ováti s akk. vysmívám
se někomu
zaspím, -spati zaspím; usnu
zasramovalen, lna, o hanlivý,
potupný
zastav-a f. prapor, korouhev; -*ljam*
zastavuji
zastónj zadarmo, marně, bezvýsledně
zastopnik m. zástupce
zastor m. opona, záclona
zastrán s gen. stranu, co do; pro
zasujem, -suti zasuji, zasypu
zasuknem, niti otočím, obrátím
zašijem, -šiti za-, sešiji
zatégadelj = *zatégavoljo* k vůli to-
mu, proto
zatekam se utíkám se
zatisnem, niti stisknu, zavru, za-
mhouřím
zatišje n. zátíší
zató proto = *zatorej*

zatrepečem = *zatrepetám* zachvěji
se
zaupa-m důvěřuji; svěřím; -*nje* n.
důvěra
zavedam se jsem si vědom, mám
vědomí
zave-tje n. útulek; -*za* f. závazek,
ručení; -*znik* m. spojenec; -*žem,*
-*zati* zaváží
zaviden, dna, o závistivý
zavijem, -viti zavinu
zavod, óda m. ústav
zavoljo s gen. k vůli, pro (příčinné)
zavpijem, -piti vykřiknu, zvolám
zavrnem, niti koga od-, zamítnu;
odvětim
zavržem, -vréči, -vrgel zavrhnou, za-
puďím
zavzdihnem, niti vzdechnu
zavžijem, -žiti po-, užiji, sním
zazibljem = *zazibam* ukolébám
zazarím, éti zazářím
zaželjèn, éna, o kýžený
zažigam rozžehám, zapaluji
zbega-m pomatu; -*nost* f. pomatení,
zmatek
zberem, zbrati seberu, shromáždím
zbežím, zbežati uteku, prchnu
zbiram sbírám, shromažďuji; *z. se*
shromažďuji se, scházím se
zbirka f. sbírka
zblízanje n. sblížení
zbog s gen. k vůli, pro (příčinné)
zbogom = *z Bogom*
zbo-jím, zbati se uleknu se; -*lím,*
éti ochuravím, onemocním; -*ljšam*
zlepším
zbor m. sbor; -*nica* f. sněmovna;
-*ovánje* n. schůze
zdaj nyní; *do z.* potud, dosud
zdavnaj dávno

zdeha se mi zívám
zdih m. vzdech; *-újem, ováti* vzdychám
zdim, zdeti se zdám se; *zdi se mi kaj dobro do česa* mám velikou radost z něčeho, zakládám si na něčem
zdirjam rozjedu se, odeválám
zdrav-je n. zdraví; *-ník* m. lékař
zdričim, zdričati odhrčím, odjedu
zdrobim rozdrobím, rozdrťím
združ-ba f. = *zdrúženje* n. sdružení, sloučení, spojení; *-im* sloučím, spojím
zebe me v kaj, zebsti, zeblo zebe mě něco, je mi zima na něco
zel-èn, éna, o zelený; *-enjád* f. zeleň, zelenina; *-je* n. zeli; *-ník* m. zelníště; *-ó* velmi, velice
zém-eljski, a, o pozemský; *-lja* f. země; *-ljepisen, sna, o* zeměpisný; *-ljíšče* n. pozemek
zet m. zef
zevam zívám
zgo-daj záhy, časně; *-dí se* přihodí se, stane se; *-dovtna* f. dějiny, dějepis; *-li, -lj* pouze, toliko; *-rai* nahoře; *-rím, éti* s-, vyhořím; *-rnji, a, e* hoření, hořejší
zgra-bim popadnu, pojmu; *-dba* f. stavba
zgrudim se klesnu na zemi
zgubim = *izgubim* ztratím
zibel f. kolébka = *-ka* f.
zid, a, ú m. zeď; *-am* stavím, buduji; *-ár, rja* m. zedník; *-óvje* n. zdivo, hradby
zijám zeji, zevluji
zim-a f. zima; *po -i* v zimě; *-ski, a, o* zimní
zjutraj za jitra, ráno
zlasám zatahám za vlasy

zlasti obzvláště
zlató n. zlato
zlo-ba f. zlomyslnost; *-činec, nca* m. zločinec
zmag-am koga zvítězím nad někým, přemohu; *-oválec, lca* m. vítěz
zmeljem, zmleti semelu
zmerjam s akk. laji, spílám někomu
zmerom = *zmirom, zmiraj* vždy, stále, pořád
zmes f. směs
zmešam zmísím, zmíchám, pomalu
zmiraj, zmirom = *zmerom*
zmorem, zmoči, zmogel z-, přemohu
zmota f. omyl, blud, poblouzení
značaj m. povaha
znam znám, umím; *-enje* n. znamení
znan, a, o známý; *-ec, nca* m. známý
znesem, znesti se, znesel nad kom schladím si žáhu na někom
znotraj s gen. uvnitř
zob m. zub; *v zobé* do očí, do tváře
zona f. úžas
zoper s akk. proti (nepřátelsky)
zopet opět, zase
zorim, éti zraji
zovem, zvati nazývám: *z. se* nazývá se, sluji, jmenuji se
zrak m. vzduch
zrastem, zrasti, zrastel vzrostu, vyrostu
zraven s gen. vedle
zrcalo n. zrcadlo
zrel, a, o zralý
zrem zřím
zunaj venku; s gen. mimo, vně
zuvam zouvám
zveličar, rja m. spasitel

zvením, éti zvučím, zním
zvest, a, o věrný; *-oba* f. věrnost
zvez-a f. svaz, spojení; *-da* f. hvěz-
 da; *-dica* f. hvězdička; *-ek, zka*
 m. svazek, sešit

zvežem, zvézati sváží

zvišam zvýším

zvitorepec, pca m. chytrák

zvon, a, á m. zvon; *-ec, nca* m.
 zvonek; *-ím* zvoním

zvunaj = zunaj

Ž

žal f. žal; bohužel; *ž. mi je koga,*
česa, za koga, za kaj líto je mi
 někoho, něčeho; *-ím* urážím; *-tav,*
a, o prožluklý; *-újem, ováti po*
kom truchlím pro někoho, nad ně-
 kým

žarím planu, řeřavím

že již, už

žej-a f. žízeň; *-a me, žėjati* žízním,
 mám žízeň; *-en, jna, o* žíznivý

želéz-nica f. železnice, dráha; *-nični,*

a, o = -niški, a, o železniční;
-o n. železo

žel-ím, éti přeji; *-ja* f. přání, žá-
 dost; *-jen, ljna o* žádostivý

žemlj-a f. houska; *-ica* f. housička

ženem, gnati ženu

žen-ih = -in m. ženich; *-ka* f. že-
 nuška

žep m. kapsa

žetev, tve f. = *žetva* f. žeň, sklizeň

žingam břinkám, huđu, hraji

živ, a, o živý; *-o* silně; *-dhen, hna,*

o živý, čilý; *-ál* f. zvíře; *-álica*

f. zvířátko; *-ím, éti* žiji; *Bog te*

-i! ať žiješ! *-ína* f. dobytek;

-ljénje n. život

žlahla f. přibuzenstvo

žlica f. lžice

žoga f. míč; *žogo bijem, biti* míčem
 hraji

žrebè, éta n. hřebě

žrebelj, blja m. hřebík

žrtev, tve f. = *žrtva* f. žertva, obět

žugam vyhrožuji

žvižgam hvíždám

žvrgolím, éti šveholím

OBSAH.

Hláskosloví.

	Strana
Abeceda, výslovnost, přízvuk § 1—5	3
Cvičení 1.	4
O samohláskách § 6—12	5
Cvičení 2.	7
O souhláskách § 13—14	8
Cvičení 3.	9
Poznámky o pravopise § 15	11

Tvarosloví.

Výklady všeobecné § 16	13
Indikativ, infinitiv praesentní, supinum § 17	13
Cvičení 4. s úlohou	15
Deklinace mužská a střední § 18.	16
Cvičení 5. s úlohou	17
Futurum, perfektum, kondicionál akt. § 19	19
Cvičení 6. s úlohou	21
Deklinace ženská § 20.	24
Cvičení 7. s úlohou	26
Deklinace adjektiv, adverbium § 21—22	29
Cvičení 8. s úlohou	32
Imperativ, optativ § 23—24	34
Cvičení 9. s úlohou	37
Doplnění deklinace mužské a střední § 25—26	40
Cvičení 10. s úlohou	43
Zájmena § 27—32	47
Cvičení 11. s úlohou	50
Doplnění deklinace ženské; deklinace vlastních jmen § 33—35	54
Cvičení 12. s úlohou	57
Stupňování adjektiv a adverbíí § 36—39	60
Cvičení 13. s úlohou	62
Participia § 40—43	65
Cvičení 14. s úlohou	69
Číslovky § 44—50	72
Cvičení 15. s úlohou	76

Nejdůležitější části ze skladby.

Předločky § 51	79
Prísudek, doplněk § 52—53	84
Přívlastek § 54	85
Předmět § 55—58	85
Príslovečná určení § 59	93
Větosloví § 60—66	96
Cvičení 16.: Martin Krpan	98

Seznam slov

ke cvičením 1.—10.	109
Poznámky ke cvičením 11.—16.	129

Slovníček

slovinsko-český	131
---------------------------	-----

Zkratky.

- Geb., Ml. č.* = Gebauer, Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské.
 Vydání čtvrté.
Geb., Hist. ml. = Gebauer, Historická mluvnice jazyka českého.
Lj. Zv. = Ljubljanski Zvon.
stč. = stará čeština.

Opravy.

- Ve cvičení 7, 3 místo: *Z obema slávnostima* čti: *Z obema slávnostma*.
 V § 23 místo: *vzami* čti: *vzemi*.
 V § 31, 2 místo: *dům, jenž* čti: *dům, jež* atd.
 V § 50, pozn. b) místo: *o kolika hodinách?* čti: *v kterou hodinu?*

